

FISKERI- OG KYSTDEPARTEMENTET

Havressurs- og kystavdelingen

Faktaark 2010

forord

Havressurs- og kystavdelingen i Fiskeri- og kystdepartementet er ansvarlig fagavdeling for beredskap mot akutt forurensing, sjøsikkerhet og Norges forvaltning av de levende marine ressursene.

Avdelingen har også fagansvaret for fiskesalgslagene og førstehåndsomsetningen av fisk, økonomiske forhold i fiskeflåten og utfordringene knyttet til strukturen i fangstleddet.

Havressurs- og kystavdelingen har derfor ansvaret for iverksetting av ny havne- og farvannslov, som trådte i kraft 1. januar 2010, gjennomføring av ny havressurslov, som trådte i kraft 1. januar 2009, samt oppfølging ift losloven, deltagerloven og råfiskloven.

Dette innebærer at den nasjonale forvaltningen av forebyggende sjøsikkerhet, herunder trafikkentraler og slepebåtkapasitet, seilingsleder og utvikling av farledssystemer og en farledsnormal, fyr og merker og navigasjonsinfrastruktur samt lostjenesten tilligger avdelingen sammen med den nasjonale forvaltningen av deltagelsen i og utøvelsen av fisket samt internasjonale spørsmål knyttet til global og regional ressursforvaltning.

Havressurs- og kystavdelingen er i tillegg koordinerende avdeling i Fiskeri- og kystdepartementet for kyst- og havmiljøspørsmål, forvaltningsplaner, forholdet mellom fiskeriene og petroleumsvirksomheten, FNs sjøfartsorganisasjon IMO, samt sjøsikkerhet, oljevernberedskap og andre havmiljøspørsmål på Svalbard.

Fiskeri- og kystdepartementets visjon "Verdier fra havet - Norges framtid", politisk plattform for regjeringen og departementets strategiplan ligger til grunn for avdelingens arbeid.

For å gi en samlet oversikt over denne mangslungne saksporteføljen som avdelingen håndterer i løpet av et arbeidsår har Havressurs- og kystavdelingen utarbeidet denne faktaarksamlingen som en kortfattet oversikt over de arbeidsfelt avdelingen dekker.

Denne samlingen er oppdatert i juni 2010.

*Johán H. Williams
ekspedisjonssjef*

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING		1
Faktaark I	Kort om fiskerinæringen	2
Faktaark II	Fiskeripolitiske mål.....	3
Faktaark III	Internasjonale arrangementer, konvensjoner og organisasjoner	4
Faktaark IV	Innføring i sentrale begreper	9
A	RESSURSFORVALTNING	15
Faktaark A-1	Havrettskonvensjonen	16
Faktaark A-1-1	Havrettsdebatten og ICP.....	18
Faktaark A-2	Norges økonomiske sone (NØS)	19
Faktaark A-2-1	Territorialfarvannet og den tilstøtende sone.....	20
Faktaark A-3	Fiskevernsonen ved Svalbard og fiskerisonen v. Jan Mayen.....	21
Faktaark A-4	FN-avtalen om fiske på det åpne hav / fiske i internasjonale farvann i Nordøstatlanteren.....	22
Faktaark A-5	Ressursrådgivning / ICES	25
Faktaark A-6	Fiskerisamarbeidet med Russland/Gråsoneavtalen.....	28
Faktaark A-7	Fiskerisamarbeidet med EU.....	30
Faktaark A-8	Fiskerisamarbeidet med Færøyane	32
Faktaark A-9	Fiskerisamarbeidet med Grønland.....	33
Faktaark A-10	Fiskerisamarbeidet med Island	34
Faktaark A-11	Avtalar om fiskerisamarbeid med Canada og USA	36
Faktaark A-12	Forvaltningsstrategier	37
Faktaark A-13	Utkast.....	38
Faktaark A-14	Forvaltninga av norsk vårgytande sild.....	40
Faktaark A-15	Forvaltninga av kolmule	42
Faktaark A-16	Forvaltningen av lodde ved Island, Grønland og Jan Mayen	43
Faktaark A-17	Forvaltninga av reker ved Svalbard / Barentshavet	45
Faktaark A-18	Trepartsavtalen for forvaltning av makrell i Nordaustatlanteren	46
Faktaark A-19	Forvaltning av uer	47
Faktaark A-20	Forvaltning av ål.....	48
Faktaark A-21	Forvaltning av hummer	49
Faktaark A-22	Den nordøst-atlantiske fiskerikommisjon (NEAFC)	51
Faktaark A-23	Den nordvest-atlantiske fiskerikommisjon (NAFO).....	53
Faktaark A-24	Kommisjonen for bevaring av levende marine ressurser i Antarktis (CCAMLR)	55
Faktaark A-25	Kommisjonen for bevaring av atlantisk tunfisk (ICCAT)	56
Faktaark A-26	Den sørøstatlantiske fiskerierorganisasjon (SEAFO)	57
Faktaark A-27	Ressurskontroll / UUU	58
Faktaark A-28	Havnestatskontroll	61
Faktaark A-29	Flaggstatsansvar.....	62
Faktaark A-30	EUs IUU-forordning.....	63
Faktaark A-31	Satelittsporing / -overvåkning.....	64
Faktaark A-32	Kystvakten	65
Faktaark A-33	Fiskeriforvaltningens analysenettverk	66
Faktaark A-34	Fiskeriforbudsloven.....	67
Faktaark A-35	Havressurslova	68
Faktaark A-35-1	Utøvelsesforskriften	69
Faktaark A-35-2	Forvaltningsprinsippet i havressursloven	70
B	REGULERINGER	72
Faktaark B-1	Reguleringsmøtet.....	73
Faktaark B-2	Nasjonale reguleringer generelt	74
Faktaark B-2-1	Regulering av fisket etter torsk nord for 62°N	75
Faktaark B-2-2	Regulering av fisket etter norsk kysttorsk.....	76
Faktaark B-2-3	Regulering av fisket etter hyse nord for 62°N	79
Faktaark B-2-4	Regulering av fisket etter sei nord for 62°N	80
Faktaark B-2-5	Forvaltning av lodde i Barentshavet og regulering av fisket etter lodde	81
Faktaark B-2-6	Forvaltning av kongekrabbe og regulering av fangsten	82
Faktaark B-2-7	Regulering av fisket etter rognkjeks	84

Faktaark B-2-8	Regulering av fisket etter uer	85
Faktaark B-2-9	Regulering av fisket etter blåveite	86
Faktaark B-2-10	Regulering av fisket etter torsk i Nordsjøen	87
Faktaark B-2-11	Regulering av fisket etter sei sør for 62°N	88
Faktaark B-2-12	Regulering av fisket etter rødspette i sør	89
Faktaark B-2-13	Regulering av fisket etter reke i sør	90
Faktaark B-2-14	Regulering av fisket etter nordsjøsilde	91
Faktaark B-2-15	Regulering av fisket etter brisling	92
Faktaark B-2-16	Regulering av fisket etter norsk vårgytende silde	93
Faktaark B-2-17	Regulering av fisket etter makrell	94
Faktaark B-2-18	Regulering av fisket etter kolmule	96
Faktaark B-2-19	Regulering av fisket etter dyphavsarter	97
Faktaark B-2-20	Høsting av dyreplankton	98
Faktaark B-3	Ressursfordeling	99
Faktaark B-4	Kvoter til forskning, overvåking og undervisning	100
Faktaark B-5	Forvaltning av sjøpattedyr generelt	101
Faktaark B-6	Kvalfangst	102
Faktaark B-7	Selfangst i Austisen og Vestisen	104
Faktaark B-8	Kystsel	105
Faktaark B-9	Forvaltning og nedbeiting av tang og tare	107
Faktaark B-10	Bioprospektering	108
Faktaark B-11	Turist- og fritidsfiske i sjøen	109

C HAVMILJØ 112

Faktaark C-1	Internasjonale havmiljøprosesser	113
Faktaark C-2	Havmiljøovervåking	114
Faktaark C-3	Mareano (Marin arealdatabase for norske kyst- og havområde)	116
Faktaark C-4	Forurening i fjordar og kystfarvatn	117
Faktaark C-5	EU sin maritime politikk og havstrategidirektivet	118
Faktaark C-6	EU sitt rammedirektiv for vatn	120
Faktaark C-7	Petroleumsektorens virkning på fiskeri og miljø	121
Faktaark C-7-1	Seismiske undersøkelser og fiskeriene	123
Faktaark C-8	Forvaltningsplaner for norske havområder	125
Faktaark C-9	Korallrev og andre sårbare bunnhabitater	128
Faktaark C-9-1	Vern av sårbare habitater i internasjonale og nasjonale farvann	129
Faktaark C-10	Kystsoneplanlegging – kommuneplanlegging i sjø	131
Faktaark C-10-1	Ny plan- og bygningslov	133
Faktaark C-10-2	Ny lov om fornybar energiproduksjon til havs	134
Faktaark C-10-3	Regjeringens nordområdestrategi – "Nye byggesteiner i nord"	136
Faktaark C-10-4	Naturmangfoldloven	138
Faktaark C-10-5	Plan for marine beskyttede områder (marin verneplan)	141
Faktaark C-11	Kartlegging og overvåking av biologisk mangfold	142
Faktaark C-12	Introduerte arter / fremmede arter	143
Faktaark C-13	Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD)	145
Faktaark C-14	Kommisjonen for bærekraftig utvikling (CSD) og FNs miljøprogram (UNEP)	146
Faktaark C-15	Konvensjonen om beskyttelse av det marine miljø i det nordøstlige Atlanterhav (OSPAR)	147
Faktaark C-16	Arktisk Råd	148
Faktaark C-17	Polarutvalget	149
Faktaark C-18	Norsk-russisk miljøvernkommissjon	150
Faktaark C-19	Verdas naturvernunion (IUCN)	151
Faktaark C-20	Bonnkonvensjonen (CMS)	152
Faktaark C-21	Klimaspørsmål, utslipp av miljøskadelige gasser	153

D SJØSIKKERHET OG BEREDSKAP 156

Faktaark D-1	Forebyggende sjøikkerhet	157
Faktaark D-2	Helhetlig overvåkings- og varslingsystem for de nordlige hav- og kystområdene (BarentsWatch)	158
Faktaark D-3	Risikoreduserende rutetiltak	159
Faktaark D-4	Lostenesta	160
Faktaark D-5	Ny farleinormal	161
Faktaark D-6	Trafikksentraler	162
Faktaark D-7	Navigasjonsinfrastruktur (fyr og merke)	164
Faktaark D-8	Statlig beredskap og håndtering av hendelser med akutt forurensing	165

Faktaark D-8-1	Miljørisiko og dimensjonering av beredskap	167
Faktaark D-8-2	De viktigste statlige beredskapsressursene	168
Faktaark D-8-3	Svalbard – Statlig beredskap og håndtering av hendelser med akutt forurensing	170
Faktaark D-8-4	Slepebåtterberedskap	172
Faktaark D-9	Ny havne- og farvannsløp	173
Faktaark D-10	Forlatte fartøy i norske havner	175
Faktaark D-11	FNs sjøfartsorganisasjon – IMO.....	176
Faktaark D-12	Vrakfjerning.....	177

E **STRUKTUR OG DELTAKELSE** **178**

Faktaark E-1	Lov om retten til å delta i fiske og fangst (deltakerloven)	179
Faktaark E-1-1	Eierendringer	180
Faktaark E-1-2	Generasjonsskifte	181
Faktaark E-1-3	Aktivitetskrav	182
Faktaark E-2	Fiskarmantalet	183
Faktaark E-3	Merkeregisteret	184
Faktaark E-4	Leveringsvilkår	185
Faktaark E-5	Sanksjonsføresegner	186
Faktaark E-5-1	Lovbrottsgebyr havressurslova	187
Faktaark E-6	Konsesjonssystemet – generelt / nytt konsesjonsregelverk	188
Faktaark E-6-1	Ringnotkonsesjon	189
Faktaark E-6-2	Torsketrålkonsesjon	190
Faktaark E-6-3	Reketrålkonsesjon	191
Faktaark E-6-4	Pelagisktrål- og nordsjøtrålkonsesjon, avgrenset nordsjøtrålkonsesjon.....	192
Faktaark E-6-5	Konvensjonelle havfiskefartøy	193
Faktaark E-7	Deltakerregulering – generelt.....	194
Faktaark E-7-1	Deltakerregulering av SUK-ere	195
Faktaark E-7-2	Deltakerregulering i fisket etter torsk, hyse og sei med konvensjonelle redskap nord for 62°N – fartøy med mindre enn 300 m ³ lasteromsvolum.....	196
Faktaark E-7-3	Deltakerregulering i fisket etter sei med not nord for 62°N.....	198
Faktaark E-7-4	Deltakerregulering i fisket etter NVG-sild	199
Faktaark E-7-5	Deltakerregulering i kystfisket etter makrell.....	201
Faktaark E-7-6	Deltakerregulering rekefisket sør for 62°N	202
Faktaark E-7-7	Deltakerregulering i fisket etter nordsjøisild	203
Faktaark E-7-8	Deltakerregulering i fisket etter sei sør	204
Faktaark E-7-9	Deltakerregulering i fisket etter torsk i Nordsjøen	205
Faktaark E-8	Strukturpolitikk for fiskeflåten – St. meld. nr. 21 (2006–2007).....	206
Faktaark E-8-1	Strukturvoteordning for kystflåten.....	207
Faktaark E-8-2	Strukturfond og kondemneringsordningen	208
Faktaark E-9	Strukturvoteordningen for havfiskeflåten	209
Faktaark E-10	Samfiske / slumpfiske	210
Faktaark E-11	Rekrutteringsordninger – etablering som fartøyeier	212

F **OMSETNING** **214**

Faktaark F-1	Råfisklova	215
Faktaark F-1-1	Forbød mot omlasting til utlandske kjøparfartøy	216
Faktaark F-2	Førstehåndsomsetning / salgslagene	217
Faktaark F-3	Landing- og sluttsetel	219
Faktaark F-4	Kjøpar- og mottakarregistrering	220
Faktaark F-5	Handelsavtaler – WTO (GATT) og EØS	221
Faktaark F-6	Konvensjonen om internasjonal handel med truede dyre- og plantearter – CITES.....	223

G **ØKONOMI OG PLAN** **224**

Faktaark G-1	Arbeidet med statsbudsjettet (Prop. 1 S)	225
Faktaark G-2	Lønnsomhetsundersøkelse for fiskerieringen	226
Faktaark G-3	Produktavgift – fiskernes sosiale ordninger.....	227
Faktaark G-4	Refusjon av mineraloljeavgift	228
Faktaark G-5	Innovasjon Norge (IN) – flåte	229
Faktaark G-6	Skattespørsmål	230
Faktaark G-7	Tilskot til næringstiltak i fiskeria – kapittel 1050 Post 75	232
Faktaark G-8	Garantikassen for fiskere og de tilhørende ordningene	234

Faktaark G-9	Samiske spørsmål	236
Faktaark G-10	Kystfiskeutvalget for Finnmark	238

H	ANNET	240
----------	--------------	------------

Faktaark H-1	Avdelingens ansvarsområde med hensyn til EØS-avtalen	241
Faktaark H-2	Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD)	243
Faktaark H-3	Internasjonalt regelverk for statsstøtte	244
Faktaark H-4	FNs mat- og jordbruksorganisasjon (FAO).....	245
Faktaark H-5	Den nord-atlantiske fiskeriministerkonferansen (NAFMC)	246
Faktaark H-6	Forskning og havforskning	247

BILDEREGISTER

Fiskere i arbeid – Foto: Jean Gaumy, Eksportutvalget for fisk	Forside
Tråling – Foto: fiskeri.no	1
Kystvakten foretar inspeksjon – Foto: Kystvakta	15
Fangst av lodde – Foto: fiskeri.no.....	72
Havlandskap i Lofoten – Foto: Kjell Ove Storvik, Eksportutvalget for fisk.....	112
Slep av gasstankeren "Marte" i 2004 – Foto: Forsvaret 330 skvadronen	156
Kystfartøy – Foto: fiskeri.no	178
Sildefiske – Foto: fiskeri.no.....	214
Trålpose – Foto: Ørjan Knappskog, fiskeri.no.....	224
Arbeider i fiskerinæringen – Foto: Kirsten Hammelbo	240

I tillegg er det en rekke illustrasjoner i samlingen

Faktaarkene er skrevet av ansatte i Havressurs- og kystavdelingen.

Redaktør [Rolv Dahl-Jørgensen](#)

Faktaarkene vil være tilgjengelig på Fiskeri- og kystdepartementets hjemmeside: www.regjeringen.no/fkd

Faktaarkene på internett vil bli løpende oppdatert slik at internettversjonen over tid vil være mer aktuell enn denne trykte samlingen, inntil oppdatert samling trykkes.

Innledning

Tråling – Foto: fiskeri.no

Faktaark I Kort om fiskerinæringen

Fiskerinæringen har stor betydning for Norge, som en av landets største eksportnæringer, med en samlet eksportverdi i 2009 på ca. 44,7 mrd. kroner. Dette var for sjette år på rad ny eksportrekord, og en økning på 6 mrd fra 2008. Målt i tonn var eksporten av sjømat på 2,6 mill. tonn, og eksporten tilsvarer 35 millioner måltider hver dag. Målt i verdi er Norge for tiden verdens 2. største eksportør av sjømat. I tillegg kommer en innenlands omsetning som er beregnet til 5,5 mrd. kr inkludert mva. ut av butikk for 2008. Dette er en økning på rundt 4 prosent fra 2007. Gjennomsnittlig konsum av sjømat per person er for 2008 beregnet til 23 kg.

I 2009 var førstehåndsverdien av Norges fiskerier 11,1 mrd. kroner, mens totalt omsatt førstehåndsverdi (inkludert utenlandske landinger) var på 13 mrd. kroner. Sammenlignet med 2008 er dette en nedgang på rundt 1,1 mrd for totalt omsatt førstehåndsverdi. Kvantumet har økt i samme periode, så nedgangen skyldes dermed prisfall for både bunnfisk og pelagiske arter. De utenlandske landingene ligger fortsatt noe under toppårene 2001 og 2002 da det ble landet fisk fra utenlandske fartøy tilsvarende en verdi på over 3 mrd. kroner per år. I 2009 var verdien av de utenlandske landingene i overkant av 1,9 mrd kroner

I 2009 var det totalt registrert 12 739 fiskere i Norge. Av disse sto 10 209 på blad B i manntallet, det vil si at de hadde fiske som ene- eller hovedyrke. 2 530 fiskere sto på blad A, dvs. at de hadde fiske som biyrke. De 5 største fiskerifylkene, målt etter antall fiskere på blad B i 2009, var Nordland med 2 507 fiskere, Møre og Romsdal med 2 231 fiskere, Troms med 1 454 fiskere, Finnmark med 980 fiskere og Hordaland med 807 fiskere.

Ved utgangen av 2009 var det 6 526 merkeregistrerte fiskefartøy i Norge. Et stort antall av disse har liten eller ingen fangst. 3 689 av de merkeregistrerte fartøyene er under 10 meter, mens 236 fartøy er over 28 meter. Gjennomsnittsalderen i fiskeflåten var 25,5 år ved utgangen av 2008, 0,3 år eldre enn i 2007. Nordland er fylket med flest merkeregistrerte fartøy i 2009, totalt 1 631 fartøy, fulgt av Troms, Finnmark og Møre og Romsdal. Møre og Romsdal er det fylket som hadde flest havgående fiskefartøy, ettersom 77 av fartøyene over 28 meter er registrert i fylket. Deretter følger Hordaland med 47 fartøy, Nordland med 31 fartøy, Sogn og Fjordane med 25 fartøy, Troms med 20 fartøy, Finnmark med 17 fartøy og Rogaland med 14 fartøy over 28 meter.

Gjennomsnittsfangsten i de norske fiskeriene fra rundt 1960 og fram til i dag ligger rundt 2,5 mill. tonn årlig. Ser vi på de siste 30 årene falt fangstene med nesten 2 mill. tonn fra toppåret 1977 da det ble brakt på land 3,4 mill. tonn, og fram til 1990 hvor det ble landet 1,6 mill. tonn. Fra 1990 økte fangstene igjen opp mot 2,5 mill. tonn, først og fremst takket være gunstig utvikling i bestandene av norsk arktisk torsk og norsk vårgytende sild. I 2009 var fangsten i overkant av 2,5 mill. tonn, noe som var en økning på 0,1 mill. tonn fra 2008.

Norsk fiskeforedlingsindustri består av et stort antall små og mellomstore bedrifter som er spredt langs hele kysten. I 2008 var det totalt 485 bedrifter i fiskeindustrien, mot 505 i 2007. Da er både konsum, mel og oljesektoren, samt slakterier i oppdrettssektoren inkludert. Antall registrerte sysselsatte i disse bedriftene var omlag 10 200 i 2008, mot 10 400 i 2007.

Lønnsomheten i fiskeindustrien var sett under ett svakere i 2008 enn i 2007. Lønnsomheten var dårlig i alle sektorer i hvitfiskindustrien, der de største tapene var i filetindustrien og saltfiskindustrien. Året var i tillegg preget av store tap på valutatransaksjoner i en del bedrifter. Også industrien som slakter eller foredler laks og ørret gikk med tap og hadde et av sine svakeste år på lenge. Unntaket i lønnsomhetsbildet var sildemelindustrien og industrien som produserer sild, lodde og makrell for konsum (pelagisk konsumindustri) der lønnsomheten var markert bedre enn året før. Selv om ordinært resultatet før skatt i pelagisk konsumindustri ikke utgjorde mer enn 2,5 % av driftsinntektene var resultatet trolig industrien beste noensinne.

Faktaark II Fiskeripolitiske mål

I St.meld. nr. 18 (1977-78) "Om langtidsplan for norsk fiskerinæring" ble følgende overordnede mål lagt til grunn.

- Hovedtrekkene i bosettingsmønsteret skal bevares.
- Ressursgrunnlaget skal vernes.
- Folk skal sikres trygge og gode arbeidsplasser.

I St.meld. nr. 93 (1982-83) "Om retningslinjer for fiskeripolitikken" ble disse 3 målene utvidet med et fjerde mål:

- Den reelle lønnsnivåen i fiskerinæringen skal økes.

Målene har blitt betraktet som sidestilt, men i St.meld. nr. 58 (1991-92) "Om struktur- og reguleringspolitikk overfor fiskeflåten" ble vern av ressursgrunnlaget trukket fram som det mest sentrale målet i fiskeripolitikken.

I St.meld. nr. 51 (1997-98) "Perspektiver på utviklingen av norsk fiskerinæring" er det gitt denne målformuleringen:

"Fiskeripolitikken skal legge til rette for en lønnsom utvikling av fiskerinæringen. En bærekraftig ressursforvaltning er en forutsetning for å oppnå dette. Gjennom markedsorientering og økt verdiskaping skal næringen bidra til gode arbeidsplasser og bosetning langs kysten."

I St.meld. nr. 19 (2004-2005) "Den blå åker" uttales følgende mål for marin sektor:

"Regjeringens visjon er en bærekraftig marin næring bestående av lønnsomme og omstillingsdyktige foretak med høy innovasjons- og nyskapingsevne. En marin næring som sammen med annen næringsvirksomhet bidrar til å utvikle robuste og levedyktige kystsamfunn. En næring som er i stand til å konkurrere i det internasjonale markedet."

I St.meld. nr. 21 (2006-2007) "Strukturpolitikk for fiskeflåten" ble følgende overordnede mål lagt til grunn for strukturpolitikken:

- en fiskeripolitikk som bidrar til en rettferdig fordeling av ressursene
- å opprettholde en variert eierskapsstruktur
- å ta vare på de lokalt forankrede fiskebåtrederiene
- å skape ro og stabilitet i fiskeflåtens politiske rammebetingelser, og
- å legge til rette for en fiskeflåte som bidrar til aktivitet og sysselsetting langs hele kysten, i samsvar med deltakerlovens formål om å øke lønnsomheten og verdiskapingen i næringen og gjennom dette trygge bosetting og arbeidsplasser i kystdistriktene

I Ot.prp. nr. 20 (2007-2008) "Om lov om forvaltning av villlevande marine ressursar (havressurslova) blir følgende overordnede mål lagt til grunn for loven:

"Formålet med lova er å sikre ei bærekraftig og samfunnsøkonomisk lønnsam forvaltning av dei villlevande marine ressursane og det tilhøyrande genetiske materialet og å medverke til å sikre sysselsetting og busetjing i kystsamfunna."

Hovedmålene for norsk fiskeripolitikk har således ligget fast over mange år, men ordlyden, tolkningen og forståelsen av innholdet har endret seg med utviklingen i fiskeriene og med generelle politiske kursendringer.

Faktaark III Internasjonale arrangementer, konvensjoner og organisasjoner

ACE - Advisory Committee on Ecosystems. Rådgivende komité for økosystemer under ICES. Komiteen ble etablert høsten 2000 for å bringe en videre økosystemtilnærming inn i ICES' rådgivning til forskning og forvaltning. Komiteen er også ment å fungere som en brobygger mellom fiskeri- og miljøforskningen. (www.ices.dk/iceswork/ace.asp)

ACME - Advisory Committee on Marine Environment. Rådgivende komité for marint miljø under ICES. (www.ices.dk/iceswork/acme.asp)

Agenda 21 - Vedtatt på FN-konferansen om miljø og utvikling i Rio de Janeiro i 1992 (UNCED), og er en internasjonal handlingsplan for arbeidet med miljø og utvikling inn i det neste århundre. Følges opp av CSD, se under (www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21)

ARKTISK RÅD - Arctic Council. Samarbeidsforum mellom de åtte arktiske statene USA, Canada, Russland, Norge, Sverige, Finland, Danmark/Grønland og Island. Fra å være et rent miljøsamarbeid har rådet gått i retning av ønsker om et mer omfattende samarbeid om bærekraftig utvikling i den arktiske region. Seks arbeidsgrupper dekker overvåkning og miljøstatusvurderinger. Urbefolkning fra de arktiske landene har status som faste observatører. (Se [Faktaark C-16](#) om Arktisk Råd) (www.arctic-council.org)

ASCOBANS - Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas - Avtale om beskyttelse av småhvaler i Østersjøen og Nordsjøen. Innenfor rammene av Bonn-konvensjonen fra 1979 om beskyttelse av vandrende arter av ville dyr er det blitt etablert en regional avtale om beskyttelse av små hvaler i Østersjøen og Nordsjøen. Avtalen legger opp til beskyttelse av småhvaler ved forbud mot fangst samt samarbeid om vitenskapelig registrering, overvåkning og forvaltning av småhvaler, herunder modifikasjoner av fiskeredskaper med henblikk på å unngå utilsiktet bifangst. Det skal videre samarbeides med henblikk på å forebygge utslipp av stoffer i havmiljøet som kan utgjøre potensielle trusler mot dyrenes sunnhet mv. Norge er ikke medlem av ASCOBANS, men deltar i det vitenskapelige samarbeidet. (www.ascobans.org)

BASEL-konvensjonen - Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Waste and their Disposal - Konvensjonen om transport av farlig avfall. Vedtatt 1989 og trådte i kraft 1992. Konvensjonen ble ratifisert av Norge i 1990 og har 172 parter (<http://basel.int/>)

BERN-konvensjonen - Convention on the Conservation of European Wildlife and natural Habitats – Europarådets konvensjon om vern av ville planter og dyr og deres naturlige leveområder. Trådte i kraft 1. juni 1982 og har i dag 45 parter. Norge ratifiserte i 1986. Flere av artene på Bernkonvensjonens lister finnes også på de globale listene til CITES og Bonnkonvensjonen. Konvensjonens Emerald Network, en parallell til EUs Natura 2000, skal sikre overlevelsen av truede arter og naturtyper (<http://www.miljostatus.no/Tema/Dyr-og-planter/Bernkonvensjonen/>)

BONN-konvensjonen - Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (også forkortet CMS – Convention on Migratory Species) - Konvensjon om vern av trekkende arter av ville dyr, vedtatt 1979. Konvensjonen trådte i kraft 1. november 1983 og ble ratifisert av Norge 1. august 1985. En rekke avtaler og intensjonsavtaler er opprettet under denne konvensjonen bla. en global haiavtale. CMS har listet både tannhvaler og haiarter i norske områder Nordsjøen. (http://www.cms.int/about/welcome_en.htm). Se [Faktaark C-20](#).

CBD - Convention on Biological Diversity - Konvensjonen om biologisk mangfold ble vedtatt under Rio-konferansen i 1992 (UNCED), og ble ratifisert av Norge samme år. Gjennom denne konvensjonen har landene forpliktet seg til å arbeide for vern og bærekraftig bruk av det biologiske mangfoldet i tillegg til rettferdig fordeling av genetiske ressurser. Under konvensjonen er det opprettet en vitenskapskomité (SBSTTA), som gir råd til partsmøtene (COP). Konvensjonens sekretariat ligger i Montreal. Et eget marint arbeidsprogram ble vedtatt i 1998 (se [Faktaark C-13](#)) (<http://www.cbd.int/>)

CCAMLR - Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources - Konvensjonen for bevaring av levende marine ressurser i Antarktis. Vedtatt i 1980 og trådte i kraft 1982. Konvensjonen ble ratifisert av Norge i

1984. Det er 25 medlemmer av kommisjonen. I tillegg kommer 9 parter som har ratifisert avtalen, men som ikke er medlemmer av kommisjonen. CCAMLR ble grunnlagt for å bevare og regulere beskatning av levende marine ressurser i Antarktis. Øverste organ for konvensjonen er Kommisjonen for bevaring av levende marine ressurser i Antarktis. Kommisjonen holder årlige møter. Norge er medlem av kommisjonen. Basert på vitenskapelige data vedtar kommisjonen bl.a. bevaringsvedtekter om adgangen til å delta i fiske, kvoter, bifangst, redskaper, fiskeområder og perioder. Norske fartøy fisker for tiden ikke i CCAMLR-området, men det står norske interesser bak noe av fisket som foregår i konvensjonsområdet. (Se [Faktaark A-24](#) om CCAMLR) (www.ccamlr.org)

CFP - Common Fisheries Policy. EU-landenes felles fiskeripolitikk - vedtatt av EU landenes fiskeriministre i 1983. En reform av den felles fiskeripolitikken ble vedtatt av Fiskerirådet i desember 2002. De viktigste endringene innebærer en mer langsiktig fiskeriforvaltning, en ny flåtepolitikk med sikte på å redusere overkapasiteten, bedre håndheving av reglene og større deltakelse av berørte aktører i styringen av fiskeripolitikken. EU arbeider med å revidere CFP til 2013. (http://europa.eu.int/comm/fisheries/policy_en.htm)

CITES - Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora - Konvensjonen om internasjonal handel med truede dyre- og plantearter. Konvensjonen ble vedtatt 3. mars 1973 og trådte i kraft 1. juli 1975. Norge ratifiserte konvensjonen 25. oktober 1976. Konvensjonen er ratifisert av 175 parter. Formålet med konvensjonen er å beskytte truede planter og dyr gjennom regulering av internasjonal handel og privat inn- og utførsel av arter som er listet. Utførsel av disse artene krever eksporttillatelse, som utstedes av DN. Konvensjonen omfatter sjøpattedyr og noen få hai- og fiskearter. Interessen for å liste marine arter er økende. (Se [Faktaark F-6](#) om CITES) (www.cites.org)

Code of Conduct for Responsible Fisheries (CoC) - Beskrivelse (kodeks) av prinsipper og internasjonale standarder for utøvelse av ansvarlig fiskeri, med formål å sikre effektiv bevaring, forvaltning og utvikling av levende marine ressurser. Vedtatt av FAO 31. oktober 1995. På FAOs 27. konferanse den 24. November 1993 ble den såkalte "Compliance Agreement" (Agreement to Promote Compliance with International Conservation and Marine Measures by Fishing Vessels on the High Seas) vedtatt. Norge sluttet seg til avtalen i 1994. Avtalen trådte i kraft da 25 parter hadde tiltrådt avtalen. Denne avtalen utgjør en del av CoC. (www.fao.org/fi/agreem/codecond/codecon.asp)

CONSSO - Committee of North Sea Senior Officials - Nordsjøkomiteen. Komiteen møtes en gang i året for oppfølging av tidligere beslutninger i Nordsjø samarbeidet og forberedelse av påfølgende Nordsjøkonferanse. Neste ministerkonferanse finner sted i Sverige i 2005 og skal fokusere på shipping og fiske. Sverige har formannskapet fram til 2005. (<http://www.dep.no/md/nsc/>)

CSD - Commission on Sustainable Development - FNs kommisjon for bærekraftig utvikling. Kommisjonen ble etablert for å følge opp FN-konferansen om miljø og utvikling i Rio de Janeiro 1992 (UNCED). CSD arrangerer et nytt toppmøte "Rio+20" i 2012. Kommisjonen arbeider i to-årsrykluser med utvalgte tema. Hav og marint kommer på dagsorden i 2015/-2016. På kommisjonens møte i 1999 (CSD 7) var hav og havmiljø, herunder fiskerier, ett av hovedtemaene. På FNs 54. generalforsamling i 1999 ble det, på henstilling fra CSD 7 og ut fra behov for en bedre samordning av havspørsmål innen FN, vedtatt opprettet en ekspertgruppe som skal bidra til forberedelser av de årlige havdebattene i Generalforsamlingen (ICP). Innspill til, og rapportering fra CSD koordineres av UD gjennom CSD-utvalget, hvor Fiskeri- og kystdepartementet deltar ved behov. (Se [Faktaark C-14](#) om CSD). (<http://www.un.org/esa/dsd/index.shtml>)

EK-FJSL - embetsmannskomiteen for fiskeri, jordbruk, skogbruk og matvarer under ministerråd av samme navn. Fiskerisakene behandles i egen avdeling for fisk og havbruk under embetsmannskomiteen. Avdelingen vil ha møter 2-3 ganger i året. På vegne av ministerrådet tar avdelingen de nødvendige beslutninger for gjennomføring av det nordiske fiskerisamarbeidet, på møter og/eller i skriftlig prosedyre, blant annet om hvilke aktiviteter som skal støttes via fiskerisektorens disposisjonsbevilgning.

FAO - Food and Agricultural Organization - FNs matvareorganisasjon. FAO ble etablert i 1945 og arbeider aktivt bl.a. med å utvikle internasjonale regler innen alle deler av fiskerinæringen. FAOs råd besluttet i 1992 at det skulle utarbeides en handlingsplan for forsvarlig fiskeri med henblikk på å sikre en bærekraftig utnyttelse og utvikling av havets levende ressurser. Handlingsplanene omfatter retningslinjer for fiskeriforvaltning, akvakultur, integrert forvaltning av kystnære områder, bearbeiding og handel med fisk og fiskeriforskning. Den internasjonale ansvarskodeksen for ansvarlig fiskeri (Code of Conduct for Responsible Fisheries) ble vedtatt i oktober 1995. Fiskerispørsmål drøftes av FAOs medlemsland i Fiskerikomiteen (COFI) som møter annet hvert år. Den norske FAO-komiteen koordinerer norske innspill og rapportering til besluttende møter i FAO. Fiskeri- og kystdepartementet deltar i FAO-komiteen som koordineres av Utenriksdepartementet og Landbruks- og matdepartementet. (Se [Faktaark H-4](#) om FAO). (www.fao.org)

ICCAT - International Convention for the Conservation of Atlantic Tunas - Den internasjonale konvensjonen for bevaring av atlantisk tunfisk. Konvensjonen ble vedtatt i 1966 og trådte i kraft i 1969. 48 parter inkl. EU har sluttet seg til konvensjonen. Norge ble medlem i 2003 og møtte første gang som fullt medlem på årsmøtet i 2004. Norge har deltatt som observatør på kommisjonsmøtene siden 1998. (Se [Faktaark A-25](#) om ICCAT) (www.iccat.es)

ICES - International Council for the Exploration of the Sea - Det internasjonale havforskningsrådet. ICES er en uavhengig, vitenskapelig organisasjon som gir regionale fiskeriorganisasjoner, EU og nasjonalstatene langs Nord-Atlanteren råd om forvaltningen av det marine miljøet og de marine ressursene. ICES har en rådgivende komité for fiskeriforvaltning, ACFM - Advisory Committee on Fisheries Management, for havmiljø, ACME – Advisory Committee on Marine Environment og en nyopprettet for økosystemer, ACE - Advisory Committee on Ecosystems. For å bedre rådgivningen til forvaltningen ble det i 2000 opprettet en paraplykomité MCAP – Management Committee on the Advisory Process hvor lederne av de rådgivende komitéene deltar. ICES gir myndighetene råd om størrelsen på fiskebestandene, totalkvoter og andre reguleringsmekanismer. Med utgangspunkt i denne rådgivningen drøfter og fastsetter Norge de årlige kvotene og andre reguleringer for de enkelte fiskebestandene med de aktuelle partene. ICES gir også vurderinger og råd om det marine miljø. (Se [Faktaark A-5](#) om Ressursrådgivning/ICES) (www.ices.dk)

ICP - UN Open-ended Informal Consultative Process on Oceans and the Law of the Sea - en uformell konsultasjonsprosess for å tilrettelegge den årlige havrettsdebatten i Generalforsamlingen i FN. Denne prosessen skal munne ut i forslag om konkrete saker som bør behandles under havrettsdebatten i Generalforsamlingen med vekt på å identifisere områder der økt koordinering og samarbeid både på det mellomstatlige nivå og mellom de ulike institusjoner og organisasjoner, bør bedres. (www.un.org/Depts/los/index.htm)

ICRW - International Convention for the Regulation of Whaling – Den internasjonale konvensjonen for regulering av hvalfangst. Konvensjonen ble vedtatt i 1946 og trådte i kraft 10. november 1948. Ratifisert av Norge samme dag som ikrafttredelsen. ICRW er ratifisert av 66 parter. Formålet med konvensjonen er å sikre en bærekraftig utnyttelse og utvikling av hvalbestanden. Den internasjonale hvalfangstkomisjon, IWC, skal ivareta konvensjonens oppgaver. (www.oceanlaw.net/texts/iwc.htm)

IMO - International Maritime Organization – er FNs internasjonale sjøfartsorganisasjon. I 1948 ble det avholdt en internasjonal konferanse i Genève hvor det ble vedtatt en konvensjon som dannet grunnlaget for etablering av IMO (det opprinnelige navnet var "Inter-Governmental Maritime Consultative Organization", eller IMCO, men navnet ble endret i 1982 til IMO). IMO konvensjonen trådte i kraft i 1958 og den nye organisasjonen møttes for første gang året etter. Norge ble medlem i 1958 og organisasjonen har nå 169 medlemsland. IMO administrerer over 40 konvensjoner og protokoller (eks SOLAS-konvensjonen den nye ballastvannkonvensjonen og Londonkonvensjonen, se under), har 5 hovedkomiteer, hvor sjøsikkerhetskomiteen MSC anses som den viktigste og 9 underkomiteer. Se [Faktaark D-11](#) om IMO. (www.imo.org)

IUCN - International Union for Conservation of Nature (The World Conservation Union) - Verdens naturvernunion. IUCN er en sammenslutning av statlige og ikke-statlige organisasjoner i 140 medlemsland. I tillegg deltar ca. 10 000 forskere og eksperter fra i alt 181 land. Organisasjonen ble grunnlagt i 1948 og har til formål å bevare naturens integritet samt fremme en bærekraftig utnyttelse og bevaring av naturressursene. IUCN er den eneste internasjonale organisasjon som har naturbeskyttelse som eneste formål. IUCNs Generalforsamlingen vedtar en lang rekke resolusjoner om naturbeskyttelse, inklusive de levende marine ressurser, som viderefremmes til FN-organisasjonene. Resolusjonene er ikke juridisk bindende for de enkelte medlemmer, men de vil ofte virke moralsk forpliktende. IUCN bidrar også med vitenskapelige opplysninger både regionalt og globalt. Norge er en av de største bidragsyterne til IUCN. MD koordinerer det norske arbeidet. FGD deltar i alle generalforsamlinger. (Se [Faktaark C-19](#) om IUCN). (www.iucn.org)

IWC - International Whaling Commission - Den internasjonale Hvalfangstkomisjonen. IWC skal ivareta oppgavene til Konvensjonen for regulering av hvalfangst, ICRW (s.d.), og består av medlemmer fra de kontraherende parter til konvensjonen. (Se [Faktaark B-6](#) om hvalfangst) (www.iwcoffice.org)

Klimakonvensjonen - FNs rammekonvensjon om klimaendringer (UNFCCC) ble vedtatt i mai 1992. Konvensjonen trådte i kraft 21. mars 1994 og er til nå ratifisert av 189 land. Klimakonvensjonens mål er en stabilisering i konsentrasjonene av klimagasser i atmosfæren på et nivå som vil forhindre farlig, menneskeskapt påvirkning av klimasystemet. Kyotoprotokollen fra desember 1997 setter bindende mål for seks klimagasser. Kyotoprotokollen trådte i kraft 16. februar 2005 og utløper i 2012. (<http://unfccc.int>)

LONDON-konvensjonen – Overenskomst om bekjempelse av havforurensninger ved dumping av avfall og annet materiale ble inngått i 1972. Konvensjonen trådte i kraft i 1975 (www.londonconvention.org). I 1996 ble det enighet om **London protokollen** der all dumping forbyes. Unntak kan gjøres for avfall som ikke regnes som skadelig. Dette reguleres av den såkalte "Reverse list", og omfatter blant annet fiskeavfall. Protokollen trådte i kraft i 2006 og har 32 statsparter.

LRTAP - Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution - Konvensjonen om langtransportert, grenseoverskridende luftforurensning under FNs økonomiske kommisjon for Europa (UNECE) ble undertegnet av 32 land 13. november 1979 og trådte i kraft i 1983. Det var den første internasjonalt bindende avtale om regional luftforurensning. 51 land har nå ratifisert konvensjonen, som er åpen for alle europeiske land. I tillegg er USA, Canada og EU medlemmer. Konvensjonen har åtte protokoller. En av disse, **Gøteborgprotokollen**, setter utslippskrav for svovel, NO_x, VOC og NH₄ innen 2010. Avtalen ble ratifisert av Norge i 1999, og trådte i kraft 17. mai 2005. Norge har ved ratifikasjon av protokollen bl.a. forpliktet seg til å redusere de årlige utslippene av nitrogenoksider (NO_x) til 156 000 tonn innen 2010. Dette vil ha betydning for fiskerisektoren (www.unece.org/env/lrtap/). De samme gassene er også omfattet av EUs "Takdirektiv".

MARPOL-konvensjonen - Konvensjon om hindring av forurensning fra skip. Norge ratifiserte konvensjonen i 1980. Konvensjonen har 82 parter. (http://www.imo.org/home.asp?topic_id=1488). Marpol er komplementær til Londonkonvensjonen.

MCAP - Management Committee on Advisory Processes. Paraplykomité under byrået i ICES. Opprettet 2000.

MR-Fisk, jordbruk, skogbruk og matvarer (MR-FJSL) - under Nordisk Ministerråd (NMR) er et samarbeid mellom de nordiske lands fiskeri-, landbruks- skogbruks og fødevarerministre. Ministerrådet fastlegger de overordnede rammer for det nordiske samarbeidet på matområdet "fra fjord og jord til bord". Inntil 26. juni 2001 var MR-Fisk og MR-Jord og skog separate ministerråd, men ble da formelt slått sammen til ett felles ministerråd. Ministrene utveksler fast informasjon om viktige nasjonale saker som også har nordisk relevans. Det foretas ellers også normalt utveksling av informasjon om aktuelle EU/EØS saker. (www.norden.org/fisk/sk/index.asp)

NAF - Nordisk Arbeidsgruppe for Fiskeriforskning (NAF) ble etablert i 1989 for å gi råd til Nordisk Ministerråd og fiskeriministrene om forsknings- og utviklingsrelaterte emner på fiskerisiden, og skal foreta vitenskapelig vurdering av prosjektsøknader. Arbeidsgruppen kan også foreslå egne prosjekter for Nordisk Ministerråd. NAF har også til formål å medvirke til et bedre samarbeid innen fiskeriforskningen i Norden.

NAFMC - The North Atlantic Fisheries Ministers Conference - Den nord-atlantiske fiskeriministerkonferanse hadde sitt første møte i 1995. Ministrene møtes årlig. Konferansen tar sikte på å diskutere tema av felles interesse innen fiskeriforvaltning. Deltakende parter er Canada, Grønland, Island, Færøyene, EU, Norge og Russland. (Se [Faktaark H-5](#) om NAFMC)

NAFO - Northwest Atlantic Fisheries Organization - Den nordvest-atlantiske fiskeriorganisasjonen. Norge, Island, Færøyene, Grønland, Japan, Korea, Russland, Canada, USA og EU mfl. deltar. NAFO har egen vitenskapelig komitee som gir råd vedrørende fiskeressursene innen området ved Vest-Grønland og sørover. NAFO fastsetter kvoter for vandrende bestander i internasjonalt område mellom Grønland, Canada og USA, i samråd med nasjonalstatene. (Se [Faktaark A-23](#) om NAFO) (www.nafo.ca)

NAMMCO - North Atlantic Marine Mammal Commission - Den nord-atlantiske sjøpattedyrkommisjonen. Avtalen om samarbeid om forskning, bevaring og forvaltning av sjøpattedyr i Nordatlanten ble inngått av Færøyene, Grønland, Island og Norge i 1992. Avtalen ivaretas av en kommisjon, NAMMCO. Formålet er å sikre forskning og en bærekraftig utnyttelse og utvikling av arter og bestander av sjøpattedyr (hval, sel, hvalross) i Nord-Atlanten. (Se [Faktaark B-6](#) om hvalfangst) (www.nammco.no)

NASCO - North Atlantic Salmon Conservation Organization - Den internasjonale organisasjonen for bevaring av nord-atlantisk laks. Organisasjonen skal følge opp Konvensjonen om bevaring av nord-atlantisk laks, som ble vedtatt 2. mars 1987. Norge er representert ved Miljøverndepartementet. (www.nasco.int)

NEAFC - Northeast Atlantic Fisheries Commission - Kommisjonen for fiske i Det nordøstlige Atlanterhavet. NEAFCs myndighetsområde er avgrenset til området utenfor 200- milssonene. Når det gjelder reguleringer av fisket på bestander som vandrer både innenfor og utenfor 200 n. mil, har kommisjonen i første rekke en samordnende funksjon. NEAFC drøfter tekniske reguleringstiltak for bestander i Nordøst-Atlanten. (Se [Faktaark A-22](#) om NEAFC) (www.neafc.org)

NKO - Nordiske Kontaktorgan for Fiskerispørsmål ble etablert i 1962 som samarbeidsorgan mellom de nordiske lands fiskeriorganisasjoner og forvaltning. NKO drøfter konfliktområder samt løsningsmodeller i forholdet mellom fiskeriene i de nordiske landene og i forholdet mellom forvaltning og næringsutøvere innenfor de nordiske landene. NKO utveksler gjensidig informasjon om fiskeriets utvikling i de nordiske landene. Møtene har siden 2000 blitt avholdt i forbindelse med det felles sommermøtet for de nordiske fiskeri-, landbruks- og fødevareministrene.

OECD - Organisation for Economic Co-operation and Development - Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling, er et forum der industriland fra hele verden drøfter saker av felles interesse, med vekt på økonomiske og handelsmessige aspekter. Medlemslandene forplikter seg til stor grad av økonomisk og politisk åpenhet. I OECD er det en egen fiskerikomité med halvårlige møtesesjoner, hvor ressursavdelingen deltar på vegne av Fiskeri- og kystdepartementet. (Se [Faktaark H-2](#) om OECD) (www.oecd.org)

OSPAR - The Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic - Konvensjonen om beskyttelse av havmiljøet i Det Nordøstlige Atlanterhavsområdet. Konvensjonen ble åpnet for signatur den 22. september 1992. Konvensjonen har blitt signert og ratifisert av alle parter til de to forutgående konvensjonene, Oslo- og Paris-konvensjonene, dvs. Belgia, Danmark, Finland, Frankrike, Irland, Island, Luxembourg, Nederland, Norge, Portugal, Spania, Storbritannia, Sverige, Sveits, Tyskland, samt EU-kommisjonen. OSPAR konvensjonen trådte i kraft 25. mars 1998. (Se [Faktaark C-15](#) om OSPAR) (www.ospar.org).

RAMSAR-konvensjonen - Convention on Wetlands of International Importance - Internasjonal konvensjon om vern av våtmarker. Vedtatt i Ramsar, Iran, den 2. februar 1971. Norge ratifiserte i 1974. Har i dag et bredere perspektiv der også vannressursforvaltning og fattigdomsproblematikk er integrert i konvensjonen. Konvensjonen har 159 parter. (<http://www.ramsar.org/>)

SEAFO - South East Atlantic Fisheries Organization - Den sør-øst atlantiske fiskeriorganisasjon er en regional fiskeriorganisasjon som ble etablert 20. april 2001. Norge ble medlem i 2004. De øvrige medlemslandene i organisasjonen er Angola, Sør-Afrika, Namibia, Storbritannia (på vegne av St.Helena), EU, Sør-Korea og USA. (Se [Faktaark A-26](#) om SEAFO) (www.oceanlaw.net/orgs/seafo.htm)

UNCED - UN Conference on Environment and Development - FN-konferansen om miljø og utvikling som ble avholdt i Rio de Janeiro i 1992. Under konferansen ble bl.a. Biodiversitetskonvensjonen (CBD), Klimakonvensjonen og Agenda 21 vedtatt. (www.johannesburgsummit.org/html/basic_info/unced.html)

Faktaark IV Innføring i sentrale begreper

Kystflåten	I hovedsak fiskefartøy med mindre enn 500 m ³ lasteromsvolum (tidligere inndeling var fiskefartøy under 28 meter).
Havfiskeflåten	I hovedsak med mer enn 500 m ³ lasteromsvolum (tidligere inndeling var fiskefartøy over 28 meter).
Sjarkflåten	Brukes om de minste gruppene i kystflåten, vanligvis fartøy under 15 meter.
”Finnmarksmodellen”	Inndeling av kystflåten i fire lengdegrupper; under 11 meter, 11-15 meter, 15-21 meter og 21 meter og over.
Reguleringsgruppe	En gruppe fartøy som deler en gruppekvote. En lengdegruppe i Finnmarksmodellen kan for eksempel også være en reguleringsgruppe i torskefisket, mens alle fartøy med torsketrålkonsesjon utgjør en annen reguleringsgruppe i torskefisket.
Total Allowable Catch (TAC)	Det kvantum som <i>alle</i> (også utenlandske) fiskefartøy totalt sett har anledning til å fiske av et visst fiskeslag.
Norsk totalkvote/nasjonal kvote	Det kvantum som norske fartøy samlet kan fiske av et bestemt fiskeslag. Dette kan enten være en del av totalkvoten (TAC – Total Allowable Catch) eller hele TAC-en dersom bare norske fartøy får kvote av dette fiskeslaget.
Gruppekvote	Det kvantum som fartøyene i <i>en reguleringsgruppe</i> til sammen har anledning til å fiske av et visst fiskeslag. Innenfor en gruppekvote kan det være fritt fiske for det enkelte fartøy inntil gruppekvoten er tatt, eller gruppekvoten kan være fordelt mellom fartøyene som fartøykvoter eller maksimalkvoter.
Fartøykvote (grunnkvote)	Dersom summen av fartøyenes kvoter til sammen utgjør gruppekvoten, kalles det enkelte fartøyets kvote for fartøykvote. Den gir i praksis – om ikke juridisk – en garanti for at fartøyet i løpet av året kan fiske dette kvantumet.
Maksimalkvote	Dersom summen av fartøyenes kvoter er <i>større</i> enn gruppekvoten, kalles det enkelte fartøyets kvote for maksimalkvote. Det gis ingen garanti for at fartøyet får fiske hele dette kvantumet, fordi fisket kan stanses når gruppekvoten er fisket opp. Dette innebærer konkurranse mellom fartøyene om fisken, men mindre konkurranse enn om fisket var fritt innenfor gruppekvoten.
Overregulering	Differansen mellom summen av maksimalkvotene og gruppekvoten. Uttrykkes i prosent av gruppekvoten. Når et fiskeri er regulert med maksimalkvoter vil summen av maksimalkvotene være større enn gruppekvoten. Differansen omtales som overregulering. Dersom summen av maksimalkvotene er 13 000 tonn og gruppekvoten er 10 000 tonn, er overreguleringen 30 %.

Når summen av maksimalkvotene overstiger gruppekvoten, er fisket overregulert. Dette innebærer at gruppekvoten kan bli oppfisket før alle fartøyene har fisket sin fastsatte maksimalkvote. Systemet kan gi klare insentiver for å drive et kappfiske ettersom fisket i prinsippet skal stanses når gruppekvoten er nådd. En reguleringsmodell basert på overregulering og maksimalkvoter medfører sterkere konkurranse mellom fartøyene om den begrensede ressursen. Hensikten er å sikre at totalkvoten blir fisket, ettersom fangstinnstans og kvantum varierer mellom de deltagende fartøy. Systemet med overregulering kan fungere godt ved høye kvoter, ettersom de mest effektive fartøyene da kan utnytte sin kapasitet fullt ut og kvotesituasjonen er romslig for de fleste. Når kvotene er lave er det imidlertid ikke samme behov for overregulering ettersom gruppekvotene med større sannsynlighet vil bli fisket uansett. Med lave kvoter målt mot fartøyenes fangstkapasitet vil en høy overreguleringsgrad kunne resultere i kappfiske og tidlig stopp

av fisket, noe som igjen kan gi uforutsigbare utslag for det enkelte fartøy og bli oppfattet som urimelig for de som kom sent i gang med fisket, eller ikke fikk startet overhodet.

Kvotefaktor	Fartøy med torsketrållatelse som i kvotesammenheng er definert som fabrikkskip, ferskfisktråler eller rundfrysetråler, har lik kvotefaktor 1,00. Fartøy med torsketrållatelse som i kvotesammenheng er definert som småtråler, har ulik kvotefaktor lavere enn 1,00, eller opptil 1,00 dersom sammenslåingsordning er nyttet. Det enkelte fartøy kan midlertidig ha en høyere samlet faktor dersom enhetskvoteordning og rederikvoteordning for torsketrålflåten er nyttet.
Universalnøkkel	Ringnotgruppen består av fartøy med ringnotkonsesjon og fartøy mellom 70-90 fot med rett til deltakelse i dette fisket. Fisket etter pelagiske arter som sild og makrell blir regulert med fartøykvoter basert på den såkalte "universalnøkkelen". Denne nøkkelen har følgende utforming og angir hvordan det enkelte fartøys basiskvote skal beregnes: 1 500 hl + 40% av konsesjonskapasitet fra 0 - 4 000 hl + 30% av konsesjonskapasitet fra 4 000 - 6 000 hl + 20% av konsesjonskapasitet fra 6 000 - 10 000 hl + 10% av konsesjonskapasitet over 10 000 hl Kvoten til det enkelte fartøy fremkommer ved å multiplisere basiskvoten for fartøyet med den faktoren en får ved å dividere gruppekvoten med summen av basiskvotene. Fiskeridirektoratet fastsetter faktoren det enkelte år.
Basiskvotenøkkel	I fisket etter pelagiske arter som sild og makrell tildeles trålgruppen maksimalkvoter etter "basiskvotenøkkelen" Fartøy som har adgang til å delta, tildeles fartøykvoter med utgangspunkt i følgende basiskvoter: 50 tonn + 50% av bruttotonnasje fra 0 - 100 + 40% av bruttotonnasje fra 101 - 200 + 30% av bruttotonnasje fra 201 - 300 + 20% av bruttotonnasje fra 301 - 400 + 10% av bruttotonnasje fra 401 - 600 Kvoten til det enkelte fartøy fremkommer ved å multiplisere basiskvoten for fartøyet med den faktoren en får ved å dividere gruppekvoten med summen av basiskvotene. Fiskeridirektoratet fastsetter faktoren det enkelte år.
Periodisering	Bare en viss andel av en kvote kan fiskes i en viss periode. Periodisering kan gjøres på fartøynivå, gruppenivå eller på totalnivå.
Samlekvoteordning	Tidligere brukt reguleringsform hvor kvotene av ulike fiskeslag slås sammen. Nyttet i det konvensjonelle fisket torsk, hyse og sei nord for 62°N. Fiskeslagene vektet etter fastsatte omregningsfaktorer mellom de ulike fiskeslagene.
Samfiskeordning	Midlertidig ordning for fartøy under 11 meter hjemmelslengde gjeldende for 2010. Tillater at to kvoter blir fisket med ett fartøy. Ordningen omfatter fartøy i lukkede torskefiskerier med hjemmelslengde under 11 meter i fisket nord for 62°N. Samfiske tillates kun mellom fartøy med ulike eiere og det er således ikke tillatt å drive samfiske med seg selv. Ordningen innebærer at begge fartøyeierne må stå om bord under fisket og begge må underskrive landings-/sluttseddel. En avart av den tidligere driftsordningen i kystflåten under 15 meter.
Skjæringsdato	Kvoter blir som regel gradert etter fartøystørrelse. Dersom kvotene graderes etter fartøystørrelse på et bestemt tidspunkt, uavhengig av senere utskiftninger/forlengelser, omtales dette tidspunktet som en skjæringsdato.
Hjemmelslengde	Fartøylengden på skjæringsdatoen. Hjemmelslengden kan dermed avvike fra fartøyet faktiske lengde dersom fartøyet er forlenget, bygget om eller skiftet ut med et annet etter skjæringsdatoen.
Fiskere på blad A	Fiskermanntallets blad A; register over personer som har fiske som byrke.

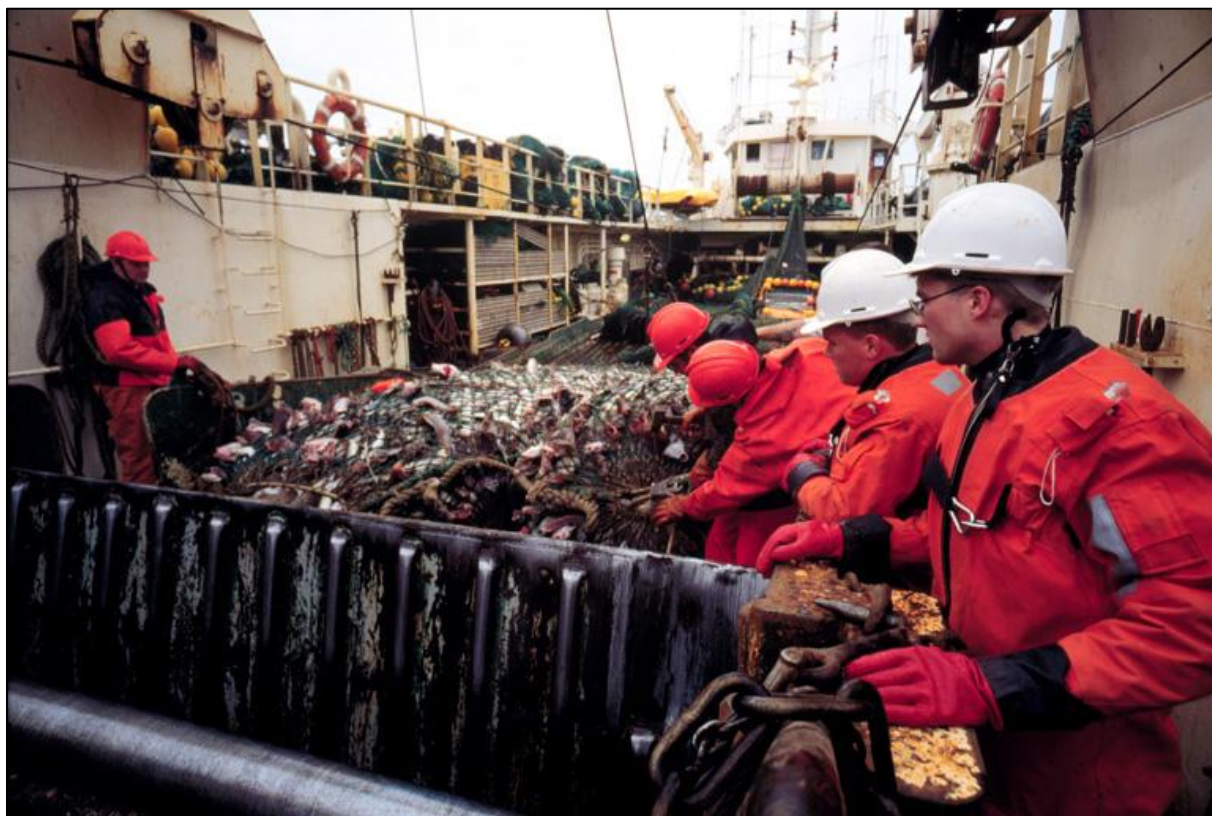
Fiskere på blad B	Fiskermanntallets blad B; register over personer som har fiske som hovedyrke.
Ervervstillatelse	Tillatelse til å eie fartøy som skal nyttes til ervervsmessig fiske eller fangst.
Konsesjon	Spesiell tillatelse til å drive visse typer fiske, f.eks. alt trålfiske, og som kreves i tillegg til ervervstillatelse.
Merkeregisteret	Register over fartøy som det er gitt ervervstillatelse for. Fartøy som er registrert i registeret gis et fiskerimerke, som er sammensatt av bokstav(er) som angir fylket, et nummer og til slutt bokstav(er) som angir kommunen, f.eks. N-22-BØ
Adgangsbegrensede fiskerier	Fiskerier hvor adgangen til å delta er begrenset gjennom vilkår som er strengere enn de alminnelige krav om å ha fartøy innført i merkeregisteret og være ført i fiskermanntallet, men som ikke er omfattet av et tradisjonelt konsesjonskrav. Adgangsbegrensninger fastsettes med virkning for ett år av gangen, men kan videreføres år for år. Adgangsbegrensningen kan gjelde alt fiske etter dette fiskeslaget, eller være begrenset til for eksempel visse fartøystørrelser ("fartøy på eller over 13 meter") eller visse geografiske områder ("nord for 62°N").
Åpne fiskerier	Fiskerier som ikke er adgangsbegrenset eller underlagt konsesjonskrav. Gjelder likevel begrensninger i redskapsmengden for personer som ikke er ført i fiskermanntallet.
Åpne og adgangsbegrensede grupper	Fartøy kan fordeles i en åpen og en adgangsbegrenset reguleringsgruppe, hvor vilkåret for å delta i den adgangsbegrensede gruppen for eksempel kan være tidligere deltakelse i dette fiskeriet.
Lukket gruppe (tidl. Gruppe I)	Adgangsbegrenset reguleringsgruppe for fartøy med mindre enn 300 m ³ lasteromsvolum i fisket etter torsk (fra 2003 også hyse og sei) nord for 62°N med konvensjonelle redskaper. Fartøy i lukket gruppe har høyere kvoter enn fartøy i åpen gruppe. Ved adgangsbegrensningen av torskefisket fra 1990 ble dette omtalt som "fartøykvoteordningen".
Åpen gruppe (tidl. Gruppe II)	Åpen reguleringsgruppe for fartøy med mindre enn 300 m ³ lasteromsvolum i fisket etter torsk (fra 2003 også hyse og sei) nord for 62°N med konvensjonelle redskaper. Nye fartøy i fisket etter torsk må være under 11 meter.
Konvensjonelle redskaper	Garn, line, snurrevad og juksa. Også kalt passive redskaper. Fartøy som fisker med slike redskap omtales som "konvensjonelle fartøy".
Enhetskvoteordning	Strukturordning som ble nyttet i havfiskeflåten for å oppnå strukturering. Dersom et fartøy tas ut av fiske, kan kvotene av definerte fiskeslag som ellers ville blitt fisket med dette fartøyet, tildeles for fiske med annet fartøy tilhørende samme rederi. Dette gjøres i en tidsbegrenset periode, 13 eller 18 år, hvorefter kvoten fordeles på samtlige fartøy i reguleringsgruppen. Ophørte i 2005 og ble erstattet av strukturkvoteordning hav. De som allerede var tildelt enhetskvote, kunne velge å gå perioden ut eller innen 1. oktober 2005 søke om overgang til strukturkvote, mot en viss avkorting. Se strukturkvote
Rederikvoteordning	Rederikvoteordningene for torsketrålflåten, ringnotflåten og for konvensjonelle fartøy på eller over 28 meter hadde som formål "å støtte opp under enhetskvoteordningen, og å legge til rette for et mer kostnadseffektivt fiske"
1. Hovedordning	Rederikvoteordningene omfattet to ordninger; - samtlige kvoter av fiskeslag som er omfattet av enhetskvoteordningen og som er tildelt for fiske med ett fartøy, blir tillatt fisket med et annet fartøy
2. Slumpfiskeordning	Tidligere rederikvoteordning er opphevet i forbindelse med vedtagelsen av strukturkvoteordningen for havfiskeflåten. Forskrift om strukturkvote har nå en bestemmelse om en slumpfiskeordning i § 15. Etter slumpfiskeordningen kan inntil 20 % av et fartøys kvote fiskes av et annet fartøy i samme fartøygruppe når det kvoteavgivende fartøyet har fisket minst 50 % av kvoten. Et forslag om å

	<p>redusere denne andelen til 30 %, samt å oppheve startdato for å benytte slumpfiskeordningen etter torsk som nå er 1. oktober, har vært på høring.</p>
Strukturkvote	<p>Gjeldende for kystflåten fra 2003 og for havfiskeflåten fra 2005. I det alt vesentlige som den tidligere enhetskvoteordningen i havfiskeflåten, men uten forhåndsbestemt tidsbegrensning. I strukturkvoteordningen for kystflåten skjer det en avkorting på 20 % av kvoten for det fartøyet som tas ut av fiske, mens 80 % tildeles som enhetskvote.</p> <p>Strukturkvoteordningen ble endret av Regjeringen Stoltenberg II i 2007 hvor det etter en strukturpause ble innført tidsbegrensede strukturkvoter på henholdsvis 20 år for nye og 25 år for allerede tildelte strukturkvoter regnet fra og med 2008.</p>
Kondemneringsordning	<p>Gjeldende fra 1. juli 2003 med siste søknadsrunde våren 2008 for utbetaling av kompensasjon til eier for destruksjon av fartøy og bortfall av fisketillatelser.</p>
Tilgjengelighet	<p>Innsig av fisk langs kysten kan variere avhengig av bestandsstørrelse, temperaturforhold mv. I tillegg har været betydning for om mindre fartøy kan fiske, når fisken er til stede. Til sammen omtales dette som "fiskens tilgjengelighet".</p>
Ressursrente	<p>Det som er igjen av inntekten når alle innsatsfaktorer, verdsatt etter deres alternative verdi, er trukket fra.</p>
Grunnrenteskatt	<p>Skattlegging av ressursrenten.</p>
Omsettelige kvoter	<p>At kvoter (fiskerettigheter) kan kjøpes og selges mellom private parter.</p>
UUU-fiske	<p>Ulovlig, urapportert og uregulert fiske i nasjonale soner eller på det åpne hav. Kortformer: "ulovlig fiske", "svartfiske".</p>
Fangstbasert havbruk	<p>Villfangede arter i sjø som settes inn i oppdrett for videre oppføring. Villfisk som føres i merd.</p>
Levendelagring	<p>Oppbevaring av villfanget fisk i merd inntil 12 uker, uten at den omfattes av akvakulturloven. I praksis gjelder dette bare torsk gjennom en egen kvotebonus for levendefangst til videre oppføring.</p>
Låsetting	<p>Oppbevaring av fisk (hovedsakelig sei, sild og brisling) i not et par dager etter fangst for at fisken skal kvitte seg med åte.</p>
Pelagiske arter	<p>De pelagiske fiskeartene kjennetegnes ved at de i det meste av sin livssyklus lever oppe i vannmassene, i motsetning til for eksempel torsk som lever og beiter på havbunnen. De mest kjente pelagiske artene er sild, makrell og lodde. I tillegg har vi brisling, kolmule, tobis, hestmakrell og øyepål.</p>
Hvitfisksektoren	<p>Fiskeindustri som tar imot bunnfisk som for eksempel torsk, hyse og sei. Tilsvarende nyttes hvitfisk- eller bunnfisksektoren om de fartøygruppene som driver fiske etter de samme fiskeslagene.</p>
Pelagisk sektor	<p>Fiskeindustri som tar imot pelagiske arter som for eksempel sild og makrell. Tilsvarende nyttes pelagisk sektor eller pelagiske grupper om de fartøygruppene som driver fiske etter de samme fiskeslagene.</p>
Konvensjonell industri (til forskjell fra filetindustri)	<p>Produksjon av tradisjonelle produkter som for eksempel saltfisk og tørrfisk.</p>
RFMO	<p>Regional Fisheries Management Organisations – internasjonale organisasjoner som er ansvarlige for forvaltningen av fiskebestander i det åpne hav og fiskebestander som migrerer mellom flere staters farvann. NEAFC og NAFO er eksempler på RFMOer.</p>

NGO

Non-governmental Organizations/Ikke-statlige organisasjoner – organisasjoner som jobber parallelt med statlige organer, men som ikke er underlagt en statlig myndighet. Norges Naturvernforbund og WWF er eksempler på NGOer.

A Ressursforvaltning

Kystvakten foretar inspeksjon – Foto: Kystvakta

Faktaark A-1 Havrettskonvensjonen

Havrettsutviklingen etter 1945 var preget av at den teknologiske og økonomiske utviklingen gjorde det mulig for statene å i stadig større grad utnytte havet og havbunnen og deres ressurser. Typiske eksempler var den voldsomme økningen i fangstkapasitet innen fiskeriene samt virksomheten på kontinentalsokkelen. Denne utviklingen tilsa behov for rettsregler for å avklare statenes rettigheter og plikter på havrettens område og for å bidra til at tvister mellom statene kunne unngås.

Mellom 1949 og 1956 utarbeidet FNs Folkerettskommisjon utkast til bestemmelser om havets folkerett. Dette arbeidet utgjorde grunnlaget for FNs første havrettskonferanse som fant sted i Genève i 1958. Konferansen vedtok følgende fire konvensjoner, hvorav Norge kun ratifiserte den siste:

- Konvensjon om sjøterritoriet og den tilstøtende sone
- Konvensjon om det åpne hav
- Konvensjon om fiske og bevaring av de levende ressursene i det åpne hav
- Konvensjon om kontinentalsokkelen

En rekke viktige spørsmål forble uløst, særlig spørsmålene om sjøterritoriets bredde og fiskerigrenser, og mange kyststater innførte særlige fiskerisoner utenfor sine sjøterritorier som var forbeholdt deres egne fiskere. Dette skapte motsetninger mellom fjernfiskenasjoner og andre staters fiskeriinteresser i disse områdene som tidligere var å regne som åpent hav. Samtidig fryktet enkelte at kyststatene gradvis ville få økt kyststatsjurisdiksjon. En slik utvikling ville kunne undergrave vesentlige prinsipper om havets frihet. Situasjonen medførte et økende behov om en folkerettslig og politisk avklaring på de uløste spørsmålene.

FNs generalforsamling besluttet derfor i 1970 å innkalle til en ny havrettskonferanse i 1973. FNs havrettskonvensjon av 10. desember 1982 er resultatet av forhandlinger som fant sted fra 1973 og helt frem til 1982. Konvensjonen ble vedtatt 30. april 1982, og Norge undertegnet 10. desember 1982. Konvensjonen trådte i kraft 16. november 1994. Pr. 3. september 2003 hadde 143 stater ratifisert konvensjonen.

Delvis kodifiserer eller opprettholder Havrettskonvensjonen av 1982 tidligere sedvane- eller traktatsrett, delvis fastlegges ny havrett. Konvensjonen behandler så godt som all utnyttelse av havet, med unntak av militære forhold, og tar hensyn til at forskjellige måter å utnytte havet er nært knyttet sammen og må sees som et hele.

Konvensjonen har regler som samlet omfatter alle havområder, luftrommet over disse, havbunnen og dens undergrunn. Den regulerer statenes rettigheter og plikter i disse områdene og gir regler om fiske og fangst, skipsfart, oljevirkosomhet, miljøvern, vitenskapelig havforskning og teknologioverføring. Dessuten er det fastsatt et omfattende tvisteløsningssystem som skal sikre gjennomføringen av avtalen og bidra til at tvister løses på fredelig vis. Konvensjonen etablerer tre nye internasjonale organer: Den internasjonale havrettsdomstolen i Hamburg, Den internasjonale havbunnsmyndighet i Jamaica, og Kommisjonen for kontinentalsokkelens yttergrenser som utfører hoveddelen av sin virksomhet i New York.

Havrettskonvensjonen av 1982 tillater en maksimal bredde på sjøterritoriet på 12 nautiske mil (se [Faktaark A-2-1](#) om det norske sjøterritoriet), og presiserer den tradisjonelle rett til uskyldig gjennomfart i sjøterritoriet. En økonomisk sone kan være på inntil 200 n mil målt fra grunnlinjene, og kyststaten har suverene rettigheter med hensyn til undersøkelse og utnyttelse av naturressursene og jurisdiksjon for å utøve disse og andre rettigheter. På den andre siden skal kyststaten forvalte de levende ressursene på en forsvarlig måte og gi andre stater adgang til et eventuelt overskudd. Kyststatens eksklusive og suverene rettigheter over kontinentalsokkelen bekreftes, og det gis en ny definisjon av den som sikrer interessene til stater med brede sokler. Land med kontinentalsokkel ut over 200 n mil, herunder Norge, har også mulighet til å utnytte rettigheter knyttet til ressursene på sokkelen utenfor 200 n mil.

Reglene om det åpne hav gjenspeiler i det store og hele tidligere folkerett, med unntak av fiskebestemmelsene som gir kyststaten noe større rettigheter enn før utenfor 200 n mil. (Disse rettighetene er dessuten ytterligere styrket ved FN-avtalen om fiske på det åpne hav av 5. august 1995, som implementerer og utdyper havrettskonvensjonens bestemmelser om migrerende fiskearter.) (Se [Faktaark A-4](#) om FN-avtalen om fiske på det åpne hav.) Det internasjonale havbunnsregimet er en folkerettslig nyskaping, som gir regler om undersøkelse og utvinning av

ressursene på havbunnen og dens undergrunn utenfor nasjonal jurisdiksjon ("Området"). Dette området og dets ressurser er menneskehetens felles arv. Det innføres nye regler om vitenskapelig havforskning. Selv om alle stater rett til å drive vitenskapelig havforskning bekreftes, kan det kreves samtykke fra kyststaten når forskning skal skje i dens økonomiske sone eller på dens kontinentalsokkel. Slikt samtykke skal normalt gis. Det er imidlertid en grense mellom rent vitenskapelig havforskning, som skal tillates, og forskning på ressursene på kommersielt grunnlag, som kan reguleres. (Se [Faktaark B-10](#) om Bioprospektering) Det gis regler om overføring og utvikling av marin teknologi, og det finnes en prinsippbestemmelse som særlig tar sikte på å styrke utviklingslandenes evne til å kunne utnytte havet og dets ressurser.

Det avholdes årlige statspartsmøter til Havrettskonvensjonen i FN i New York, som regel i juni.

Inndeling av havrettskonvensjonen i de enkelte kapitler:

Fortale

Del I: Innledning

Del II: Sjøterritoriet og den tilstøtende sone

Del III: Streder benyttet i internasjonal skipsfart

Del IV: Arkipelstater

Del V: Eksklusiv økonomisk sone

Del VI: Kontinentalsokkelen

Del VII: Det åpne hav

Del VIII: Rettsordningen for øyer

Del IX: Lukkede eller delvis lukkede havområder

Del X: Kystløse staters rett til adgang til og fra havet og transittfrihet

Del XI: Området

Del XII: Vern og bevaring av det marine miljø

Del XIII: Vitenskapelig havforskning

Del XIV: Utvikling og overføring av marin teknologi

Del XV: Tvisteløsning

Del XVI: Alminnelige bestemmelser

Del XVII: Sluttbestemmelser

Av disse er delene V-VII og XII-XIV av særlig betydning for Norge som fiskerinasjon.

Faktaark A-1-1 Havrettsdebatten og ICP

FNs *Generalforsamling* har siden Havrettskonvensjonens ikrafttreden hatt en årlig debatt om havspørsmål, bl.a. basert på en omfattende rapport fra Generalsekretæren – og i de senere år anbefalinger fra ICP (se nedenfor).

Generalforsamlingens betydning i denne sammenheng er først og fremst som en arena for dagsordenbygging og initiativtaker til prosesser. Men Generalforsamlingen har også debattert mer detaljerte fiskerispørsmål, f.eks. drivgarnsfiske. Høsten 2002 ble det vedtatt at debatten og resolusjonene om henholdsvis FN-avtalen om fiske på det åpne hav og drivgarnsfiske skal slås sammen til en resolusjon om "sustainable fisheries". Denne FN-fiskeriresolusjonen er de senere år blitt benyttet som forankringspunkt for nye initiativ på fiskeriområdet, herunder vern av sårbare dyphavshabitater mot bunnfiske, utdyping og konkretisering av flaggstatsansvaret og en ny bindende global avtale om havnestatskontroll.

ICP - (United Nations Open-ended Informal Consultative Process on Oceans and the Law of the Sea) er en uformell konsultasjonsprosess med det formål å lette og legge til rette for den årlige debatten om havspørsmål i FNs Generalforsamling. FNs særorganisasjoner samt frivillige organisasjoner med observatørstatus er gitt adgang til møtene, og de sistnente er svært aktive mht. fremleggelse av tekstforslag. Møtene i ICP finner sted en gang i året og første møte var våren 2000. Diskusjonene i ICP dekker et vidt spekter av emner i tilknytning til godt styresett for hav og kyst. Generalforsamlingen fastsetter agendaen for hvert år, og i tillegg er det alltid anledning til å gjenoppta tema som tidligere har vært på dagsorden. Fiskerispørsmål, særlig i tilknytning til bevaring av biologisk mangfold, har hele tiden vært sentrale i prosessen. IUU-fiske (Illegal, Unregulated and Unreported fishing) har vært drøftet ved flere anledninger. Debatten om beskyttelse av særlig sårbare økosystemer. Diskusjonene har fokusert på behovet for og de juridiske mulighetene for opprettelse marine verneområder utenfor landenes juridiske soner – dvs. på det åpne hav. Miljøorganisasjonene samt en del nasjoner argumenterer for at det er behov for ytterligere internasjonale tiltak for å beskytte biologisk mangfold på det åpne hav. De er særlig bekymret over økende beskatning av dyphavsfiskearter, fiske rundt dyphavsfjell, hydrotermale varmekilder og korallrev, habitatødeleggelse bl.a. som følge av trålaktivitet, dumping og mulig fremtidig petroleumsutnyttelse på sokkelen utenfor 200 nautiske mil, risikofylt sjøtransport, samt eventuell fremtidig mineralvirksomhet.

FKD deltar aktivt i ICP og i de påfølgende forberedelsene til hav og fiskeriresolusjonene, og benytter anledningen til å fremme norske posisjoner mht. godt styresett for hav og kyst. Bl.a. har en fra norsk side fokusert på UUU-fiske, beskyttelse av sårbare områder og behov for å modernisere og styrke de regionale fiskeriforvaltningsorganisasjonene.

FNs arbeidsgruppe om biodiversitet utenfor nasjonal jurisdiksjon (BBNJ) er en ad hoc uformell arbeidsgruppe opprettet av FNs generalforsamling i 2004 (resolusjon 59/24). Arbeidsgruppens studerer ulike tema knyttet til biodiversitet, som genetiske ressurser, konsekvensanalyser, marint vern etc. Tre møter er avholdt fram til februar 2010. Møtet i 2010 gir anbefalinger til generalforsamlingen.

Fra norsk side er UD ansvarlig for prosessene, men samordner nært med FKD om de fiskerirelaterte spørsmålene.

Faktaark A-2 Norges økonomiske sone (NØS)

En kyststats økonomiske sone er en havsone som ligger utenfor og støter opp til sjøterritoriet. Den økonomiske sonen utgjør ikke en del av territoriet som er underkastet statens suverenitet, i motsetning til sjøterritoriet som er et tilstøtende havområde utenfor statens landterritorium og indre farvann.

I den økonomiske sonen har kyststaten ikke suverenitet, men suverene rettigheter, over naturressursene både i og på havbunnen og i havområdene over. Dette innebærer at kyststaten har suveren rett til å utnytte, bevare og forvalte f.eks. olje, gass og fiskeressurser. Rettsordningen for den økonomiske sone er nedfelt i FNs Havrettskonvensjon av 10. desember 1982 (Se [Faktaark A-1](#) om Havrettskonvensjonen), jf. konvensjonens art. 56. Det følger av art. 57 at sonen kan strekke seg ut til 200 nautiske mil fra grunnlinjene som sjøterritoriets bredde er målt ut i fra, med mindre den støter opp mot annen stats jurisdiksjonsområde. Andre stater har rett til bl.a. skipsfart, overflyving og til å legge og vedlikeholde undersjøiske kabler og rørledninger i en kyststats økonomiske sone.

Norge har opprettet tre soner på 200 nautiske mil:

- en økonomisk sone rundt det norske fastland (NØS), som ble opprettet med virkning fra 1. januar 1977,
- en fiskevernsoner ved Svalbard, som ble opprettet med virkning fra 15. juni 1977, og
- en fiskerisoner ved Jan Mayen, som ble opprettet med virkning fra 29. mai 1980.

Alle tre soner er opprettet i medhold av lov av 17. desember 1976 om Norges økonomiske sone, også kalt soneloven.

Soneloven utvidet området for generell norsk fiskerijurisdiksjon fra 12 nautiske mil, jf. lov av 17. juni 1966 nr. 19 om Norges fiskerigrense og om forbud mot at utlendinger driver fiske mv. innenfor fiskerigrensen, til 200 nautiske mil.

Formålet med soneloven var å skape den nødvendige hjemmel for å opprette sonen, og således gi grunnlag for en utvidet norsk fiskerijurisdiksjon. Dette var blitt nødvendig som følge av at fiskebestandene i farvannene ved norskekysten var blitt truet av en stadig større og mer effektiv utenlandsk fiskeflåte. Med loven ble det innført forbud mot utenlandsk fiske og fangst i sonen, med mindre unntak ble gjort i forskrifter gitt med hjemmel i loven. Utfyllende bestemmelser er bl.a. gitt i forskrift om utlendingers fiske og fangst i Norges økonomiske sone, fastsatt ved kgl. res. av 13. mai 1977 med senere endringer. Hovedregelen er at utlendinger forbyes å drive fiske og fangst i sonen, med mindre adgang til slikt fiske følger av avtaler med andre stater. Det er inngått fiskeriattaler som regulerer fiskeadgang og kvoter for Russland, EU, Færøene, Grønland, og Island i Norges økonomiske sone mellom 12 og 200 nautiske mil fra grunnlinjene. Et visst antall fartøyer fra disse statene får utstedt en såkalt fisketillatelse (lisens) til å fiske i NØS. Denne tillatelsen faller bort når vedkommende lands kvote er oppfisket.

Soneloven må også leses i sammenheng med lov av 6. juni 2008 nr. 37 om forvaltning av viltlevande marine ressurser (havressurslova), som også gjelder i den økonomiske sone. I praksis reguleres utenlandsk fiske oftest i medhold av soneloven, mens utøvelsen av fiske med norske fartøyer reguleres i medhold av havressurslova.

Opprettelsen av NØS har gjort at Norges avgrensningsspørsmål i forhold til Russland har blitt viktigere, siden avgrensningen tidligere bare gjaldt kontinentalsokkelen og retten til fremtidig utvinning av petroleum. En midlertidig fiskeriforordning er inngått ved den såkalte "Gråsoneavtalen" av 11. januar 1978 som gjelder for ett år av gangen og fornyes årlig. Under grenseforhandlingene har det russiske syn vært at grensen skal følge sektorlinjen fra Sovjetunionens tidligere vestgrense og opp til Nordpolen. Det norske syn er derimot at midtlinjen må legges til grunn. Det pågår fortsatt forhandlinger om dette spørsmålet. Forhandlingene ledes av Utenriksdepartementet.

Faktaark A-2-1 Territorialfarvannet og den tilstøtende sone

Norges territorialfarvann består av *sjøterritoriet* og de *indre farvann*. Skillet mellom sjøterritoriet og indre farvann går ved grunnlinjene som trekkes fra punkt til punkt langs kysten. Grunnlinjene danner yttergrensen for de indre farvann og er samtidig utgangspunktet for beregningen av sjøterritoriet og jurisdiksjonsområdene utenfor i samsvar med folkeretten. Sjøterritoriet omfatter havområdet fra grunnlinjene ut til 12 nautiske mil fra disse. Grunnlinjene er angitt i egen forskrift.

Grensen for sjøterritoriet angir yttergrensen for Norges territorium, og betegnes som territorialgrensen. Innenfor denne grensen har Norge suverenitet. Utgangspunktet er at kyststaten har samme myndighet i sjøterritoriet som på sitt landterritorium. Nasjonal lovgivning vil dermed normalt kunne anvendes og det kan utøves tvangsmakt. Det viktigste unntak for sjøterritoriets vedkommende, er fremmede fartøyers rett til uskyldig gjennomfart. Territorialfarvannet innenfor grunnlinjene betegnes som indre farvann. Norges territorialfarvann grenser opp mot henholdsvis Russland og Sverige, som begge har sjøterritorier på 12 nautiske mil.

Folkeretten gir gjennom FNs havrettskonvensjon av 10. desember 1982 (se [Faktaark A-1](#) om Havrettskonvensjonen), sikre rammer for kyststatenes adgang til å fastsette sitt territorialfarvann og tilstøtende sone. Kyststatene kan i henhold til konvensjonen opprette et sjøterritorium som strekker seg inntil 12 nautiske mil ut fra grunnlinjene, mens den tilstøtende sone kan strekke seg ut til 24 nautiske mil. Langt de fleste kyststater har sjøterritorium på 12 nautiske mil (22,224 kilometer).

Ved kongelig resolusjon av 22. februar 1812, gjengitt i Cancelli-Promemoria av 25. februar 1812, ble det besluttet at Norges sjøterritorium skulle være på én geografisk mil, som tilsvarer ca. 4 nautiske mil. Spørsmålet om å utvide det norske sjøterritoriet fra 4 til 12 nautiske mil ble imidlertid aktualisert av behovet for mer effektivt å beskytte kysten og det marine miljø, forebygge skipsulykker, samt å redusere forurensningsskader som følge av skipsulykker og ulovlige utslipp fra skip langs kysten og i de nære havområder. Ved Ot.prp. nr. 35 (2002–2003) Om lov om Norges territorialfarvann og tilstøtende sone, ble territorialfarvannet utvidet til 12 nautiske mil med virkning fra 1. januar 2004. Samtidig ble det opprettet en såkalt tilstøtende sone utenfor fastlands-Norge. I den tilstøtende sone kan det føres kontroll med lovgivning om toll, skatt, innvandring og helse.

Som følge av utvidelsen til 12 nm, får de tiltak man kan iverksette i sjøterritoriet anvendelse i et større område enn tidligere, lenger ute fra kysten. Utvidelsen gir bedre mulighet for kontroll av utenlandske skip, og for å anvende norsk lovgivning i bestrebelsene på å bevare det marine miljø og å hindre forurensning. Åpning for norsk suverenitetshevdelse i et geografisk større område gir også mulighet til i enkelte tilfeller å gripe inn tidligere med håndhevelse av norsk lovgivning som blant annet skal ivareta miljø- og sikkerhetshensyn.

En vesentlig begrensning i kyststatenes suverenitet er fremmede skips rett til såkalt uskyldig gjennomfart gjennom sjøterritoriet. Gjennomfarten er uskyldig så lenge den blant annet ikke er til skade for kyststatens fred, orden og sikkerhet, og så lenge vedkommende seilas har det formål å krysse sjøterritoriet. Ved slik gjennomfart er kyststatens kompetanse til både å gi nasjonalt regelverk anvendelse på fremmede skip, og særlig til å håndheve dette, meget begrenset. Regelen avspeiler en nøye avveining mellom den internasjonale skipsfarts interesse i opprettholdelse av mest mulig fri navigasjon basert på hevdvunne prinsipper og kyststatens adgang til å hevde suverenitet over sitt territorium og treffe tiltak for å beskytte viktige interesser knyttet til sistnevnte.

Retten til uskyldig gjennomfart er imidlertid ikke til hinder for at det etableres påbudte skipsleder og trafikkseparasjonssystemer i sjøterritoriet. I henhold til Havrettskonvensjonens kan kyststaten således av hensyn til navigasjonssikkerheten forlange at fremmede skip i uskyldig gjennomfart benytter særlige skipsleder og trafikkseparasjonssystemer. Blant annet kan det pålegges at enkelte kategorier fartøyer med stort skadepotensiale begrenser sin gjennomfart til slike leder. Dette kan gjelde for tankskip, atomdrevne skip, fartøyer lastet med materialer eller stoffer som i seg selv er farlige eller skadelige, f.eks. kjemikaliefartøyer, eller skip med særlig høy tonnasje. Derved kan risikoen for skipssammenstøt og eventuelle miljøkonsekvenser av slike sammenstøt reduseres. En annen anvendelse vil kunne være å regulere visse typer skipstrafikk i særlig risikoutsatte farvann. Dette kan f.eks. være aktuelt i forhold til store skip langs norskekysten.

Faktaark A-3 Fiskevernsonen ved Svalbard og fiskerisonen v. Jan Mayen

Fiskevernsonen ved Svalbard - Prinsipielle spørsmål

Svalbardtraktaten av 9. februar 1920 art. 1 fastslår at Svalbard er undergitt Norges *fulle og uinnskrenkede suverenitet*, med de begrensninger som følger av traktaten. Lov av 17. juli 1925 om Svalbard slår fast at Svalbard er en del av kongeriket Norge. Loven gir bl.a. hjemmel til å fastsette forskrifter om ulike typer næringsvirksomhet, herunder fiske og fangst, jf. Svalbardloven § 4.

På grunnlag av at Norge har suverenitet over Svalbard ble det med virkning fra 15. juni 1977 opprettet en fiskevernsonen på 200 nautiske mil fra grunnlinjene utenfor Svalbard. Sonen ble opprettet med hjemmel i lov av 17. desember 1976 om Norges økonomiske sone (soneloven).

Formålet med opprettelsen av fiskevernsonen var først og fremst å oppnå kontroll med og begrense fisket i området for å bevare ressursene og unngå et uregulert fiske. For dette formålet fant man det tilstrekkelig at fisket ble regulert ved bestemmelser som ikke innebærer noen forskjellsbehandling av norske og utenlandske fiskere. Det er verken noe i Svalbardtraktaten eller i folkeretten som er til hinder for opprettelse av en slik sone. Det er norsk syn at Svalbardtraktaten, som bl.a. gir traktatpartenes borgere lik rett til fiske og fangst, bare gjelder ut til territorialgrensen på 12 nautiske mil fra grunnlinjene. Dette er basert på ordlyden i Svalbardtraktaten art. 2 og 3 som sier at traktaten gir andre stater rettigheter på land og i territorialfarvannene. I utgangspunktet hevder derfor Norge at vi i medhold av folkeretten kunne ha opprettet en full økonomisk sone rundt Svalbard, slik vi gjorde det rundt det norske fastland, og med fortrinnsrett til ressursene for norske statsborgere. Dette innebærer at det kunne vært nedlagt forbud mot at utlendinger driver fiske der. En rekke land bestrider Norges adgang til å opprette en full økonomisk sone ved Svalbard. Prinsippet om likebehandling i Svalbardtraktaten tolkes av Norge som et forbud mot å diskriminere på grunnlag av nasjonalitet.

Det er imidlertid et omstridt spørsmål hvorvidt Svalbardtraktaten får anvendelse utenfor territorialgrensen på 12 nautiske mil dvs. på kontinentalsokkelen og i fiskevernsonen. Man har imidlertid unnlatt å sette spørsmålene om Svalbardtraktatens fortolkning på spissen, siden fiskevernsonen er ikke-diskriminerende og fiskeadgangen i sonen er fastsatt på grunnlag av *tradisjonelt fiske* som er et objektivt kriterium. Høyesterett har i en dom om islandsk torskefiske ved Svalbard gitt klart uttrykk for at en regulering basert på tradisjonelt fiske er forenlig med Svalbardtraktatens krav om likebehandling. Regulering av fiske basert på kriteriet om tradisjonelt fiske anerkjennes av de fleste land selv om de ikke deler det norske synet på Svalbardtraktatens anvendelsesområde.

Om regulering av fiske i fiskevernsonen og i Svalbards territorialfarvann og indre farvann

Den spesielle rettslige situasjonen som gjelder for områdene ved Svalbard gjør at regulering av fiske fastsettes i medhold av to forskjellige lover. Forskrifter om fiske i Svalbards territorialfarvann og indre farvann fastsettes i medhold av Svalbardloven, mens forskrifter om fiske i vernesonen fastsettes i medhold av soneloven. Norge har på denne bakgrunn fordelt fangstkvoter på grunnlag av tradisjonelt fiske i områdene rundt Svalbard. Dette ble gjort allerede i 1986 da Norge første gang fastsatte forskrift om regulering av torskefiske i fiskevernsonen ved Svalbard. Dette har medført at fartøy fra Norge, Russland, EU, og Færøyene er gitt adgang til å fiske torsk i vernesonen.

I juli 1996 ble det fastsatt forskrift om regulering av rekefisket i Svalbards territorialfarvann og indre farvann og i fiskevernsonen. Reguleringen av rekefisket er også basert på prinsippet om tradisjonelt fiske i en gitt periode, og innebærer at bare fartøyer fra Norge, Russland, Canada, EU, Grønland, Færøyene og Island kan delta i dette fisket.

Fiskevernsonen har historisk vært stengt for fiske etter norsk vårgytende sild som følge av fare for stor innblanding av sild under minstemål. På slutten av 90-tallet trakk imidlertid den voksne silda lenger nord på sine vandringer, og siden 2000 ble det etter en vitenskapelig vurdering åpnet for fiske av nvg-sild i et avgrenset område av vernesonen i en periode om sommeren. Dette har skjedd hvert år siden. Fartøy fra Norge, Russland, EU, Færøyene og Island kan delta i dette fisket.

Fiskerisonen ved Jan Mayen

Fiskerisonen på 200 nautiske mil rundt Jan Mayen ble opprettet i medhold av soneloven med virkning fra 29. mai 1980, uten de begrensninger som gjelder for fiskevernsonen ved Svalbard. I likhet med fiskevernsonen er sonen rundt Jan Mayen ikke en full økonomisk sone, men en sone som er avgrenset til fiskeriformål. I motsetning til ved det norske fastland, er det ikke fastsatt en særlig fiskerigrense rundt Jan Mayen. Regelverket for utlendingers fiske og fangst i NØS gjelder i utgangspunktet tilsvarende i fiskerisonen ved Jan Mayen.

Faktaark A-4 FN-avtalen om fiske på det åpne hav / fiske i internasjonale farvann i Nordøstatlanteren

FN-avtalen om fiske på det åpne hav

Kombinasjonen svak rettslig regulering og økende press mot fiskeressursene på det åpne hav, førte til at FNs konferanse om miljø og utvikling (UNCED) i 1992 tok opp spørsmålet om fiske på det åpne hav. FNs generalforsamling vedtok på denne bakgrunn at det skulle avholdes en konferanse om spørsmålet.

FN-konferansen om fiske på det åpne hav vedtok 4. august 1995 en avtale – FN-avtalen om fiske på det åpne hav – om gjennomføring av bestemmelsene i De forente nasjoners havrettskonvensjon av 10. desember 1982 om bevaring og forvaltning av vandrende fiskebestander og langtmigrerende fiskebestander.

Vandrende fiskebestander er bestander som vandrer mellom økonomiske soner og det åpne hav, f.eks. norsk vårgytende sild. Langtmigrerende fiskebestander er bestander som forflytter seg (migrerer) over større områder av det åpne hav og inn i økonomiske soner, f.eks. tunfisk.

Norge undertegnet FN-avtalen om fiske på det åpne hav 4. desember 1995, og ratifiserte avtalen 30. desember 1996. Avtalen trådte i kraft 11. desember 2001. Etter at avtalen trådte i kraft, har det vært avholdt årlige uformelle statspartsmøter i FN. Møtene avholdes vanligvis i juni.

FN-avtalen implementerer og konkretiserer havrettskonvensjonens bestemmelser om statenes plikt til å samarbeide om forvaltningen av fisket på det åpne hav og gir en folkerettslig ramme for bevarings- og forvaltningsregimer for vandrende og langtmigrerende bestander. Den får i hovedsak anvendelse på det åpne hav.

Avtalen slår imidlertid også fast at det skal være samsvar mellom forvaltningen av fiskeressursene på det åpne hav og i de tilgrensende nasjonale farvann. Bestemmelsene tar utgangspunkt i at man har å gjøre med biologiske enheter som har sitt utbredelsesområde både i nasjonale og internasjonale farvann. Forvaltningen på det åpne hav skal ta hensyn til kyststatenes forvaltningstiltak innenfor de økonomiske sonene og skal ikke undergrave disse. Det er sonetilhørigheten for en bestand som skal være bestemmende for hvor mye som kan fiskes på det åpne hav.

I henhold til avtalen skal partene samarbeide, enten direkte, regionalt eller sub-regionalt, om forvaltningen av vandrende og langtmigrerende fiskebestander. Kun stater som har reell interesse i fisket kan kreve å bli medlem av et slikt organ. Det er imidlertid ingen automatisk sammenheng mellom retten til deltakelse og adgangen til fiskeressursene. Ressursadgangen avgjøres på grunnlag av egne kriterier som i stor grad favoriserer kyststatene og etablerte fiskeriinteresser.

Av sentral betydning er avtalens bestemmelser om håndhevelse og kontroll. Avtalen bekrefter flaggstatens hovedansvar for å sikre et ansvarlig fiske, men gir også bestemmelser om adgang for andre stater enn flaggstaten til å iverksette håndhevelses- og kontrolltiltak av internasjonale reguleringsbestemmelser. Partene har en generell adgang til å borde og inspisere fiskefartøy fra andre avtaleparter på det åpne hav. Flaggstaten og inspisierende stat skal samarbeide om oppfølgende håndhevelsesiltak. Avtalens håndhevelsesregime representerer en begrensning i prinsippet om eksklusiv flaggstatskompetanse på fiskeriområdet og innebærer således en folkerettslig nyvinning.

Fiskeri- og kystdepartementet fastsatte den 4. mars 1998 forskrift om fiske i farvann utenfor noen stats fiskerijurisdiksjon. Forskriften gjelder for norske statsborgere og personer bosatt i Norge som driver fiske med norske fartøyer i farvann utenfor noen stats fiskerijurisdiksjon som ikke er regulert av norske myndigheter. Det er fastsatt forbud mot å drive fiske uten på forhånd å ha fått tillatelse til registrering av fartøyet. Fiskeridirektoratet er gitt adgang til å nekte registrering av fartøy, herunder bl.a. når fisket anses å være i strid med norske fiskeriinteresser.

FN-avtalen anerkjenner at utviklingslandene har spesielle behov i forbindelse med bevaring og forvaltning av disse bestandene. Avtalens artikkel 26 sier også at partene skal samarbeide om å opprette egne fond for det formål å bistå utviklingsland med å gjennomføre avtalen. I juli 2003 ble det avholdt uformelle statspartskonsultasjoner om gjennomføringen av avtalen. Konsultasjonene resulterte i at det ble utarbeidet Terms of Reference for et slikt fond. Norge er blant de første landene som har bidratt økonomisk til dette fondet.

I henhold til avtalens artikkel 36 ble det i 2006 avholdt en revisjonskonferanse med sikte på å vurdere avtalens effektivitet med hensyn til å sikre bevaring og forvaltning av vandrende fiskebestander og langtmigrerende bestander. Konferansen gjennomgikk og vurderte hvorvidt bestemmelsene i avtalen er fyllestgjørende, og kom med en rekke anbefalinger om ytterligere tiltak for å styrke avtalens effektivitet. Revisjonskonferansen gjenopptas i FN i New York i mai/juni 2010, og et forberedende møte til revisjonskonferansen er planlagt til samme sted i mars 2010.

Smutthullet

Smutthullet er betegnelsen på et trekantformet havområde i det nordlige Barentshav. Smutthullet er omgitt av Norges økonomiske sone, fiskevernsonen ved Svalbard, og Russlands økonomiske sone. Området befinner seg utenfor noen stats jurisdiksjonsområde, og er således å betrakte som internasjonalt farvann eller åpent hav.

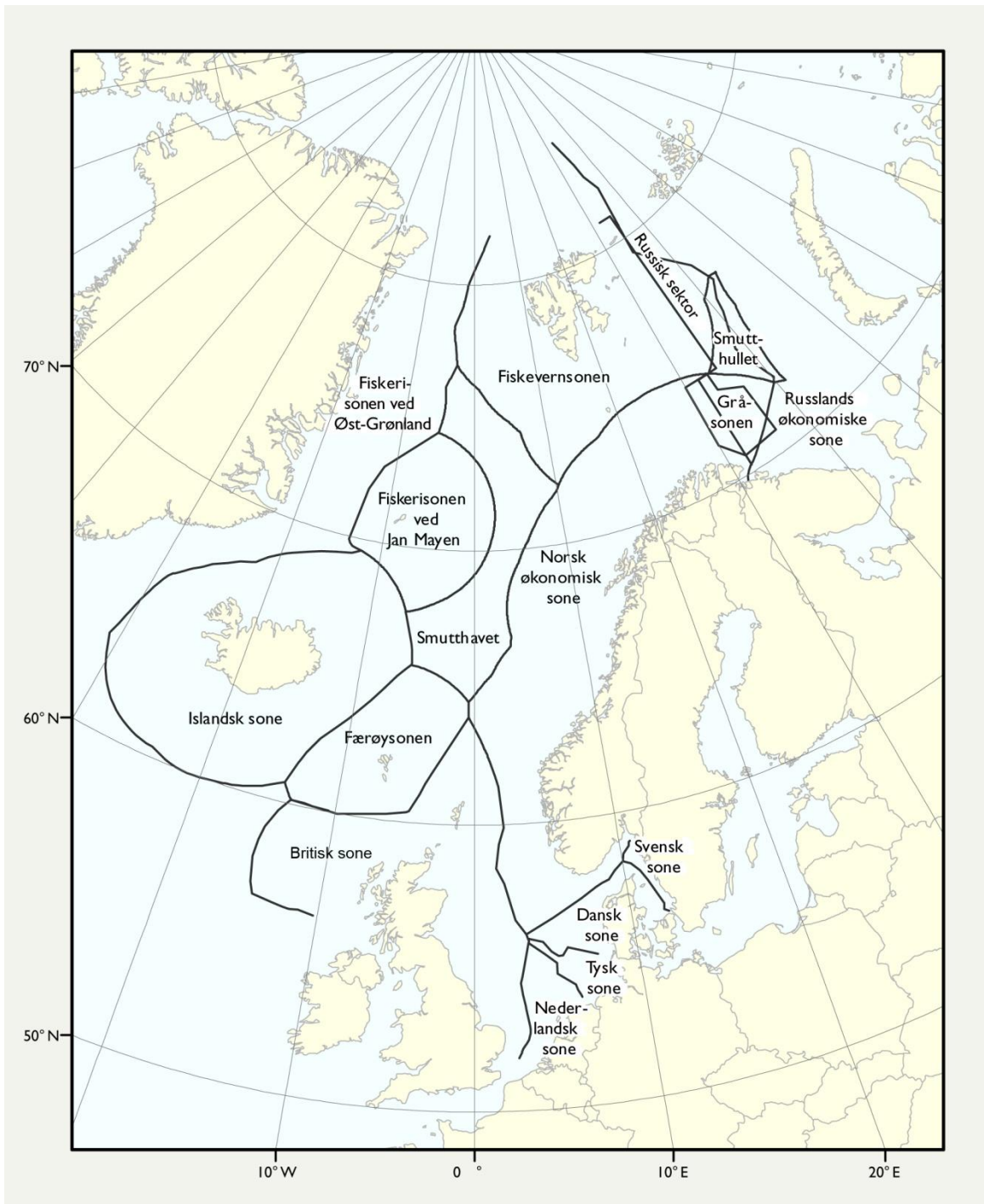
Utgangspunktet for folkeretten har vært prinsippet om det åpne havs frihet. Fiske på det åpne hav anses som en av disse grunnleggende friheter. Etter at området for det åpne hav ble vesentlig innskrenket ved kyststaters etablering av 200 nautiske miles økonomiske soner, ble dette tradisjonelle utgangspunktet bekreftet på FNs tredje havrettskonferanse og dessuten nedfelt i FNs havrettskonvensjon av 1982. Det vises i den forbindelse til konvensjonens art. 87 nr. 1 e).

Prinsippet om det åpne havs frihet innebærer dog ikke at aktiviteter som omfattes av prinsippet, er frie i den forstand at de ikke er underlagt begrensninger. Etter konvensjonens art. 116 b) skal fiske på det åpne hav skje under hensyntagen til "kyststatenes rettigheter og plikter, såvel som deres interesser". Art. 63 nr. 2 pålegger kyststatene og andre stater som fisker i områder som grenser opp til kyststatenes økonomiske soner, å søke å bli enige om nødvendige tiltak for å bevare bestander som vandrer mellom de økonomiske soner og det åpne hav. I fravær av enighet må kyststatenes rettigheter og forpliktelser såvel som interesser etter art. 116 b) tillegges betydelig vekt, når innholdet i retten til å fiske på det åpne hav skal fastlegges.

Kyststatene antas på denne bakgrunn å ha et særlig folkerettslig ansvar for å sikre en forsvarlig forvaltning av vandrende bestander. Den norsk-arktiske torskbestand i Barentshavet er å betrakte som en slik bestand. Bestanden vandrer over hele Barentshavet, og det norsk-russiske forvaltningsregimet omfatter torskens totale utbredelsesområde. Dette regimet etterlevs i dag av alle stater som tradisjonelt har fisket i Barentshavet, og som på dette grunnlag har fiskerettigheter der.

Havrettskonvensjonen gir ikke kyststatene adgang til å iverksette kontroll- og håndhevelsetiltak overfor andre staters fiskefartøyer på det åpne hav. Selv om torskbestand er regulert, har Norge og Russland derfor ikke kunne grepet inn med fysiske midler. FN-avtalen om fiske på det åpne hav, se over, gir et bedre rammeverk, men det vil kunne ta tid å utarbeide regionale løsninger innenfor rammen av avtalen.

Norge har sammen med Russland arbeidet aktivt for å bringe fisket i Smutthullet til opphør. Dette har skjedd ved diplomatiske henvendelser til de berørte flaggstater, dvs. til de stater hvor fartøyer som driver uregulert fiske er registrert og hvis flagg slike fartøyer fører (Se [Faktaark A-10](#) om Fiskerisamarbeidet med Island). Ikke minst har det nye havnestatskontrollavtaleregimet som er vedtatt gjennom NEAFC, og som forplikter alle land rundt Nordøst-Atlanteren til ikke å lande IUU-fanget fisk, bidratt til å gjøre fisket i dette området lite attraktivt for ulovlig fiske (se [Faktaark A-28](#) om havnestatskontroll).

Faktaark A-5 Ressursrådgivning / ICES

Det grunnleggende prinsippet for norsk forvaltning av levende marine ressurser er at denne skal være bærekraftig og basert på det beste av tilgjengelig vitenskapelig rådgiving.

Uttrykket **bærekraftig** er generelt definert som: "En utvikling (bruk) som møter dagens behov uten derved å ødelegge for framtidige generasjoners bruk (behov)". I forvaltning av økologiske ressurser har bærekraftbegrepet to forskjellige meninger: "bærekraftig bruk" og "bærekraft i økologiske ressurser/økosystem". Disse to begrepene er tett knyttet til hverandre fordi en bærekraftig bruk av en biologisk ressurs forutsetter at ressursen i seg selv har bæreevne på naturens premisser, det vil si at den er robust nok til å produsere et overskudd. I fiskeriforvaltningen handler disse to begrepene kort fortalt om *høsting av et varig utbytte fra livskraftige bestander*. Forvaltning av fiskebestandene krever kunnskap om størrelse, livssyklus og andre karaktertrekk ved bestanden. Like viktig – og enda mer utfordrende – er det å skaffe kunnskap om økosystemene som bestanden er en del av, det vil si den gjensidige påvirkningen mellom bestanden og andre arter, samt hvordan det fysiske miljøet (temperatur, saltholdighet og andre kvaliteter ved sjøvannet) påvirker oppvekstvilkår, vandringsmønstre og overlevelse hos bestandene.

En **bestandsberegning** gir tall for bestandens størrelse og utføres ved å kombinere tilgjengelig informasjon fra fisket, i hovedsak fangststatistikk, med målinger fra fisketellingstokt. Sammen med en analyse av tilstanden i økosystemet, der man ser nærmere på mattilgang, predasjon (utbytte til rovfisk), konkurranse med andre arter og fysisk miljøpåvirkning, danner bestandsberegningene grunnlag for anbefalte totalkvoter (TAC, *total allowable catch*). En helhetlig økosystembasert forvaltning er en ambisiøs målsetning som stiller store krav til forskningsinnsatsen og metodene som benyttes. For å lykkes med dette er det nødvendig at totalkvotene for de ulike bestandene ses i sammenheng med hverandre når de skal fastsettes.

I Norge har Havforskningsinstituttet ansvar for overvåkingen av fiskebestandene og de øvrige levende marine ressurser. Av de rundt 80 artene som utnyttes i norske fiskerier utføres årlig systematisk bestandsovervåking av ca. 20 arter og i tillegg faglige råd basert på fangstdata for ytterligere ca. 20 arter. Mange av artene har liten økonomisk betydning, men kan likevel være betydningsfulle i næringskjeden og økosystemet. Forvaltningsprinsippet i den nye havressursloven pålegger fiskerimyndighetene å følge med på tilstanden til hver bestanddel i økosystemet, slik at også arter av liten eller ingen kommersiell betydning i større grad vil bli overvåket og tildelt forvaltningsmål i tiden som kommer.

For de fleste bestander av interesse for Norge utføres beregningene i fellesskap med forskere fra flere land i arbeidsgrupper innenfor Det internasjonale råd for havforskning, ICES (se under). Beregningsverktøyet er matematiske modeller. Valget av modell vil avhenge av bestandens egenskaper og hvilke data som er tilgjengelige. I Norge brukes hovedsakelig modeller som forutsetter at både fangststatistikk og toktdata foreligger med en beregning av antall fisk fordelt på alder. Fordelen ved å føre oversikt over alderstilhørighet er at hver årsklasse kan følges over tid, at det dermed blir mulig å fremskrive den helhetlige tilstanden til bestanden. Havforskningsinstituttet har en omfattende toktvirksomhet som gir data om utviklingen av de ulike årsklassene til de aller fleste av artene som er av kommersiell betydning.

De fleste matematiske modellene som hittil er nyttet er basert på enkeltbestander fordi dette har vist seg å være en operativ måte å gi grunnlag for råd om høstingskvoter. Som nevnt foreligger det imidlertid høye mål om en helhetlig forvaltning av økosystemene etter hvert som man tilegner seg mer kunnskap om dem. Den gjensidige påvirkningen er mer tydelig for noen arter enn for andre, for eksempel er det i Barentshavet et nært samspill mellom torsk, lodde og sild. Lodde fungerer som viktig føde for torsk, i tillegg til at ungsild med tilstedeværelse i Barentshavet driver utbredt beiting på loddelarver. De første skrittene i prosessen mot en mer helhetlig forvaltning er allerede tatt gjennom utvikling av **flerbestandsmodeller** der sammenhengen mellom flere bestander synes klar. For eksempel tas den gjensidige påvirkningen mellom norsk-arktisk torsk og lodde i betraktning når det gis kvoteråd. Neste steg i utviklingen vil være å implementere flere bestander og etter hvert å forsøke å ta høyde for påvirkningen fra noen av de øvrige fysiske omgivelsesfaktorene.

Det er viktig å merke seg at det er knyttet usikkerhet til alle bestandsberegninger, både fordi observasjonene de bygger på er usikre, modellene gir en forenklet fremstilling av virkeligheten og fordi det kan det kan være tvil om

hvordan observasjonene skal tolkes. For å forvalte ansvarlig må vi ta hensyn til denne usikkerheten og legge inn en sikkerhetsmargin.

Det er naturen som setter grenser for hvor mye som kan høstes av en fiskebestand. Innenfor denne begrensningen er det imidlertid mange alternative måter å utnytte ressursen på. Avhengig av hvilke mål som er satt kan det utarbeides forskjellige **forvaltningsstrategier**. Disse kan være tidsbegrensede eller permanente. En permanent strategi kan for eksempel være å fiske med en gitt beskatningsgrad, slik at den gjenlevende delen av gytebestanden med sikkerhet vil produsere et bærekraftig utbytte. En tidsbegrenset strategi kan for eksempel ta sikte på gjenoppbygging av en tidligere overbeskattet bestand til et visst nivå som anses optimalt. I begge tilfeller bør det selvsagt være mulig å revidere strategien på bakgrunn av ny kunnskap. Forvaltningsstrategier bør utarbeides i samråd med næringen, og selv om den biologiske bæreevnen danner rammeverket, må strategiene også ta hensyn til økonomiske, samfunnsmessige og andre relevante faktorer.

I en forvaltningsstrategi vil bærekraft nødvendigvis være et grunnleggende prinsipp. Optimal ressursutnyttelse og stabilitet er andre kriterier som det er rimelig å ta hensyn til. For å kunne vurdere beskatningsgrad og bestand i forhold til slike kriterier, er det utviklet biologiske referansepunkter.

Biologiske referansepunkter representerer enten et nivå på fiskedødeligheten eller et nivå på gytebestanden. Siden 1998 har ICES definert føre-var-referansepunkter og forsøkt å tallfeste disse for de fleste bestander. Ut fra de historiske bestandsdata og forutsetninger om gytebestands-/rekrutteringssammenhengen, er det for hver bestand forsøkt definert en nedre grense for gytebestand (B_{lim}), som innebærer at det er stor sjanse for dårlig rekruttering hvis gytebestanden kommer under denne grensen. Tilsvarende er det definert en øvre grense for fiskedødelighet (F_{lim}) som, dersom den overskrides over lengre tid, med stor sannsynlighet vil bringe bestanden ned på det nivået der rekrutteringen ventes å bli dårlig.

Grensereferansepunktene B_{lim} og F_{lim} er definert ut fra historiske bestandsdata og teori om dynamikken i fiskebestander. ICES har derfor ansett det som sitt ansvar å definere disse verdiene. En føre-var-forvaltning vil kreve at det tas hensyn til usikkerheten i bestandsvurderingen, og at det derfor legges inn en sikkerhetsmargin som en buffer mot disse "absolutte" grenseverdiene. Resultatet av dette har blitt etableringen av føre-var-referansepunkter som har denne sikkerhetsmarginen medregnet. Et føre-var-referansepunkt for gytebestand (B_{pa}) må derfor være noe høyere enn B_{lim} , og et føre-var-referansepunkt for fiskedødelighet (F_{pa}) må være noe lavere enn F_{lim} . Fastsettelsen av F_{pa} og B_{pa} er mellom annet avhengig av hvor stor risiko forvaltningen er villig til å ta. ICES gir derfor kun forslag om disse, og det kreves en dialog med forvaltningen for å fastsette hensiktsmessige verdier.

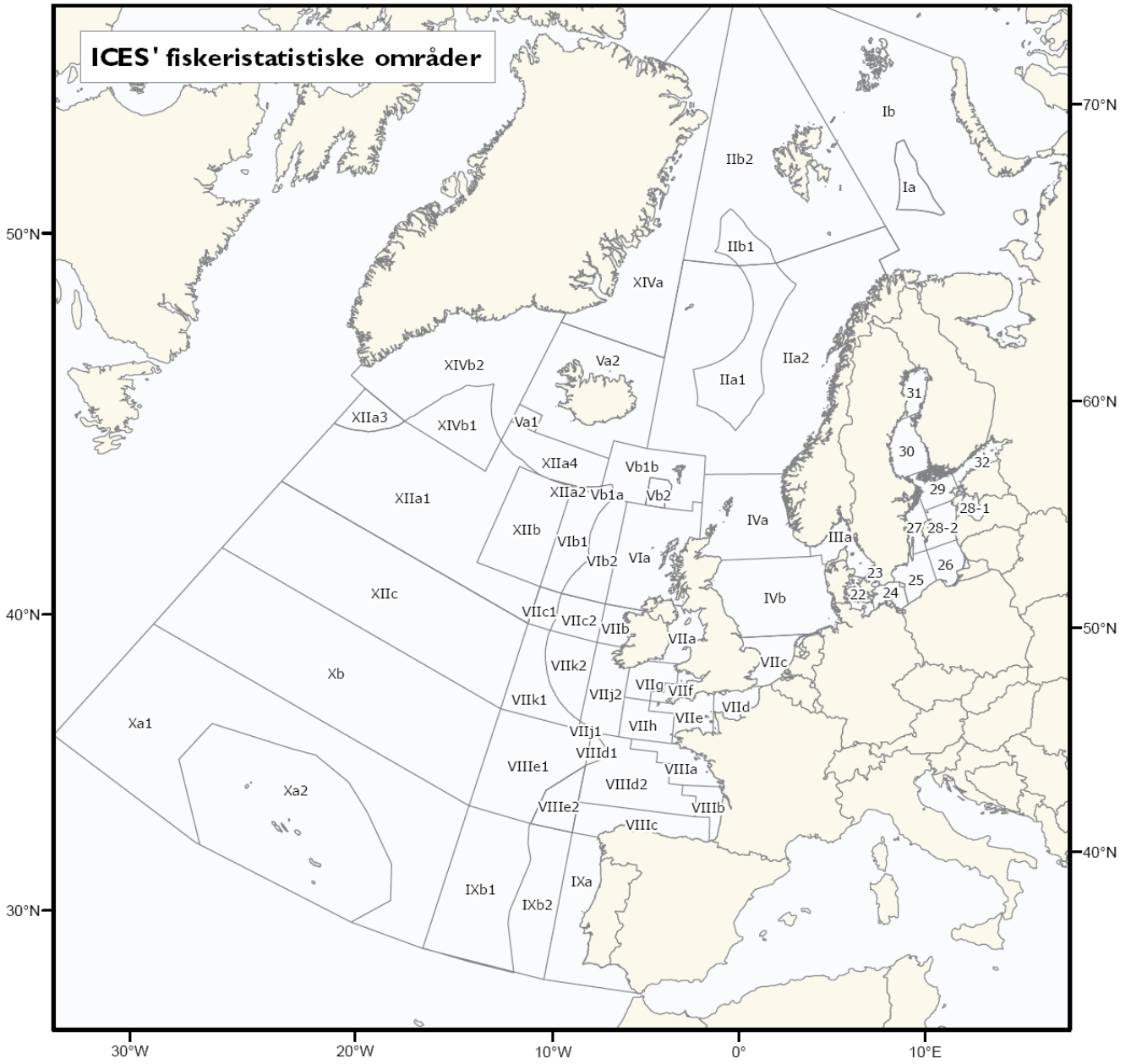
Johannesburgerklæringen fra World Summit on Sustainable Development i 2002 innebærer et mål om at alle fiskebestander innen 2015 skal forvaltes med tanke på å oppnå høyest mulig bærekraftig utbytte (maximum sustainable yield, MSY). En MSY-forvaltning innebærer et mer ambisiøst mål enn den etablerte føre-var-tilnærmingen, og dette vil gjøre det nødvendig med nye og videreutviklede referansepunkter. F_{MSY} er et tenkt målreferansepunkt for den fiskedødelighet som i teorien skal medføre maksimalt gjennomsnittlig utbytte over flere år, det vil si generere bærekraftig MSY på lang sikt. Dette og andre referansepunkter som tar utgangspunkt i MSY-konseptet har nylig fått høy status i blant annet FN, men det er en stor utfordring å utvikle metoder for å fastslå disse. Når man skal forvalte med tanke på MSY vil det også bli nødvendig å forsøke å se flere bestander i sammenheng, slik at det samlede utbyttet fra økosystemene blir høyest mulig. En økosystembasert forvaltning vil også kreve at det tas i bruk nye og mer sofistikerte beregningsmetoder. Selv om det fortsatt ikke er utarbeidet metoder for å definere bærekraftige MSY-referansepunkter, har rådene fra ICES allerede i en årrekke vært gitt med tanke på å oppnå høyt langtidsutbytte for flere av våre kommersielt viktige fiskebestander.

Forskerne som arbeider gjennom ICES innhenter informasjon om det marine økosystemet. Denne informasjonen brukes som grunnlag for uhildete, ikke-politiske råd, i tillegg til å øke kunnskapen generelt. Selv om TAC-fastsettelsene er gjenstand for politisk påvirkning, er de i all hovedsak basert på vitenskapelige råd som kommer fra arbeidet til nasjonale forskningsinstitutter.

Utvikling av råd om TACs skjer i ICES i flere trinn:

- Forskere i de forskjellige landene innhenter grunnlagsdata fra fiskelandinger, utkast og forskningstokt.
- Denne informasjonen brukes i arbeidsgruppene i ICES for å vurdere tilstanden til bestandene.
- Resultatene fra arbeidsgruppene gjennomgås av den rådgivende komiteen (ACOM – Advisory Committee). ACOM bestemmer hva ICES' offisielle råd for forvaltningen av bestandene skal være.

ICES' fiskeristatistiske områder

ICESCIEM

International Council for
the Exploration of the Sea
Conseil International pour
l'Exploration de la Mer

Faktaark A-6 Fiskerisamarbeidet med Russland/Gråsoneavtalen

Bestandane av norsk-arktisk torsk, norsk-arktisk hyse og lodde i Barentshavet blir forvalta som fellesbestandar av Noreg og Russland. Dette krev eit nært samarbeid som sikrar ei rasjonell ressursforvaltning. For å setje dei økonomiske verdiane i samarbeidet i perspektiv, kan det nemnast at førstehandsverdien for totalkvotane (TAC) av norsk-arktisk torsk og norsk-arktisk hyse i 2009 var på 10,1 milliardar kroner.

Det nære bilaterale samarbeidet på fiskerisektoren begynte allereie på 1950-talet innan havforskning. I åra som har gått er det utvikla eit omfattande og godt samarbeid på fleire område. I internasjonalt perspektiv framstår det norsk-russiske fiskeriforvaltningssamarbeidet som svært vellukka. Fiskerisamarbeidet er basert på eit breidt avtaleverk. Samarbeidet er formalisert gjennom avtalen av 11. april 1975 om samarbeid innan fiskerinæringa og avtalen av 15. oktober 1976 om gjensidig fiskerisamarbeid. Dei to avtalane er gjensidige og balanserte avtalar om regulering av felles fiskebestandar og byte av kvotar på nasjonale bestandar.

Under avtalen av 11. april 1975 er det oppretta ein blanda norsk-russisk fiskerikommisjon. På det årlege kommisjonsmøtet fastset partane totalkvotar og fordeler kvotane mellom Noreg, Russland og tredjeland. Dei avtalar også tilgang til gjensidig fiske i kvarandre sine soner og byter kvotar innanfor både fellesbestandar og nasjonale bestandar. Totalkvotane som Noreg og Russland fastset i Den blanda norsk-russiske fiskerikommisjonen er baserte på tilrådingar om beskatningsnivå utarbeidd av Det internasjonale råd for havforskning (ICES), der både norske og russiske forskarar er med.

På 1990-talet vart arbeidet til fiskerikommisjonen utvida til nye område. I 1992 vart Noreg og Russland einige om å innleie eit utvida samarbeid om forvaltnings- og kontrollspørsmål under fiskerikommisjonen, og i 1993 oppretta dei "Det permanente utval for forvaltnings- og kontrollspørsmål på fiskerisektoren". Gjennom dette samarbeidet er det sett i verk ei rekkje konkrete tiltak for å betre kontrollen med ressursane både på sjø- og landsida. Mellom anna er det etablert rutinar for auka samarbeid mellom kystvaktene og kontrollstyresmaktene i dei to landa, medrekna utveksling av informasjon om fangst- og landingsdata og utveksling av landingsinspektørar og kystvaktobservatørar.

Det norsk-russiske fiskeriforskingssamarbeidet går heilt tilbake til starten av 1900-tallet, men det vart institusjonalisert på 1950-talet. Resultata frå denne forskinga dannar grunnlaget for dei årlege forvaltningsvedtaka i Den blanda norsk-russiske fiskerikommisjonen, og dei får på den måten avgjerande verdi for forvaltninga av felles fiskebestandar i Barentshavet. Frå midten av 1990-talet hadde rett nok norske havforskarar store vanskar med å få gjennomført fiskeriforskingstokta sine som planlagt i russisk økonomisk sone (RØS). Saka vart teken opp med russiske styresmakter både på embetsnivå og på politisk nivå ved fleire høve, og frå 2008 er problema betydeleg reduserte.

Det er ei sentral utfordring for Noreg og Russland å leggje forholda til rette for ei mest mogleg rasjonell forvaltning av fellesbestandane våre. Det krev i første rekkje ei rasjonell beskatning av torskebestanden. Gjennom dei årlege kvoteavtalane blir det også fastsett viktige regulerings- og kontrolltiltak som skal sikre ei berekraftig og forsvarleg ressursforvaltning, til dømes kriterium for stenging av område pga. for stor innblanding av ungfisk og bruk av sorteringsrist i trålfisket.

Den blanda norsk-russiske fiskerikommisjonen tok på 32. og 33. sesjon i bruk ein ny forvaltningsregel for norsk-arktisk torsk som ikkje berre ivaretek omsynet til torskebestanden, men som også medverkar til stabile og føreseielege tilhøve for næringa. Dette går i korte trekk ut på at ein held fiskedøden på føre-var-nivå i treårsperiodar, samtidig som kvotane ikkje skal variere meir enn +/- 10 % frå år til år. Kvotefastsetjinga for alle fellesbestandane; norsk-arktisk torsk, norsk-arktisk hyse og lodde, skjer no på grunnlag av liknande berekraftige forvaltningsstrategiar som partane er samde om. I fordelinga av kvotane for torsk i 2010 har partane justert den tidlegare etablerte forvaltningsstrategien ved at det er lagt inn ein ny mekanisme som skal sikre at kvotefastsetjinga også tek høgd for periodar med sterk vekst og oppskrivning av bestanden. Forvaltninga av kongekrabbe er unilateral, men Noreg og Russland har eit utstrekt samarbeid om forskning på kongekrabbebestandane og korleis dei påverkar økosystemet. Partane utvekslar også informasjon om dei nasjonale kvotefastsetjingane for kongekrabbe.

På 38. sesjon i Den blanda norsk-russiske fiskerikommisjonen i Sotsji, Russland, 5.–9. oktober 2009, vart det inngått ein kvoteavtale for 2010. Partane fastsette ein totalkvote for norsk-arktisk torsk på 607 000 tonn, inkludert ein kvote på 21 000 tonn norsk kysttorsk og 7 000 tonn norsk arktisk torsk til forskingsformål til kvar av partane. Totalkvoten

for norsk-arktisk hyse i 2010 vart fastsett til 243 000 tonn. For lodde er det store naturlege svingingar i bestandsstorleiken og loddefisket var difor stengt i perioden 2003–2008. For 2010 vart det på bakgrunn av vitskapleg rådgiving, fastsett ein kvote på 360 000 tonn.

Dei to siste åra har Noreg og Russland funne løysingar på to av dei viktigaste utfordringane i samarbeidet. Den eine gjeld grensedraginga mellom områda for dei to landa si jurisdiksjonsutøving i Barentshavet. Noreg og Russland har sidan 1974 ført forhandlingar om delelinja for dei to landa sine kontinentalsokkelområde og økonomiske soner. Av omsyn til den praktiske gjennomføringa av fisket i det omstridde grenseområdet innanfor 200 nautiske mil frå fastlandet, inngjekk Noreg og Russland 11. januar 1978 ein avtale ”om ei mellombels praktisk ordning for fisket i eit tilstøytande område i Barentshavet” (”Gråsoneavtalen”). Denne avtalen føreset at partane gjennomfører regulerings- og handhevingstiltak dei er samde om i det området avtalen gjeld. Avtalen blir fornya årleg og gjeld for eitt år om gongen. Det vart kunngjort eit gjennombrot i grenseforhandlingane under president Medvedjev sitt besøk til Noreg den 27. april 2010. Den norske og russiske utenriksministeren underteikna ei felles fråsegn om at dei to forhandlingsdelegasjonane var blitt tentativt samde om avgrensinga. Avtalen vart signert av utanriksministrane i Murmansk 15. september 2010.

Den andre sentrale utfordringa som ser ut til å vere løyst er det betydelege urapporterte fisket i Barentshavet, med påfølgjande landingar i tredjeland. Undersøkingar utført av Fiskeridirektoratet i samarbeid med Kystvakta tyder på at så mykje som 100 000 tonn torsk på denne måten vart halden utanfor kvotekontroll kvart av åra 2002, 2003, 2004 og 2005. For å betre ressurskontrollen i Barentshavet, tok norske styresmakter ei rekkje initiativ nasjonalt, bilateralt, regionalt og globalt for å redusere problemet. (sjå [Faktaark A-27](#) om ressurskontroll/UUU for ei nærare utgreiing).

Frå 2006 viste Fiskeridirektoratet sine analysar ein klår reduksjon i det urapporterte fisket. Frå 2005 til 2008 vart ”svartfisket” i Barentshavet redusert med 84 %, til om lag 15 000 tonn overfiska torsk i 2008. Tala for 2009 viser at det ikkje var noko overfiske i Barentshavet i 2009. Våren 2010 fann norske og russiske fiskeristyresmakter ikkje lenger noko slikt fiske.

Saman med forvaltningsreglane for bestandane og gunstige naturlege føresetnader, har denne reduksjonen i urapportert fiske gjort at dei delte bestandane no er i svært god stand, ifølgje ICES. Forvaltninga og fisket på dei delte bestandane blir karakterisert som berekraftige og innanfor rammene av ei føre-var-tilnærming.

Faktaark A-7 Fiskerisamarbeidet med EU

Fiskerisamarbeidet mellom Noreg og EU er basert på den bilaterale fiskeriavtalen mellom Noreg og EU av 1980 med seinare brevveksling av 1992, avtalen av 1966 mellom Noreg, Sverige og Danmark om fisket i Skagerrak og Kattegat (Skagerrakavtalen), og nabolandsavtalen av 1976 mellom Noreg og Sverige om svensk fiske i Noregs økonomiske sone (NØS) sør for 62°N, med seinare brevveksling av 1996.

Den bilaterale fiskeriavtalen mellom Noreg og EU

Innføringa av dei økonomiske sonene i 1977 førte til at det vart etablert eit nærare fiskerisamarbeid mellom Noreg og EU. Noreg og EU hadde allereie før dei økonomiske sonene vart oppretta eit tradisjonelt fiske i dei områda som etter 1977 vart nasjonale jurisdiksjonsområde.

Noreg og EU innleia allereie i november 1976 forhandlingar om gjensidig fiske i kvarandre sine soner. Dei formelle forhandlingane vart avslutta i april 1977, men på grunn av intern strid om EUs fiskeripolitikk, vart avtalen ikkje underteikna før i februar 1980. Hovudinnhaldet i avtalen er at Noreg og EU skal tillate fiskefartøy frå den andre parten å fiske innanfor sitt jurisdiksjonsområde. Vidare pliktar partane å samarbeide om forvaltning og vern av dei levande ressursane i havet. Frå og med 1983 er det oppretta ein balanse i partane sitt gjensidige fiske. Fisket blir regulert i årlege kvoteavtalar mellom partane.

I tilknytning til EØS-forhandlingane vart det ført separate forhandlingar om utvikling av det bilaterale fiskerisamarbeidet. Det vart inngått ein avtale om dette ved brevveksling av 2. mai 1992. Avtalen inneber eit utvida samarbeid med utgangspunkt i fiskeriavtalen av 1980. Gjennom avtalen tek Noreg på seg ei folkerettsleg plikt som vedkjem nivået for dei gjensidige kvoteutvekslingane som inngår i dei årlege kvoteavtalane. I tråd med avtalen vart EU tildelt ein større del av totalkvoten for norsk arktisk torsk i NØS og ein tilleggskvota av torsk i åra fram til 1997. Etter 1997 har tilleggskvoten utgjort ein del som tilsvorar gjennomsnittet av EUs årlege del av den faktiske totalkvoten for bestanden i åra 1993-1997. Dei auka fiskemoglegheitene EU såleis fekk tildelt inngår i fiskeribalansen mellom Noreg og EU, og blir kompensert med kvotetildelingar frå EU til Noreg, innanfor ramma av dei årlege kvoteavtalane.

Dei årlege kvoteavtalane

På grunnlag av den bilaterale rammeavtalen, har Noreg og EU frå 1978 inngått årlege kvoteavtalar om Noreg og EU sitt fiske på fellesbestandane i Nordsjøen, norsk fiske vest av Dei britiske øyane og ved Grønland og EU sitt fiske i NØS i Barentshavet.

Noreg og EU har i løpet av dei siste 20 åra hatt eit nært samarbeid om ressursforvaltning. Dette samarbeidet er gradvis blitt utvida til nye område. Noreg og EU vart i 1997 einige om ein avtale om forvaltning og fordeling av nordsjøisild. Avtalen, som tredde i kraft 1. januar 1998, løyste eitt av dei tyngste problemkompleksa i fiskerisamarbeidet med EU.

Forvaltninga av fellesbestandane i Nordsjøen har lenge skapt grunnlag for uro. Fiskeinnsatsen har vore for høg ut frå bestandsgrunnlaget. Med bakgrunn i behovet for ei betre forvaltning, har Noreg og EU i fleire år hatt forvaltningsstrategiar for sild, sei, torsk og hyse som fastset bestandsnivå og tiltaksgrensar som grunnlag for fastsetjing av kvotar. Forvaltningsplanane skal ivareta omsynet til ei forsvarleg forvaltning og medverke til stabile rammevilkår for næringa. Målet er å oppnå eit høgt langtidsutbytte. For 2009 vart partane, i tråd med råd frå Det internasjonale råd for havforskning (ICES), einige om reviderte forvaltningsplanar for sei og nordsjøisild.

Fiskerisamarbeidet mellom Noreg og EU på ressurssektoren har gitt resultat, men det står att ein del uløyste problem. Det er bl.a. problematisk at partane til dels forvaltar nordsjøbestandane på ulik måte. Medan Noreg har innført utkastforbod i NØS, er EU-fiskarane når dei fiskar i EU-sona, pålagde å kaste ut fisk som er under gjeldande minstemål, er fiska i strid med gjeldande bifangstreglar eller er av ein art der kvoten allereie er oppfiska. I forhandlingane om ein kvoteavtale for 2009 var dette hovudsaka frå norsk side. Partane har avtalt ei rekkje tiltak for å redusere problemet med utkast. EU har gått med på å innføre forbod mot high-grading frå 1. januar 2009. High-grading er ein praksis der fiskarane kastar ut fisk av reine økonomiske omsyn, og det er ikkje tillete i Noreg. Noreg hadde i 2009 mange rundar med EU for å avtale tiltaka i detalj. Partane vart 3. juli 2009 einige om eit system for opning og stenging av felt for å verne yngel og småfisk. Dette systemet har vore i gang sidan 1. september 2009, og

det skal evaluerast i juni 2010. Noreg har lang erfaring i Barentshavet med å stengje fiskefelt med for stor innblanding av undermåls fisk. Den svært positive bestandssituasjonen for norsk arktisk torsk viser at slike tiltak, i kombinasjon med andre, er sentrale for å oppnå ei berekraftig forvaltning.

Blant botnfiskbestandane i Nordsjøen er det spesielt torsken som har vore i dårleg forfatning. Partane har difor, i samsvar med råd frå ICES, blitt einige om ein ny oppbyggingsplan for torsk, som igjen skal bringe bestanden opp på eit berekraftig nivå.

Bestanden av nordsjøtsild har hatt sviktande rekruttering dei seks siste åra. Basert på den nye forvaltningsplanen har partane vedteke ein kvote på 164 300 tonn i 2010, noko som i følgje ICES er i tråd med føre-var-prinsippet.

I tråd med forvaltningsplanane er totalkvotane for hyse og sei noko reduserte og sett til 35 794 og 107 044 tonn i 2010. Kvitingkvoten på 12 897 tonn har ein nedgang frå 2009. Kvoten for raudspette er auka frå 2009 til 2010.

Dei norske banklinekvotane (blålange, lange og brosme) er om lag på same nivå som i 2009. Kolmulekvoten til Noreg i EU-sona vart noko redusert frå 63 200 tonn i 2009 til 59 900 tonn i 2010. Breiflabbkvoten til EU i norsk sone er redusert frå 1550 tonn til 1540 tonn, og EU sin kvote på sjøkreps vart redusert fra 1210 tonn til 1200 tonn.

I grønlandske farvatn er den norske kvoten på blåkveite, kveite og torsk på same nivå, kvoten på uer er kraftig redusert, medan kvotane på reke er litt redusert. Den norske kvoten på brisling i EU-sona vart vidareført med 10 000 tonn. Loddekvoten ved Grønland er teken ut av kvotebyttet for 2010 på grunn av vanskeleg bestandssituasjon.

Fisket i Skagerrak/Kattegat

Då den norske fiskerigrensa vart utvida til 12 nautiske mil i september 1961, vart det gjort mellombels unntak for havområda aust for Lindesnes. Bakgrunnen var semje mellom regjeringane i Noreg, Sverige og Danmark om at fiskarar frå dei tre landa skulle få høve til å vidareføre det tradisjonelle fisket i Skagerrak og Kattegat.

Etter forhandlingar vart det 19. desember 1966 inngått ein avtale mellom Noreg, Sverige og Danmark om gjensidige fiskerettar i Skagerrak og Kattegat. Etter denne avtalen skal det gjerast årlege kvoteavtalar for fisket i Skagerrak/Kattegat. Etter at Danmark og Sverige vart medlemmer i EU, er det EU-kommisjonen som forhandlar med Noreg på deira vegner.

Skagerrakområdet er avgrensa av ei rett linje i Skagerrak mellom Hanstholm fyr og Lindesnes fyr, og i det nordlege Kattegat av ei rett linje mellom Skagen fyr og Tistlarna fyr. Avtalen mellom Noreg, Sverige og Danmark gir fiskarar frå dei tre landa rett til å fiske inntil 4 nautiske mil fra grunnlinjene i området.

Dei årlege kvoteavtalane omfattar kvotereguleringar av torsk, hyse, kviting, raudspette, sild, brisling og reker.

I følgje Skagerrakavtalen frå 1966, er havet utanfor 4 nautiske mil å sjå på som ope hav. I dag har Noreg 12 mils territorialfarvatn og økonomisk sone utanfor det. Det finst såleis ikkje ope hav i Skagerrak. Noreg har difor sagt opp avtalen som opphøyrer i 2012. Noreg har starta ein prosess for å få på plass eit nytt regime for fiske i Skagerrak og Kattegat.

Svensk fiske i Noregs økonomiske sone (NØS)

Utvidinga av norsk fiskerijurisdiksjon i 1977 fekk også noko å seie for svenske fiskarar som hadde hatt eit tradisjonelt fiske i Nordsjøen i område som etter 1977 inngjekk i Noregs økonomiske sone. Desse fiskarane hadde få moglegheiter til alternativt driftsgrunnlag langs svenskekysten. Dette var bakgrunnen for at Noreg tilbød Sverige ein såkalt nabolandsavtale om fiskeri, som sikra svenske fiskarar retten til å halde fram med fisket i norsk sone i Nordsjøen. Svenske fiskarar får tildelt kvotar på torsk, hyse, kviting, lyr, sei, sild, makrell, reker og industrifisk.

Faktaark A-8 Fiskerisamarbeidet med Færøyane

Norske fiskarar hadde fiska i ei årrekkje utanfor Færøyane før dei økonomiske sonene på 200 nautiske mil vart oppretta. Det var i hovudsak eit banklinefiske etter botnfisk, men i periodar også eit fiske etter pelagiske artar. Fiskarar frå Færøyane hadde tradisjonelt drive fiske i norske farvatn, særleg etter torsk og hyse i Barentshavet.

Den 7. februar 1979 inngjekk Noreg og Færøyane ein rammeavtale om gjensidige fiskerettar. Avtalen er gjensidig, balansert og regulerer bytet av kvotar på eksklusive bestandar. I medhald av denne avtalen inngår Noreg og Færøyane kvart år ein kvoteavtale om utveksling av fiskekvotar i dei økonomiske sonene til kvarandre.

Kvotavtalen mellom Noreg og Færøyane for 2010 vart inngått i Oslo 13. januar 2010.

Strukturen i bytet går grovt sett ut på at Færøyane får torsk, sei og hyse i Barentshavet, medan Noreg får botnfisk og kolmule av Færøyane. Færøyane har også tradisjonelt fiska makrellkvoten sin i norske farvann.

Den norske botnfiskekvoten i færøysk sone held seg på eit relativt stabilt nivå samanlikna med 2009, med ca. 4 % nedgang. Dei norske kvotane i 2010 er 2425 tonn lange/blålange, 1774 tonn brosme, 101 tonn sei og 855 tonn andre artar. Når det gjeld kolmule, har den norske kvoten auka med 15 % samanlikna med i fjor, frå 11300 tonn til 12995 tonn.

Den færøyske kvoten på torsk i 2010 i Barentshavet er auka med 293 tonn til 2244 tonn, og hysekvoten er auka med 121 tonn til 1581 tonn. Kvoten på sei i 2010 er redusert til 1125 tonn frå 1500 tonn i fjor. I tillegg kan Færøyane fiske 100 andre artar som bifangst (same nivå som i 2009). Det er ingen loddekvote for 2010.

I Nordsjøen er Færøyane tildelt 500 tonn brisling og 100 tonn andre artar. Kvotane omfattar også bifangst av andre artar, utanom sei, sild og augepål. Augepål kan i 2010 berre fiskast som uunngåeleg bifangst, som blir avrekna på kolmulekvoten. Vidare kan færøyske fartøy fiske 50 tonn sei og 712 tonn sild. Kvotane omfattar også bifangst i andre fiskeri.

Noreg og Færøyane har vidare bytt til kvarandre 2000 tonn makrell kvar. Den færøyske kvoten på hestmakrell er 200 tonn og kan også fiskast i Barentshavet, medan Noreg fekk 50 tonn av same fiskeslag, og dette fell saman med tal frå 2009.

Faktaark A-9 Fiskerisamarbeidet med Grønland

Avtalen om gjensidig fiskerisamarbeid mellom Noreg og Grønland vart inngått i september 1991 etter at grønlandske fartøy hadde drive eit uregulert fiske av norsk-arktisk torsk i internasjonalt område av Barentshavet og i fiskevernsona ved Svalbard. Etter avtalen har fartøy frå Noreg og Grønland høve til å drive eit gjensidig fiske i partane sine økonomiske soner. Omfanget av fisket og nærare vilkår skal fastsetjast i dei årlege kvoteavtalane. Kvotebetet skal vere tilnærma balansert.

Etter dei årlege kvoteavtalane pliktar Grønland å avgrense sitt totale fiske i Barentshavet til dei artar og kvotar som Grønland blir tildelt av Noreg og Russland, utan omsyn til om fisket skjer i eller utanfor norske og russiske jurisdiksjonsområde.

Noreg og Grønland har inngått kvoteavtalar årleg sidan 1991. Kvotebetet skjer på eksklusive fiskebestandar i norsk økonomiske sone som norsk-arktisk torsk, hyse og sei nord for 62°N og sei i Nordsjøen, og i grønlandsk fisketerritorium på blåkveite, torsk, uer og kveite. For norske fiskarar er kvotane på dei kommersielt viktige artane blåkveite, uer og torsk av størst verdi. I tillegg til desse kvotane får Noreg blant anna reker, blåkveite og uer frå EU i grønlandske farvatn.

Noreg og Grønland inngjekk ein avtale om kontrollsamarbeid 4. mars 2005. Avtalen gjeld utveksling av landings- og fangstopplysningar og utveksling av data om brot. Denne avtalen er ønskjeleg å vidareføre i 2010.

For 2010 er det inngått ein avtale om gjensidig kvotebyte med følgjande fordeling:

Grønlandsk fiske i Noregs økonomiske sone nord for 62°N

1400 tonn norsk-arktisk torsk

630 tonn norsk-arktisk hyse

1000 tonn norsk-arktisk sei

(Dei tre ovannemnde kvotane kan også fiskast i fiskevernsona ved Svalbard. Dette elementet gjeld så lenge trepartsavtalen om lodde løper.)

260 tonn andre artar som bifangst (uer og blåkveite)

Kvotane til Grønland i Nordsjøen er fasa ut.

Som ein del av avtalen kan Grønland fiske delar av dei torske- og hysekvotane som Grønland er tildelt av Russland i NØS nord for 62°N, under føresetnad av at Russland godtek ei slik ordning. Også dette elementet gjeld så lenge trepartsavtalen om lodde løper.

Dei reelle fiskemoglegheitene for norske fiskarar i fiskerisona til Grønland vart betydeleg betre samanlikna med 2009.

Norsk fiske i Grønlands økonomiske sone

900 tonn blåkveite ved Vest-Grønland (ein auke på 28,5 % samanlikna med tal frå 2009)

275 tonn blåkveite ved Aust-Grønland (same nivå som i 2009)

750 tonn torsk ved Vest-Grønland/Aust-Grønland

300 tonn uer (blir fiska med pelagisk trål) ved Aust-Grønland (reduksjon med 300 tonn)

400 tonn uer (blir fiska med botntrål/line) ved Aust-Grønland (tilsvarande auke med 300 tonn)

235 tonn kveite ved Aust-Grønland

150 tonn bifangst av andre artar etter grønlandske reglar

I tillegg får Grønland auka sin torskekvote i NØS nord for 62°N med 750 tonn mot at norske fartøy får løyve til å gjennomføre eit forsøksfiske etter torsk ved Vest-Grønland/Aust-Grønland innanfor ein kvote på 750 tonn torsk.

Kvotar av uer som er tildelt Noreg fra Grønland og som kan fiskast med pelagisk trål, kan overførast til NEAFC reguleringsområde. Overføringa kan skje dersom det enkelte fartøyet har fiska sin kvote i NEAFC.

Faktaark A-10 Fiskerisamarbeidet med Island

Fiskerisamarbeidet mellom Noreg og Island skjer i dag etter avtale av 15. mai 1999 mellom Noreg, Island og Russland om visse samarbeidsforhold på fiskeriområdet (Smottholavtalen), og etter den tilhøyrande protokollen av same dato mellom Noreg og Island. I tillegg er både Noreg og Island partar i ulike multilaterale arrangement innanfor fiskerisektoren.

Islandske fiskefartøy og fartøy under fordelsflagg (bekvemmelighetsflagg) dreiv i perioden 1993–1999 eit omfattande uregulert fiske av norsk-arktisk torsk i Smottholet. Fartøy frå desse landa hadde ikkje drive eit tradisjonelt fiske av torsk i Barentshavet, og difor hadde ikkje Noreg og Russland sett av nokon kvote til dei. Uttaket frå Smottholet representerte såleis eit overfiske av den totalkvoten (TAC) som kyststatane hadde sett for bestanden. Noreg og Russland arbeidde aktivt for å få slutt på fisket i Smottholet ved diplomatisk kontakt med dei flaggstatane som fisket vedkom, dvs. dei statane der fartøya som dreiv uregulert fiske var registrerte og flagget dei førte høyrde til. Blant desse var Island.

Når det gjeld det islandske fisket i Smottholet, var det heilt frå starten kontakt både på embetsmannsplan og politisk nivå med sikte på å få slutt på fisket. Det var omfattande forhandlingsrundar med Island, den første i april 1995. Ved avtalen av 15. mai 1999, oppnådde norske og russiske styresmakter å gjere slutt på det uregulerte islandske fisket på regulerte bestandar i dette området. Avtalen inneber at Island vil følgje norske styresmakter sine prinsipp for ansvarleg fiske og nedkjemping av uregulert fiske på regulerte bestandar i Barentshavet. Saman med den bilaterale protokollen mellom Noreg og Island av same dato regulerer "Smottholavtalen" eit byte av fiskekvotar mellom Island og Noreg.

Den trilaterale avtalen inneber i praksis at Island godtek at dei regulerte fiskebestandane i det nordlege Norskehavet og Barentshavet blir forvalta av Den blanda norsk-russiske fiskerikommisjonen. Avtalen sikrar også at Island vil avstå frå å krevje ytterlegare fisketilgang utover tildelte kvotar for torsk i Barentshavet, inklusiv i fiskevernsona ved Svalbard. I dei bilaterale protokollane mellom Noreg-Island og Russland-Island blir det vidare slått fast at islandske fartøy ikkje skal fiske lodde i Barentshavet, inklusiv i fiskevernsona ved Svalbard og i Smottholet. Island forpliktar seg i avtalen også til å motarbeide forsøk på omflagging for å omgå avtalen, til å nekte landing av fangstar som er tekne i strid med avtalen og til å nekte anløp i hamn av fartøy som har drive slik verksemd.

Som motyting har Island fått fiskerettar i Noregs økonomiske sone og i Russlands økonomiske sone tilsvarande ein fast del av totalkvoten for norsk-arktisk torsk i Barentshavet, basert på kvoten for 1999. I 2010 kan islandske fartøy fiske 5 500 tonn norsk-arktisk torsk i Norges økonomiske sone. Bifangst kjem i tillegg. Som kompensasjon for den islandske torskekvote har norske fiskarar fått ein botnfiskkvote og ein loddekvote i Islands økonomiske sone. Botnfiskkvoten ligg fast på 500 tonn pluss bifangst per år, medan loddekvoten varierer årleg i takt med svingingane i den islandske torskekvote.

Etter avtalen mellom Noreg og Island om fiske i Barentshavet skulle Noreg få fiske 14 592 tonn lodde ved Island i sesongen 2008/2009. Dette fall bort då det ikkje vart opna for loddefiske. Sesongen 2007/2008 fiska norske fartøy 4 704 tonn over kvote på bakgrunn av at endeleg TAC vart sett mykje lågare enn førebels TAC. Differansen er kompensert ved at Noreg vart tildelt Islands kvote på 334 tonn reke i NAFO-område 3L i 2009.

For 2009/2010 var loddekvoten 18 031 tonn. Alt dette er fiska. Ifølgje avtalen har Noreg krav på 21 011 tonn lodde i fisket i sesongen 2010/2011. Ved manglande loddefiske skal Noreg få alternativ kompensasjon. Utsiktene for bestanden er usikre, og Noreg vil difor med bakgrunn i avtalen gå inn i forhandlingar om alternativ kompensasjon ved bortfall av loddefiske ved Island. Utvekslinga av fiskekvotar fell bort dersom Den blanda norsk-russiske fiskerikommisjonen fastset totalkvoten for norsk-arktisk torsk til under 350 000 tonn.

Smottholavtalen med tilhøyrande protokollar gjeld til utgangen av 2010, fordi den vart automatisk forlenga for ein ny fireårsperiode frå 2007. Grunnen var at ingen av partane i 2006 ønskte å nytte høvet avtalen gir til å seie opp eller opne for reforhandlingar av Smottholavtalen. Partane kan be om revisjon av avtalen og/eller protokollane. Dette må i så fall skje innan 1. juli 2010. Ein part som har bedt om revisjon innan fristen kan eventuelt seinare seie opp avtalen, innan 1. oktober 2010. Dersom det ikkje blir bedt om revisjon innan fristen i 2010 vil avtalen gjelde ut 2014.

Faktaark A-11 Avtalar om fiskerisamarbeid med Canada og USA

Internasjonalt samarbeid er avgjerande for å få til ei berekraftig forvaltning av fiskeressursane og eit reint havmiljø. Noreg ønskjer å styrkje samarbeidet med sentrale samarbeidsland som vi berre i liten grad deler fiskeressursar med. Derfor er det inngått avtalar (MoU – Memorandum of Understanding) om fiskerisamarbeid mellom fiskeristyresmakter i Noreg og Canada og USA. Ein avtale om fiskerisamarbeid med Canada vart underskriven 23. mai 2008 og med USA 1. oktober same år.

MoU-ane opprettar felles forum for å drøfte felles utfordringar innan fiskerisektoren. Det gjensidige samarbeidet skjer gjennom årlege møte, og møta opnar for utveksling av informasjon og utarbeiding av felles strategiar.

Både USA og Canada har ei lang historie med fiskerisamarbeid med Noreg. Landa har på mange område ei likesinna tilnærming til internasjonale spørsmål om fiskeriforvaltning. Formaliseringa av dette betyr eit endå tettare samarbeid om arbeidet i internasjonale organisasjonar og felles vitskaplege og tekniske utfordringar knytt til fiskeri og havbruk.

Faktaark A-12 Forvaltningsstrategier

Som nevnt i [Faktaark A-5](#) blir det for mange bestander utarbeidet forvaltningsstrategier. Disse strategiene skal fungere som et teknisk instrument for å imøtekomme omforente ambisjoner for bestandsforvaltningen på kort og lang sikt. Ofte er det slik at bestander av stor sosioøkonomisk og kommersiell betydning tildeles de høyeste forvaltningsmålsetningene, og dermed også mest ressurser når det gjelder å utarbeide målrettede forvaltningsstrategier. Likevel er det et mål at det skal foreligge en form for plan for alle de marine bestandene som vi beskatter.

Utarbeidelsen av forvaltningsstrategier bygger først og fremst på et grunnprinsipp om at all forvaltning skal foregå innenfor de biologiske tålegrensene. Det vil si at man i det lange løp ikke skal høste mer enn at gytebestanden forblir stor nok til å sikre reproduksjonen. Det internasjonale havforskningsrådet (ICES) gir råd om hvilke strategier som oppfyller denne forutsetningen, basert på føre-var-kriteriene som ble omtalt i [Faktaark A-5](#).

Hos fiskerimyndighetene handler imidlertid ikke forvaltningen utelukkende om å sikre det biologiske mangfoldet. De marine ressursene er viktige forutsetninger for å opprettholde næringer og tilgang på råstoff og ressurser, både for industri og konsumenter. Høyest mulig langsiktig utbytte og stabilitet over tid er derfor også sentrale forvaltningsmål. Forvaltningsstrategiene bør således generere et størst mulig høstingsoverskudd og samtidig være fleksible for fortløpende å kunne tilpasses ny kunnskap.

Strategienes tekniske utforming beror i stor grad på bestandenes egenskaper. For bestander som torsk, sei, hyse, makrell og sild er det overordnede målet at gytebestanden med mer enn 95 prosent sannsynlighet skal ligge over B_{pa} (se [Faktaark A-5](#)) på sikt. For å nå dette målet legges det ved fastsettingen av totalkvoter (TAC) opp til at fiskedødeligheten skal ligge under F_{pa} (se [Faktaark A-5](#)). Da stabilitet over tid er fordelaktig for næringen, er det for flere bestander satt som et mål at uttaket ikke skal variere med mer enn en viss prosentenheter fra et år til neste. Dette målet er imidlertid underordnet og gjelder bare dersom bestanden med sikkerhet vil forbli over B_{pa} . Dersom det er fare for at bestanden kommer under dette nivået, skal fiskedødeligheten straks reduseres.

For arter med kort livssyklus, for eksempel lodde, er det svært vanskelig å gjøre fremskrivninger av bestandsstørrelse og rekruttering. Disse artene har store naturlige svingninger, og det blir dermed problematisk å forutse hvilket høstingspress som genererer det høyeste utbyttet på lang sikt. Inntil man har skaffet metoder for å løse dette, blir derfor bestanden forvaltet i henhold til det som kalles en "target-escapement-strategi". Det vil si at den gjenværende gytebestanden etter sesongens høstingslutt skal utgjøre et minimum, 200 000 tonn i loddas tilfelle. For svært langlivede arter, for eksempel blåkkeite, mangler det tidsserier som er lange nok for å beregne referansepunkter. I slike tilfeller er ofte strategien å legge beskatningen på et nivå som historisk sett har vist seg forsvarlig når det gjelder å sikre rekrutteringen. Dersom en bestand er overbeskattet eller av andre årsaker utsatt for rekrutteringssvikt, er det vanligvis nødvendig å iverksette en gjenoppbyggingsplan med strenge restriksjoner på høstingen. Denne blir deretter avløst av en langsiktig forvaltningsstrategi når bestanden igjen har kommet opp på et "sikkert" nivå.

Føre-var-referansepunktene som benyttes i dagens strategier skal først og fremst sikre rekrutteringen og holde fiskedødeligheten på forsvarlig nivå. Når ambisjonen også er å generere den høyeste mulige bestandsavkastningen over tid (se [Faktaark A-5](#)), kan det bli aktuelt å ta i bruk andre mål for fiskedødelighet. F_{MSY} (MSY =maximum sustainable yield) er et tenkt referansepunkt som innebærer at nivået på fiskedødeligheten skal være slik at den gjenlevende bestanden produserer et størst mulig utbytte. Det høyeste utbyttet oppnås sannsynligvis når størrelsen på bestanden er omtrent halvparten av hva den økologiske bæreevnen tillater, og målet kan derfor være å holde bestanden på dette nivået over tid. Som tidligere nevnt gjenstår det imidlertid å skaffe kunnskap og gode nok modeller for å gi et treffsikkert estimat av F_{MSY} . Myndighetene og havforskerne driver et utstrakt samarbeid for å løse disse utfordringene.

Det er et definert og lovfestet mål at all forvaltning skal skje i et *økosystemperspektiv*. Det vil si at man tar hensyn til funksjonen som hver art har i økosystemet og utarbeider forvaltningsstrategiene deretter. Dette forutsetter stor kunnskap om næringskjedene og den gjensidige påvirkningen mellom artene, slik som konkurranse og predasjon. I tillegg kreves kunnskap om de fysiske forholdene i havmiljøet. Selv om økosystemforvaltning er et utfordrende og langsiktig arbeid, er både fiskerimyndighetene og Havforskningsinstituttet allerede på god vei med utarbeiding av systemer og metoder for operasjonalisering av disse målene.

Faktaark A-13 Utkast

Undersøkelser viser at fisk som blir kastet på sjøen bare unntaksvis overlever. Utkast av fisk er derfor sløsing med ressurser. I tillegg blir ikke fisk som kastes ut registrert i fangststatistikken, noe som gir forskerne et mangelfullt datagrunnlag å basere bestandsestimatene på.

I Norge ble det innført et utkastforbud allerede i 1987. I starten omfattet forbudet torsk, men det har siden blitt utvidet til å omfatte alle kommersielt viktige bestander. Bakgrunnen for utkastforbudet var bestandssituasjonen for torsk i Barentshavet. Etter flere svake årsklasser fikk man en sterk årsklasse i 1983. Det var imidlertid tidligere erfart at sterke årsklasser ble kraftig redusert som følge av utkast, og man forsøkte å unngå at dette skjedde på nytt. Første steg var etablering av et program for midlertidig stenging av felt. Dermed lyktes det i årene 1984–86 å få den sterke 1983-årsklassen gjennom den sårbare yngel- og ungfiskperioden. Da fisken nådde minstemålet oppstod et annet problem, nemlig utsortering (high-grading). Ved høye fangstrater ble fiskerne fristet til å beholde bare den største og best betalte fisken, mens de kastet småfisk på havet. Dette var tillatt under daværende lovgivning. Alle, inkludert fiskerne, så på dette både som ressursløsning og som et moralsk problem. Forbudet som ble innført i 1987 virket nærmest umiddelbart inn på fiskernes adferd. Forvaltningsmyndighetene innså likevel at utkast av fisk ikke opphører på grunn av et forbud. Det ble derfor de etterfølgende årene utviklet en rekke tiltak for å unngå utkast.

Utkastforbudet ble videreført i lov om forvaltning av viltlevende marine ressursar (havressursloven), som gir hjemmel for et pålegg om at all fangst av fisk skal føres i land. Ilandføringsplikten fremgår av forskrift om utøvelse av fisket i sjøen av 22. desember 2004 (se [Faktaark A-35-1](#) om utøvelsesforskriften).

Dette innebærer at all fangst av fisk skal ilandføres, med unntak av levedyktig fisk som er fanget i strid med bestemmelser gitt i eller med hjemmel i havressursloven. Slik fangst skal straks slippes på sjøen.

Listen over fiskeslag som det er forbudt å kaste på sjøen ble utvidet i forbindelse med at havressursloven trådte i kraft, slik at forbudet nå omfatter en lang rekke arter. Forbudet har de siste 20 årene medvirket til å sikre et bærekraftig fiske, og har påvirket fiskernes holdninger til utkast og skadevirkninger.

Det er utfordrende å håndheve utkastforbudet. Fiskeriforvaltningen arbeider derfor ut fra en tilnærming om å regulere fiskeriene slik at det i størst mulig grad unngås potensiell utkastfisk i fangstene. Dette kan være fisk under minstemål, bifangst, for høy innblanding, eller fisk som fartøyene ikke har kvote på, eller som det er forbudt å fiske. Reguleringer som medvirker til å redusere risikoen for utkast, kan klassifiseres i fire kategorier:

- Kvotegrunnlag
Forvaltningen må vurdere de enkelte fiskeriene etter det kvotegrunnlaget som er nødvendig og forventet fangstsammensetning. Dette innebærer at de ulike fartøygruppene må tildeles kvoter på arter som man forventer vil inngå i fangstene.
- Bifangst
 - bifangstkvoter
 - bifangstprosent
 - selektive redskaper
- Skifte av fiskefelt
Dersom fangstsammensetningen ikke er i samsvar med kvotegrunnlaget eller tillatt adgang til bifangst, plikter fartøyet å skifte fiskefelt.
- Stengte områder
Hovedårsaken til stengte områder er vern av yngel og småfisk. Norsk fiskeriforvaltning opererer med ulike former for stenging.

Et viktig element i det norske utkastregimet er at det ikke er ulovlig å lande ulovlig fanget fisk, men forvaltningen reagerer mot ulovlig fanget fisk med administrativ inndragning av fangst. Om forholdene er mer alvorlige, det vil si

om fiskerne ikke har vært aktsomme eller har fisket ulovlig med forsett, reageres det med vanlige straffereaksjoner som lovbruddsgebyr, forelegg eller fengselsstraff.

I mange år har den største utfordringen i forvaltningssamarbeidet mellom Norge og EU vært at partene forvalter nordsjøbestandene på ulik måte. Norge har utkastforbud i sine fiskerireguleringer, og har innført reguleringer for å unngå uønsket bifangst. EUs fiskere er derimot pålagt å kaste ut fisk som er under gjeldende minstemål, fisket i strid med gjeldende bifangstregler eller er av en art hvor kvoten allerede er oppfisket.

De siste årene har Norge i enda større grad enn tidligere rettet oppmerksomheten mot utkast av fisk i andre land, særlig utkast fra EU-fartøy. Målet har vært å redusere risikoen for utkast og bidra internasjonalt med våre erfaringer. Dette har særlig vist seg i forvaltningssamarbeidet mellom Norge og EU for 2009, hvor partene ble enige om en rekke tiltak som straks og på lengre sikt vil redusere utkastproblemet, særlig i Nordsjøen (se [Faktaark A-7](#)).

Tiltakene inkluderer bl.a. introduksjon av «Real Time Closure» i Nordsjøen, dvs. et system hvor områder kan stenges for å verne yngel og småfisk. I tillegg har EU for første gang innført et forbud mot utsortering, noe som må anses som første skritt mot et utkastforbud. Norge og EU vil også arbeide for innføring av mer selektive fiskeredskaper.

Innsatsen mot utkast vil trolig prege det allerede tette forvaltningssamarbeidet mellom partene i årene fremover, ettersom EU er i gang med å revidere sin felles fiskeripolitikk (Common Fisheries Policy). I denne sammenheng vil EU vurdere å innføre et utkastforbud i egne farvann, og det er derfor viktig at Norge opprettholder presset for innføring av utkastforbud.

Samtidig har Norge tatt initiativ for å få denne saken på dagsorden globalt. Det første initiativet var under forhandlingene om fiskeriresolusjonen i generalforsamlinga i FN høsten 2008. Etter et norsk forslag ble det her enighet om en paragraf som omhandler en handlingsplan mot utkast. Generalforsamlinga ba FAO sin fiskerikomiteé (COFI) i 2009 om å vurdere en handlingsplan (International Plan Of Action – IPOA) mot utkast.

Dette la grunnlaget for at Norge på FAO sitt fiskerikomitémøte (COFI) i mars 2009 kunne foreslå at man utarbeider en slik handlingsplan for globale retningslinjer for å redusere utkast. Forslaget fra Norge går ut på å utvikle en internasjonal handlingsplan, IPOA (International Plan of Action)/Technical Guidelines, for å redusere uønsket bifangst, utkast eller andre uønskede handlinger som fører til fiskedød. Selv om en del land allerede har etablert lovgiving for å redusere utkast, er fremdeles utkast av bifangst stort sett uregulert og urapportert på globalt nivå. Forslaget fikk bred støtte i FAO, som nå vil gå i gang med en prosess som skal føre fram til globale retningslinjer på dette området. Dette er et viktig tiltak for å sikre en bærekraftig forvaltning av fiskeressursene, og Norge vil ta en sentral rolle i dette arbeidet, samt bidra med finansiering.

Faktaark A-14 Forvaltninga av norsk vårgytande sild

Etter samanbrotet i bestanden av norsk vårgytande sild (NVG-sild) i siste halvdel av 1960-åra og fram til midten av 1990-åra heldt den fiskbare delen av bestanden seg heilt og fullt i dei nære norske kystfarvatna, medan hovudoppvekstområdet for ungsild var i Barentshavet i russisk økonomisk sone. For å sikre gjenoppbygginga av bestanden, fastsette Noreg i heile denne perioden svært strenge reguleringsiltak. Russland gav eit vesentleg bidrag til gjenoppbygginga ved forbod mot å fiske ungsild i russisk sone. Dei forvaltningstiltaka som vart sette i verk gjorde det mogleg å få til ein betydeleg bestandsauke, og silda vart igjen tilgjengeleg for fiske i område i Norskehavet utanfor norsk økonomiske sone. På denne bakgrunn tok Noreg i 1995 initiativ til forhandlingar med dei kyststatane som dette vedkom (Noreg, Russland, Island og Færøyane) med sikte på å etablere eit internasjonalt forvaltningsregime for sildebstanden. Etter kvart vart også EU invitert til å delta på møta. Drøftingane vart vidareførte i fleire rundar i 1995 og 1996.

Medan forhandlingane pågjekk fastsette dei aktuelle landa kvotar for seg sjølve som ville føre til betydeleg overfiske av totalkvoten på ein million tonn som var fastsett av Noreg. Det vart difor eit sentralt mål for Noreg å få dei andre landa til å redusere kvotane sine for 1996. I utgangspunktet så ein for seg en avtale mellom alle de fem deltakande landa. Men det vart etter kvart klart at EU ikkje ville inngå ein avtale for 1996, og EU fastsette ein einsidig kvote på 150 000 tonn.

Den 6. mai 1996 inngjekk Noreg, Russland, Færøyane og Island ein protokoll om bevaring, rasjonell utnytting og forvaltning av norsk vårgytande (atlanto-skandisk) sild i Nordaust-Atlanteren. Etter denne protokollen skulle partane sitt fiske etter norsk vårgytande sild i 1996 avgrensast til 1 107 000 tonn. Det innebar ein betydeleg reduksjon av alle tidlegare fastsette kvotar, den norske medrekna. Kvoten vart fordelt med 695 000 tonn til Noreg, 166 000 tonn til Russland og 256 000 tonn til Færøyane og Island. I tråd med protokollen vart det inngått bilaterale arrangement om høve til fiske i partene sine respektive soner.

I tillegg til sjølve kvotefordelinga inneheldt protokollen føresegnar om fangstrapportering og vitskapleg samarbeid. Det heitte vidare at partane skulle arbeide for ei harmonisering av bevaringstiltak, og dei skulle vidareutvikle samarbeidet om inspeksjon og kontroll. Partane skulle også samarbeide for å hindre fiske frå andre statar som undergrev dei fastsette bevarings- og forvaltningstiltaka. I samsvar med FN-avtalen om fiske på det opne hav skulle partane innanfor ramma av Den nordaust-atlantiske fiskerikommisjonen (NEAFC) samarbeide for å komme fram til ei regulering av fisket på bestanden i område utanfor nasjonal fiskerijurisdiksjon, dvs. i internasjonalt farvatn i Norskehavet (Smotthavet).

På grunnlag av avtalen av 6. mai 1996 forhandla EU, Færøyane, Island, Noreg og Russland fram ein avtale om fisket av norsk vårgytande sild i 1997. Avtalen vart underskriven i Oslo 14. desember 1996. Partane fastsette ein totalkvote på 1 500 000 tonn. Innanfor denne totalkvoten skulle fisket til dei fem partane avgrensast til 1 498 000 tonn i 1997 fordelt med 125 000 tonn til EU, 315 000 tonn til Færøyane og Island (fordelt med 82 000 og 233 000 tonn), 854 000 tonn til Noreg og 204 000 tonn til Russland. I samband med protokollen inngjekk Noreg bilaterale avtalar med EU, Færøyane, Island og Russland om gjensidig rett til fiske.

I NEAFC vart det for 1997 gjort vedtak om at fangsten av norsk vårgytande sild i områda utanfor nasjonal jurisdiksjon skulle avgrensast til 127 000 tonn fordelt med 25 000 tonn til høvesvis EU, Færøyane, Island, Noreg og Russland, og 2000 tonn til Polen.

Dei fem kyststatane Noreg, Russland, EU, Færøyane og Island vedtok i 1999 ein langsiktig forvaltningsstrategi for norsk vårgytande sild. Ved forhandlingane i Harstad i oktober 2001 la Noreg fram krav om at fordelingsnøkkelen skulle endrast. Basert på sonetilhøringsprinsippet hevda Noreg krav på ein større del enn 57 % som Noreg har hatt sidan 1997-avtalen.

Russland fekk i 2004 og 2005 høve til å fiske kvoten sin i norske område i medhald av avtale i den bilaterale protokollen frå 33. sesjon i Den blanda norsk-russiske fiskerikommisjonen. Russland står i ei særstilling fordi Russland har store oppvekstområde for sild der silda bør få vere i fred. I 2006 vart det inngått ein bilateral avtale om NVG-sild mellom Noreg og EU.

Ifølgje Det internasjonale råd for havforskning (ICES) har bestanden av norsk vårgytande sild full reproduksjonskapasitet og blir hausta berekraftig. Gytebestanden i 2010 er estimert til ca. 12,2 millionar tonn. ICES meiner at forvaltningsplanen er i tråd med føre-var-prinsippet, og har tilrådd ein kvote på 1,483 millionar tonn for 2010. Eit uttak på dette nivået vil gi ein gytebestand på 10,8 millioner tonn av norsk vårgytande sild i 2011.

For 2010 har Noreg, EU, Færøyane, Island og Russland inngått ein avtale om totalkvote på 1 483 000 tonn. Den norske delen på 61 % ligger fast og utgjør 904 630 tonn.

Sildebestanden er i svært god stand og blir hausta berekraftig. Kvoten for 2010 er likevel redusert frå 1 643 000 tonn i 2009, og det kjem av svakare rekruttering etter 2004. Kvoten for 2010 er fastsett i tråd med tilrådinga frå ICES. Partane er einige om å vidareføre den felles forvaltningsplanen som har til mål å sikre eit høgst mogleg langtidsutbytte. Partane har avtalt tilgang til kvarandre sine soner på same relative nivå som i 2009.

Det vart med verknad frå 2008 gitt kvotefleksibilitet på fartøynivå for ringnot- og trålgruppa, slik at ein avgrensa del av kvoten som ikkje er fiska kan bli overført til neste år. Kvotefleksibilitet inneber også at eit fartøy kan forskuttere ein avgrensa del av neste års kvote. Ordninga vart innført også for kystgruppa, men gjeld då på gruppenivå.

Alle fartøy – også fartøy i kystfartøygruppa – kan fiske inntil 10 % av kvoten for 2011 på forskot i 2010. Den forskoterte delen vil då bli rekna som eit overfiske og automatisk bli trekt i frå fartøykvoten det kommande året. For fartøy i kystfartøygruppa gjeld kvotefleksibiliteten berre for den garanterte kvoten då kystfartøygruppa har kvotefleksibilitet på gruppenivå. Kvotar som ikkje blir fiska av kystfartøygruppa vil framleis kunne refordelast på gruppenivå.

Sjå [Faktaark B-2-16](#) om regulering av fisket etter norsk vårgytande sild.

Faktaark A-15 Forvaltninga av kolmule

Kolmule er ein liten torskefisk som hovudsakleg held til i Nordaust-Atlanteren og i Middelhavet. Bestanden i Nordaust-Atlanteren blir i forvaltningssamanheng sett på som éin bestand, men består av to hovudkomponentar, ein nordleg med utbreiing i Norskehavet og sørover til sørvest av Irland, og ein sørleg som held til i Biscaya og vidare sørover mot Gibraltar og Nord-Afrika. Kolmule blir forvalta gjennom ein kyststatsavtale mellom Noreg, EU, Færøyane og Island, og er basert på bestandsberekningane og rådgivinga til ICES. Det blir fastsett ein totalkvote for heile utbreiingsområdet til bestanden, inkludert dei økonomiske sonene, som igjen blir fordelt mellom partane med ei eiga avsetning til NEAFC. I november 2008 vart partane einige om ein forvatningsplan som skal sikre at bestanden blir forvalta og hausta berekraftig og i tråd med føre-var-prinsippet.

Totalkvoten (TAC) for 2010 er på 540 000 tonn, og dette er ein reduksjon av kvoten frå 2009 då TAC var 590 000 tonn. TAC for 2008 var 1 150 514 tonn. Reduksjonen kjem av den svake bestandssituasjonen etter sviktande rekruttering dei seinare åra.

Den norske kvoten i 2010 er etter avtalen 130 443 tonn. I tillegg kjem kvotar som Noreg har bytt til seg i bilaterale avtalar, som gjer at norske fartøy totalt kan fiske 135 297 tonn kolmule i 2010.

Partane er einige om å vidareføre den felles forvaltningsplanen som vart vedteken i 2009. I følgje ICES er forvaltningsplanen i tråd med føre-var-prinsippet.

Kyststatsavtalen sikrar norske fartøy vidareføring av tilgangen til EU-sona. I 2010 kan norske fartøy fiske 68 % av den norske kvoten i EU-sona. Dei norske fartøya sin tilgang til å fiske i færøysk sone er noko auka for 2010.

I kyststatsavtalen for kolmule er det lagt inn ein viss kvotefleksibilitet, som inneber at kvar part kan forskuttere eller overføre inntil 10 % av kvoten for 2011.

Sjå [Faktaark B-2-18](#) om regulering av fisket etter kolmule.

Faktaark A-16 Forvaltningen av lodde ved Island, Grønland og Jan Mayen

Loddebestanden ved Island, Grønland og Jan Mayen er en fellesbestand mellom Norge, Island og Grønland. For lodde i Barentshavet, se [Faktaark B-2-5](#) om Norges og Russlands regulering av fisket etter lodde i Barentshavet.

En trepartsavtale om lodda ble undertegnet første gang i 1989, etter 6 ½ års forhandlinger, av kyststatene Island, Grønland og Norge. Tidligere ble lodda delt mellom Norge og Island. Etter 1989 har reguleringen av lodda vært gjenstand for forhandlinger mellom Island, Norge og Grønland, og selve trepartsavtalen har vært reforhandlet tre ganger, i 1992, 1994 og 1998. Trepartsavtale som ble undertegnet 18. juni 1998 og som opprinnelig gjaldt til og med 30. april 2001, ble forlenget med ytterligere to år og gjaldt til 30. april 2003. Island sa opp denne avtalen 30. oktober 2002. Etter gjentatte forsøk kom en frem til en ny avtale i juli 2003. Avtalen hadde gyldighet til og med 31. mai 2004, men inneholder en bestemmelse om forlengelse med ett år av gangen med mindre en av partene sier opp avtalen senest seks måneder før utløpet av avtalens opprinnelige periode, eller en tilleggsperiode. Ingen av partene har sagt opp avtalen, og i henhold til avtalens artikkel 13 er den forlenget med ett år, frem til 31. mai 2011.

Avtalen er tilnærmet lik den forrige avtalen, med unntak av at tidligere artikkel 10 om satellittsporing ikke lenger er inntatt i avtaleteksten. Dette fordi den var utdatert. Det bilaterale arrangementet mellom Norge og Grønland i tilknytning til trepartsavtalen ble utvidet noe, ettersom Grønland er gitt fleksibilitet i NØS for NVG sild de måtte få gjennom avtale med Færøylene (forutsatt sildeavtale mellom Norge og Færøylene), samt at torsk de har fått fra Russland også kan fiskes i NØS. Flexibilitet i NØS gjaldt imidlertid kun for 2003 og er ikke avtalemessig videreført.

Trepartsavtalen gir Island en andel av totalkvoten på 81 %, Norge 8 % og Grønland 11 %. I tillegg tilkommer en årlig loddeoverføring fra Island og EU av kvote kjøpt av fra Grønland som kompensasjon for at fartøy fra EU og Island kan fiske av andre norske bestander. Etter avtalen skal det innen 1. juni og 1. desember settes henholdsvis en foreløpig og en endelig totalkvote for loddeseongen som starter 20. juni og varer til 30. april hvert år.

I henhold til avtalen har Grønland og Norge etter sesongstart 20. juni adgang til å fiske sine respektive andeler av den forventede TAC. Ved vurderingen legger partene til grunn de retningslinjer som er vedtatt av ICES, om at den foreløpige TAC for sommer og høstperioden som regel skal utgjøre 2/3 av den endelige TAC for hele sesongen. Norge har etter avtalen anledning til å fiske inntil 12 % av foreløpig TAC om sommeren/høsten. Dette tilsvarer 8 % av den forventede TAC.

Trepartsavtalen åpner for at partene kan fiske 35 % av sin loddekvote i hverandres soner, samt eventuelle overføringer fra en av partene, med mindre partene har avtalt andre adgangsbegrensninger i bilaterale avtaler. Norge har full fleksibilitet i grønlandsk fiskeriterritorium. 35 % av Islands kvote og 100 % av Grønlands kvote kan tas i fiskerisonen rundt Jan Mayen. I IØS er det kun tillatt for norske fartøy å fiske lodde nord for 64°30'N og i tillegg må fisket avsluttes senest 15. februar. Norske fartøy har anledning til å fiske hele sin loddekvote i Grønlands fiskerisone nord for 64°30'N.

I sommer- og høstperioden (20. juni til 1. desember) kan inntil 30 norske fartøy fiske i IØS samtidig. I vintersesongen (1. desember til og med 15. februar) kan maksimalt 20 norske fartøy fiske samtidig i IØS. Bakgrunnen for område- og tidsbegrensningene er at Norge ikke skal få adgang til å fiske konsumlodde. Dette skyldes at Island ikke ønsker å ha konkurranse på markedet for rognlodde. Norges Sildealgslag har administrert en innseilingsordning i dette fisket de siste årene.

Kort historikk om loddefisket

Før 1985/86-sesongen fisket norske fartøy kun sommerlodde. Fisket foregikk i fiskerisonen ved Jan Mayen (FJM), inklusive området mellom midtlinjen Jan Mayen - Grønland og delelinjen mellom Grønland og Jan Mayen. I 1985/86-sesongen fisket norske fartøy for første gang både vinter- og sommerlodde i området. I perioden fra 1987 og frem til i dag har norske fartøy i hovedsak fisket i IØS og GS.

I følge "Trepartsavtalen" kan fisket begynne 20. juni. I årene før 1997 ble fisket åpnet tidligst 1. juli og senest 10. august. I perioden 1999 – 2002 ble fisket åpnet 20. juni. I 2003 ble fisket etter lodde for norske fartøy i farvannene ved Jan Mayen, Grønland og Island åpnet 8. juli fordi det ikke forelå noen "Trepartsavtale" før denne dato. I 2004 hadde

en problemer med å estimere bestandsstørrelsen, og fisket etter lodde ble åpnet 9. juli. Estimering av bestanden var også et problem i sesongen 2005/2006 og 2006/2007. Som en følge av dette ble det ikke avviklet sommerfiske etter lodde disse årene. Våren 2007 ble bestanden beregnet til å være forholdsvis lav, derfor foreslo ICES at det heller ikke da skulle være tillatt med et sommerfiske. Det har senere ikke blitt fisket sommerlodde verken i 2008 eller 2009.

Loddefisket de siste årene

Vinterfisket foregår kun i IØS og etter 2004 har det kun vært fisket lodde her. Vinteren 2005 ble det fisket 66 000 tonn og vinteren 2006 ble det fisket et svært begrenset kvantum på 2000 tonn. Vinteren 2007 og vinteren 2008 ble imidlertid hele den norske loddekvoten i IØS fisket av norske fartøy. Norske fartøy fisket i 2006/2007 totalt 39 000 tonn lodde i IØS. Den endelige totalkvoten i IØS for sesongen 2007/2008 ble satt til 207 143 tonn og det ble av norske fartøy fisket 35 760 tonn lodde i IØS.

ICES anbefalte i 2008, på bakgrunn av lav gytebestand, at det ikke ble åpnet for loddefiske sesongen 2008/2009. Islandske forskere fant heller ikke grunnlag for å åpne for loddefiske sesongen 2008/2009. I henhold til avtalen mellom Norge og Island om fiske i Barentshavet (**Faktaark A-10**) skulle Norge få fiske 14 592 tonn lodde av Islands kvote for sesongen 2008/2009. Dette fisket frafalt da det ikke ble åpnet for loddefiske. Sesongen 2007/2008 fisket norske fartøy 4704 tonn over kvote på bakgrunn av at endelig TAC ble satt adskillelig lavere enn foreløpig TAC. Differansen er kompensert ved at Norge ble tildelt Islands kvote på 334 tonn reker i NAFO-område 3L i 2009.

Sesongen 2009/2010 ble det satt en foreløpig TAC på 130 000 tonn. Grunnet sen åpning av fisket fikk norske fartøy adgang til å fiske hele Norges kvantum i IØS. Norge fisket effektivt 27 745 tonn på en drøy uke. Island økte senere loddekvoten med 20 000 tonn til en TAC på 150 000 tonn. Ettersom det norske fisket da var avsluttet vil Norges andel av dette overføres til 2011. Norge har dermed til gode 2286 tonn lodde ved Island for sesongen 2010/2011.

Vitenskapelige anbefalinger for loddefisket 2010/2011

Dette fiskeriet er forvaltet i overensstemmelse med en totrinns forvaltningsplan. Først blir det fastsatt en foreløpig TAC basert på akustiske målinger på den umodne del av bestanden (1- og 2-åringene). Startkvoten blir satt til 2/3 av den foreløpige TAC, basert på forutsetningen av at 400 000 tonn av gytebestanden skal stå igjen for å gyte på slutten av sesongen. Neste trinn er basert på resultatet av målinger gjennomført gjennom sesongen på samme årsklasser. Resultatet blir brukt for å revidere TAC, fremdeles basert på forutsetningen om at det skal stå igjen 400 000 tonn gytemoden lodde på slutten av sesongen. Gytebestanden er derfor svært variabel fordi denne avhenger av bare to aldersklasser. TAC for 2010/2011 bør settes slik at det er minimum 400 000 tonn gyteklar lodde igjen i mars 2011.

Norge/EU

Til og med 2004 har et element i den årlige kvoteavtalen mellom Norge og EU vært en overføring av lodde i Grønlands fiskerisone til Norge. Kvoten fra EU måtte fiskes innenfor kalenderåret, og var i 2004 fastsatt til 15 000 tonn. Dette loddekvantumet har referanse til Grønlands andel i "Trepartsavtalen". På grunn av den spesielle biologiske situasjonen i 2004, hvor en hadde problemer med å estimere bestanden og at TAC på denne bakgrunn ble satt til 335 000 tonn lodde, var det ikke overensstemmelse med Grønlands loddekvote på 36 850 tonn og det kvantumet som ble overført til EU. EU hadde dermed ikke stor nok loddekvote for å oppfylle sine forpliktelser overfor Norge. Dette førte til at Norge og EU ble enig om en løsning hvor overføringen av lodde i Grønlands fiskerisone ble redusert til 7035 tonn i 2004. Dermed har Norge 7965 tonn lodde til gode fra 2004. Dersom EU igjen har tilgjengelig loddekvote, skal det legges til rette for at norske fartøy kan fiske denne kvoten ved første anledning. Siden 2004 har det ikke vært åpnet for et sommerloddefiske.

Kvotesituasjonen 2010/2011

Det er heller ikke for 2010 avtalt lodde til Norge i den bilaterale fiskeritavtalen mellom Norge og EU. Norge har utestående 7965 tonn lodde i Grønlands fiskerisone fra 2004. Dersom bestandssituasjonen og EUs kvote gir rom for det, vil Norge imidlertid få en kompensasjon på 7965 tonn som vil kunne fiskes i grønlandske farvann i 2010. Videre har Norge, som følge av "Smutthullavtalen", en kvote på 21 011 tonn som også kan fiskes i IØS. I tillegg kommer Norges andel på 8 % av TAC, samt ufisket kvote fra 2009/2010 på 2286 tonn lodde. Ved manglende loddefiske gis det ikke alternativ kompensasjon etter loddeavtalen.

Faktaark A-17 Forvaltninga av reker ved Svalbard / Barentshavet

Det norske rekefisket i Barentshavet er i dag regulert med konsesjonskrav, minstemål og innblandingskriteriar av fisk for stenging av rekefelt. Fangstane av reker i Barentshavet auka kontinuerleg frå 1970 til 1984, då totalfangsten nådde 128 062 tonn. Sidan har bestandsstorleiken og fangstnivået variert alt etter variasjon i rekruttering, torsken sitt rekekonsum og årleg fiskeinnsats.

Rekefisket i Svalbardsona vart for første gong regulert i 1996. Bakgrunnen var at fiskeriet hadde ekspandert med ei påfølgjande frykt for overbeskatning av bestanden. Fordelinga av talet på fiskedøgn var basert på historisk fiske av dei involverte nasjonane i perioden 1990 til 1995. Kvar nasjon fekk eit maksimalt tal på fartøy som kunne fiske i sona til eikvar tid. Det vart i tillegg innført avgrensing i maksimalt tal på tillatne fiskedøgn.

Fangstkapasiteten per døgn har sidan auka. Dette kjem mellom anna av at det er teke i bruk dobbel- og trippeltrål. Maksimalt tal på tillatne fiskedøgn vart redusert med 30 prosent frå 2006. Målet med tiltaket var primært å sikre at ikkje uttaket skulle auke, jf. ICES (Det internasjonale råd for havforskning) si dåverande tilråding om ikkje å auke fangstane ut frå fangstnivået på rundt 40 000 tonn. Ut frå prinsippet om ikkje-diskriminering vart kvart land avgrensa proporsjonalt. Ved å redusere talet på fiskedøgn i prosent av maksimumsgrensa deira vart kvar nasjon avgrensa likt.

Dei rapporterte landingane viser ein vesentleg nedgang frå 83 170 tonn i år 2000 til 26 137 tonn i 2008. For 2009 er landingane rekna til 23 000 tonn. Dei norske landingane vart i same periode redusert frå 55 333 tonn til 20 638 tonn og dei russiske landingane vart redusert frå 19 596 tonn til 370 tonn i 2008. Dei totale landingane er med dette redusert med meir enn 72 prosent på ti år.

Berre fartøy frå land som tradisjonelt har fiska reker i Svalbards territorialfarvatn og indre farvatn eller i fiskevernsona ved Svalbard, kan fiske reker i fiskevernsona ved Svalbard, i Svalbards territorialfarvatn og indre farvatn. Dette er fartøy frå Canada, Færøyane, Grønland, Island, EU, Russland og Noreg. Desse nasjonane kan delta i dette fisket med eit avgrenset tal fartøy. Dette er meint å vere ein føre-var, stabiliserande og avgrensande faktor for framtida.

Norske styresmakter har til no ikkje sett det nødvendig å kvoteregulere uttaket av reker i Barentshavet og Svalbardsona då fiskeinnsatsen over tid har vist seg å vere berekraftig. Ved ein reduksjon i rekebestanden legg ein til grunn at rekefisket blir ulønnsamt før fiskeinnsatsen overstig eit berekraftig uttak.

At det ikke er fastsett ein totalkvote (TAC) for rekeressursane må ikkje tolkast som at det er fri fangst på denne ressursen. Noreg regulerer rekefisket gjennom strenge konsesjonsordningar i Barentshavet og ei restriktiv linje for talet på fiskedøgn ved Svalbard.

Sidan 2004 er rekebestanden i Barentshavet og Svalbardsona blitt behandla i ei felles NAFO/ICES-arbeidsgruppe som samlar den nordatlantiske ekspertisen på reker. ICES har for åra 2007, 2008, 2009 og 2010 tilrådd at totalkvoten for rekebestanden i Barentshavet og Svalbardsona ikkje skal overstige 50 000 tonn.

Havforskningsinstituttet tilrår ein forvaltningsplan som både omfattar kvote og auka minstemål. Fiskeri- og kystdepartementet vil løpande vurdere utviklinga i fisket i høve til bestandssituasjonen og vil gjennomføre dei tiltak som er nødvendige.

Faktaark A-18 Trepartsavtalen for forvaltning av makrell i Nordaustatlanteren

Forvaltninga av makrell har ofte vore prega av støy. Fram til og med 2009 forvalta kyststatane Noreg, EU og Færøyane bestanden i fellesskap. For 2010 har partane hittil ikkje greidd å komme fram til ei løysing, og det finst derfor p.t. ikkje ein gyldig kyststatsavtale.

Den opphavlege fordelingsstrukturen mellom partane, før den gamle kyststatsavtalen havarete, var som følgjer: EU - 61,78 %, Noreg - 28,21 %, Færøyane - 4,92 %, Russland - 4,78 % og Island - 0,31 %. Russland og Island vart ikkje sett på som kyststatar og fekk tildelt sine fiskerettar via NEAFC-reguleringa for internasjonalt farvatn. Island har alle dei seinare åra reservert seg mot NEAFC-reguleringa.

Sidan 2007 har det vore mogleg å fange betydelege mengder makrell i islandsk sone, og Island fiska i 2009 ca. 115.000 tonn makrell utanom kyststatsavtalen. Dette fisket er ikkje berekraftig og inneber ei stor ekstrabelastning på bestanden.

I mangel på ein full kyststatsavtale inngjekk Noreg og EU som dei to største interessentane i makrellbestanden i januar 2010 ein 10-årig avtale om fordeling og forvaltning av makrellen. Avtalen inneber mellom anna:

- Konstant forhold mellom Noreg og EU sine eigardelar tilsvarande 1: 2,19. Dette gir ein noko høgre del til Noreg enn den gamle avtalen fordi EU sin sørlege komponent er blitt inkludert i berekningsgrunnlaget. I praksis betyr avtalen at EU betalar 2,19 gonger så mykje som Noreg av "kostnadene" med å inkludere Island og eventuelt auke Færøyane sin eigardel.
- Utstrakt gjensidig sonetilgang i farvatna til kvarandre.

I tillegg vil Noreg arbeide for å komme fram til ein kyststatsavtale som omfattar alle interessentar; dvs. ein firepartsavtale som også omfattar Færøyane og Island og fjernfiskenasjonen Russland. Første runde i desse forhandlingane vart haldne i Ålesund i mars 2010. Dette er første gong Island er invitert til å delta på lik linje med dei opphavlege kyststatane. I tillegg er Russland invitert som observatør, fordi Russland tradisjonelt har fiska makrell i internasjonalt farvatn. Hovudproblemstillinga i forhandlingane er å komme fram til ei ny fordeling av eigardelar og sonetilgang i farvatna til dei respektive partane. Målet er å sikre ein stabil og langsiktig avtale om forvaltning av makrell som legg til rette for ei vidare berekraftig forvaltning av makrell i Nordaustatlanteren.

Faktaark A-19 Forvaltning av uer

Snabeluer

Bestanden av snabeluer (*Sebastes Mentella*) har hatt sviktande rekruttering sidan 1991, og vurderinga i ICES (Det internasjonale råd for havforskning) er at han har redusert reproduksjonsevne. Toktresultata viser at bestanden er nær eit historisk lågmål. Berre årsklassene fødte før 1991 kan bidra til gytebestanden i nemnande grad, sidan dei etterfølgjande 15 årsklassene er svært svake. I oppvekstområda i Barentshavet er det no observert teikn til betre rekruttering. Det er derfor svært viktig at yngelen får det beste vern mot å bli teken som bifangst i alle fiskeri, inkludert rekefisket. Dette vil sikre at dei rekrutterande årsklassene får bidra så mykje som råd er til gjenoppbygginga av bestanden. I mangel på ein gjenoppbyggingsplan tilrår ICES eit nullfiske på bestanden.

Det har i dei seinare åra utvikla seg eit direkte fiskeri utanfor dei økonomiske sonene i Norskehavet, med ein klar auke i fangstane (28 458 tonn i 2006). Dette gir stor grunn til bekymring. Frå og med 2007 har Den nordaustatlantiske fiskerikommisjon (NEAFC) kuttet ned på dette fiskeriet ved å setje ein årleg kvote som kan fiskast i eit kappfiskeri (olympisk fiske) i internasjonalt farvatn. NEAFC har fastsett ein totalkvote på 8600 tonn snabeluer i Norskehavet i 2010.

NEAFC sette i 2008 ned ei arbeidsgruppe for å kartleggje fordelinga av bestanden til dei ulike kyststatane sine soner, og det vart gjennomført fleire forskingstokt i Norskehavet i samband med dette. Rapporten konkluderer med at over 90 prosent av bestanden kan knytast til norske soner. Det er likevel førebels inga semje i NEAFC om deling av andelar, men Noreg arbeider aktivt for å få på plass ei berekraftig forvaltning i tråd med ressursrådgivinga frå ICES.

Vanleg uer

Bestanden av vanleg uer (*Sebastes Marinus*) har hatt sviktande rekruttering sidan tidleg på 1990-talet, og ICES vurderer bestanden til å ha redusert reproduksjonsevne. Toktresultat og fangstrater frå trålfisket viser ein klar reduksjon i førekomsten, og indikerer at bestanden framleis er nær eit historisk lågmål. Årsklassene det siste tiåret har vore svake og blir stadig mindre. På grunn av den lange reproduksjonstida vil det kunne ta lang tid å byggje oppatt bestanden.

ICES tilrår strenge reguleringar i sitt forvaltningsråd. Stenging av område må vidareførast, og tillatne bifangstgrenser bør setjast så låge som mogleg til det kan stadfestast at det er ein klar auke i gytebestand og yngelførekomstar.

Sjå elles [Faktaark B-2-8](#) om regulering av fisket etter uer.

Faktaark A-20 Forvaltning av ål

Det internasjonale råd for havforskning (ICES) har sidan 1998 peika på ein sterk tilbakegang i bestanden av europeisk ål (*Anguilla anguilla*) og tilrår at fangst og andre menneskeskapte årsaker til død hos denne bestanden blir redusert "så mykje som mogleg så snart som mogleg". Måleseriar viser at talet på glasål som sym opp i europeiske elvar har gått ned med 98-99 prosent sidan midten av 1980-talet, truleg på grunn av overfiske og sterk nedgang i gytinga i Sargassohavet. I Noreg viser Havforskningsinstituttet sine strandnotgranskningar, som har vore i gang sidan 1919 og er baserte på målingar frå 80 stasjonar langs Skagerrakkysten, at talet på ål i fangstane har gått betydeleg ned sidan 1997.

Omfanget av ålefisket til omsetning har vore avgrensa i Noreg, og dei samla registrerte landingane har dei siste åra utgjort rundt 200 tonn. Mesteparten av uttaket har føregått langs Skagerrakkysten og det har vore noko fiske på Sørvestlandet. Dei aller fleste har hatt inntektene frå dette fisket som ei biinntekt, og fangstane blir i all hovudsak eksportert til Danmark.

På bakgrunn av den alvorlege bestandssituasjonen vedtok Fiskeri- og kystdepartementet eit forbod mot fritidsfiske etter ål med verknad frå 1. juli 2009 og ei generell freding mot fangst frå 1. januar 2010. For å halde auge med bestanden er det etablert eit lisensiert overvakingsfiske innanfor ei ramme på 50 tonn årleg. Målet med denne ordninga er å halde i gang ei bestandsovervakning som involverer næringa og så langt det er mogleg held liv i ein haustingstradisjon medan bestanden blir bygd opp igjen. Lisensane er tildelte på bakgrunn av søknader og fangsthistorikken til den enkelte søkjar. Totalt 42 fiskarar, fordelt på alle fylke der det tidlegare har vore fangsta ål, er tildelte lisens med ein tilhøyrande kvote i 2010. Det knyter seg ei utvida rapporteringsplikt til lisensen, slik at Havforskningsinstituttet blir sikra nødvendig tilgang på data. Ordninga er sjølvfinansiert ved at fangstane blir omsette på vanleg måte.

Den konkrete tilrådinga frå ICES har vore å redusere fangsten og dødsraten skapt av menneske med 50 prosent. Tiltaka som er nemnde ovanfor inneber ein reduksjon på over 80 prosent (truleg vesentleg meir dersom vi inkluderer fritidsfiske til eige konsum). Dermed meir enn oppfyller tiltaka målet som ICES har sett, samtidig som ordninga skaffar fram oppdatert kunnskap om bestanden. Ordninga med lisensiert fangst vil bli evaluert ved slutten av året. Demningar, kraftstasjonar og vandringshinder i ferskvassystema er andre årsaker til at vaksen ål blir hindra frå å vandre tilbake til Sargassohavet for å gyte. Det vil også bli nødvendig med tiltak på dette området dersom ein skal lukkast med å auke rekrutteringa ytterlegare.

Faktaark A-21 Forvaltning av hummer

Historikk

Den europeiske hummeren (*Homarus gammarus*) er utbredt langs kysten i Sør- og Midt-Norge, i tillegg til en relativt isolert bestand i Tysfjord i Nordland. Det norske hummerfisket har tradisjoner som kan spores tilbake til 1600-tallet. Tilgjengelig statistikk viser at den norske fangsten av hummer lå på gjennomsnittlig 900 000 individer årlig i perioden 1820 – 1920, noe som tilsvarte en årlig fangst på omtrent 500 tonn. I 1932 nådde fangstkvantumet en topp på 1300 tonn, hvoretter det ble liggende på ca 700-800 tonn årlig. I etterkrigstiden frem til 1960-tallet var Norge det landet i Nord-Europa hvor det ble fisket mest hummer. Inntektene fra hummerfisket var store og selve bærebjelken for mange yrkesfiskere. Etter hvert har hummerfisket i større grad blitt en kystkultur og tradisjon som for mange gir en merverdi utover det rent økonomiske.

Forvaltning

Det er mange indikasjoner på at hummerbestanden langs norskekysten har vært overbeskattet over lang tid. I 2008 og 2009 ble reguleringene i hummerfisket betydelig innstrammet, samtidig som det ble innført begrensninger i bruken av teiner og ruser for å minske risikoen for bifangst av hummer i andre fiskerier. Det ble satt et forvaltningsmål om at innen ti år skal bestanden opp på et nivå som gir fangstrater på minst 10 hummer per 100 teinedøgn i hele utbredelsesområdet. En streng regulering av hummerfisket vil bidra til gjenoppbygging og sikre at reproduksjonspotensialet for de naturlige bestandene utnyttes fullt ut. Dette vil igjen skape grunnlag for en bærekraftig høsting.

Hummeren beskattes i stor grad av fritidsfiskere som ikke fisker for omsetning, og det har derfor vært vanskelig å ha oversikt over det totale uttaket. Det arbeides med å utvikle metodikk og etablere praktiske løsninger for beregning av den totale fangsten av hummer i ulike områder, slik at vi får et bedre grunnlag for å vurdere effekten av ulike reguleringstiltak. Det er imidlertid flere indikasjoner på at hummerbestanden nå har en positiv utvikling.

Regulering av hummerfisket

Fra svenskegrensen til og med Sogn og Fjordane fylke er det tillatt å fange hummer i perioden fra 1. oktober til og med 30. november. For resten av landet er fisketiden fra 1. oktober til og med 31. desember. Minstemålet for hummer er 25 cm i alle områder, målt fra spissen av pannehornet til bakre kant av midterste svømmelapp. Ved måling av carapaxlengde er minstemålet 9 cm, målt midt oppe på ryggen fra bakerste ende av øyehulen til bakerste kant av carapax. Hummer med utvendig rogn er fredet hele året.

Det er ikke tillatt å fiske hummer med annet redskap enn hummerteiner. Manntallsførte fiskere som driver fiske med merkeregistrert fartøy kan fiske hummer med inntil 100 teiner. Fritidsfiskere har en begrensning på inntil 10 hummerteiner per person og per fartøy. Hummerteiner skal ha minst én sirkelformet fluktåpning på hver side av redskapet, hvor åpningens diameter er minst 60 mm. Åpningene skal plasseres helt mot bunnen av redskapet, slik at undermåls hummer lett kan ta seg ut.

Øvrige reguleringer for vern av hummer

Hummer tatt med annet redskap enn hummerteiner skal settes tilbake i sjøen. Dette gjelder også i den perioden det er tillatt å fiske hummer.

Ved fiske etter krabbe skal teiner ha minst én sirkelformet fluktåpning (for hummer) på hver side av redskapet, hvor åpningens diameter er på minst 80 mm. Dette kravet gjelder i hummerens utbredelsesområde fra svenskegrensen til og med Tysfjord kommune i Nordland. Manntallsførte fiskere som fisker krabbe for omsetning med merkeregistrert fartøy kan likevel på strekningen fra svenskegrensen til og med Rogaland fylke benytte teiner med fluktåpninger ned til 70 mm. I Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland fylke, med unntak av Tysfjord kommune, er det i yrkesfisket unntak fra kravet om fluktåpninger i krabbeteiner.

For å redusere risikoen for at hummer går i krabbeteiner er det på strekningen mellom svenskegrensen og Varnes fyr på Lista ikke tillatt for fritidsfiskere å sette krabbeteiner grunnere enn på 25 meters dybde.

Videre er det innført en del begrensninger for fiske med ruser, ettersom hummer lett blir fanget i denne typen redskap. I perioden fra 1. mai til og med 30. september er det på strekningen fra svenskegrensen til og med Møre og

Romsdal fylke et generelt forbud mot å fiske med ruser. I perioden fra 1. oktober og ut året er det på denne kyststrekningen kun tillatt å benytte ruser innenfor en redskapsbegrensning på totalt 10 stk ruser (for fisk) og hummerteiner per person og per fartøy. Fiskeridirektoratets regionkontor kan i enkelte tilfeller dispensere fra ruseforbudet, bl.a. for manntallsførte fiskere som skal drive fiske for omsetning med merkeregistrert fartøy.

Egne reservater for hummer på Skagerrakkysten

I 2006 ble det etablert fire verneområder for hummer på Skagerrakkysten. Ett av reservatene ligger i Østfold (Kvernskjær), ett i Vestfold (Bolærne) og to i Aust-Agder (Risør havn og Flødevigen). I disse områdene måles effekten av fredningen. Ett av målene har vært å registrere hvor fort en hummerbestand kan gjenoppbygges. Det gjennomføres også studier som gjør det lettere å fastsette hvor store slike reservater bør være for å oppnå ønsket effekt. Hummer av ulik lengde og kjønn har blitt påmontert hydroakustiske merker og datalagringsmerker (DST) som logger dyp og temperatur. Studiene gir innsikt i størrelsen på arealene hummeren bruker gjennom året, og hvordan den vandrer mellom grunt og dypt vann. I 2009 ble det påvist at disse hummerreservatene virker bedre og raskere enn forventet. Hummeren kom mangfoldig tilbake etter kun tre års vern.

Faktaark A-22 Den nordøst-atlantiske fiskerikommisjon (NEAFC)

I årene etter krigen var fisket i det nordøstlige Atlanterhav regulert av den internasjonale overenskomst av 1946 om fastsettelse av maskevidden i fiskenøter og minstemål for fisk. Det viste seg snart at denne overenskomsten ikke i tilstrekkelig grad ga mulighet for å beskytte fiskebestandene i området mot overbeskatning. Drøftelser mellom de berørte parter førte til at det i 1959 ble vedtatt en overenskomst om fisket i det nordøstlige Atlanterhav. Den nye overenskomsten etablerte en internasjonal kommisjon, Den nordøst-atlantiske fiskerikommisjon (NEAFC), og fastsatte nærmere regler for hvordan kommisjonen kunne treffe vedtak om reguleringstiltak. NEAFC-perioden under overenskomsten av 1959 var den siste fasen av et fiskeriregime med tilnærmet åpen adgang til havets ressurser. Selv om det innen rammen av NEAFC ble åpnet opp for kvotereguleringer, var de praktiske vansker forbundet med gjennomføringen av slike reguleringer så betydelige at en ikke klarte å forhindre overbeskatning av flere bestander og sterk nedfisking av de to største bestandene i området, nemlig norsk vårgytende sild og nordsjøsild. Som følge av opprettelsen av de økonomiske sonene på 200 nautiske mil, ble NEAFC omstrukturert, og en ny kommisjon med samme navn ble etablert i 1980. FN avtalen om fiske på det åpne hav (UN Fish Stock Agreement) av 1995 ga grunnlag for en kraftig revitalisering av arbeidet i NEAFC (se [Faktaark A-4](#)).

NEAFCs viktigste funksjon er i dag å bidra til utviklingen av gode regionale kontrollregimer og en utvikling mot en mer økosystembasert forvaltning av havområdene. NEAFC-konvensjon gjelder i utgangspunkt for alle fiskeressurser i konvensjonsområdet, med unntak av sjøpattedyr og langtmigrerende arter i den utstrekning der er omfattet av andre internasjonale avtaler (for eksempel tunfisk). NEAFC har i første rekke en samordnende funksjon når det gjelder regulering av fiske etter bestander som vandrer mellom partenes økonomiske soner og åpent hav. Det gjelder makrell, kolmule, norsk vårgytende sild og uer. Det inngås kyststatsavtaler for disse bestandene. Partene til NEAFC er Danmark (på vegne av Færøyene og Grønland), EU, Island, Norge og Russland. Sekretariatet ligger i London.

NEAFC har arbeidet aktivt for å tilpasse organisasjonen til utviklingen i internasjonal havrett, i tråd med bl.a. prinsipper om føre-var og økosystemforvaltning. Norge har vært en sentral pådriver for denne utviklingen. På årsmøtet i 2004, ble det vedtatt å etablere en bindende tvisteløsningsmekanisme. Partene har også tilsluttet seg til endringer i konvensjonsteksten for å gi organisasjonen mandat til å gjennomføre en mer helhetlig og økosystembasert forvaltning av ressursene i konvensjonsområdet. Forslaget innebærer at konvensjonsteksten oppdateres i samsvar med den utviklingen som har skjedd på dette området siden 1982, så som havrettstraktaten, FN-avtalen om fiske på det åpne hav mv. Partene har også tilsluttet seg til en erklæring der de forplikter seg til å tolke konvensjonsteksten i tråd med de vedtatte konvensjonsendringene fram til disse trer i kraft.

Behovet for beskyttelse av sårbare marine habitater i samsvar med FN-fiskeriresolusjon av 2006 og FAOs retningslinjer for dyphavsfiske på åpent hav fra 2008 har i de siste par år vært et viktig tema i NEAFC (se [Faktaark C-9-1](#) om vern av sårbare habitater).

På årsmøtet i 2005 opprettet NEAFC for første gang en såkalt "svarteliste". Det vil si en liste over fartøy som ikke har rett til å fiske i NEAFC sitt reguleringsområde eller som har mottatt fisk fra slike fartøy. Med det nye regelverket er grunnlaget for å svarteliste fartøy blitt bedre. Reglene gjelder for fartøy som ikke fører flagget til ett av medlemslandene i NEAFC. Fram til 1.mai 2007 omfattet regelverket bare aktivitet i internasjonalt farvann, men etter regelendringene gjelder det nå også aktivitet i medlemslandenes sine økonomiske soner. Svartelistet fartøy skal ikke få lov til å gå i havn eller ta imot service eller forsyninger, foreta mannskapsbytte og lignende i havnene til medlemslandene. På årsmøte i 2007 vedtok NEAFC at fartøy som står på svartelistene til NAFO, CCAMLR og SEAFO og som ikke er flagget i et NEAFC-land, skal inkluderes i svartelisten til NEAFC. Det var også vedtatt at NEAFC skal sirkulere sin svarteliste til disse organisasjonene.

NEAFC har bl.a., som første regionale fiskeriforvaltningsorganisasjon, etablert regler for havnestatskontroll (Scheme of Control and Enforcement) som har vist seg å være et effektivt virkemiddel i kampen mot ulovlig fiske. Det nye regelverket kom i kraft 1.mai 2007. I forlengelsen av dette har NEAFC etablert et omfattende satellittbasert system for sporing av fiskefartøyer, Vessel Monitoring System (VMS), i internasjonalt farvann. På årsmøtet i 2000 ble det vedtatt å opprette en permanent komité, PECCOE, som skal gå gjennom hvordan kontroll- og håndhevelsesregimet fungerer, samt komme med eventuelle forslag til endringer og tilføyelser i regelverket.

Under årsmøtet i 2009 vedtok NEAFC et forbud mot utkast i NEAFC reguleringsområde for de viktigste artene som reguleres av NEAFC i anneks I a i kontroll og håndhevelsesregimet. Vedtaket trådte i kraft 3. mars 2010 og er bindende for alle landene bortsett fra EU som reserverte seg mot vedtaket. Vedtaket er et viktig skritt mot en bærekraftig og ansvarlig forvaltning av fiskebestandene i internasjonalt farvann.

Faktaark A-23 Den nordvest-atlantiske fiskerikommisjon (NAFO)

Fisket i det vestlige Atlanterhav økte betydelig etter den andre verdenskrig. Dette førte til nedgang i flere fiskebestander. For å sikre internasjonalt samarbeid om bevaring av fiskebestandene i området ble ICNAF (International Commission for the Northwest Atlantic Fisheries) etablert i 1950. Opprettelsen av de økonomiske sonene i 1976–77 førte imidlertid til at størstedelen av det havområdet som ICNAF dekket, falt inn under kyststatenes (USA, Canada, Grønland/Danmark) råderett. Dette endret forutsetningene for ICNAF vesentlig, og det ble forhandlet fram en ny konvensjon. Den nye konvensjonsteksten ble grunnlaget for NAFO (Northwest Atlantic Fisheries Organization), som ble etablert i 1979.

NAFOs overordnede mål er å bidra, gjennom konsultasjoner og samarbeid, til langsiktig bevaring, optimal utnyttelse og rasjonell forvaltning av fiskeressursene i konvensjonsområdet. NAFO har i 2010 12 medlemsland, bl.a. fra Nord-Amerika, Asia og Karibia. Fire av medlemslandene er kyststater til konvensjonsområdet: USA, Canada, Frankrike (på vegne av St. Pierre et Miquelon) og Danmark (på vegne av Færøyene og Grønland). NAFO-sekretariatet ligger i Dartmouth i Canada.

Konvensjonen omfatter i prinsippet alle bestander, men med visse spesifiserte unntak. For bestander som vandrer mellom kanadisk sone og NAFOs konvensjonsområde skal organisasjonen fastsette reguleringer og kontrolltiltak i samråd med Canada. Reguleringsvedtak fattes med simpelt flertall.

NAFO har i de senere årene lagt vekt på å modernisere organisasjonen og har vedtatt en revidert konvensjonstekst. Den nye konvensjonen tar bl.a. hensyn til føre-var-prinsippet og økosystembasert forvaltning. Den innebærer videre etablering av en tvisteløsningsmekanisme og strukturelle endringer av organisasjonen. Den reviderte konvensjonsteksten ble vedtatt på årsmøtet i 2008, men er ennå ikke trådt i kraft.

Norge har kvoterettighet i NAFOs reguleringsområde på 30 % av loddekvoten i 3NO. På grunn av bestandssituasjonen er det forbud mot direktefiske av lodde i NAFO-området.

Etter 10 år med moratorium på direktefiske etter torsk i 3M anbefalte vitenskapskomiteen på sitt møte i juni 2009 gjenåpning av direktefisket i 2010 innenfor en kvote på 4 125 tonn. Norge støttet denne anbefalingen, men flertallet av NAFOs medlemsland gikk inn for en høyere TAC. Denne ble satt til 5 500 tonn. TAC ble fordelt etter den historiske fordelingsnøkkelene, noe som innebar at Norge beholdt sin andel på 9,25 %. Det ga Norge en kvote i 2010 på 509 tonn.

Norge har siden 1993 fisket reker på Flemish Cap. Det foregår to separate rekefiskerier på Flemish Cap, ett i område 3M og ett i område 3L. Rekebestanden i område 3M er ikke kvoteregulert, men har siden 1996 vært regulert ved en avgrensning mht. antall deltagende fartøy og fiskedøgn. Norske fartøyer har ikke fisket reker i dette området siden 2007. På bakgrunn av negativ bestandsutvikling ble rekefisket i 3M ikke behandlet på årsmøtet i NAFO, men ble utsatt til et interseksjonalt møte som fant sted i november 2009. Vitenskapskomiteens anbefaling innebar i praksis stans i rekefisket i 2010. Dette ble støttet av et mindretall av medlemslandene, herunder Norge. Flertallet vedtok imidlertid en reduksjon på 50 % av antall tillatte fiskedøgn under den eksisterende innsatsreguleringen. Dette ga Norge 992 fiskedøgn i 2010, mens 32 norske fartøyer, som i tidligere år, kunne delta i fisket.

I underområde 3L er totalkvoten for reker for 2010 satt til 30 000 tonn. Det innebærer en norsk kvote på samme nivå som i 2009, 334 tonn.

Norge har tidligere hatt anledning til å fiske en liten andel av blåkveite, men denne kvoterettigheten trer ikke i kraft før det fastsettes en totalkvote på 30 000 tonn eller mer. For 2010 er det fastsatt en TC på 16 000 tonn.

NAFO har de siste årene arbeidet for å implementere fiskeriresolusjonen vedtatt av FN i 2006 (UNGA 61/105) og FAOs retningslinjer for bunnfiske. Arbeidet har gått ut på å fastsette regler for fiske med bunnredskap i eksisterende og nye områder og sikre at sårbare marine økosystem beskyttes. NAFO fastsatte de første reglene i 2008, og i 2009 vedtok årsmøtet stenging av elleve områder med høye konsentrasjoner av koraller og svamp. Etter dette anslås 90 % av alle koraller og svamper i området for å være beskyttet.

På årsmøtet i 2008 vedtok NAFO et regime for havnestatskontroll. Dette regimet baserer seg i stor grad på det som er vedtatt i NEAFC. NAFO og NEAFC har avtalt gjensidig utveksling av svartelister over fartøy som driver UUU-fiske (ulovlig, uregulert og urapportert fiske).

Ved fiske i NAFO-området stilles videre krav om 100 % satellittsporing og observatørdekning.

Norge var vert for årsmøtet i NAFO i 2009, som ble holdt i Bergen, og Norge har for tiden presidentskapet i organisasjonen.

www.nafo.int

Faktaark A-24 **Kommisjonen for bevaring av levende marine ressurser i Antarktis (CCAMLR)**

Kommisjonen for bevaring av levende marine ressurser i Antarktis - CCAMLR (Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources) ble opprettet i 1982 med basis i konvensjonen med samme navn av 20. mai 1980. Formålet med konvensjonen er å bevare de marinbiologiske ressurser i Antarktis.

Kommisjonen har sitt sekretariat og hovedkvarter i Hobart på Tasmania, Australia, hvor de årlige kommisjonsmøtene finner sted. 31 stater har ratifisert konvensjonen. I tillegg til de land som har ratifisert konvensjonen, er også EU medlem av kommisjonen.

CCAMLR er den regionale fiskeriforvaltningsorganisasjonen som på mange måter ligger i front når det gjelder utvikling av nye forvaltningsrutiner basert på økosystemforvaltning og i utvikling av nye tiltak for å bekjempe ulovlig og uregulert fiske (UUU-fiske).

Kommisjonen vedtar årlig anbefalinger av totalkvoter for de ulike arter i de ulike underområder, basert på forskning og anbefalinger fra en egen oppnevnt vitenskapskomité. Vitenskapelige vurderinger av ressursgrunnlaget vil kunne innebære at det vedtas forbud mot å fiske på enkelte fiskeslag innen ett eller flere underområder. Det foregår i dag lovlig fiskeriaktivitet i de fleste underområdene. CCAMLR fordeler ikke totalkvotene mellom de enkelte medlemsstatene, og foreløpig har ikke dette "olympiske" fisket medført problemer.

Konvensjonsområdet dekker det meste av Sørishavet. Det er noe overlapping mellom konvensjonsområdet og kyststatenes tilgrensende territorialfarvann. CCAMLR-området deles opp i underområder/statistikkområder, der fiskeriaktivitetene i hovedsak omfatter forskjellige arter fisk, samt krill og krabber. I dag er det særlig tannfisk og krill som er interessant for fiskerifartøy som opererer i konvensjonsområdet. Alt fiske med bunnredskaper er omfattet av et detaljert regime for å motvirke at bunnkontakt skader bunnhabitater.

Mye av fokus i CCAMLR er rettet mot det ulovlige og uregulerte fisket av patagonsk tannfisk i de økonomiske sonene og uregulert fiske på det åpne hav innenfor konvensjonsområdet. CCAMLR har i løpet av de siste årene etablert en rekke tiltak for å motvirke denne aktiviteten. Man har blant annet utarbeidet et system for svartelisting av fartøy fra både medlemmer og ikke-medlemmer av CCAMLR som har deltatt i uregulert fiske.

CCAMLR har også utarbeidet et fangstdokumentasjonssystem for å overvåke internasjonal handel med patagonsk tannfisk, og iverksette tiltak slik at det godtgjøres at fisk som importeres til et CCAMLR-medlem er tatt i samsvar med regelverket. Norge iverksatte dette systemet i mars 2000. Flere ikke-medlemmer oppfordres til å delta i ordningen, og medlemmer oppfordres til ikke å lande fangster i stater som opererer utenfor fangstdokumentasjonssystemet.

Fiskeri- og kystdepartementet fastsatte den 13. mars 1998 forskrift om regulering av fiske med norske fartøyer i Antarktis (CCAMLR-området). Forskriften gjelder for norske statsborgere og personer bosatt i Norge som driver fiske med norske fartøyer i havområdet på den sydlige halvkule som er underlagt konvensjonen av 20. mai 1980 for bevaring av levende marine ressurser i Antarktis. Det er fastsatt forbud mot å drive fiske uten på forhånd å ha fått tillatelse fra Fiskeridirektoratet. For sesongen 2009/2010 er det tre norske fartøyer som har lisens til å fiske krill.

Delegasjonen til årsmøtene i CCAMLR ledes av Utenriksdepartementet. I 2011 overtar Norge formannskapet i CCAMLR for to år.

www.ccamlr.org

Faktaark A-25 Kommissjonen for bevaring av atlantisk tunfisk (ICCAT)

Den internasjonale kommisjon for bevaring av atlantisk tunfisk, ICCAT, ble etablert i 1969. Denne regionale fiskeriforvaltningsorganisasjonen har ansvar for bevaring og forvaltning av tunfisk og tunfisklignende arter i Atlanterhavet og Middelhavet. ICCAT har 48 kontraherende parter (herunder er EU én part). Organisasjonens kompetanseområde omfatter ca. 30 arter, bl.a. makrellstørje, som særlig i 1950-årene ble fisket i store kvanta langs norskekysten. Overfiske, særlig i Middelhavet fra 1970-årene og frem til i dag, har ført til en kraftig reduksjon i bestanden og forekomstene i våre farvann er i dag nærmest ikke-eksisterende.

Fra slutten av 1990-tallet tydet forekomster av makrellstørje i norske farvann på at bestanden kunne komme til å ta opp sitt gamle beitevandringmønster og igjen bli tilgjengelig for fiske i norske farvann. Som følge av dette møtte Norge som observatør i ICCAT fra 1998 til 2003. I tråd med våre havrettslige forpliktelser til samarbeid med de regionale fiskeriforvaltnings-organisasjonene som forvalter bestander som opptrer i våre farvann og for å sikre oss mulighetene til et framtidig fiske på makrellstørje, ble Norge medlem av ICCAT i 2004. Formålet med den norske deltakelsen har i første rekke vært å søke å bidra til en forvaltning som sikrer gjenoppbygging av makrellstørjebestanden i det østlige Atlanterhav og Middelhavet. Deltakelse i ICCAT er imidlertid også viktig for Norge fordi organisasjonen spiller en aktiv rolle internasjonalt når det gjelder utforming av regelverk.

ICCAT fastsetter kvoter for perioder på fire år. På årsmøtet i 2006 vedtok ICCAT en 15 års gjenoppbyggingsplan for østlig makrellstørje som etablerer et omfattende kontrollregime og tilhørende forvaltningstiltak. Planen innebærer en gradvis nedtrapping av totalkvoten (TAC) i kvoteperioden 2007 - 2010. TAC ble imidlertid satt dobbelt så høyt som anbefalt av ICCATs vitenskapskomite (29 500 tonn med nedtrapping til 25 500 tonn i 2010 – mot anbefalt 15 000). Norge støttet innføringen av de foreslåtte kontrolltiltakene, men gikk mot gjenoppbyggings-planen fordi forvaltningsselementene var utilstrekkelige.

Som følge av en stadig dårligere bestandssituasjon og manglende oppfølging av kontrolltiltakene i gjenoppbyggingsplanen, var det enighet på årsmøtet i 2008 om at TAC måtte nedjusteres mer enn det gjenoppbyggingsplanen innebar. Norge støttet et forslag om en TAC på 15 000 tonn i tråd med den vitenskapelige anbefalingen. Flertallet i ICCAT gikk imidlertid inn for å redusere TAC for 2009 til 22 000 tonn. På årsmøtet i 2009 ble det vedtatt en rekke nye tiltak for å forbedre forvaltningen av makrellstørje i 2010. TAC ble imidlertid satt til 13 500 tonn, mens vitenskapskomiteens beste vitenskapelige råd var 8 500 tonn, et råd en fra norsk side støttet.

Fram til 2007 hadde Norge mulighet til å fiske på en samlekvote på 1000 tonn for land uten kvote. I forbindelse med kvotefastsattelsen for 2007-2010 fikk Norge for første gang forhandlet frem en kyststatskvote på østlig makrellstørje som gjenspeiler en fast andel. Den norske kvoten for 2007 var på 53,34 tonn og har deretter blitt gradvis redusert i tråd med gjenoppbyggingsplanen og de årlige reduksjonene i TAC. På bakgrunn av bestandssituasjonen har Norge fastsatt forbud for norske fiskefartøyer mot fiske og landing av makrellstørje i norske og internasjonalt farvann.

Mer informasjon finnes på ICCATs hjemmesider: <http://www.iccat.es/>

Faktaark A-26 Den sørøstatlantiske fiskerierorganisasjon (SEAFO)

Den sørøstatlantiske fiskerierorganisasjonen SEAFO (South East Atlantic Fisheries Organization) ble etablert etter initiativ fra kyststatene Sør-Afrika, Namibia, Angola og Storbritannia (på vegne av St. Helena). Organisasjonen er basert på Konvensjonen om bevaring og forvaltning av fiskeressursene i Sørøst-Atlanteren av 20. april 2001 (Convention on the Conservation and Management of Fishery Resources in the South East Atlantic Ocean). Denne konvensjonen er den første regionale fiskeriforvaltningsavtale som ble etablert etter at FN-avtalen om fiske på det åpne hav ble undertegnet 4. desember 1995. SEAFO representerer derfor et eksempel på gjennomføringen av det internasjonale samarbeidet som forutses i FN-avtalen, og bygger i stor grad på avtalen og prinsippene i denne. SEAFO-konvensjonen går imidlertid lenger enn FN-avtalen i og med at SEAFO både dekker stasjonære og vandrende bestander.

Norge ratifiserte konvensjonen 12. februar 2003 som tredje part, og dette gjorde at konvensjonen trådte i kraft 13. april 2003. Foreløpig har EU, Namibia, Sør-Afrika og Japan ratifisert i tillegg til Norge. Angola, Island, Storbritannia, Sør-Korea og USA har imidlertid undertegnet konvensjonen. Hovedkvarteret for organisasjonen ligger i Namibia.

Konvensjonens overordnede målsetting er langsiktig bevaring og bærekraftig bruk av marine ressurser i det sørøstlige Atlanterhav. Partene forplikter seg til å innføre tiltak som skal sikre en langsiktig bærekraftig bruk av fiskeressursene i konvensjonsområdet basert på anvendelse av føre-var-prinsippet. Disse tiltak skal være basert på de beste tilgjengelige vitenskapelige data. Konvensjonsområdet er begrenset til det åpne hav, og omfatter således ikke de økonomiske sonene til kyststatene i området.

De norske kommersielle interessene i SEAFO-området er relativt små. Kartlegging av fiskeripotensialet er mangelfullt, og det er således vanskelig å vurdere hvilke interesser norske fiskere vil ha i området fremover. Imidlertid har SEAFO hatt betydning for utvikling av rammeverk for regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner generelt.

Fiskeridirektoratet har hovedansvaret for Norges deltakelse på årsmøtet i SEAFO – også Utenriksdepartementet og Havforskningsinstituttet deltar. Norge ved Fiskeri- og kystdepartementet har formannskapet for SEAFO i 2009 og 2010.

Faktaark A-27 Ressurskontroll / UUU

Generelt om ressurskontroll i fiskeriene

Ressursforvaltningens overordnede målsetting er å legge til rette for en forsvarlig fiskeripolitikk med langsiktighet, lønnsomhet og bærekraftig høsting av levende marine ressurser som grunnleggende fundament. Det arbeides etter tre hovedlinjer for å nå denne målsettingen:

- 1) fangstkapasiteten tilpasses ressursgrunnlaget
- 2) fastsettelse av kvoter og beskatningsmønstre på bakgrunn av de til enhver tid beste vitenskapelige råd
- 3) ressurskontroll

Ressurskontrollens primæroppgave er å overvåke, beregne, kontrollere og gi informasjon om det faktiske uttaket av all fisk og fangst innenfor områdene for norsk fiskerijurisdiksjon og for bestander hvor vi deler forvaltningsansvaret med andre kyststater. En sentral målsetting er å sørge for optimal etterlevelse av de til enhver tid gjeldende reguleringer av fisket.

Ressurskontrollen retter seg mot hele verdikjeden i fiskeriene. Man kan tenke seg denne verdikjeden som en tidsakse fra finansiering og anskaffelse av fartøy og fiskeredskap, deltakeradgang og informasjon om fisket, selve fangsoperasjonen, transport og omsetning. Det er Fiskeri- og kystdepartementet som har ansvaret for at norsk og utenlandsk fiske i farvann under norsk jurisdiksjon – i norsk økonomisk sone, i fiskerisonen ved Jan Mayen og i vernesonen rundt Svalbard – utøves i samsvar med norske lover og forskrifter. Fiskeridirektoratet, Kystvakten og salgslagene står for den utøvende del av kontrollarbeidet. Toll- og skattemyndighetene og Politiet er også viktige samarbeidspartnere.

Fiskeridirektoratets ansvar for ressurskontroll omfatter ulike oppgaver som landingskontroll, omsetningskontroll, inspeksjon på sjøen, annen sjøkontroll, satellittovervåking, Overvåkingstjenesten for fiskefelt, generell saksbehandling med videre. Et fiskeriovervåkingssenter (FMC) med døgnkontinuerlig bemanning ble etablert i Fiskeridirektoratet i Bergen våren 2009 for kontinuerlig informasjonsinnhenting og hurtig respons i operative saker. Direktoratet har også ansvaret for kvotekontrollsystemet av både utenlandske og norske fartøy. Utenlandske styresmakter har etter overenskomst kontrollansvaret når norske fartøyer leverer fangst i utlandet. Det finner sted en gjensidig utveksling av informasjon mellom de samarbeidende statene på dette området. Det er Fiskeridirektoratets 7 regionkontorer som står for den praktiske gjennomføringen av kontrollarbeidet i de nasjonale fiskeriene. Ulik geografi, ulike fiskeri og forskjellige flåte- og mottaksstrukturer medfører at kontrollarbeidet innen regionene varierer i omfang og innhold. Samtidig er likebehandling og koordinert bruk av fiskerimyndighetenes kontrollressurser på tvers av regionenes geografiske ansvarsområder en forutsetning for en troverdig ressurskontroll.

Det ble i 2008 gjennomført 5555 kontroller fra Fiskeridirektoratets regioner. Dette er en økning fra 3438 kontroller i 2007. Samtidig sank antall advarsler fra 347 i 2007 til 314 i 2008. Imidlertid økte antall anmeldelser sterkt, fra 192 i 2007 til 279 i 2008. I forhold til antall kontroller førte dette ikke til en relativ økning i andelen kontroller som førte til anmeldelser, men snarere en ubetydelig reduksjon (fra 5,58 % i 2007 til 5,02 % i 2008).

Risikovurderinger for målrettet og optimal nasjonal ressurskontroll brukes både taktisk og strategisk gjennom et koordinert samarbeid mellom Fiskeridirektoratet, Kystvakten og salgslagene. Strategisk utarbeides det en årlig risikovurdering som tar hensyn til sannsynligheten for og konsekvensene av brudd på bestemmelsene. Taktisk foregår det kontinuerlig risikovurderinger i det operative kontrollarbeidet fra dag til dag.

Kystvakten har hovedansvaret for ressurskontrollen til havs. Kystvakten er en del av Forsvaret og således konstitusjonelt underlagt forsvarsministeren. Imidlertid utfører Kystvakten oppdrag ut fra flere typer sektorlovgivning og i samarbeid med en rekke statlige etater, hvorav fiskerikontroll er en hovedoppgave (se [Faktaark A-32](#) om Kystvakten).

Salgslagene er tillagt eneretten for førstehåndsomsetning av fisk og har med det ansvaret for å registrere all fisk som omsettes i Norge. All informasjon viderefremmes til Fiskeridirektoratet og danner grunnlaget for kvotekontroll og fiskeristatistikk. Ved siden av dokumentkontroll utfører salgslagene til en viss grad kontroll på kaikanten. Når

salgslagene utøver ressurskontroll, gjør de det på vegne av myndighetene. Nærmere bestemmelser om salgslagenes kontrollarbeid er gitt i Havressursloven (se [Faktaark A-35](#)).

En viktig del av kontrollen finner sted på havet under utøvelsen av fisket. I denne fasen blir det kontrollert at fisket skjer med riktig redskap, til riktig tid og i riktig område. Fangstsammensetning og at det ikke foregår utkast blir også kontrollert. Når det gjelder fangst av sel og er det inspektører på alle fartøy under hele fangstperioden, mens hvalfangsten kontrolleres ved hjelp av elektroniske sensorer om bord og DNA-prøving av fanget hval. I enkelte fiskerier har Fiskeridirektoratet en ordning med inspektører om bord i fiskefartøy i kortere eller lengre tidsrom.

På enkelte arter finner det sted et omfattende fiske i indre norsk farvann, det vil si innenfor 4 nautiske mil. Inspeksjonsfartøy fra Fiskeridirektoratet er til stede på disse fiskefeltene.

Satellittsporing er et viktig hjelpemiddel i arbeidet med ressurskontroll. Satellittsporingssystemet er under utvikling også i samarbeid med andre stater. (Se [Faktaark A-31](#) om Satellittsporing/-overvåkning).

På landsiden foregår det, i tillegg til fysisk kontroll av den fangst som landes og lagres, en omfattende kontroll gjennom sluttseddelsystemet. Viktig informasjon om mengde, art og fangststed mv. blir på denne måte registrert og avregnet mot de enkelte kvoter. Også en mer omfattende dokumentkontroll av bedrifter som omsetter eller mottar fisk inngår som en del av kontrollen med ressursuttaket.

Sporing av fisk og fiskeprodukter som ledd i ressurskontrollen er viet økt oppmerksomhet de senere årene. Rasjonale bak slik sporing er at man skal kunne etterprøve om det på de ulike leddene i verdikjeden behandles og omsettes lovlig fanget fisk. EU innfører fra 2010 en egen forordning rettet mot UUU-fiske (se under) som inneholder krav om en form for slik sporing. Prinsippet er her at det innføres egne krav om fangstdokumentasjon på villfanget fisk og produkt fra slik fisk for at fisken kan landes eller eksporteres til EU (se [Faktaark A-29](#)).

Utenlandske fartøy som vil fiske i områder underlagt norsk fiskerijurisdiksjon må gjøre dette etter tillatelse (lisens) og med plikt til å rapportere fangster til Fiskeridirektoratet. Rapporteringsplikten innebærer at fartøyene må melde fra når de går inn i norsk sone og hvilken fangst de har om bord på dette tidspunkt. I tillegg må fartøyene melde fra hver uke om hvilken fangst som er tatt. Ved utseiling fra norsk sone må fartøyene gi melding om dette og hvilken fangst som er tatt om bord siden siste innmelding.

Om ulovlig, urapportert og uregulert (UUU) fiske og den internasjonale dimensjonen i ressurskontroll

Ulovlig, urapportert og uregulert (UUU) fiske (på engelsk IUU – Illegal, unreported and unregulated fishing) er en samlebetegnelse på delvis overlappende fiskepraksis som skjer i strid med fiskerilovgivning og rapporteringsplikt, samt fiske hvor slike bestemmelser mangler. UUU-fiske har fått betydelig oppmerksomhet internasjonalt de senere årene, fordi omfanget av UUU-aktiviteter på global basis er en stor trussel mot:

- fiskebestandene
- marine økosystemer
- forsvarlig fiskeriforvaltning
- kystsamfunn hvor fiske er et viktig grunnlag for levevei og bosetning
- lovlidige fiskere og ansvarlig fiskeindustri
- konsumentenes tiltro til fisk som et etisk produkt, i den forstand at det stilles spørsmål om produktene i fiskedisken kommer fra bærekraftig virksomhet

Det er verdt å merke seg at fattigere land med fiskeritradisjoner og -interesser blir hardt rammet av UUU-fiske. Man ser også at UUU-fiske i stor skala kan være til knyttet annen type kriminalitet, og bærer preg av å være organisert, transnasjonal kriminalitet.

Bruk av bekvemmelighetsflagg, stråselkap i skatteparadis og navneendringer av fartøy er med på å kamuflere UUU-fiske, og gjør mottiltak ressurskrevende. Aktørene bak UUU-fiske er rasjonelle aktører som hurtig tilpasser seg mottiltak. Utkast og såkalt high-grading innebærer også en form for urapportert fiske (se [Faktaark A-13](#)).

Den internasjonale dimensjonen i ressursforvaltningsarbeidet er derfor viktig. Norge deler også brorparten av de bestander vi fisker på, med andre stater. Et godt samarbeid om felles forvaltning er derfor grunnleggende for at vi skal lykkes i Norge. Samtidig må norske myndigheter vise engasjement for UUU i andre havområder enn de vi selv utøver fiske i, for å framstå som en troverdig og konstruktiv bidragsyter til arbeidet mot et grenseoverskridende problemområde.

Bilateralt er det inngått avtaler om samarbeid på kontrollområdet med Storbritannia, Irland, Færøyene, Island, Sverige, Danmark, Nederland, Frankrike, Tyskland, Canada, Polen, Russland, Portugal, Marokko og EU-kommisjonen. Det er Fiskeridirektoratet som forvalter avtalene.

Avtalene er generelle i den forstand at de omfatter alt fiske. Avtalepartene forplikter seg til følgende:

- utveksling av landingsopplysninger
- utveksling av fangstopplysninger
- utveksling av data om overtredelser
- utveksling av personell (kontrollører)
- utveksling av annet fagpersonell (fra administrasjon)

Det største problemet Norge har hatt når det gjelder UUU-fiske det siste tiåret er det urapporterte fisket på norsk-arktisk torsk i Barentshavet. I årene 2002–2005 viser beregninger fra Fiskeridirektoratet at det i snitt ble tatt opp 100 000 tonn torsk urapportert hvert år. Fra 2005 har UUU-fisket gradvis blitt redusert til det i 2009 ble anslått til å være null. For å få dette til var bilateralt samarbeid med Russland svært viktig. Men regionalt og globalt arbeid var og er også svært viktig for å løse et slikt problem. I den Nordøstatlantiske Fiskerikommisjonen (NEAFC) ble det fra 1. mai 2007 innført en ordning med havnestatskontroll i hele NEAFCs reguleringsområde. Dette betyr at fartøy ikke kan lande frossenfisk i et lands havn uten at fartøyets flaggstat kunne bekrefte at fisken er fangstet i et lovlig fiske.

Denne ordningen har vært en stor suksess, og den har også vekket betydelig internasjonal oppmerksomhet. Den store effekten havnestatskontroll har som tiltak mot UUU-fiske i forhold til ressursbruken i slike tiltak, har gjort at andre regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner nå vurderer likende arrangement.

Norge tok derfor initiativ til å utarbeide et globalt, juridisk bindende instrument for havnestatskontroll i FAO fra 2007. En slik avtale ble signert i FAO 22. november 2009 etter fire runder med tekniske konsultasjoner (se [Faktaark A-28](#)).

Under FAOs fiskeriministtermøte i mars i 2005 var det bred enighet om å intensivere arbeidet med å bekjempe ulovlig, urapportert og uregulert fiske med særlig vekt på tiltak som fangstsertifisering, handelsrestriksjoner, eliminering av økonomiske insentiver til å drive UUU-fiske med mer. EU har fulgt opp med markedstiltak mot UUU-aktiviteter ved å innføre krav til fangstsertifikater ved landinger og eksport av fisk og fiskeprodukt fra villfanget fisk fra 2010 (se [Faktaark A-29](#)). En slik ”markedsstats”-tilnærming er av eksperter regnet som en forsterket videreføring av de øvrige havnestatstiltakene mot UUU-fiske.

Faktaark A-28 Havnestatskontroll

Det foregår et betydelig ulovlig, uregistrert og urapportert fiske på verdensbasis. Fisken som fanges landes ofte langt fra havområdene hvor de er fanget, i havner hvor lokale myndigheter verken har kunnskap om forvaltningen av fisken som landes, eller noen mulighet til å kontrollere hvor og hvordan den er fanget.

Det er behov for et bakenforliggende system når verken kyststatens kontroll med havområdene eller fartøyenes flaggstatskontroll får bukt med overfisket. Norge har derfor i samarbeid med EU og andre samarbeidsland sørget for effektiv havnestatskontroll i våre nærområder. Fra og med 1. mai 2007 ble det innført felles bestemmelser om kontroll av landinger av fryst hvitfisk i NEAFC-partenes havner. Tiltakene har hatt stor effekt og det er konstatert både nedgang i overfisket og ikke minst at større fangstkvantum landes i hjemlige trakter (Norge og Russland) – fordi det er blitt mye vanskeligere å lande svartfisk ulovlig i utenlandske havner.

I FNs matvareorganisasjon FAO ble det signert 22. november 2009 en global bindende avtale om havnestatskontroll for å stanse svartfisket. Avtalen kom i stand etter et norsk initiativ om fremforhandle en bindende global avtale om havnestatskontroll. Mange av de tiltakene Norge har etablert de siste årene er gjennom FAO-avtalen blitt internasjonale minimumsstandarder. Et sentralt poeng for Norge med en global avtale har vært å bidra til at problemet blir løst globalt og ikke bare i våre nærområder. Avtalen ventes å få stor betydning i bekjempelsen av ulovlig, urapportert og uregulert fiske. Avtalen innebærer blant annet at havnestaten skal:

- notifikere i hvilke havner med tilstrekkelig kontrollkapasitet det kan landes fra utenlandsk fartøy
- kreve forhåndsmelding for utenlandske fartøy som skal lande fisk, før de går til havn
- eventuelt anmode flaggstaten om bekreftelse på at fangst som skal landes ikke er tatt som ledd i UUU-fiske
- treffe tiltak basert på svartelisting foretatt av regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner, selv om man ikke selv er part til det aktuelle regionale samarbeidet
- nekte landing med fartøy som har deltatt i UUU-fiske og/eller er svartelistet
- nekte omlasting i havn og nekte bunkers og støttefunksjoner for slike fartøy
- inspisere fartøy, fangst og redskap i henhold til bestemte minstekrav
- notifikere flaggstat og andre mulige havnestater om brudd på bestemmelser

Faktaark A-29 Flaggstatsansvar

I en rekke år har fiskefartøy bedrevet UUU-fiske i internasjonalt farvann. Det som kjennetenger disse fartøyene er bekvemmelighetsflagg, eller svært uklare flaggstatus.

I tilknytning til disse fiskefartøyene har det også operert en rekke fryseskiper med bekvemmelighetsflagg (reefere) som har sørget for at fangstene omlastes og leveres til markedet. De senere år har det vært en nedgang av bekvemmelighetsflaggede fiskefartøy i nordatlanten. Globalt er imidlertid bekvemmelighetsflaggede fartøy fremdeles et problem i kampen mot UUU-fiske.

Ansvar for hva utenlandske fartøy foretar seg i andre lands soner og internasjonalt farvann ligger først og fremst hos flaggstaten. I det ligger det at den staten som skipet er registrert i, har et rettslig ansvar gjennom havretten for å etterforske og straffe forbrytelser som blir begått på deres skip.

I Norge har Kystvakten mulighet til å etterforske og oppbringe utenlandske fartøy som driver ulovlig fiske i våre soner. Særlige problemer oppstår når utenlandske fartøy driver UUU-fiske i internasjonalt farvann, ettersom ansvaret da hviler på flaggstaten. Problemet oppstår når flaggstaten ikke bidrar selv til å stoppe UUU-fisket. Da blir man i realiteten vitne til at fartøyet fortsetter det ulovlige fisket uten at flaggstaten griper inn og hindrer dette.

På COFIs 27. sesjon i mars 2007 ble det bestemt at FAO skulle utarbeide kriterier for hva en ansvarlig flaggstat er, eventuelle sanksjoner mot uansvarlige flaggstater samt bistandstiltak overfor utviklingsland. Hensikten med slike kriterier er å fremheve de plikter som følger av folkeretten og å ansvarliggjøre flaggstater ved at de får konkrete krav og mål. Ved å bruke disse kriteriene vil en flaggstat kunne justere sin praksis i henhold til disse, og en kyststat vil kunne vurdere om flaggstaten er uansvarlig ved at de ikke følger de fastsatte kriteriene.

Faktaark A-30 EUs IUU-forordning

Bakgrunn

IUU er en engelsk forkortelse for "Illegal, Unreported and Unregulated fishing. I Norge bruker vi forkortelsen UUU for samlebetegnelsen ulovlig, urapportert og uregulert fiske.

EU vedtok den 29. september 2008 en forordning som skal forebygge, avverge og stanse ulovlig, urapportert og uregulert fiske. Forordningen innebærer at all import og landinger av fisk i EU fra tredjeland skal medfølges av et fangstsertifikat etter 1. januar 2010. Norge har gjennom hele lovgivningsprosessen i EU støttet opp om forordningen. Etter forhandlinger med EU vinteren og våren 2009, undertegnet Norge (Fiskeri- og kystdepartementet og EU (EU-kommisjonen v/Directorate General for Maritime Affairs and Fisheries) den 3. september en avtale om norsk gjennomføring av forordningen.

Avtalen innebærer at Norge skal utstede et norsk fangstsertifikat og at dette skal medfølge alle norske landinger/eksportforsendelser til EU etter 1. januar 2010. De norske fiskesalgslagene skal etter deres myndighetspålagte kontrollfunksjon i henhold til havressursloven utstede og godkjenne norske fangstsertifikater. Fiskeridirektoratet fungerer som kontrollinstans og får kopi av alle sertifikater som utstedes. Utstedelse og godkjenning skjer elektronisk gjennom www.catchcertificate.no. Eksport til EU av fisk som ikke er fanget av et norsk fartøy skal medfølges av lager- eller produksjonserklæring. Utstedelse og godkjenning av disse dokumentene skjer også skje elektronisk gjennom www.catchcertificate.no.

Ordningen gjelder i utgangspunktet for de fiskerprodukter som faller inn under tolltariffens kapittel 03, 1604 og 1605. Imidlertid er en rekke produkter under disse kapitlene ekskludert. Det gjelder bl.a. produkter fra akvakultur og mel/oljeprodukter.

Det norske fangstsertifikatet henter data fra landings- / sluttseddelen, fra innmelding til fiskesalgslagene eller i noen tilfeller fra innmelding til Fiskeridirektoratet. Det norske sertifikatet inneholder dermed opplysninger om råvaren på landingstidspunktet og i praksis blir seddelen konvertert til et sertifikat etter at kommersiell informasjon er tatt ut. All landing av fisk i Norge registreres hos salgslagene hvor også førstehåndsomsetningen skjer.

Informasjonen fra sluttseidlene samles i en "fangstsertifikatmotor", www.catchcertificate.no, hvor fangstsertifikater utstedes og godkjennes. Salgslagene, som integrert del av det norske fiskerikontrollsystemet er gitt ansvaret med å utstede og godkjenne ("validere") sertifikatene. Fiskeridirektoratet skal ha kopi av alle utstedte fangstsertifikater og fungerer samtidig som klageorgan. Tilsvarende skal direktoratet ha kopi av alle lager- og produksjonserklæringer.

For å regulere systemet for norske fangstsertifikater har Fiskeri- og kystdepartementet vedtatt en forskrift for fangstsertifikater. Forskriften er hjemlet i lov av 6. juni 2008 nr. 37 om forvaltning av villlevande marine ressurser (havressurslova). Forskriften ble vedtatt 18. desember 2009.

Forskriften fastsetter at salgslagene utsteder og godkjenner norske fangstsertifikater til eksportør for partier som består av norskfanget fisk. Fangstsertifikat vil ikke utstedes dersom fisker og mottaker/kjøper i første hånd på landings-/omsetningstidspunktet har unnlatt å oppgi alle opplysninger på landings- /sluttseddel som skal påføres sertifikatet.

Det stilles også krav til at eksportør for hvert vareparti skal kunne dokumentere hvilke landinger fiskeproduktene stammer fra. Eksportør må også sørge for at nummer på fangstsertifikat m.m. oppgis på utførselspapirene (enhetsdokumentet) ved eksport (rubrikk 44). All dokumentasjon må i henhold til forskriften lagres i fem år.

Nærmere detaljer om gjennomføringen av bestemmelsene er gjort tilgjengelig på FKDs hjemmesider, på følgende kobling:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/fkd/tema/fiske_og_fangst/ulovlig-fiske/fangstsertifikat.html?id=589366

Faktaark A-31 Satellittsporing / -overvåkning

I april 1999 ble de første regler om satellittovervåkning av fiske- og fangstfartøy vedtatt i Norge. Formålet var å bedre kontrollen med at fartøyene overholder gjeldende fiskeribestemmelser.

Norske myndigheter har inngått avtaler med EU, Russland, Island, Færøyene og Grønland om gjensidig sporing av fiskefartøy i hverandres soner. I tillegg til disse avtalene, har Norge også forpliktet seg til å påby norske fartøy sporing under opphold i NEAFC, NAFO og CCAMLR.

Satellittsporing innebærer at det ved hjelp av kommunikasjonsutstyr som er installert om bord i fartøyet regelmessig og automatisk sendes meldinger om fartøyets geografiske posisjon, kurs og fart via satellitt til flaggstatens meldingssentral (FMC), eller meldingssentralen flaggstaten har inngått avtale med. Norske fartøy skal sende slik melding en gang per time og ved inn- og utgang av andre lands soner. Den norske FMC ligger i Fiskeridirektoratet og norske fartøy blir sporet derfra. Når et fiskefartøy befinner seg i en fremmed stats fiskerijurisdiksjonsområde eller i et internasjonalt reguleringsområde, medfører de inngåtte avtaler plikt for flaggstaten til å videreformidle sporingsdataene til FMC i den stat eller til den relevante internasjonale fiskeriforvaltningsorganisasjon fartøyet befinner seg.

I dag er plikt til elektronisk sporing regulert i forskrift av 21. desember 2009 nr. 1743 om posisjonsrapportering og elektronisk rapportering for norske fiske- og fangstfartøy, og gjelder alle norske fiske- og fangstfartøy over 21 meter største lengde uavhengig av hvor de befinner seg. Videre er norske fiske- og fangstfartøy over 15 meter største lengde som oppholder seg i EU-farvann pålagt sporingsplikt. Gjenstand for satellittsporing er også norske fiske- og fangstfartøy under 15 meter største lengde når fartøyet skal drive fiske og fangst i farvann utenfor noen stats fiskerijurisdiksjon, og norske fiske- og fangstfartøy uavhengig av størrelse når påbud om satellittsporing følger av internasjonale forpliktelser. Fra 1. juli 2010 blir sporingsplikten utvidet til å gjelde alle norske fiske- og fangstfartøy over 15 meter største lengde uavhengig av hvor de befinner seg.

I henhold til forskrift av 16. desember 1999 om satellittbasert overvåkning av utenlandske fiskefartøys aktivitet i Norges økonomiske sone og i fiskerisonen ved Jan Mayen er også fiskefartøy (fartøy av ethvert slag som er utstyrt for eller driver fiske og fangst i ervervsøyemed, eller som bistår fiskeflåten, herunder transportfartøy og lete- og forsøksfartøy) over 24 meter største lengde som fører flagg fra Russland, Færøyene, Grønland og Island og fiskefartøy over 15 meter største lengde som fører flagg fra medlemsland i Den europeiske union, som oppholder seg i Norges indre farvann, sjøterritorium og økonomiske sone og i fiskerisonen ved Jan Mayen, pålagt sporingsplikt.

I Svalbards territorialfarvann og indre farvann og i fiskevernsonen ved Svalbard ble det innført satellittsporing 1. januar 2004. Sporingsplikten gjelder norske og utenlandske fartøy av ethvert slag som driver fiske eller fangst i ervervsøyemed, fra 1. mars 2005 også for transportfartøy som mottar fangst.

Faktaark A-32 Kystvakten

Kystvakten, Fiskeridirektoratet og salgslagene har sammen ansvaret for den utøvende delen av ressurskontrollen. Kystvakten er primær myndighetsutøver til havs og er underlagt Forsvarsdepartementet. Overvåking av fisket i havområdene underlagt norsk fiskerijurisdiksjon (tilsvarende et samlet areal på seks ganger fastlands-Norge) – norsk økonomisk sone, fiskerisonen ved Jan Mayen og vernesonen rundt Svalbard – har vært og er Kystvaktens viktigste og høyest prioriterte oppgave. Om lag 70 prosent av Kystvaktens ressurser anvendes til dette formålet. Kystvaktens øvrige oppgaver retter seg mot suverenitetshevdelse, søk- og redningsberedskap, ambulansetjeneste, assistanse til fiskeflåten mv.

Kystvakten har de senere år modernisert sin flåte. Eldre fartøy som ikke var bygget for kystvaktjeneste blir gradvis byttet ut med nybygg som er spesielt bygget for kystvaktoperasjoner. I hele 2008 har Kystvakten kunne benytte fem spesialbygde fartøy (Nornen-klassen) for operering i kystsonen. Videre er det under bygging tre spesialbygde havgående fartøy (Barentshav-klassen) med gode kapasiteter til å drive kystvaktoperasjoner. I løpet av sommeren 2009 forventer Kystvakten at de første av fartøyene av Barentshav-klassen er på plass. En oppdatert oversikt over hvilke fartøy Kystvakten disponerer finnes på: www.kystvakt.no.

Det er et omfattende og godt samarbeid mellom Kystvakten og Fiskeridirektoratet. Særlig gjelder dette utveksling av informasjon knyttet til ressurskontroll.

Kystvaktens ressurskontroll er i hovedsak rettet mot den norske og utenlandske havgående fiskeflåten. Oppmerksomheten har for en stor del vært rettet mot utvalgte problemområder. Det legges vekt på kontroll med at det ikke fiskes i områder som er stengt, og på kontroll med ulovlig fiske i grenseområdene. Det er videre en prioritert oppgave å påse at det ikke rapporteres fangst fra andre soner og områder enn der den er tatt.

Kystvaktens kontroll av kystfiske (Indre Kystvakt) er begrenset, med unntak av visse sesongfiskerier. Denne kontrollen utføres ofte i samarbeid med Fiskeridirektoratet.

I 2009 ble det gjennomført 1784 inspeksjoner av norske og utenlandske fartøy. Antall reaksjoner (advarsler, anmeldelser og oppbringelser) var 310.

Fiskeri- og kystdepartementet sitter som medlem av Kystvaktrådet.

Faktaark A-33 Fiskeriforvaltningens analysenettverk

Formålet med fiskeriforvaltningens analysenettverk, etablert den 1. januar 2010, er å sikre et tettere samarbeid mellom ulike etater og bidra med oppdaterte, tverrsektorielle analyser innenfor saksområdet ulovlig, urapportert og uregulert fiskeriaktivitet. Prosjektet er et samarbeid mellom Fiskeri- og kystdepartementet, Forsvarsdepartementet, Justis- og politidepartementet og Finansdepartementet. I tillegg er underliggende etater medlem av det nasjonale nettverket. Disse etatene er Fiskeridirektoratet, Forsvaret (herunder Kystvakten), Politidirektoratet, Kripas, Økokrim, Skattedirektoratet, Kystverket og Toll- og avgiftsdirektoratet.

Nettverkets sekretariat er lokalisert i Oslo.

Selv om man først og fremst tenker på fisk som en bevaringsverdig ressurs så representerer disse ressursene også enorme økonomiske verdier. UUU-aktiviteten i norske, utenlandske og internasjonale soner representerer både en trussel mot havmiljøet men også en trussel mot landenes naturressurser. UUU-fiske skjer i det skjulte og på havet. Det ligger derfor i sakens natur at det er vanskelig å kontrollere slik aktivitet på en effektiv måte. I tillegg så er det varierende grad av straff forbundet med slike aktiviteter. I enkelte tilfeller vil man stå uten straffesanksjoner – da særlig i de tilfeller hvor fisket skjer under et såkalt ”bekvemmelighetsflagg” og i internasjonalt farvann. I tillegg så ser man at pengestrømmen, dvs. utbyttet av salg av slik fisk, går andre veier enn hvor fisken ender opp for konsum. På samme måte som hemmelige kontoer og fiktive selskaper i skatteparadiser blir brukt i forbindelse med annen ulovlig aktivitet, så ser man dette også innenfor denne bransjen. For å få bedre kontroll over både pengestrømmene og det fysiske fisket, så trenger man samarbeid mellom forskjellige etater både nasjonalt og internasjonalt.

For at en vedvarende og planlagt UUU-fiskerioperasjon skal være vellykket så er aktørene avhengige av et distribusjonsnett både for fisken og for pengestrømmen som genereres når fisken sirkulerer gjennom omsetningsleddene. Fisken kan ofte ikke omsettes eller landes i opprinnelseslandet og må derfor transporteres fra fiskefeltet over lange avstander før den kan bli ført i land. I tillegg er det behov for aktørene å sikre sine spor slik at de ulovlige pengestrømmene som følger fisken ikke blir knyttet til direkte til de personer eller firma som reelt kontrollerer aktiviteten.

Fiskeriforvaltningens analysenettverk vil særlig ha fokus på grenseoverskridende og organisert UUU-fiske.

Faktaark A-34 Fiskeriforbudsloven

I lov av 17. juni 1966 nr. 19 om forbud mot at utlendinger driver fiske i Norges territorialfarvann m.v. (fiskeriforbudsloven) er det fastsatt at det er forbudt for den som ikke er norsk statsborger eller likestilt med norsk statsborger å drive fiske eller fangst i Norges territorialfarvann, herunder territorialfarvannet ved Jan Mayen. Det gjelder likevel ikke territorialfarvannet ved Svalbard.

Frem til 1. januar 2004 etablerte denne loven (som da het lov om Norges fiskerigrense og om forbud mot at utlendinger driver fiske m.v. innenfor fiskerigrensen) en egen fiskerigrense på 12 nautiske mil utenfor fastlandet av Norge og Jan Mayen. Da territorialfarvannet fra 1. januar 2004 ble utvidet fra 4 til 12 nautiske mil utenfor og parallelt med grunnlinjen, falt behovet for en egen fiskerigrense bort. De bestemmelsene som etter fiskeriforbudsloven tidligere gjaldt for fiskerigrensen, gjelder nå således for territorialfarvannet.

Bakgrunnen for forbudet for den som ikke er norsk statsborger eller likestilt med norsk statsborger, mot å drive fiske eller fangst i Norges territorialfarvann, er ønsket om å dempe fiskepresset fra utenlandske fartøy i havområder nær Norge. Forbudet hadde større betydning i tiden før opprettelsen av en norsk 200-mils økonomiske sone, i og med at Norge etter opprettelsen av den økonomiske sonen uansett har fått suverene rettigheter til å utnytte bl.a. levende marine ressurser, herunder fisk, helt ut til 200 nautiske mil. Etter opprettelsen av den økonomiske sonen har man likevel holdt på at det er ønskelig at stater, som etter overenskomst med Norge har adgang til å drive fiske i Norges økonomiske sone, likevel ikke skal kunne fiske innefor 12-milsgrensen. En rekke andre stater har tilsvarende regler. Forbudet gjelder ikke utlendingers sportsfiske med håndredskap, men salg av denne fangsten er forbudt.

Innenfor territorialfarvannet er det forbudt for den som ikke er norsk statsborger eller likestilt med norsk statsborger å foreta tilvirkning, pakking eller omlasting av fisk, krepsedyr og bløtdyr eller deler og produkter av disse fiske- og dyreslag. Forbudet gjelder fangst både fra norske og utenlandske fartøy. Fiskeri- og kystdepartementet kan dispensere fra dette forbudet. Dispensasjoner fra omlastingsforbudet fra norske til utenlandske fartøyer har blant annet vært gitt for å bedre mottakssituasjonen under sildefisket og i fisket etter sei med not.

Fiskeforbudsloven gir videre myndighetene hjemmel til på visse vilkår å kunne forby ilandføring av fisk, krepsedyr og bløtdyr eller deler og produkter av disse fiske- eller dyreslagene med fartøy som ikke er norsk.

Faktaark A-35 Havressurslova

Den 14. mars 2003 vart det oppnemnt eit offentleg utval for å greie ut ny lov om viltlevande marine ressursar. Den nye havressurslova vart vedteken den 6. juni 2008. Havressurslova erstattar saltvassfiskelova, og tredde i kraft 1. januar 2009.

Formålet med lova er å sikre ei berekraftig og samfunnsøkonomisk lønnsam forvaltning av dei viltlevande marine ressursane og tilhøyrande genetisk materialet og å medverke til å sikre sysselsetjing og busetjing i kystsamfunna.

Lova gjeld for alle viltlevande marine ressursar og tilhøyrande genetiske materiale. Havressurslova regulerer dermed ikkje berre næringsverksemd knytt til dei tradisjonelle ressursane, men legg også til rette for å regulere og forvalte nye ressursar som ikkje var omfatta av saltvassfiskelova.

Saltvassfiskelova la hovudvekt på tradisjonelt fiske og fangst, medan havressurslova også omfattar anna utnytting av viltlevande marine ressursar, til dømes ved marin bioprospektering.

Lova viser også dei folkerettslege pliktene våre til å forvalte ressursane på ein ansvarleg måte, og etablerer eit system for å implementere desse pliktene i nasjonal forvaltning. Det grunnleggjande prinsippet som er nedfelt i lova er det såkalla forvaltningsprinsippet. Både havressurslovutvalet og biomangfaldutvalet var opptekne av kva for lovmessig utgangspunkt som skulle veljast i dei to lovene; om hausting skal vere forbode inntil styresmaktene har opna for hausting, eller om hausting er tillate inntil det blir innført regulering eller forbod. Det avgjerande vart at lovgjevinga skal leggje opp til gode avvegingar mellom ulike omsyn, og ikkje kva for lovmessig utgangspunkt som blir valt. Det viktige er såleis at dei vurderingar styresmaktene gjer og dei avgjerdene ein tek, skal vere innanfor ei berekraftig ramme, byggje på ei heilskapleg tilnærming og vere basert på grundig fagleg kunnskap. Avgjerdene skal vege ei rekke ulike interesser mot kvarandre, og ta omsyn til både ei langsiktig forvaltning av ressursane og ulike nærings- og distriktsomsyn. Vidare kneset forvaltningsprinsippet ei plikt for forvaltninga til løpande å vurdere behovet for tiltak, både for arter som blir hausta kommersielt og andre arter.

Lova slår fast at retten til dei viltlevande marine ressursane ligg til fellesskapet i Noreg. Dette etablerer ikkje nokon statleg eigedomsrett til ressursane i juridisk forstand, men er eit klart uttrykk for statens ansvar og rett til å forvalte ressursane til beste for fellesskapet.

Havressurslova innfører også ei generell ilandføringsplikt for all fisk. Dette er ei innskjerping samanlikna med saltvassfiskelova, der ilandføringsplikt var fastsett i forskrift og berre gjaldt dei kommersielt viktigaste ressursane. Innføringa av ei generell ilandføringsplikt inneber også eit klarare regelverk for næringsaktørane, fordi all fisk no skal førast i land med mindre det er gjort eksplisitt unntak frå denne plikta i forskrift.

Lova styrkjer også reglane om tilrettelegging og gjennomføring av ressurskontroll, særleg ut frå behovet for reglar retta mot ulovlege, urapporterte og uregulerte fiskeaktivitetar (UUU-aktivitetar).

Det er også gjeve ein heimel til sporing av fangst og registreringsplikt for alle som tek imot fangst i første hand og ei utvida registreringsordning for kjøparar. Kontrollkompetansen til Fiskeridirektoratet er vidareført og presisert på fleire punkt. Salslaga har fått heimel til å krevje tilgang til enkelte stader og opplysningar når dei gjennomfører ressurskontroll.

Havressurslova inneber fleire endringar i reglane om hausting frå fartøy som ikkje er merkeregistrerte (rekreasjonsfiske). Blant anna er det innført ei omsetningsgrense for slikt fiske.

Lova innfører også ein heimel til å påleggje tvangsmulkt for å sikre at føresegner fastsette i lova blir haldne. Det er også gjeve heimel til å påleggje lovbrotsgebyr ved aktlause eller forsettlege brot på lova. Ved å innføre lovbrotsgebyr er terskelen for å melde lovbrott til politiet heva.

Faktaark A-35-1 Utøvelsesforskriften

Forvaltningen av norske fiskerier skjer i hovedsak gjennom forskrifter fastsatt med hjemmel i havressursloven (se [Faktaark A-35](#)) og deltakerloven (se [Faktaark E-1](#)). Forskrifter fastsatt i medhold av havressursloven kan sies å være av to typer; forskrifter om fiskemuligheter og forskrifter om vilkår for å utnytte fiskemulighetene. Forskrifter om fiskemuligheter er typisk de årlige kvotereguleringsforskriftene. Vilkår for å utnytte fiskemulighetene er såkalte tekniske reguleringer som fartøy-, redskaps- og minstemålsbestemmelser som er knyttet til selve utøvelsen av fisket.

Tidligere var tekniske reguleringsbestemmelser spredt i ulike reguleringsforskrifter, men for å forenkle oversikten er de fleste nå samlet i én forskrift. Forskrift om utøvelse av fisket i sjøen (utøvelsesforskriften) ble fastsatt av Fiskeri- og kystdepartementet den 22. desember 2004, og omfatter regler for utøvelse av fiskeriene i norske farvann. Forskriften er hjemlet i havressursloven, lov om Norges økonomiske sone (NØS), forskrift om utlendingers fiske og fangst mv. i NØS og landinger til norsk havn, sjøfartsloven, lov om dyrevern og matloven.

Med begrepet *fisk* i utøvelsesforskriften forstås også pigghuder og skall- og bløtdyr (krepssdyr og skjell). For fiske med norske fartøy gjelder forskriften i farvann under norsk fiskerijurisdiksjon og utenfor disse farvann, med mindre annet er bestemt. For fiske med utenlandske fartøy gjelder forskriften i Norges økonomiske sone utenfor det norske fastland og i fiskerisonen ved Jan Mayen.

Forskriften har i 2010 følgende inndeling:

<i>Kapittel I:</i>	<i>Virkeområde</i>
<i>Kapittel II:</i>	<i>Maskeutforming og maskevidde i trål og snurrevad</i>
<i>Kapittel III:</i>	<i>Seleksjon i trål og snurrevad</i>
<i>Kapittel IV:</i>	<i>Begrensninger i bruk av trål og snurrevad</i>
<i>Kapittel V:</i>	<i>Begrensninger i bruk av not, garn, liner og teiner</i>
<i>Kapittel VI:</i>	<i>Forbud mot å fiske bestemte arter til bestemte tider</i>
<i>Kapittel VII:</i>	<i>Bifangst ved fiske utenom Skagerrak</i>
<i>Kapittel VIII:</i>	<i>Bifangst ved fiske i Skagerrak</i>
<i>Kapittel IX:</i>	<i>Minstemål og tiltak for å begrense fangst av fisk under minstemål</i>
<i>Kapittel X:</i>	<i>Forbud mot utkast og oppmaling</i>
<i>Kapittel XI:</i>	<i>Forbud mot å drive trålfiske utenfor 12 nautiske mil (trålfrie soner og fleksible områder)</i>
<i>Kapittel XII:</i>	<i>Adgang til å drive trålfiske innenfor 12 nautiske mil fra grunnlinjene utenfor det norske fastland</i>
<i>Kapittel XIII:</i>	<i>Beskyttelse av korallrev</i>
<i>Kapittel XIV:</i>	<i>Kalibreringsdokument og lasteromstegninger</i>
<i>Kapittel XV:</i>	<i>Retroreflekterende merker på fiskefartøy</i>
<i>Kapittel XVI:</i>	<i>Merking av fiskeredskaper</i>
<i>Kapittel XVII:</i>	<i>Tap av redskap og orden på høstingsfelt</i>
<i>Kapittel XVIII:</i>	<i>Fangst av fisk som skal holdes levende, samt restitusjon og mellomlagring</i>
<i>Kapittel XIX:</i>	<i>Reguleringsfullmakt, straff og ikrafttredelse</i>

Faktaark A-35-2 Forvaltningsprinsippet i havressursloven

Havressursloven trådte i kraft 1. januar 2009 til avløsning for den tidligere saltvannsfiskekloven. Den nye loven inneholder en formålsparagraf med et *"forvaltningsprinsipp"*, som blant annet innebærer en lovfestet plikt for myndighetene til å "vurdere kva slags forvaltningstiltak som er nødvendige for å sikre ei berekraftig forvaltning av dei viltlevande marine ressursane". Dette betyr at man skal gjøre de vurderinger og innføre de reguleringer som er nødvendige for en ansvarlig utnyttelse av ressursene, at man forsøker å ta vare på høstingstradisjoner for blant annet urbefolkning, og at man skal søke å skaffe nødvendig kunnskap for å bli i stand til å forvalte økosystemet som en helhet. Havressursloven stiller med andre ord enda høyere krav og ambisjoner til forvaltningen av norske havområder enn den innarbeidede føre-var-forvaltningen for enkeltbestander.

Parallelt med at det biologiske mangfoldet ivaretas og ressursgrunnlaget opprettholdes, skal forvaltningen ta distriktshensyn og legge vekt på å optimalisere høstingsoverskuddet for å sikre næringsaktivitet og verdiskapning. Bevaring av det biologiske mangfoldet vil ha høyest prioritet i forvaltningen, og all forvaltning skal ha en føre-var-tilnærming. Likevel vil det måtte forekomme avveieinger mellom de ulike hensynene som nevnt over, for eksempel ved at man bruker lengre tid på gjenoppbygging av en bestand enn det man ville oppnå med et *bevaringsprinsipp*, som ville tilsi total stans i høstingen.

En effektiv forvaltning og respekt for regelverket forutsetter involvering av alle grupperinger og en helhetlig vurdering i forkant av beslutninger om gjennomføring av bevaringstiltak. Forvaltningsprinsippet innebærer en viktig balansegang mellom bærekraftig bruk og bevaring, der også nærings- distrikts- og urfolkshensyn er ivarettatt.

Havressursloven representerer nye og krevende mål for forvaltningen av det marine miljøet her i landet. Arbeidet med systemer for utøvelse av en mer helhetlig forvaltning av marine ressurser har allerede pågått i lengre tid. De ansvarlige etatene (Fiskeridirektoratet og Havforskningsinstituttet) har utarbeidet tabeller med blant annet forvaltningsmål, bestandstilstand og økologisk betydning for hver av artene. Det foreligger også planer om egne tabeller for redskapsbruk og fiskeri i ulike habitater. Disse oversiktlige fremstillinger vil fungere som arbeidsverktøy og gjøre det enklere å vurdere hvilke tiltak som er nødvendige og på hvilke områder forskningen bør intensiveres. Sikring av biodiversitet og økosystemfunksjon vil være et minstemål, mens bestander av kommersiell interesse vil få høyere forvaltningsmål. Fiskeri- og kystdepartementet vil fastsette en overordnet plan for hvordan forvaltningsprinsippet skal operasjonaliseres i den praktiske forvaltningen. Operasjonaliseringen vil måtte skje som en dynamisk prosess, der man tester ut nye og mer sofistikerte forvaltningsstrategier (se [Faktaark A-5](#) og [Faktaark A-12](#)) og gradvis tar i bruk ny kunnskap for å trekke økosystemperspektiver inn i forvaltningen.

Forvaltningsprinsippet bygger på en anerkjennelse av menneskets rolle som en fullverdig aktør i økosystemet, og vektlegger samtidig betydningen av at denne rollen utspilles innenfor bærekraftige rammer. Havressursloven inneholder således større og flere ambisjoner enn den ville gjøre om den var fundamentert på et bevaringsprinsipp – som utelukkende gir som mål å bevare det biologiske mangfoldet – mest mulig beskyttet fra menneskelig påvirkning.

B Reguleringer

Fangst av lodde – Foto: fiskeri.no

Faktaark B-1 Reguleringsmøtet

Etter totalkvotene er fastsatt og fordelt, fastsettes nasjonale bestemmelser for hvordan fisket skal gjennomføres. Fiskeridirektoratet utarbeider forslag til reguleringer som drøftes på et åpent høringsmøte (reguleringsmøtet). Det er også slik at enkelte spørsmål blir sendt på ordinær høring. På bakgrunn av høringsprosessen fremmer Fiskeridirektoratet deretter forslag til regulering av fisket overfor Fiskeri- og kystdepartementet som fastsetter de ulike reguleringsforskriftene. Dette skjer tett opp til hvert årsskifte.

Det er normalt to reguleringsmøter i året. Det avholdes et møte i begynnelsen av desember hvor hovedtyngden av reguleringene av de norske fiskeriene behandles, eksempelvis torsk, sei, hyse, sild osv. Dette møtet danner en betydelig del av grunnlaget for de årlige fiskeriforskrifter som fastsettes med virkning fra 1. januar påfølgende år. Det avholdes et møte i juni hvor utviklingen i fisket utover året gjennomgås og hvor fiskerier som ikke starter før sommeren/høsten behandles, for eksempel fisket etter lodde ved Grønland, Island og Jan Mayen.

De nasjonale reguleringsforskriftene gjelder for ett kalenderår av gangen, men kan endres i løpet av året. Strukturelle endringer i reguleringene av et fiske søkes foretatt i forarbeidet til kommende års regulering, mens justeringer som endring av maksimalkvoter, bifangstbestemmelser, endring av periodekvoter, områdestenging osv. foretas gjennom året. Den samlede reguleringsprosessen kan beskrives ved figuren nedenfor:

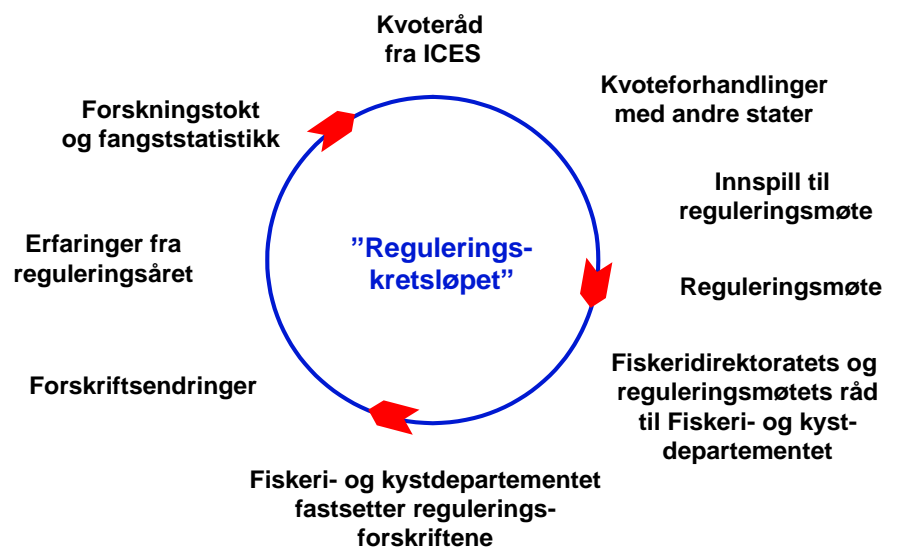
Basert på råd fra havforskerne gjennom ICES om totalkvoter (TAC) blir forhandlinger med andre land om fastsettelse og fordeling av TAC gjennomført i oktober, november og desember hvert år. Forhandlingsresultatene som Norge oppnår danner grunnlaget for reguleringen og kvotefastsettelsene til neste års fiske.

De enkelte organisasjonenes forslag til neste års reguleringer blir gjerne sendt skriftlig til Fiskeridirektoratet før direktoratets forslag til regulering foreligger. Reguleringsmøtet er et åpent høringsmøte til erstatning for en ordinær høring, hvor erfaringer fra fjoråret er med å danne grunnlaget for neste års reguleringer.

Fiskeridirektoratet oppsummerer innspillene, og endelig forslag oversendes til departementet.

Reguleringsystemet er i stadig endring, og påvirkes blant annet av naturlige svingninger i bestandene, endret adferdsmønster, og varierende vær- og vindforhold. Det er et særtrekk ved norsk fiskeriforvaltning at næringen, gjennom deres ulike organisasjoner, er med i reguleringsprosessen. Næringen deltar som rådgiver under forhandlingene om totalkvotene med andre stater, og gir systematisk innspill når de nasjonale reguleringene skal utformes. Dette bidrar til å gi reguleringene legitimitet, og virker forpliktende ovenfor næringen.

De nasjonale reguleringene av fiskeriene er et resultat av en prosess med kvoteforhandlinger med andre land, innspill fra ulike organisasjoner med drøftinger i reguleringsmøtet og Fiskeridirektoratets vurderinger. I tillegg til de årlige nasjonale reguleringsforskriftene foreligger også en rekke permanente forskrifter, både nasjonale og lokale. Eksempler på disse kan blant annet være bestemmelser om redskapsbruk, redskapstype og maskevidde.

Faktaark B-2 Nasjonale reguleringer generelt

De nasjonale reguleringene av fiskeriene er resultatet av en prosess med kvoteforhandlinger med andre land, anbefalinger til reguleringer gjennom skriftlige høringer, reguleringsmøtet (se [Faktaark B-1](#)), faglige råd fra Fiskeridirektoratet, innspill fra ulike organisasjoner, samt politiske føringer.

Bestemmelser om fordelingen av kvoter på norske fiskere og gjennomføringen av fisket fastsettes gjennom årlige forskrifter for hvert enkelt fiskeslag – *reguleringsforskrifter*.

Bestemmelser om adgangen til å delta i fisket fastsettes dels gjennom ulike *flerårige konsesjonsordninger* og dels gjennom *ett-årige deltakerbestemmelser*. Sistnevnte kan enten være i form av egne *deltakerforskrifter* eller som en del av innholdet i reguleringsforskriftene.

Det fastsettes nasjonale reguleringsforskrifter for følgende fiskeslag, skalldyr og sjøpattedyr:

Torsk	Kveite	Kolmule	Brugde	Kongekrabbe
Hyse	Lodde	Vassild	Pigghå	Rognkjeks
Sei	Sild	Ål	Håbrann	Rødspette
Blåkveite	Makrell	Brisling	Sjøtunge	Sel
Uer	Tobis	Raudåte og krill	Blålange	Hval
Breiflabb	Øyepål	Reker		

Virkeområdet for noen av forskriftene er nord for 62° N og noen sør for 62° N. De enkelte reguleringsforskrifter gir bestemmelser om fordeling av kvoter på ulike fartøygrupper, fordeling av kvoter på fartøynivå, periodisering av fisket, bifangstbestemmelser, eventuelle utskiftings- og dispensasjonsadganger, osv.

De årlige nasjonale reguleringsforskriftene gjelder for ett kalenderår ad gangen, men kan endres i løpet av året. Strukturelle endringer i reguleringen av et fiske søkes foretatt i forarbeidet til kommende års regulering, mens justeringer som endring av maksimalkvoter, bifangstbestemmelser, endring av periodekvoter osv. foretas gjennom året. I den enkelte forskrift fremgår bestemmelser om Fiskeridirektoratets myndighet til å treffe vedtak om endringer i forskriften. For de forhold hvor Fiskeridirektoratet ikke er gitt slik myndighet, må beslutninger om endringer i reguleringene treffes av Fiskeri- og kystdepartementet.

Det nasjonale reguleringsarbeid foregår i det vesentligste ved å følge utviklingen i fiskeriene, samt å forberede endringsforslag fra næringen og fra Fiskeridirektoratet for politisk behandling. Det legges videre til rette for at politiske prioriteringer kan omsettes til reguleringsendringer med ønsket virkning.

I tillegg til de årlige nasjonale reguleringsforskriftene foreligger også en rekke permanente forskrifter, både nasjonale og lokale. De permanente forskriftene gir blant annet bestemmelser om redskapsbruk, redskapstype, maskevidde osv.

Alle oppdaterte forskrifter kan dinnes på Lovdata

Hovedside

www.lovdatab.no

Søkeside

<http://www.lovdatab.no/cgi-wift/wiftsfreg?fkd>

Forskriftene finnes også som J-meldinger fra Fiskeridirektoratet

Hovedside

www.fiskeridir.no

Søkeside

<http://www.fiskeridir.no/fiske-og-fangst/j-meldinger>

På 38. sesjon i Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon ble det fastsatt en totalkvote på 607 000 tonn i 2010. Økningen i totalkvoten er på 82 000 tonn fra 2009. I totalkvoten er 21 000 tonn "Murmanskorsk" og 14 000 tonn til forsknings- og forvaltningsformål inkludert. I tillegg kommer 21 000 tonn norsk kysttorsk. De 14 000 tonn til forsknings- og forvaltningsformål er fordelt med 7000 tonn til Russland og 7000 tonn til Norge. Av den gjenstående kvoten på 572 000 tonn torsk avsettes 83 910 tonn til tredjeland. De resterende 488 090 tonn deles likt mellom Norge og Russland. Etter en overføring på 6000 tonn til Norge fra Russland blir den norske totalkvoten for torsk nord for 62°N i 2010 på 271 045 tonn. Dette er en økning på 16 % fra 2009. Se [Faktaark E-7-2](#) om deltakerregulering.

Det tradisjonelt viktigste norske fisket foregår etter torsk nord for 62°N. Etter at den norske kvoten er fastsatt fordeles den mellom konvensjonelle fartøy og trålere. Fordelingsnøkkelen som er benyttet skiller etter hvorvidt totalkvoten er lav eller høy og gir ved lave torskekvoter relativt sett mindre til trål, mens det for høye torskekvoter gir relativt sett bedre uttelling for trålgruppen. Den norske kvoten for 2010 er fordelt med 81 978 tonn til trålerne og 178 767 tonn til den konvensjonelle flåten. Regulering av fisket etter torsk fastsettes gjennom en årlig forskrift, jf. forskrift av 21. desember 2009 om regulering av fisket etter torsk, hyse og sei nord for 62°N i 2010. Mindre justeringer foretas gjennom året.

Konvensjonelle fartøy

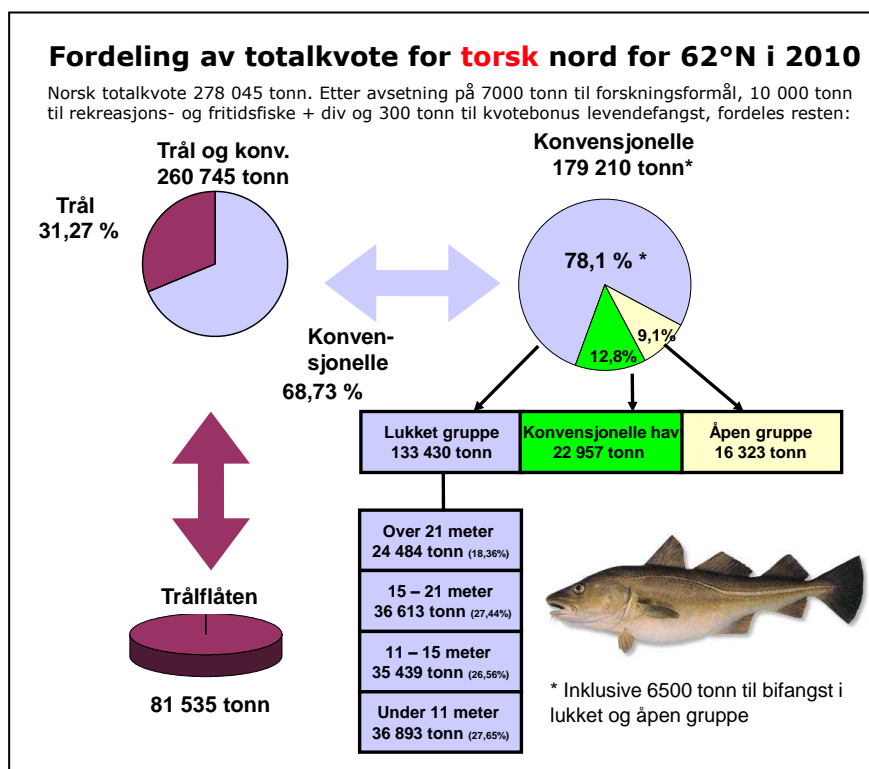
Fartøy som har adgang til å delta i gruppen for konvensjonelle havfiskefartøy kan fiske og lande inntil 22 957 tonn torsk. Konvensjonelle havfiskefartøy som har kvotefaktor 1,0 kan fiske og lande en fartøykvote på 247 tonn torsk. Fartøy som har adgang til å delta i lukket gruppe i fisket etter torsk, hyse og sei for fartøy som har mindre enn 500 m³ lasteromsvolum som fisker med konvensjonelle redskap kan fiske og lande inntil 133 430 tonn torsk. Fartøyene tildeles fartøykvoter og maksimalkvoter etter fartøyets hjemmelslengde. Fartøy som deltar i åpen gruppe tildeles fartøykvote og maksimalkvote etter fartøyets faktiske lengde.

Midlertidig ordning med samfiske

Fiskeri- og kystdepartementet besluttet 22. februar 2010 en midlertidig ordning med samfiske for fartøy under 11 meter hjemmelslengde gjeldende for 2010. Ordningen er midlertidig og omfatter alle fartøy i lukkede torskefiskerier i 2010 med hjemmelslengde under 11 meter i fisket nord for 62°N. Samfiske tillates kun mellom fartøy med ulike eiere og det er således ikke tillatt å drive samfiske med seg selv.

Trålerne

Fartøy som er tildelt torskestrålkonsesjon kan delta i fisket etter torsk med trål nord for 62°N i 2010. Alle fartøy med torskestråltillatelse kan fiske og lande inntil 80 785 tonn torsk. Alle fartøy med seistråltillatelse kan fiske og lande inntil 750 tonn torsk som bifangst. Hvert enkelt fartøy med torskestråltillatelse og med kvotefaktor 1,00 kan fiske og lande en kvote på inntil 921 tonn torsk.

Faktaark B-2-2 Regulering av fisket etter norsk kysttorsk

Norsk kysttorsk er mest trolig sammensatt av et nokså stort antall bestandskomponenter langs hele kysten. Det er mest kysttorsk nord for 67°N, derimot utgjør kysttorsk en større del av den totale torskemengden sør for samme grense. Inntrykket er at det står dårligst til med kysttorsken i fjordområdene, mens tilstanden for den kysttorsken som fins i kystnære områder og noen få nautiske mil fra land er bedre.

Fiskeri- og kystdepartementet innførte etter en lengre prosess ulike verneiltak for å begrense yrkesfisket og fritidsfisket av norsk kysttorsk nord for 62°N gjeldende fra 1. mai 2004. Med enkelte justeringer er disse tiltakene videreført i årene etter. Tiltakene er balanserte slik at de skal bidra til å bygge opp kysttorskbestandene, samtidig som de ivaretar hensynet til kystfiskerne og dermed bosetningen og tradisjonene langs kysten.

Hovedutfordringen er fortsatt å få til en regulering som reduserer uttaket av kysttorsk, men som samtidig gjør det mulig å opprettholde et tradisjonelt fiske og dermed næringsaktiviteten langs kysten. For å øke kunnskapen om kysttorsken ble det våren 2005 oppnevnt en referansegruppe med representanter fra næring, forskning og forvaltning. Referansegruppen har i årene 2005 til 2009 bidratt til å innhente nødvendige kunnskaper fra kystbefolkningen både med hensyn til å definere gyteområder, oppvekstområder og steder der det fiskes kysttorsk. Gruppen har videre foreslått verneiltak for hvert enkelt år i perioden. Gruppens mandat utløp i 2009 med en siste anbefaling av reguleringene for 2010.

Bestandsutviklingen og forskning på kysttorsk nord for 62°N

Bestandsstørrelsen for norsk kysttorsk nord for 62°N har avtatt nærmest sammenhengende siden 1994, og både totalbestand og gytebestand er i dag på et tilsynelatende historisk lavt nivå. ICES har de siste årene tilrådd null fangst av kysttorsk og etablering av en gjenoppbyggingsplan.

Hovedårsaken til reduksjonen i gytebestanden er ifølge havforskerne at rekrutteringen til bestanden har gått nedover uten at en fra biologisk hold kan gi en god forklaring på denne svikten i rekrutteringen. Reduksjonen av tang og tare og mye sel på kysten og i fjordene kan være mulige forklaringer. Men i følge havforskerne har bestanden minket like mye i områder der tang- og tarebeltet ikke har vært redusert. Heller ikke tilstedeværelsen av kystsel peker seg ut som en overbevisende forklaring på reduksjonen i bestanden av norsk kysttorsk.

Det er ikke etablert biologiske referansepunkt for bestanden(e) av kysttorsk, og i rådgivningen har all kysttorsk nord for 62°N – dvs. i hele området fra Stad til Varanger – blitt betraktet som én bestand. Bestandsberegningene for kysttorsk har i hovedsak vært basert på årlige høsttokt og fangststatistikk.

Dagens reguleringstiltak for kysttorsk nord for 62°N har i prinsippet vært et forsøk på å vri torskefisket over mot en renere beskatning av nordøstarktisk torsk, mer enn et forsøk på å etablere et eget forvaltningsregime for kysttorsk. Det kan legges til grunn at en slik strategi har vært fornuftig i en overgangsfase og situasjon med begrenset datamateriale for bestandene av kysttorsk.

De innførte reguleringstiltakene har imidlertid blitt generelle og lite målrettet, tatt i betraktning at det i ulike områder langs kysten kan være betydelige forskjeller i bestandssituasjonen. Bestandsutviklingen kan ha vært negativ i alle områder, men det kan likevel være store forskjeller. I enkelte områder kan bestandene være på et så lavt nivå at en gjenoppbygging forutsetter innføring av særlige tiltak. Det finnes f.eks. indikasjoner på at det står dårligere til med bestander av stasjonær fjordtorsk enn hva tilfellet er for bestander av vandrende kysttorsk.

Det er en overordnet målsetting å forvalte kysttorsken, sammen med øvrige bestander, på en slik måte at reproduksjonspotensialet i de enkelte områdene utnyttes fullt ut. Dagens kunnskap om kysttorsken tilsier at det finnes ulike bestander/populasjoner langs kysten, som skiller seg mht. gyteområde, genetisk likhet, vekst, vandringsmønster, mv. Forvaltningsmessig er det umulig å forholde seg til kysttorsk nord for Stad som én bestand. Et godt forvaltningsregime for bestandene av kysttorsk forutsetter en betydelig bedre kunnskap om de ulike komponentene enn hva vi har i dag.

Fiskeri- og kystdepartementet legger således til grunn at det vil være behov for økt detaljkunnskap i den videre forvaltningen av kysttorsk, og har derfor bedt om at Havforskningsinstituttet legger opp til å innhente nødvendig

datamateriale ved fremtidige bestandsundersøkelser av kysttorsk. Gjennom merkeforsøk er det påvist at torsk som vandrer ut av fjordene om sommeren og høsten i stor grad vender tilbake og gyter i samme fjord hver vår. Det antas at deler av kysttorskbestanden er på beitevandring om høsten, og at beitevandringen vil kunne være ulik fra år til år – avhengig av tilgangen på føde. Det vil i så fall være vanskelig gjennom forskningstokt om høsten å innhente den kunnskapen om de ulike komponentene av kysttorskbestanden som forvaltningen har behov for.

Departementet vurderer derfor at det vil være behov for systematisk kartlegging av viktige oppvekst- og gyteområder langs hele kyststrekningen, og at det gjennomføres systematiske bestandsundersøkelser av kysttorsk i gytetiden om våren. Det antas for øvrig at innsatsen i fisket/fiskedødeligheten er størst i forbindelse med gytingen på våren, og at målrettede reguleringer i denne perioden kan gi størst effekt.

Havforskningsinstituttet må arbeide for etablering av biologiske referansepunkt for bestandene innenfor ulike soner/regioner langs kysten nord for 62° N. I denne sammenheng må det også innhentes kunnskap om hvorvidt vandrende kysttorsk og/eller "banktorsk" har mer til felles med nordøstarktisk torsk enn fjordstammer. Det må vurderes hvilken områdeinndeling som vil være naturlig, men det tas i utgangspunktet ikke sikte på å forvalte bestandene i hver enkel fjord for seg. Forskingen på kysttorsk må imidlertid innrettes slik at instituttet kan gi spesifikke råd for mindre geografiske områder, herunder ev. skille mellom områder med vandrende bestander og områder med stasjonære fjordstammer. Det er en målsetting at kunnskapen på sikt skal gi grunnlag for fastsettelse av ulike område-, periode- og redskapsbegrensninger, som er bedre tilpasset situasjonen i de enkelte områder enn dagens begrensninger knyttet til fjordlinjene. Målrettede reguleringer av denne typen kan være et bra alternativ eller supplement til kvoter, og forhåpentligvis bidra til positiv bestandsutvikling for kysttorsken.

Arbeidet med en gjenoppbyggingsplan for norsk kysttorsk

ICES har over flere år etterlyst en gjenoppbyggingsplan for kysttorsk, og har også i sitt råd for 2010 anbefalt et nulluttak i mangel av en gjenoppbyggingsplan for bestanden. Fiskeri- og kystdepartementet har besluttet å følge opp denne anbefalingen gjennom å vedta en gjenoppbyggingsplan for norsk kysttorsk. [Se pressemelding av 17. mars 2010](#).¹

Den norske kysttorsken nord for 62° N er et sammensatt bestandskompleks. Genetiske studier viser at noen av gyteområdene langs kysten er tilholdssted for lokale bestander - mer eller mindre isolert fra annen kysttorsk i nærliggende områder. Det er to store utfordringer forbundet med forvaltningen av kysttorsk. Den første utfordringen er å holde den totale bestanden på et produktivt nivå, mens den andre er å verne potensielt sårbare lokale bestander. Gjenoppbyggingsplanen som er skissert nedenfor tar høyde for begge disse utfordringene. Det forutsettes for øvrig at det kontinuerlig blir innhentet detaljert vitenskapelig informasjon om de lokale bestandskomponentene.

Aldersstrukturerte bestandsanalyser basert på fangster av kysttorsk er usikre på grunn av manglende data fra rekreasjons- og turistfisket. I tillegg er fangstfordelingen mellom nordøstarktisk torsk og kysttorsk usikker. En konsekvens av dette er bestandsanslagene og estimert fiskedødelighet er lite egnet til å definere grenseverdier for gytebestand og fiskedødelighet for bruk i en forvaltningsstrategi. Tidsserien fra kysttoktene som har foregått siden 1995 kan imidlertid benyttes til å definere et gjenoppbyggingsmål, og prøvetakingen herfra kan bli brukt til å overvåke endringer i fiskedødeligheten.

Gjenoppbyggingsplan

Det overordnede målet er å gjenoppbygge kysttorskbestanden inntil den har oppnådd fullt reproduksjonspotensial, samt å gi et tilfredsstillende vern av lokale bestandskomponenter. Inntil det foreligger et biologisk definert mål for bestanden, vil bestandskomplekset bli regnet som gjenoppbygd når toktindeksen i to påfølgende år ligger over 60 000 tonn². Dette målet vil kunne bli definert på nytt på grunnlag av eventuell ny og relevant informasjon fra ICES. Slik informasjon kan for eksempel være en pålitelig bestandsberegning, samt en beregning av hvilken størrelse på gytebestanden som tilsvarer full reproduksjonskapasitet.

Såfremt toktindeksen ikke viser noen økning i gytebestanden, vil reguleringen ha som mål å redusere fiskedødeligheten med minst 15 prosent per år i forhold til 2009-verdien. Dersom den nyeste toktindeksen viser høyere gytebestand enn den forrige – eller hvis den estimerte fiskedødeligheten er mindre enn 0,10 – så vil reguleringen forbli uendret. Spesielle reguleringstiltak for lokale eller regionale bestandskomponenter vil bli fastsatt i tråd med vitenskapelige råd. Det er allerede innført flere særskilte reguleringstiltak i fjordsystemene, og disse vil bli videreført.

¹ <http://www.regjeringen.no/n/dep/fkd/pressesenter/pressemeldinger/2010/Gjenoppbyggingsplan-for-kysttorsk-nord-for-62N.html?id=597705>

² Gjennomsnittet målt i kysttoktene i årene 1995-1998

Det tas sikte på å holde predatorbestandene under kontroll, slik at også den naturlige overlevelsesraten hos kysttorsk kan øke. Skarv, sel og sei er alle potensiell predatorer på kysttorsk. Potensielle effekter forårsaket av oppdrettsnæringen vil overvåkes nøye, og nødvendige tiltak bli iverksatt.

Når målet i gjenoppbyggingsplanen er nådd, vil planen erstattes av en ordinær forvaltningsstrategi med mål om å opprettholde fullt reproduksjonspotensial for kysttorsk.

ICES bes om å evaluere hvorvidt den overnevnte gjenoppbyggingsplanen er i samsvar med føre-var-prinsippet i ressursforvaltningen. Hvis dette ikke er tilfelle, eller dersom grunnlaget for en slik evaluering er for svakt, så vil planen kunne endres på bakgrunn av råd fra ICES.

Kommentarer til reguleringstiltak – kysttorsk nord

Det er allerede innført flere reguleringstiltak som skal bidra til å bygge opp igjen kysttorskbestanden.

Et viktig tiltak har vært å begrense aktiviteten til deler av flåten, slik at fisket foregår i områder og perioder hvor det er mest sannsynlig at fangsten i størst mulig grad vil bestå av nordøstarktisk torsk.

Fra 2004 har bare fartøy under 15 meter hatt anledning til å fiske inne på fjordene, det vil si innenfor en definert fjordlinje. Likeledes har kun fartøy mindre enn 21 meter kunnet fiske innenfor grunnlinjen, men utenfor fjordlinjen. Konvensjonelle havfiskefartøy er pålagt å fiske utenfor 4 nautiske mil (nm), mens trålerne må fiske utenfor 6 til 12 nm. Fartøy som fisker med snurrevad er pålagt å fiske utenfor fjordlinjen.

To viktige gyteområder for kysttorsk har blitt stengt for fiske i gytesesongen – med unntak for fiske med håndsnøre og fiskestang. Enkelte restriksjoner på rekreasjonsfiske har også blitt iverksatt.

I tillegg til disse tiltakene kan økt minstemål være aktuelt som virkemiddel i kystnære områder. Dette vil øke sannsynligheten for at individene overlever fram til gytemoden alder, samtidig som det vil kunne sikre at flere individer får mulighet til å gyte flere ganger. På grunn av kompleksiteten i kysttorskfisket – herunder usikkerheten i fangstfordelingen mellom nordøstarktisk torsk og kysttorsk – har det vært vanskelig å forutse den reelle effekten av det nåværende regelverket. Likevel forventes det at den samlede effekten av tiltakene over flere år vil bidra til oppfyllelse av målene i gjenoppbyggingsplanen. Nye tiltak antas imidlertid å være nødvendig, og norske fiskerimyndigheter er innstilt på å følge opp ambisjonene i gjenoppbyggingsplanen gjennom konkrete reguleringstiltak.

Gjenoppbyggingsplanen ble 12. mars 2010 sendt til ICES for vurdering. Ambisjonen er at ICES kan godkjenne planen i tråd med føre-var-prinsippet, og således basere sin rådgivning fra og med 2011 på bakgrunn av den vedtatte gjenoppbyggingsplanen.

Kysttorsk sør for 62°N

På bakgrunn av økt fokus på problemstillinger rundt kysttorsk sør for 62°N har Havforskningsinstituttet oppsummert eksisterende status og satt fokus på tiltakspakker som skal inneholde både forskningsplaner og forvaltningstiltak for kysttorsk på strekningen Svenskegrensen – Stad. En egen rapport om dette ble lagt fram i 2008 og Fiskeridirektoratet arrangerte åpne høringsmøter langs sørlandskysten sommeren 2009.

Høringen av kysttorsk sør gjorde det klart at mange av forslagene krever et bedre beslutningsgrunnlag, slik som forslagene knyttet til reke- og sjøkrepsfiske med trål, lysfiske i Oslofjordområdet, opprettelse av lokale verneområder og til dels opprettelse av fjordlinjer. Fiskeridirektoratet har vurdert hvilke elementer som eventuelt kan besluttes uten videre utredninger, slik som et tidsavgrenset forbud mot garnfiske i deler av Skagerrak, minste maskestørrelse i bunn garn, fluktåpninger i torskeruser og eventuelt andre begrensninger i fritidsfisket. Fiskeridirektoratet har tidligere foreslått forbud mot torskefiske for omsetning i fritidsfisket, minstemål er innført og det er utarbeidet en informasjonsstrategi i forhold til rekreasjonsfisket. Alt dette vil bli vurdert samlet før beslutning om eventuelle endringer fattes.

Vernetiltak for kysttorsk 2010

Fiskeri- og kystdepartementet har videreført vernetiltakene fra 2009 og vil fastsette ytterligere tiltak for 2010 ut fra en totalvurdering sett opp mot gjenoppbyggingsplanen for kysttorsk nord og de foreslåtte tiltakene for kysttorsk sør.

Faktaark B-2-3 Regulering av fisket etter hyse nord for 62°N

På 38. sesjon i Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon ble det fastsatt en totalkvote for norsk-arktisk hyse på 243 000 tonn i 2010. Dette er i tråd med den etablerte forvaltningsregelen, og er en økning på 25 % fra 2009. Av kvoten avsettes 11 200 tonn til tredjeland. De resterende 241 800 tonn deles likt mellom Norge og Russland. Etter en overføring på 4500 tonn til Norge fra Russland blir den norske hysekvoten på 120 400 tonn nord for 62°N i 2010.

Etter avsetning på 2000 tonn til forskningsformål, blir disponibel kvote 18 400 tonn som fordelt fordeles med 44 992 tonn (38 %) til trålerne og 73 408 tonn (62 %) til den konvensjonelle flåten.

Regulering av fisket etter hyse fastsettes gjennom en årlig forskrift, jf. forskrift av 21. desember 2009 om regulering av fisket etter torsk, hyse og sei nord for 62°N i 2010. Mindre justeringer foretas gjennom året.

Se [Faktaark E-7-2](#) om deltakerregulering.

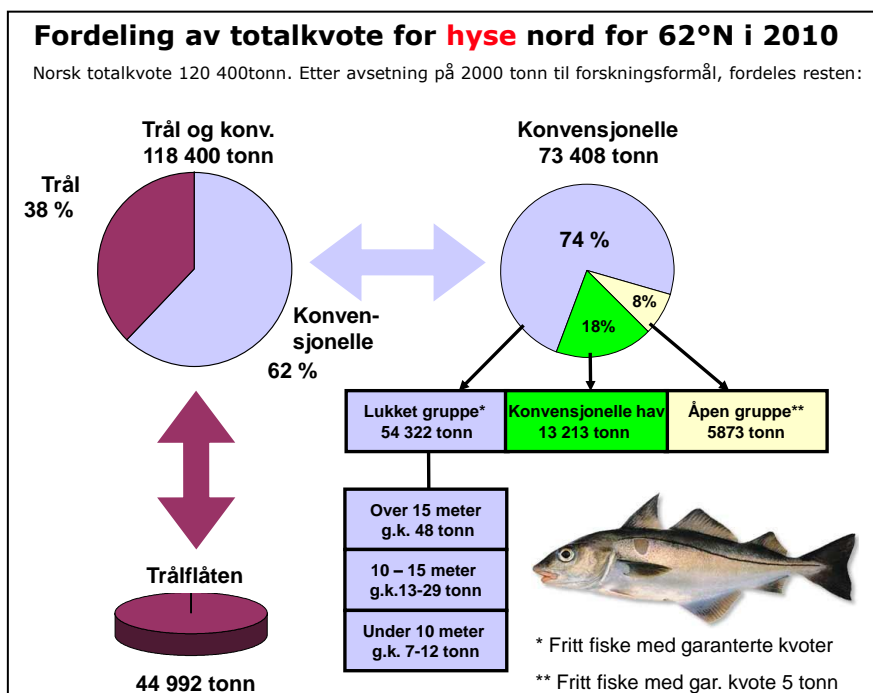
Konvensjonelle redskap

Konvensjonelle havfiskefartøy som har kvotefaktor 1,0 kunne fra årets begynnelse fiske og lande 160 tonn hyse, hvorav 119 tonn er garantert. Fisket er senere sluppet fritt og fartøyene kan lande hyse uten begrensning i kvoten. Øvrige fartøy med deltakeradgang kunne fiske hyse uten kvotebegrensning fra årets begynnelse. De er også gitt garanterte kvoter etter hjemmelslengde. Fartøy som har adgang til å delta i fisket etter hyse i åpen gruppe, kan fiske hyse uten kvotebegrensning. Hvert fartøy har en garantert kvote på 5 tonn.

Trålerne

Fartøy som er tildelt torsketrålkonseksjon kan delta i fisket etter hyse med trål nord for 62°N i 2010. Alle fartøy med torsketråltilatelse kan fiske og lande inntil 44 242 tonn hyse. Alle fartøy med seitråltilatelse kan fiske og lande inntil 750 tonn hyse som bifangst. Hvert enkelt fartøy med torsketråltilatelse og med kvotefaktor 1,00 kunne fra årets begynnelse fiske og lande en maksimalkvote på 656 tonn hyse hvorav hvert fartøy har en garantert hysekvote på 504 tonn. Fisket etter hyse har de siste årene blitt sluppet fritt i løpet av året, samtidig som den garanterte kvoten står ved lag ved en stopp i fisket.

Fordelingen av totalkvote for hyse nord for 62°N i 2009 framgår av figuren nedenfor.

Faktaark B-2-4 Regulering av fisket etter sei nord for 62°N

Regulering av fisket etter sei nord for 62°N fastsettes gjennom en årlig forskrift, jfr. forskrift av 21. desember 2009 om regulering av fisket etter torsk, hyse og sei nord for 62°N i 2010. Mindre justeringer foretas gjennom året. Norge fastsetter ensidig totalkvoten av sei nord for 62°N. Totalkvoten er dermed ikke gjenstand for forhandlinger med andre land, men Norge tildeler imidlertid en mindre andel av kvoten til andre land. Bakgrunnen for fastsettelsen av totalkvoten er råd fra Havforskningsinstituttet og Det internasjonale havforskningsrådet ICES. For 2009 fastsatte Fiskeri- og kystdepartementet en totalkvote på 225 000 tonn sei. Av dette ble 203 000 tonn fordelt på norske fartøy. For 2010 har Norge fastsatt en totalkvote på 204 000 tonn. Dette er en nedgang på 21 000 tonn fra 2009. Av totalkvoten avsettes 350 tonn til agn og 800 tonn til dekning av sei fisket av fritidsfiskere for omsetning. Hensikten er å gjøre all seifangst som omsettes til en del av totalregnskapet. Etter avsetning til tredjeland fordeles 181 000 tonn på norske fartøy. Kvoten er i tråd med den etablerte forvaltningsstrategien og rådet fra ICES.

Følgende fartøygrupper kan delta i fisket etter sei nord for 62°N i 2010; (Se [Faktaark E-7-2](#) og [Faktaark E-7-3](#) om deltakerregulering)

Konvensjonelle havfiskefartøy når

- fartøyet fyller vilkårene for deltakelse fastsatt i forskrift av 27. november 2009 om adgang til å delta i kystfartøygruppens fiske for 2010

Fartøy med mindre enn 500 m³ lasteromsvolum som fisker med konvensjonelle redskaper når

- fartøyet fyller vilkårene for deltakelse fastsatt i forskrift av 27. november 2009 om adgang til å delta i kystfartøygruppens fiske for 2010

Fartøy med mindre enn 500 m³ lasteromsvolum som fisker med not når

- fartøyet fyller vilkårene for deltakelse fastsatt i forskrift av 27. november 2009 om adgang til å delta i kystfartøygruppens fiske for 2010

Fartøy med større enn 500 m³ lasteromsvolum som fisker med not når

- fartøyet er tildelt seinottillatelse i henhold til forskrift av 13. oktober 2006 om spesielle tillatelser til å drive enkelte former for fiske og fangst (konsesjonsforskriften)

Fartøy som fisker med trål når

- fartøyet er tildelt seitråltillatelse eller torsketråltillatelse i henhold til forskrift av 13. oktober 2006 om spesielle tillatelser til å drive enkelte former for fiske og fangst (konsesjonsforskriften)

Kvoten er i 2010 fordelt på følgende måte mellom fartøygruppene:

Fartøy som fisker med konvensjonelle redskap kan fiske inntil 68 780 tonn. Konvensjonelle havfiskefartøy tildeles 7566 tonn, mens tildelingen til fartøy med mindre enn 300 m³ lasteromsvolum som fisker med konvensjonelle redskaper fordeles med 51 585 tonn til lukket gruppe og 9629 tonn til åpen gruppe. Fartøy som fisker med not kan fiske inntil 45 250 tonn.

Trålfartøy kan fiske inntil 66 970 tonn sei. Fartøy med torsketråltillatelse kan fiske inntil 53 576 tonn, og fartøy med seitråltillatelse kan fiske inntil 12 394 tonn. I tillegg er det avsatt 1000 tonn til dekning av bifangst av sei i industritrålfisket som trekkes fra gruppekvoten. Fartøy med industritråltillatelse, nordsjøtråltillatelse eller avgrenset nordsjøtråltillatelse kan maksimalt fiske 150 tonn sei som bifangst.

Innenfor fartøygruppene fordeles kvoten på følgende måte:

- Konvensjonelle havfiskefartøy reguleres med maksimalkvoter på 500 tonn
- Konvensjonelle fartøy i lukket gruppe med under 500 m³ lasterom reguleres med fritt fiske og garanterte kvoter ihht fastsatt kvotestige, mens åpen gruppe reguleres med fritt fiske og garantert kvantum på 8 tonn per fartøy
- Fartøy med under 500 m³ lasterom og fartøy med seinottillatelse er regulert med maksimalkvoter og garanterte kvoter i bunn ihht fastsatt kvotestige
- Fartøy som fisker med trål reguleres med maksimalkvoter og garanterte kvoter ihht fastsatte tabeller

Faktaark B-2-5 Forvaltning av lodde i Barentshavet og regulering av fisket etter lodde

Bestanden av lodde i Barentshavet er en annen enn lodda ved Island, Jan Mayen og Grønland, se [Faktaark A-16](#). Lodda er en viktig nøkkelart i økosystemet i Barentshavet. På bakgrunn av føre-var-prinsippet er forvaltningsstrategien at det ikke åpnes for kommersielt fiske på loddebestanden i Barentshavet uten at biomassen som gyter med 95 % sannsynlighet er over 200 000 tonn, hvilket er noe mer enn den laveste gytebestanden (1989) som har produsert en god årsklasse. Denne høstingsregelen har Det internasjonale havforskningsrådet (ICES) vurdert som bærekraftig. I tråd med råd fra ICES og Havforskningsinstituttet ble det ikke åpnet for loddefiske i Barentshavet i årene fra 2004 til og med 2008.

For første gang på fem år åpnet høstingsregelen for et loddefiske i Barentshavet i 2009. Det ble høsten 2008 registrert den største mengden loddeyngel i Barentshavet på nesten 30 år, og bestanden ble beregnet å være på 4,4 millioner tonn. Gjennom vinteren nedbeites store deler av loddebestanden, særlig av torsk, noe det er tatt hensyn til i forvaltningsmodellen for bestanden.

Gjennom kvoteforhandlinger med Russland ble det for 2009 satt en TAC på 390 000 tonn lodd i Barentshavet, i tråd med tilrådingen fra ICES. I henhold til etablerte fordelingsnøkler ble totalkvoten av lodde fordelt med 60 % til Norge og 40 % til Russland, etter fradrag av 10 000 tonn til forsknings- og forvaltningsformål.

I 2009 ble det kommersielle fisket åpnet etter at et kartleggings- og prøvefiske hadde vist at den voksne lodda var skilt fra umoden lodde. Fisket ble åpnet den 26. januar, og den tilgjengelige kvoten for norske fartøy var på 224 100 tonn. Den norske kvoten ble fordelt med 72 % til fartøy i ringnotgruppen, 12 % til fartøy i trålgruppen og 16 % til kystfartøy. Den 25. mars hadde kystgruppen fisket opp sin gruppekvote og fisket ble stoppet. Alle flåtegruppene utnyttet sine gruppekvoter dette året.

I 2009 ble ca 150 000 tonn av det norske kvantumet produsert til konsum (65 %) (samfengt, rognlodde og lodderogn), til en førstehandspris på kr 1,80 per kg. 78 000 tonn ble produsert til mel/olje (35 %), til en pris på kr 1,00 per kg. Samlet førstehandsverdi var på ca 370 millioner kroner.

I 2010 ble loddefisket viderført med en TAC på 360 000 tonn. Det ble trukket fra 10 000 tonn lodde til forsknings- og forvaltningsformål, hvorefter Norge fikk 210 000 tonn og Russland fikk 140 000 tonn. Landene ble videre enige om å overføre 30 000 tonn lodde fra den russiske kvoten i bytte mot 10 000 tonn norsk vårgytende sild fra norsk kvote. Kvantum byttet med Russland ble behandlet på gruppenivå for ringnot- og trålgruppen, mens 208 000 tonn av den norske kvoten ble fordelt med 72 % til fartøy i ringnotgruppen, 12 % til fartøy i trålgruppen og 16 % til kystfartøy.

For ringnotfartøy og trålfartøy fastsettes loddekvoter på bakgrunn av fartøyets basiskvote, som er basert på hhv. konsesjonskapasitet og (en historisk) bruttotonnasje for de enkelte fartøy. Fartøyets basiskvote (fast) multiplisert med en kvotefaktor (avhengig av totalkvoten) gir fartøyets kvote i tonn. I 2010 ble kvotefaktoren for ringnotfartøy fastsatt til 4,15 (uten overregulering). Kvotefaktoren for trålfartøy ble ved sesongstart satt til 2,87 og senere oppjustert til 2,97. En middels stor loddekvote for ringnotfartøy og trålfartøy ble da på hhv. ca 2225 og 1275 tonn i 2010. Kystfartøygruppen ble fra åpningen av fisket i begynnelsen av februar regulert med like maksimalkvoter på 370 tonn, som fra 11. mars ble økt til 470 tonn. I 2010 ble loddefisket stoppet den 25. mars.

Faktaark B-2-6 Forvaltning av kongekrabbe og regulering av fangsten

Forvaltning

I 1960-årene satte sovjetiske havforskere kongekrabbe fra Stillehavet ut i havet ved Murmanskysten. Fra midten av 1970-årene ble enkeltteksemplarer tatt som bifangst av russiske og norske fiskere. På 1980-tallet ble det registrert en økning i bifangsten av kongekrabbe, men først våren 1992 ble det tatt større mengder i norsk farvann. Også på russisk side opplevde man en vekst i kongekrabbebestanden. På møte i Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon i november samme år, forlenget man fangstforbudet som ble innført på midten av 70-tallet. Samtidig avtalte man å intensivere og koordinere forskningsarbeidet i Norge og Russland for å kunne gi kommisjonen råd om forvaltning av den nye ressursen.

I perioden 1994 - 2001 ble det gjennomført en begrenset forskningsfangst etter kongekrabbe, hvor Norge og Russland ble enige om en totalkvote som man delte likt mellom seg. En voksende krabbebestand spredte seg til relativt store områder på både norsk og russisk side i Barentshavet. I 2002 ble det åpnet for kommersiell fangst av kongekrabbe, og frem t.o.m. 2006 ble kongekrabben i Barentshavet forvaltet som en felles norsk-russisk bestand. Imidlertid har det siden 2004 vært fri fangst av kongekrabbe og utkastforbud vest for 26°Ø (ca Nordkapp), for å begrense videre spredning vestover.

I St.mld. nr. 40 (2006-2007) *Forvaltning av kongekrabbe* ble det uttrykt at den overordna målsettingen skal være å i størst mulig grad begrense en videre spredning av kongekrabbe i norske havområder, og sikre en lavest mulig bestand av kongekrabbe utenfor et kvoteregulert fangstområde i Øst-Finnmark. Innenfor det regulerte området er det et mål å forvalte bestanden på en måte som tilrettelegger for næringsaktivitet og sysselsetting i dette området.

Dagens forvaltning av kongekrabben i norske havområder er basert på stortingsmeldinga. Det vil ikke være mulig å utrydde en slik marin art, men det er lagt opp til en forvaltning som kan begrense spredningen. Vi har liten kunnskap om kongekrabbens effekter på økosystemet, men det er dokumentert at beiting påvirker bunnfaunaen. Dessuten utgjør bifangst av kongekrabbe et betydelig problem i tradisjonelle fiskerier med garn og line.

Om bestanden

Kjerneområdet for kongekrabbens utbredelse i Norges økonomiske sone (NØS) er fra Varanger til Nordkapp, dvs. innenfor det kvoteregulerte området. Bestanden sprer seg imidlertid stadig lenger vestover langs kysten, og i Troms fylke tas det nå (2010) regelmessig enkeltindivider som bifangst i andre fiskerier.

På bakgrunn av begrenset datagrunnlag og metodiske vanskeligheter har det vært vanskelig å foreta presise beregninger av bestandens størrelse og vekstpotensial. Innenfor det kvoteregulerte området i NØS ble det høsten 2009 estimert en totalbestand på ca 5 millioner individer (med skjoldlengde større enn 70 mm), herav ca 500 000 hannkrabber over et minstemål på 137 mm skjoldlengde. Til sammenligning er totalbestanden i Russlands økonomiske sone (i 2009) beregnet til over 100 millioner individer, herav 40-50 millioner voksne krabber.

Regulering

Da det i 2002 ble åpnet for kommersiell fangst av kongekrabbe ble den norske kvoten satt til 100 000 hannkrabber. Senere har kvoten økt gradvis, og for reguleringsåret 01.04.2009 – 31.03.2010 ble den norske totalkvoten i det regulerte området fastsatt til 1185 tonn hannkrabber og 106 tonn hunnkrabber. Dette er beregnet å tilsvare 474 000 hannkrabber og 50 000 hunnkrabber. Minstemålet på 137 mm skjoldlengde gjelder både hann- og hunnkrabber.

Deltakelsen i den kvoteregulerte fangsten har vært regulert ut fra prinsippet om at de som er sterkest berørt av bifangstproblemene skal prioriteres. De første årene ble det tildelt deltakeradgang for fangst av kongekrabbe til fartøy som i en forutgående periode hadde fisket et visst kvantum torsk med garn eller line, eller rognkjeks med garn, i kongekrabbens hovedutbredelsesområde. I tråd med stortingsmeldinga om forvaltning av kongekrabbe ble det fra 2008 også etablert en åpen adgang i den kvoteregulerte fangsten, som omfatter alle fartøy under 11 meter hjemmehørende i Øst-Finnmark – inkl. kommunene Nordkapp og Porsanger. I reguleringsåret 2009/10 hadde 500 fartøy adgang til å delta i den kvoteregulerte fangsten, mens i underkant av 300 fartøy deltok. Fartøykvotene er fastsatt slik at fartøy med eier på blad B i fiskermanntallet har dobbel så stor kvote som fartøy med eier på blad A.

I den frie fangsten utenfor det kvoteregulerte området ble det i 2008/09 landet totalt i overkant av 3000 tonn av ca 150 fartøy, og i 2009/10 landet 220 fartøy opp mot 5000 tonn. I områder hvor det er fri fangst er det forbudt å gjenutsette levende eller levedyktig kongekrabbe, og det er forbudt å fiske selektivt på store krabber ved bruk av fluktåpninger i teinene. Dette for at den frie fangsten skal bidra til å begrense psredningen av bestanden. Alle fartøy som deltar i den frie fangsten øst for 26°Ø er underlagt sporing, mens sporingsplikten vest for 26°Ø omfatter fartøy med lengde på eller over 10 meter.

I det kvoteregulerte området kan norske fritidsfiskere fange inntil ti krabber over minstemål til egen husholdning pr år, innenfor en redskapsbegrensning på én teine pr fisker og pr fartøy. Det er også etablert en ordning hvor reiselivsbedrifter i området kan tildeles en begrenset "turistkvote" av kongekrabbe.

Faktaark B-2-7 Regulering av fisket etter rognkjeks

Fisket etter rognkjeks er basert på utnyttelse av roгна, og foregår kystnært på grunt vann om våren når fisken søker til tareskogen for å gyte. Fisket er regulert i Nordland, Troms og Finnmark, hvor det norske fisket i hovedsak utøves.

Gytebestanden er lav i historisk sammenheng, men synes nå å ha stabilisert seg på noe over 1/3 av nivået på 1980-tallet. Bestandsanslaget er usikkert, først og fremst grunnet usikker metodikk for beregning av rekruttering. Nedgangen siden 80-tallet antas i hovedsak å skyldes naturlige årsaker, herunder nedbeitet tareskog (av kråkeboller) som er gyteområder og oppvekstområder for yngel av rognkjeks.

Deltakelsen i fisket er i stor grad påvirket av markedsforholdene for rognkjeksroгна, som varierer grunnet begrenset etterspørsel og svingninger i det totale fangstkvantumet. I perioden 1989 – 2009 varierte den årlige deltakelsen i det norske fisket mellom 226 og 827 fartøy, med et snitt på 478 fartøy. I 2008 og 2009 deltok henholdsvis 368 og 343 fartøy. Rognkjeksfisket utøves i all hovedsak med små fartøy, og har siden 1998 vært lukket mot fartøy med lengde over 13 meter.

Maksimalkvoten for de enkelte fartøy har de siste årene variert mellom 2000 og 2500 kg (utilvirket) rogn, og er for 2010 satt til 2500 kg. En del av kvantumet selvtilvirkes (saltet på tønner) av fiskerne. Vest for 26°Ø er det forbudt å fiske rognkjeks etter 20. juni, mens stoppdatoen øst for 26°Ø (i Øst-Finnmark) er satt til 5. juli. Samlet fangst var på ca 700 tonn rogn i 2008 og 425 tonn i 2009. I rund vekt utgjør dette henholdsvis ca 3800 og 2300 tonn. I tillegg tas et mindre kvantum rognkall (hannfisk) som bifangst. Rognkallen er betydelig mindre enn rognkjeksa, og vikler seg bare i liten grad inn i garnene. Minste tillatte maskevidde i rognkjeksgarn er 267 mm. Dette for å spare de minste kjeksene som er førstegangsgytere.

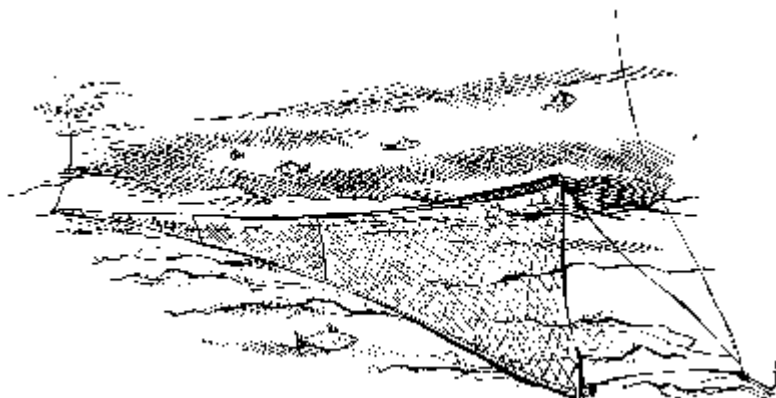
Vilkår for å delta i fisket etter rognkjeks i Nordland, Troms og Finnmark i 2010:

Fartøy under 13 meter største lengde kan delta i fisket når fartøyet er registrert i merkeregisteret og eier står ført i fiskermanntallet. Fartøy på eller over 13 meter største lengde må i tillegg ha deltatt og levert rognkjeks i minst ett av årene 2007, 2008 eller 2009.

Fartøyeier må selv stå om bord under fisket, og eier kan ikke delta i fisket etter rognkjeks med mer enn ett fartøy.

I 2010 er det dessuten åpnet for at ungdom mellom 12 og 25 år kan fiske inntil 400 kg rognkjeksrogn per person og per fartøy, i perioden fra 1. mai og frem til ovennevnte stoppdatoer for fisket. For ungdomsfisket etter rognkjeks gjelder det en redskapsbegrensning på inntil 210 meter garn, og det er satt et vilkår om at fartøyet må være mindre enn 6 meter.

Faktaark B-2-8 Regulering av fisket etter uer

Av hensyn til problemene med artsbestemmelse reguleres vanlig uer og snabeluer i sammenheng. Fisket etter uer i internasjonalt farvann i Norskehavet er begrenset til å være åpent for de fartøy som i tidligere år har deltatt i dette fisket.

Når det gjelder fisket etter uer i Norges økonomiske sone, har det i en årrekke vært forbudt å drive et direktefiske for alle redskapsgrupper innenfor et avgrenset område nord for 70°N. Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon har tidligere fastslått at Russland fra og med 2003 ikke skal ha en direktekvote på snabeluer. Fra og med 1. januar 2003 har det dessuten vært fastsatt et forbud mot direkte fiske etter uer (vanlig uer og snabeluer) med trål i hele Norges økonomiske sone nord for 62°N. Dette har vært i tråd med avviklingen av den russiske direktekvoten på snabeluer.

Det er forbudt å drive fiske med konvensjonelle redskaper etter uer nord for 62°N i månedene mars, april, mai, juni og september. Bifangstprosenten på vanlig uer og snabeluer er redusert flere ganger og er i 2010 på 15 %. Fartøy som fisker med konvensjonelle redskap kan ha inntil 20 % bifangst i fredningsperiodene.

De senere år er det dessuten også opprettet to større områder sør for 70°N hvor det har vært restriksjoner mht. redskapsbruk for nettopp å verne uerbestanden. I det ene området er det forbudt å fiske med torske-trål (135 mm) og fiske etter vassild med småmasket trål, og i det andre området er det forbudt å fiske med torske-trål (120 mm) og fiske etter vassild med småmasket trål. Man har imidlertid i disse områdene tillatt fiske etter vassild med flytetral i perioden 1. mars - 31. mai, men disse fartøyene har ikke anledning til å ta uer eller blåkveite som bifangst. Ved fiske etter vassild utenfor de stengte områdene er det tillatt å ha inntil 5 % innblanding av uer i vekt i de enkelte fangster og ved landing. Det er fra 2005 også innført et forbud mot å fiske kolmule med småmasket trål i de samme områdene.

Faktaark B-2-9 Regulering av fisket etter blåkveite

Status for blåkveitebestanden vurderes ikke i henhold til referansepunkter. Gytebestanden, som har vært lav siden slutten av 1980-årene, synes å ha hatt en økende trend siden begynnelsen av 2000-tallet. Rekrutteringen synes å ha vært stabil over lang tid, men med indikasjoner på en økning i 2008. Fiskedødeligheten har vært nedadgående siden begynnelsen av 1990-årene.

Forvaltningsråd og totalkvote

Med en gjennomsnittlig årlig fangst på ca 13 000 tonn de siste årene er det indikasjoner på vekst i bestanden. For å sikre fortsatt vekst i bestanden, har ICES har anbefalt at fangstuttaket begrenses til dette nivået.

Blåkveitebestanden forvaltes av Norge og Russland i fellesskap. I Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon ble partene høsten 2009 enige om en fordelingsnøkkel for blåkveite. Denne gir Norge en andel på 51 %, 45 % til Russland og 4 % avsetning til tredjeland for fiske i fiskevernsonen ved Svalbard. Partene ble også enige om en totalkvote på 15 000 tonn per år i tre år fremover, hvilket innebærer 7650 tonn årlig til Norge. Fordelingen mellom landene er basert på et omfattende vitenskapelig arbeid av norske og russiske forskere. Av den norske kvoten for 2010 er det satt av 750 tonn til forskningsformål. Den norske kvoten er i underkant av nivået for norsk fangst de siste årene.

Regulering av fisket

Bare fartøy under 28 meter som fisker med konvensjonelle redskaper kan delta i kystflåtens direktefiske etter blåkveite. Fisket er regulert som et åpent tilleggs-/sesongfiskeri for de som har anledning til å delta. I perioden 2005 – 2009 deltok årlig mellom ca 250 og 600 fartøy i kystflåtens direktefiske etter blåkveite. Deltakelsen har generelt vært nedadgående.

I 2010 ble kystflåtens fiske etter blåkveite gjennomført over to perioder. Dette for å ta hensyn til varierende fiskemuligheter og tilgjengelighet langs kysten. Første periode startet 31. mai, og andre periode startet 2. august. De enkelte fartøy kunne delta i begge periodene, men det var krav om påmelding til fisket. Fisket er regulert med maksimalkvoter, som for 2010 ble satt til 12,5 tonn for fartøy under 14 meter, 15 tonn for fartøy mellom 14 og 20 meter, og 17,5 tonn for fartøy mellom 20 og 27,99 meter. Fisket stoppes når periodekvotene (2x 1800 tonn i 2010) beregnes å være oppfisket.

Kyst fartøy som ikke har adgang til å delta i direktefisket etter blåkveite, eller når dette fisket ikke er tillatt, er det ved fiske etter andre fiskeslag nord for 62°N tillatt å ha blåkveite som bifangst. Mengden blåkveite om bord, ved avslutning av fisket og av landet fangst kan ikke overskride 7 %. For fartøy som leverer flere ganger pr uke avregnes bifangsten på ukbasis. Blåkveite tatt som bifangst første halvår går til fradrag i det enkelte fartøys maksimalkvote i det direkte fisket. Kystfartøy over 28 meter kan ikke delta i direktefisket etter blåkveite, og kan i 2010 ikke ha mer enn 17,5 tonn blåkveite som bifangst.

Konvensjonelle havfiskefartøy og trålere hadde frem til 2010 kun adgang til å ha blåkveite som bifangst innenfor en ramme på 40 tonn per fartøy. Disse fartøyene kan nå fiske 40 tonn per fartøy i et direktefiske, men kvantumet må også dekke eventuell bifangst. Dette innebærer at havfiskeflåten vil fiske omtrent 3000 tonn blåkveite i 2010.

Faktaark B-2-10 Regulering av fisket etter torsk i Nordsjøen

Bestandssituasjonen for torsk i Nordsjøen er fremdeles vanskelig. Bestanden har redusert reproduksjonsevne og det er risiko for at beskatningen ikke er bærekraftig. En omforent høstingsregel ble vedtatt av EU og Norge høsten 2008. Denne er vurdert av ICES til å oppfylle føre-var-kriteriene. Det er også i 2010 nødvendig å videreføre en streng regulering av dette fisket. Dette innebærer at et direkte fiske etter torsk bare er tillatt for fartøy som fisker med konvensjonelle redskap. Alt trålfiske skal fremdeles reguleres med bifangstregler. Bifangstavsetningen til trålerne er i 2010 på 1500 tonn.

Kvotavtalen mellom Norge og EU ble undertegnet 26. januar 2010. For torsk ble det fastsatt en TAC på 33 552, i tråd med forvaltningsplanen. Den norske kvoten i Nordsjøen er for 2010 på 5247 tonn etter avsetning til tredjeland og forskningsformål. Avsetning til forskningsformål er 85 tonn. I 2009 var kvoten 4514 tonn.

Fartøy som fisker med konvensjonelle redskap som har adgang til å delta kan fiske og lande inntil 3447 tonn torsk fra Nordsjøen. Fartøy som fisker med konvensjonelle redskap som har adgang til å delta kan fiske og lande inntil 105 tonn torsk i Skagerrak utenfor grunnlinjene.

Fartøy som i 2004 fikk dispensasjon fra forbudet mot å fiske direkte etter torsk i Skagerrak utenfor grunnlinjene, kan maksimalt fiske inntil 7 tonn torsk i Skagerrak utenfor grunnlinjene i 2010.

Minstemål for torsk i Nordsjøen ble i 2009 økt fra 30 cm til 40 cm.

Se [Faktaark E-7-9](#) om deltakerregulering.

Faktaark B-2-11 Regulering av fisket etter sei sør for 62°N

Seibestanden er i god forfatning. For å sikre at bestanden fortsatt holdes på et høyt nivå, ble Norge og EU enige om en kvote som er i tråd med forvaltningsplanen, og godt innenfor et føre-var-nivå. Den norske kvoten av sei sør for 62°N er på 56 563. Av dette avsettes 250 tonn til forsknings- og skoleformål.

Kvoten fordeles mellom de ulike fartøygrupper på følgende måte:

Gruppekvoten for notfartøy utgjør 5500 tonn og for konvensjonelle fartøy 8000 tonn. Resten av den norske seikvoten blir tildelt trålerne. Industri- og nordsjøtrålerne får en gruppekvote på 8025 tonn. Av gruppekvoten til industri- og nordsjøtrålerne er det satt av 3000 tonn for å dekke bifangst av sei i industritrålfisket. Torsketrålerne får en gruppekvote på 27 603 tonn, mens seitrålerne kan fiske 7184 tonn sei i 2010.

Fartøy som fisker med konvensjonelle redskaper blir regulert med maksimalkvoter på 600 tonn. Det konvensjonelle fisket for fartøy over 28 meter kan bli stoppet av Fiskeridirektoratet når det er 1400 tonn igjen av gruppekvoten.

Fabrikkrålerne har en maksimalkvote på 1680 tonn og ferskfisk- og småtrålerne har en maksimalkvote på 1200 tonn. Seitrålerne har maksimalkvote på 1200 tonn for fartøy med kvotefaktor lik 1. Fartøy med pelagisk tråltillatelse, nordsjøtråltillatelse og avgrenset nordsjøtråltillatelse har ulike kvoter basert på hva de fisket i årene 2006 til 2008.

Reguleringsmuligheter:

Ved utskiftning eller forlengelse av fartøy med seitråltillatelse til større fartøy etter 31. desember 2001 skal erstatningsfartøyets kvote beregnes etter utskiftningsfartøyets lengde før nevnte skjæringsdato.

Når fisket er stoppet, kan det ved konsumfiske etter andre fiskeslag tas inntil 10 % bifangst av sei rund vekt i de enkelte fangster og av landet fangst. Fiskeridirektoratet kan stoppe fisket når totalkvoten, gruppekvote eller periodekvotene er beregnet oppfisket.

Ny fordeling og regulering av nordsjøtrålerne

Fiskeri- og kystdepartementet besluttet 19. mars 2010 ny fordeling og regulering i fisket etter sei i Nordsjøen og Skagerrak for fartøy med pelagisk tråltillatelse, nordsjøtråltillatelse og avgrenset nordsjøtråltillatelse.

En av utfordringene med å regulere nordsjøtrålerne er at det er stor spredning i seifangstene i alle tre gruppene. På fartøynivå har fisket de senere år blitt regulert med maksimalkvoter fra årets begynnelse. På bakgrunn av utviklingen i fisket har disse maksimalkvotene blitt opphevet i løpet av året. Nedgang i seikvoten og økning i fiskeinnsatsen gjør det nødvendig med strengere regulering for å holde fisket innenfor gruppekvoten.

Fordeling

Med virkning fra 2011 tildeles fartøy med pelagisk tråltillatelse og fartøy med nordsjøtråltillatelse 77 % av seikvoten til nordsjøtrålerne, mens fartøy med avgrenset nordsjøtråltillatelse tildeles 23 % av seikvoten til nordsjøtrålerne.

Regulering av fartøy med pelagisk tråltillatelse eller nordsjøtråltillatelse

Fartøy med pelagisk tråltillatelse eller nordsjøtråltillatelse kan maksimalt fiske og lande inntil 400 tonn i 2010. Fra og med 2011 fastsettes kvoten til det enkelte fartøy med pelagisk tråltillatelse og fartøy med nordsjøtråltillatelse ved at alle gis et likt grunnkvantum og deretter anvendes fastsatt konsesjonskapasitet for å beregne den endelige kvoten til det enkelte fartøy.

Regulering av fartøy med avgrenset nordsjøtråltillatelse

Fartøy med avgrenset nordsjøtråltillatelse som har fisket mer enn 325 tonn sei i ett av årene 2006, 2007 eller 2008 gis kvotefaktor 1,0 og kan maksimalt fiske og lande inntil 400 tonn i 2010. Øvrige fartøy med avgrenset nordsjøtråltillatelse gis en kvotefaktor på 0,5 og kan maksimalt fiske og lande inntil 200 tonn i 2010. Fra og med 2011 vil kvotenivået som fastsettes for faktor 1,0 reflektere en hensiktsmessig overregulering i gruppen.

Se [Faktaark E-7-8](#) om deltakerregulering.

Faktaark B-2-12 Regulering av fisket etter rødspette i sør

Rødspette er en flyndrefisk som i Nordsjøen og Skagerrak forvaltes av Norge og EU i fellesskap. I følge ICES har bestanden full reproduksjonskapasitet og den høstes bærekraftig. Totalkvoten for 2010 er på 63 825 tonn. EU opererer med en høstingsregel som ikke er formelt godkjent av Norge. Partene skal samarbeide for å bli enige om en felles forvaltningsplan.

Den norske kvoten i Nordsjøen for 2010 er på 4268 tonn, mens kvoten i Skagerrak er på 187 tonn. Dette er en økning fra 2009.

Reguleringene er lagt opp for å sikre det konvensjonelle rødspettefisket, og samtidig ta høyde for bifangst av rødspette i trålfisket.

Fartøy som fisker med konvensjonelle redskaper kan i 2010 fiske inntil 200 tonn i Nordsjøen og 80 tonn i Skagerrak. Fartøy med nordsjøtråltillatelse og avgrenset nordsjøtråltillatelse kan fiske 4 068 tonn i Nordsjøen og 107 tonn i Skagerrak.

Faktaark B-2-13 Regulering av fisket etter reke i sør

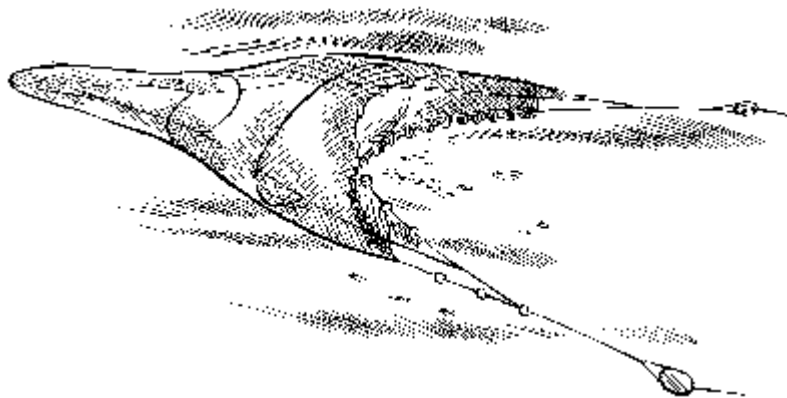
Rekene i Nordsjøen og Skagerrak forvaltes av Norge og EU i fellesskap. For 2010 er partene enige om en avtale som innebærer at Norge får en rekekvote på totalt 8767 tonn i Skagerrak og Nordsjøen. Kvoten i Skagerrak er på 4200 tonn, og i Nordsjøen på 4567 tonn. Av kvoten i Nordsjøen avgir Norge 420 tonn til EU og 138 tonn til Sverige, hvilket gir en disponibel kvote i Nordsjøen på 4009 tonn. Disse kvotestørrelsene er i tråd anbefalingen fra ICES

Fisket etter reker i Nordsjøen og Skagerrak har siden 1998 vært regulert med felles periode- og maksimalkvoter. Rekene i de to områdene tilhører samme bestand, og det er ingen biologisk begrunnelse for å regulere fisket separat for hvert område.

Reguleringene har ikke endret seg de siste årene. Den samlede kvoten kan fiskes over tre perioder. I den første perioden fra 1. januar fram til 30. april kan 40 % av den samlede kvoten fiskes, i de to neste periodene 30 % i hver periode. Maksimalkvoten for det enkelte fartøy er satt til 45 tonn i første periode og 35 tonn i hver av de etterfølgende periodene.

Fartøy under 20 meter største lengde kan fortsette fisket innenfor et garantert kvantum på 7 tonn i hver av de tre periodene, selv om periodekvotene er oppfisket. Det enkelte fartøy sitt fiske i 2010 er avgrenset til 6 tonn reker per tur.

Se [Faktaark E-7-6](#) om deltakerregulering.

Faktaark B-2-14 Regulering av fisket etter nordsjøsild

Nordsjøsild er en pelagisk stimfisk som finnes i Nordsjøen, Skagerrak og Kattegat. Det er både høst-, vinter- og vårgytende sild i området, men den høstgytende nordsjøsilda dominerer. Norge og EU forvalter nordsjøsilda i fellesskap, og forvaltningen er basert på en forvaltningsplan som er godkjent av ICES til å være i tråd med føre-var prinsippet.

Bestanden av nordsjøsild har hatt sviktende rekruttering i de senere årene. Basert på forvaltningsplanen er kvoten for 2010 satt til 164 300 tonn, noe som er en nedgang på rundt 7000 tonn fra 2009. Den norske andelen av kvoten for 2010 er på 47 647 tonn i Nordsjøen og 4515 tonn i Skagerrak. Etter overføring til tredjeland og avsetning til forsknings- og undervisningsformål står det igjen 49 735 tonn i Nordsjøen og Skagerrak i 2010.

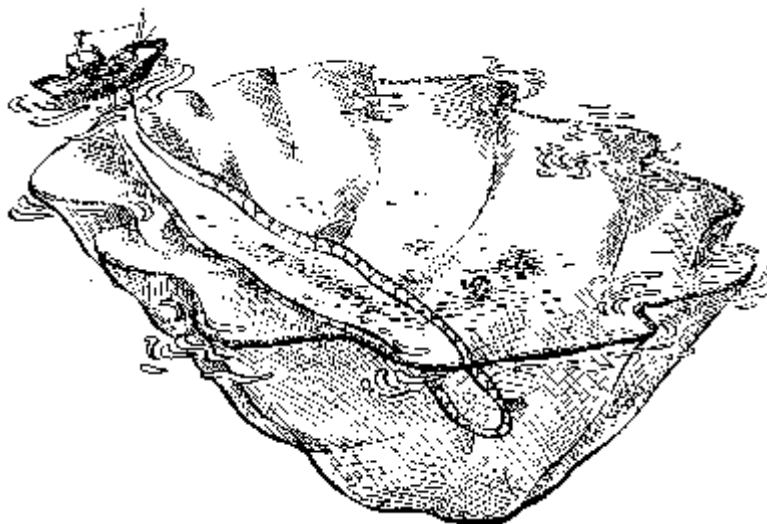
Den norske kvoten er fordelt med 7000 tonn til kystfartøygruppa, 3481 tonn til de pelagiske trålerne og 36 898 tonn til ringnotgruppen. Av ringnotgruppen sin kvote skal 2355 tonn tilfalle fartøy i SUK-gruppen.

Fisket for fartøy i lukket gruppe i kystgruppen blir regulert med maksimalkvoter, men med en garantert kvote i bunnen. Kvoteene er differensierte ut fra fartøyenes hjemmelslengde, og varierer i 2010 fra 8 tonn for de minste og opp til 128 tonn for de største fartøyene. Fartøy i åpen gruppe kan fiske inntil 10 tonn innenfor en avsetning på 150 tonn. Av kystfartøygruppens kvantum er det også avsatt 500 tonn til låssettingsfiske innenfor grunnlinjene i Skagerrak.

Kvantumet til fartøy med pelagisk trållatelse er satt av til å dekke innblanding i fiske etter andre arter.

For ringnotflåten er andelen av Skagerrak-kvoten som kan fiskes i Nordsjøen i 2010 20 %.

Se [Faktaark E-7-7](#) om deltakerregulering.

Faktaark B-2-15 Regulering av fisket etter brisling

Etter forhandlinger med EU har Norge i 2010 en kvote på 10 000 tonn havbrisling i Nordsjøen og 3900 tonn brisling i Skagerrak.

Bestandssituasjonen

I den årlige avtale mellom Norge og EU fastsettes det hvilket kvantum brisling Norge kan fiske i EU-sonen i Nordsjøen. Fisket i Norges økonomiske sone etter havbrisling er ikke kvoteregulert. Det er bare adgang til å fiske i norsk sone når kvoten i EU-sonen er oppfisket. Brisling i Nordsjøen har kort livssyklus med store naturlige variasjoner i biomasse. Brislingbestanden består av få årsklasser med overvekt av 1-årsklassen i fangstene. Dette er grunnen til at ICES legger til grunn at flerårig råd om forvaltning er urealistisk. Det vises for øvrig til ICES sin tilrådning for 2010. Bestandssituasjonen og havbrislingfisket er avhengig av inngående årsklasse.

Fisket etter havbrisling i Nordsjøen

Norske fartøy med ringnottillatelse og pelagisk trål-/nordsjøtrållatelse kan fiske og lande inntil 10 000 tonn havbrisling i EU-sonen i 2010, det samme som i 2009. Når kvantumet er beregnet oppfisket, kan Fiskeridirektoratet åpne for fiske etter brisling i Norges økonomiske sone vest for en rett linje mellom Hanstholmen fyr og Lindesnes fyr. Fiskeridirektoratet kan stoppe fisket når total- eller områdekvotene er beregnet oppfisket. De kan også endre forskriften og fastsette nærmere bestemmelser som er nødvendige for å oppnå en rasjonell og hensiktsmessig utøvelse eller gjennomføring av fisket.

For å unngå et uhenksomessig fiske kan Norges Sildesalgslag eller Fiskeridirektoratet fastsette hvor mange fartøy som tar utseiling og fastsette utseilingsstopp. Norges Sildesalgslag kan fastsette utseilingsstopp når situasjonen tilsier det. Fartøy som har meldt utseiling til Norges Sildesalgslag har en maksimalkvote på 1200 tonn. Fiskeridirektoratet kan endre maksimalkvoten. Havbrislingfangster kan inneholde inntil 10 % sild i vekt ved landing. Det er forbudt å fiske havbrisling i EU-sonen og i Norges økonomiske sone vest for en rett linje mellom Hanstholmen fyr og Lindesnes fyr fra og med 1. april til og med 31. juli.

Fiske i Skagerrak

Kystbrislingen er fredet fram til og med 31. mai med hjemmel i §1 i forskrift 13. november 1961 om fredning av brisling for hermetisk nedlegging av brisling og småsild. Skagerrak-kvoten går under det tradisjonelle kystbrislingfisket.

I henhold til årlig avtale mellom EU og Norge om fisket i Skagerrak kan det fiskes 52 000 tonn brisling i avtaleområdet. Det tradisjonelle brislingfisket på kysten og inne i fjordene vest for Lindesnes er ikke regulert ved hjelp av kvantumsbegrensning. Norges posisjon i Skagerrakforhandlingene har vært at blandingsfisket, som tradisjonelt har inneholdt mye småsild, trappes ned og eventuelt avvikles.

Fisket er for en stor del et blandingsfiske med ungsild. Dette fisket er derfor underlagt de samme restriksjoner som gjelder for fisket etter ungsild. I henhold til trepartsavtalen med Sverige og Danmark har Norge adgang til å fiske 3900 tonn brisling i Skagerrak i 2010, som er samme kvantum som for 2009. Denne kvoten er for fartøy som har adgang til å delta i kystbrislingfisket og adgang til å delta i kystfartøygruppens fiske for 2010.

Faktaark B-2-16 Regulering av fisket etter norsk vårgytende sild

Det fastsettes en årlig forskrift for regulering av fisket etter norsk vårgytende sild (NVG-sild). Denne forskriften regulerer fordelingen av kvoten mellom fartøygruppene og innenfor de enkelte fartøygrupper. Forskriften gir dessuten regler om selve gjennomføringen av fisket. Det foretas mindre justeringer av reguleringsopplegget gjennom supplerende forskrifter i løpet av året. Se også [Faktaark A-14](#) om forvaltningen av norsk vårgytende sild.

Gytebestanden av NVG-sild er estimert til 12,2 millioner tonn i 2010, hvilket på tross av en liten nedgang fra toppåret 2009, betyr at bestanden fremdeles er større enn på flere tiår. Partene som forhandler om forvaltningen av NVG-sild (EU, Færøyene, Island, Russland og Norge) avtalte en totalkvote for 2010 på 1 483 000 tonn. Dette er i tråd med hva Det internasjonale havforskningsrådet (ICES) anbefalte som maksimaluttak. I de bilaterale forhandlingene med Russland i 2009 ble det avtalt overføring av 30 000 tonn lodde fra den russiske kvoten i bytte mot 10 000 tonn NVG-sild. Etter dette er den norske kvoten for 2010 totalt på 894 630 tonn, inkludert en avsetning på 4090 tonn til forskning, undervisning og agn.

Følgende tre fartøygrupper kan delta i fisket etter NVG-sild:

- Ringnotfartøy, dvs. fartøy med ringnotkonsesjon
- Trålere med tillatelse til å fiske NVG-sild med trål
- Kystfartøy, når fartøyet har adgang til å delta i medhold av deltakerforskriften (se [Faktaark E-7-4](#) om deltakeradgang i kystgruppens fiske etter NVG-sild);

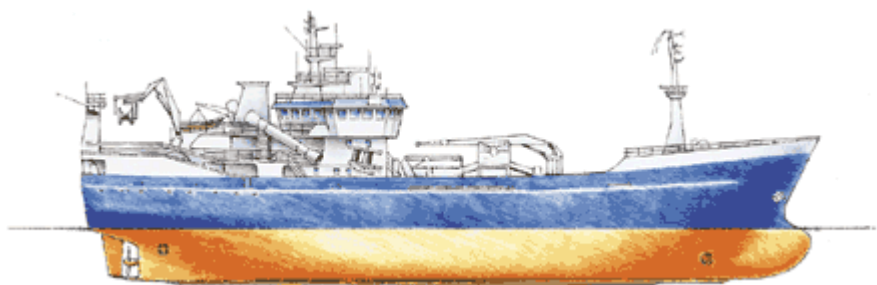
Kvoten er fordelt på følgende måte mellom fartøygruppene;

– Ringnotfartøy	461 823 tonn	(51,9 %)
– Trålere	97 318 tonn	(10,9 %)
– Kystfartøy	331 399 tonn	(37,2 %)

Innad i fartøygruppen fordeles kvoten på følgende måte;

- I ringnotgruppen tildeles fartøykvoter etter "universalnøkkelen".
- I trålgruppen tildeles fartøykvoter etter "basiskvotenøkkelen".
- I kystfartøygruppen tildeles garanterte fartøykvoter på bakgrunn av hjemmelslengde og tilhørende kvotefaktor i henhold til en vedtatt kvotestige. Hvert fartøy reguleres med maksimalkvoter og et garantert kvantum i bunn.

Faktaark B-2-17 Regulering av fisket etter makrell

Fisket etter makrell reguleres gjennom tre fartøygrupper: kystfartøygruppen, trålgruppen og ringnotgruppen. Det pågår fremdeles forhandlinger om en helhetlig forvaltning av bestanden av nordøstatlantisk makrell (se [Faktaark A-18](#)). Den norske kvoten for 2010 er derfor basert på ICES' råd og tilsvarende andel som for 2009, og er satt til 180 424 tonn. Kvoten fordeles etter avsetning til forsknings- og undervisningsformål mellom fartøygruppene med 135 513 tonn (77,5 %) til ringnotgruppen, 33 711 tonn (18,5 %) til kystfartøygruppen og 7051 tonn (4,0 %) til trålgruppen.

Kystfartøygruppen

Kystfartøyene reguleres med maksimalkvoter og garanterte fartøykvoter. Av gruppekvoten tildeles 20 937 tonn makrell til fartøy på 21,35 meter største lengde eller mindre som fisker med not og 11 274 tonn makrell til fartøy på 21,35 meter største lengde eller mindre som fisker med garn/nøre. Kystnotfartøy under 13 meter kan i tillegg fiske 1000 tonn makrell, overført fra ringnotgruppens kvote. Fartøy under 13 meter største lengde i åpen gruppe kan fiske og levere innenfor en avsetning på 400 tonn makrell. I tillegg er det avsatt 100 tonn makrell til ikke-manntallsførte fiskere som fisker med landnot.

Fartøy med største lengde under 13 meter og fartøy med største lengde mellom 13 og 14,99 meter med hjemmelslengde mellom 10 og 12,99 meter, med adgang til å delta i fisket med not, kan fra og med 1. januar fiske og lande følgende kvanta makrell:

<u>Fartøylengde (største lengde)</u>	<u>Maksimalkvote</u>	<u>Garantert kvantum</u>
under 10,00 meter	82 tonn	43 tonn
10,00 – 12,99 meter	104 tonn	54 tonn
13,00 – 14,99 meter	302 tonn	157 tonn

Fartøy med største lengde på eller over 13 meter med adgang til å delta i fisket med not, kan fra og med 1. januar fiske og lande følgende kvanta makrell:

<u>Fartøylengde (største lengde)</u>	<u>Fartøykvote</u>
under 10,00 meter	24 tonn
10,00 – 12,99 meter	31 tonn
13,00 – 14,99 meter	90 tonn
15,00 – 17,99 meter	132 tonn
18,00 – 21,35 meter	213 tonn

Fartøy med adgang til å delta med garn eller snøre, kan fra og med 1. januar fiske og lande følgende kvanta makrell:

<u>Fartøylengde (største lengde)</u>	<u>Fartøykvote</u>	<u>Garantert kvantum</u>
under 10,00 meter	40,25 tonn	32 tonn
10,00 – 10,99 meter	70,43 tonn	56 tonn
11,00 – 14,99 meter	70,43 tonn	56 tonn
15,00 – 21,35 meter	85,73 tonn	69 tonn

Fartøy med adgang til å delta i åpen gruppe kan fiske og lande inntil 5 tonn makrell.

Reguleringsmodellen for den lukkede kystfartøygruppens fiske er blitt gjennomgått, blant annet med en høringsprosess. På bakgrunn av dette vil det skje vesentlige endringer i reguleringsopplegget for denne gruppen fra og med 2011.

Se for øvrig [Faktaark E-7-5](#) om deltakerregulering.

Trålgruppen

Trålgruppens fiske etter makrell reguleres gjennom fartøykvoter. Kvoten til det enkelte fartøy fremkommer ved å multiplisere basiskvoten for fartøyet med den faktor Fiskeridirektoratet fastsetter.

Bare fartøy med makrelltråltillatelse kan delta i fisket etter makrell. Fisket må foregå nord for 62°N.

Ringnotgruppen

Ringnotfisket etter makrell reguleres med fartøykvoter, og gruppekvoten i 2010 er fordelt med 124 285 tonn til konsesjonspliktige fartøy og 11 228 tonn til ringnotfartøy uten konsesjon (SUK). Kvotene til det enkelte fartøy fremkommer ved å multiplisere basiskvoten for fartøyet med den faktoren en får ved å dividere de respektive gruppekvote med summen av basiskvotene. Fiskeridirektoratet fastsetter faktoren og kan endre denne. For SUK legges fastsatt basiskvote per 19. november 2006 til grunn for utregning av fartøykvoten.

Begrensning i landnotfisket for ikke-manntallsførte fiskere

Det er innført begrensninger for ikke-manntallsførte fiskere som er gitt dispensasjon for landnotfiske etter makrell. Den enkelte utøver kan fiske og lande inntil 15 tonn makrell. Uten hensyn til eventuell stopp i fisket kan den enkelte utøver fiske inntil 5 tonn makrell.

Faktaark B-2-18 Regulering av fisket etter kolmule

Norge, EU, Færøyene og Island er enige om forvaltningen av kolmule for 2010. Bestandssituasjonen for kolmule har de siste årene vært preget av sviktende rekruttering og kyststatene har derfor avtalt en reduksjon av kvoten for 2010. Totalkvoten for kolmule for 2010 blir på 540.000 tonn. Dette er en reduksjon fra 2009, da totalkvoten var 590.000 tonn. Kvoten er i tråd med den felles forvaltningsplanen som ble vedtatt i 2009. Ifølge ICES er forvaltningsplanen i tråd med føre-var-prinsippet.

Den norske totalkvoten er i 2010 på 205 792 tonn. Dette skal fiskes og landes i Norges indre farvann, sjøterritorium, økonomiske sone, fiskerisone ved Jan Mayen, fiskevernsonen ved Svalbard og i internasjonalt farvann. Det er satt av 1500 tonn til dekning av bifangst av kolmule i andre fiskeri, og 2360 tonn til forskings- og undervisningsformål. Fiskeridirektoratet har fullmakt til å fastsette fartøyskvoter/maksimalkvoter.

Som en del av kyststatsavtalen har Norge og EU avtale om gjensidig soneadgang. I tillegg kan hele kvoten av kolmule i den bilaterale fiskeriavtalen med EU fiskes i EU-sonen. Totalt kan norske fartøy fiske 148 602 tonn i EU-farvann. -

Norge kan fiske inntil 12 995 tonn i færøysonen i henhold til Færøyavtalen, samt 22 515 tonn av kyststatskvoten. I tillegg til dette kan norske fartøy fiske ytterligere 40 000 tonn i Færøysonen i henhold til den bilaterale avtalen. Totalt kan Norge fiske 77 510 tonn i Færøysonen.

Er kolmule forsettlig eller uaktsomt dumpet eller på annen måte drept ned, kan Fiskeridirektoratets regionkontor fatte vedtak om en forholdsmessig avkortning av kvoten. Fiskeridirektoratet er klageinstans.

Faktaark B-2-19 Regulering av fisket etter dyphavsarter

På årsmøtet i Den nordøstatlantiske fiskerikommisjonen (NEAFC) i november 2002 ble det vedtatt å "fryse" innsatsen i fiske etter dyphavsarter i 2003, ved at partene skulle begrense fisket sitt til det høyeste nivået de hadde hatt i ett av de foregående årene. Vedtaket gjaldt fiske i NEAFCs reguleringsområde, dvs. internasjonalt farvann i Nordøst-Atlanteren. Vedtaket i 2002 omfattet 22 dyphavsarter.

I tråd med dette vedtaket fastsatte Norge en begrensning av innsatsen i norsk fiske etter dyphavsarter i 2003. Reguleringen innebar at 17 fartøy kunne fiske i til sammen 782 fiskedøgn. På årsmøtet i NEAFC i 2004 ble det besluttet å redusere innsatsen med 30 %, slik at rammen for norsk innsats ble redusert fra 782 til 547 fiskedøgn. I tillegg ble listen over arter som omfattes av reguleringen utvidet fra 22 til 49 arter. Dette ble gjennomført i Norge for 2005. I 2006 ble det innført et forbud mot å sette garn dypere enn 200 meter i ICES områdene X, XII og XIV utenfor noen stats jurisdiksjon i internasjonalt område (se kartskisse under [Faktaark A-5](#)).

På årsmøtet i NEAFC i 2006, ble det vedtatt å redusere innsatsen med 35 % fra 2003-nivå. Dette innebar at antall fiskedøgn ble redusert fra 547 i 2006 til 508 i 2007. Forbudet mot å sette garn dypere enn 200 meter, ble videreført. I tillegg ble det vedtatt å innføre et moratorium på orange roughy. Årsmøtet vedtok også at kontraktspartene skal sikre at fangst av haiarter blir fullt utnyttet, og at fartøy ikke kan ha om bord haifinner, som utgjør mer enn 5 % av vekten av den totale haifangsten om bord ved landing. Ved bifangst av hai, skal levedyktig fangst kastes ut dersom det er mulig, og fangsten ellers ikke vil bli utnyttet.

NEAFC gikk på årsmøtet i november 2009 inn for å videreføre gjeldende reguleringer av fisket etter dyphavsarter også i 2010. Dette innebærer at 17 norske fartøy kan fiske i ICES statistikkområder X, XII og XIV i inntil 508 fiskedøgn. I tillegg til begrensning i antall fartøy og fiskedøgn har det vært satt frist for utseiling. Videre ble det i henhold til NEAFC's vedtak åpnet for et begrenset fiske av orange roughy fra 2008. Imidlertid opprettholdes det generelle forbudet mot fiske på orange roughy i ICES-statistikkområder I-XIV. Fartøy fra kontraherende parter kan likevel gjennomføre et fiske innenfor en kvote på 150 tonn per part, med unntak av i områdene V, VI og VII. Deltakelsen er begrenset til å gjelde fartøy fra kontraherende parter som har deltatt i dette fisket før 2005. Ingen norske fartøy fyller vilkårene for å delta i dette fisket. Det er forbudt for norske fartøy å fiske og lande følgende arter i ICES statistikkområder X, XII og XIV utenfor noen stats jurisdiksjon (internasjonalt område) i 2010. Følgende arter omfattes av reguleringen:

1. Bairds's smoothhead (*Alepocephalus bairdii*)
2. Risso's smoothhead (*Alepocephalus rostratus*)
3. Blå antimora (*Antimora rostrata*)
4. Dolfisk (*Aphanopus carbo*)
5. Iceland catshark (*Apristurus* spp.)
6. Vassild (*Argentina silus*)
7. Beryx (*Beryx* spp.)
8. Brosme (*Brosme brosme*)
9. Gulper shark (*Centrophorus granulosus*)
10. Brunhå (*Centrophorus squamosus*)
11. Islandshå (*Centroscyllium fabricii*)
12. Dypvannshå (*Centroscymnus coelolepis*)
13. Bunnhå (*Centroscymnus crepidater*)
14. Dypvanns rød-krabbe (*Chacon* (*Geyron*) *affinis*)
15. Havmus (*Chimaera monstrosa*)
16. Frilled shark (*Chlamydoselachus anguineus*)
17. Havål (*Conger conger*)
18. Skolest (*Coryphaenoides rupestris*)
19. Spansk håkjerring (*Dalatias licha*)
20. Gråhå (*Deania calceus*)
21. Svart (dypvanns) kardinalfisk (*Epigonus telescopus*)
22. Stor svarthå (*Etmopterus princeps*)
23. Svarthå (*Etmopterus spinax*)
24. Hågjel (*Galeus melastomus*)
25. Mouse catshark (*Galeus murinus*)
26. Blåkjefte (*Helicolenus dactylopterus*)
27. Kamtann hai (*Hexanchus griseus*)
28. Orange roughy (*Hoplostethus atlanticus*)
29. Silver roughy (pink) (*Hoplostethus mediterraneus*)
30. Blåvinget havmus (*Hydrolagus mirabilis*)
31. Reimfisk (slirefisk) (*Lepidopus caudatus*)
32. Ulvefisk (*Lycodes esmarkii*)
33. Isgalt (*Marcrourus berglax*)
34. Blålange (*Molva dypterygia*)
35. Lange (*Molva molva*)
36. Mora (*Mora moro*)
37. Tornhå (*Oxynotus paradoxus*)
38. Flekkpagell (*Pagellus bogaraveo*)
39. Forkbeards/Skjellbrosme (*Phycis* spp)
40. Vrakfisk (*Polyprion americanus*)
41. Rundskate (*Raja fyllae*)
42. Isskate (*Raja hyperborea*)
43. Svartskate (*Raja nidarosiensis*)
44. Blåkeite (*Reinhardtius hippoglossoides*)
45. Straightnose rabbitfish (*Rhinochimaera atlantica*)
46. Knifetooth dogfish (*Scymnodon ringens*)
47. Lusuer (*Sebastes viviparus*)
48. Håkjerring (*Somniosus microcephalus*)
49. Spiny skorpionfisk (*Trachyscorpia cristul*)

Faktaark B-2-20 Høsting av dyreplankton

I mars 2006 ble det av føre-var-hensyn innført et generelt forbud mot at norske fartøy kan fiske rødåte, krill og andre dyreplankton i Det nordøstlige Atlanterhav. Det har imidlertid blitt tildelt tillatelser til en begrenset forsøksfangst.

Det må foreligge tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag før det eventuelt åpnes for kommersiell høsting av dyreplankton. Eventuell høsting må skje i tråd med føre-var-prinsippet og de krav havressursloven stiller. Produksjonen av dyreplankton utgjør en nøkkelfunksjon i økosystemene, og det stilles ekstra krav til kunnskapsgrunnlaget før det kan åpnes for høsting av bestander på et så lavt trofisk nivå.

Forskningsprosjektet HARVEST (*Harvesting at lower trophic levels – stock assessment and ecological consequences*), som er et samarbeid mellom HI, NTNU, SINTEF og UiT, har et hovedmål beskrevet slik: "Our overall goal is to assess stocks of zooplankton and quantify ecological consequences of harvesting at lower trophic levels". Dette prosjektet avsluttes i 2011. Det synes imidlertid å være langt frem til man har nærmet seg en god forståelse og kvantitativ kunnskap om våre marine økosystem.

Raudåte (*Calanus finmarchicus*) – en hoppekreps som blir opptil 3 mm lang – er en sentral planktonorganisme i økosystemet i Norskehavet, hvor den utgjør hovedmengden av dyreplanktonet. Raudåta beiter på planteplankton, mens den selv er byttedyr for fiskelarver og voksen pelagisk fisk som sild og makrell.

Faktaark B-3 Ressursfordeling

Fiskeressursene representerer en nasjonal felles ressurs og en verdifull del av naturgrunnlaget som det norske samfunn bygger på. Fordelingen av fiskeressursene skjer gjennom begrensninger på adgangen til å delta i fisket og gjennom fordeling av fangstmuligheter i form av fiskekvoter.

Etter at de årlige totalkvotene er fastsatt ut fra tilgjengelige vitenskapelige råd og i forhandlinger med berørte land, utarbeides reguleringsforskrifter for ulike fiskerier. Fordeling av fiskekvoter inngår som en del av reguleringene, som er basert på skriftlige høringer, reguleringsmøtet (se faktaark B-1), faglige råd fra Fiskeridirektoratet og politiske føringer.

En vitenskapelig tilrådning om hva som kan høstes av en fiskebestand omfatter som regel alt uttak gjennom det forskerne benevner "fiskedødelighet". Med dette menes den dødeligheten som bestanden påføres gjennom samlet fiskeriaktivitet. Når totalkvote er fastsatt i tråd med en slik tilrådning må derfor alt uttak være innenfor denne kvoten. Havressurslovens § 11 slår fast at all høsting skal være innenfor eventuell nasjonal kvote. Av totalkvoten må det derfor først foretas en avsetning til eventuelle forsknings-, overvåkings- og undervisningsformål (se faktaark B-4), samt til eventuelt turist- og fritidsfiske (se faktaark B-11), før gjenværende del av kvoten fordeles mellom ulike fartøy- og redskapsgrupper. Innenfor gruppekvotene fastsettes det fartøykvoter eller maksimalkvoter for de enkelte fartøy (se faktaark IV). I de fleste tilfeller handler det om relativt små avsetninger før kvoten fordeles i næringen. De marine ressursene i våre havområder tilhører fellesskapet, slik at ingen har noen særskilt eiendomsrett til bestemte kvoteandeler.

For enkelte marginale ressurser – hvor forskningsinnsats har vært liten – har det vært hensiktsmessig med en relativ stram avgrensning av fisket, fremfor å fastsette en totalkvote som fordeles. Eksempelvis er fisket etter rognkjeks i Nordland, Troms og Finnmark begrenset til fartøy under en viss størrelse, som alle har blitt tildelt like maksimalkvoter (se faktaark B-2-7).

Fordelingen av de nasjonale fiskeressursene vil måtte være gjenstand for overordnede politiske vurderinger. Dagens fordelingsystem er utviklet gjennom lang tid, og næringens egne forslag er ofte tillagt stor vekt. Fordelingen skjer oftest i tråd med etablerte fordelingsnøkler, men noen ganger er det behov for særskilte avsetninger eller justeringer. Eksempelvis har det årlig siden 2004 blitt avsatt agnkvoter av makrell, norsk vårgytende sild og sei, med formål å sikre tilgang på agn av god kvalitet til lavest mulig pris, slik at det stimuleres til å fiske med line. Det søkes å balansere en rekke ulike hensyn til helhetlige løsninger både nasjonalt, regionalt og lokalt. Det vil noen ganger være nødvendig å se næringen i sammenheng og i et verdikjedeperspektiv. Eksempelvis kan landindustriens behov for råstoff være et viktig kriterium i fordelingspolitisk sammenheng.

Når fiskerinæringen har vært opptatt av å sikre stabil fordeling av fangstmulighetene mellom grupper, har det vært ut fra et ønske om å opprettholde en tilsvarende stabil fordeling av inntektene fra fisket på ulike grupper. Ved sterke svingninger i fiskebestandene og ved kraftige prisendringer vil forutsetningene om fordeling av verdier som ligger til grunn for et bestemt fordelingsvedtak, ofte røkkes. Det kan derfor være nødvendig å legge til grunn en helhetlig vurdering av fangstmuligheter og lønnsomhet for de enkelte flåtegruppene ved de årlige kvotefordelingen.

Faktaark B-4 Kvoter til forskning, overvåking og undervisning

De viltlevende marine ressursene representerer en nasjonal ressurs som tilhører fellesskapet. Det er forvaltningens oppgave å sikre en bærekraftig og samfunnsøkonomisk lønnsom forvaltning av disse ressursene. Dette betinger ressursforskning som bidrar til et høyt kunnskapsnivå om ulike bestander og økosystem, herunder prognoser for bestandsutvikling og optimale høstingsstrategier.

Det har blitt gjennomført marine vitenskapelige undersøkelser i norske områder siden tidlig på 1800-tallet, og forskningen ble institusjonalisert på slutten av samme århundre. I lov av 17. november 1955 om saltvannsfiskerier ble det hjemlet at Fiskeridepartementet kunne tillate vitenskapelige undersøkelser og praktiske fiskeforsøk uten hensyn til bestemmelsene i loven. Dispensasjonsadgangen ble senere videreført i saltvannsfiskekloven, og i gjeldende havressurslov (se faktaark A-35) § 13 er det presisert at kvoter kan tildeles forskningsinstitusjoner, den som får tillatelse til praktiske forsøk for utvikling av fangstredskaper, for overvåking av fiskefelt og til offentlig godkjente undervisningsinstitusjoner. Havressurslovens § 11 slår imidlertid fast at alt uttak til slike formål må være innenfor nasjonale kvoter.

Avsetning av kvoter til forsknings-, overvåkings- og undervisningsformål skjer årlig i forkant av nytt kalenderår. Fiskeridirektoratet utarbeider en oversikt over hvilke kvantum som beregnes å måtte anvendes til forskning, undervisning, overvåkingstjenesten mv. det påfølgende år, hvorefter Fiskeri- og kystdepartementet fastsetter hvilke kvantum av de ulike fiskeslag som kan anvendes til slike formål. Innenfor departementets avsetning behandler Fiskeridirektoratet de enkelte søknader om kvoter til forsknings- og overvåkingsformål.

Undervisningskvoter gis med hjemmel i havressurslovens § 13 første ledd bokstav d). Hjemmelen gir fiskerimyndighetene anledning til å avsette undervisningskvoter til offentlig godkjente undervisningsinstitusjoner for gjennomføring av praktisk undervisning og opplæring i fiske. Slike kvoter kan bare tildeles så langt det er nødvendig for å gjennomføre undervisningen. Formålet er å styrke den fiskerifaglige undervisningen ved å gi elevene et visst innblikk i praktisk fiske. Det er ikke lovhjemmel for å tildele kvoter for finansiering av fartøydrift eller undervisning som sådan. Prinsippet om at undervisningskvoter ikke skal finansiere skole- eller fartøydrift er presisert i Ot.prp. nr. 20 (2007-2998) *Om lov om forvaltning av viltlevende marine ressurser (havressurslova)*.

Fra 1. januar 2010 er det fylkeskommunene som behandler og fatter vedtak om tildeling av undervisningskvoter til den enkelte skole. Undervisningskvoter tildeles videregående skoler for opplæring i fiske og fangst. Tildeling skjer på bakgrunn av fordelingsnøkkel og instruks utarbeidet av Fiskeridirektoratet, innenfor de årlige rammene fastsatt av Fiskeri- og kystdepartementet. Det gjøres ingen forskjell på skoler med og uten eget undervisningsfartøy. De siste årene har undervisningskvotene samlet sett vært på 400-500 tonn bunnfisk og ca 2000 tonn pelagisk fisk årlig. Dette anses å være et rimelig bidrag for å tilrettelegge for praktisk fiskeriundervisning.

Faktaark B-5 Forvaltning av sjøpattedyr generelt

Norsk sjøpattedyrpolitikk er basert på prinsippa om vern og berekraftig hausting med utgangspunkt i vitskapleg rådgiving. Regjeringa sin prinsipielle politikk er at det ikkje skal vere høve til jakt på sel- eller kvalarter der det ikkje ligg føre estimat for bestandsstorleiken.

Ifølgje Havrettstraktaten, artikkel 65, skal statar samarbeide når det gjeld vern og forvaltning av sjøpattedyr. Den fulle teksten i artikkel 65 lyder som følgjer:

“Ingen bestemmelser i denne del innskrenker kyststatenes rett, eller eventuelt en internasjonal organisasjons myndighet, til å forby, begrense eller regulere utnyttelsen av sjøpattedyr på en mer restriktiv måte enn det som er fastsatt i denne del. Statene skal samarbeide om bevaring av sjøpattedyr, og skal når det gjelder hvalarter, særlig arbeide gjennom egnede internasjonale organisasjoner for bevaring, forvaltning og utforskning av disse.”

Når det blir sagt spesielt om kval at bestandar skal forvaltast gjennom dei relevante internasjonale organisasjonar, er dette å tolke slik at vi ikkje er bundne til ein spesiell organisasjon, til dømes Den internasjonale kvalfangstkommisjonen - IWC. Det vesentlege er at vi har eit internasjonalt organ der ein har eit forpliktande samarbeid på dette feltet som sikrar vern av artene. Den nordatlantiske sjøpattedyrkommisjonen NAMMCO er såleis eit reelt alternativ til IWC når det gjeld forvaltningsfunksjonen i våre område. Forvaltninga kan også baserast på arbeidet i begge desse organisasjonane. Det finst ein eigen konvensjon for forvaltninga av småkval i Nordsjøen og Østersjøen, ASCOBANS. Noreg har ikkje slutta seg til denne fordi delar av formålsparagrafen ikke er foreinleg med norsk politikk om berekraftig bruk av kvalressursar.

Når det gjeld sel, er det ifølgje Havrettstraktaten ingen spesifikke internasjonale plikter utover det at forvaltninga skal vere basert på samarbeid statar i mellom. For Noreg sin del er det eit nært samarbeid på dette feltet med Russland om forvaltning av bestandane i våre område, basert på tilrådingar frå ICES/NAFO.

Fiskeri- og kystdepartementet la 19. mars 2004 fram ei stortingsmelding om norsk sjøpattedyrpolitikk, St.meld.nr. 27 (2003-2004). Hovudlinjene i den politikken som vart presentert i den meldinga vart stadfesta og vidareført i St.meld. nr. 46 (2008-2009) som vart lagt fram for Stortinget 19. juni 2009. St.meld. nr 46 gir også ei oppdatering av dei tiltaka som vart varsla i St.meld. nr 27. Stortinget slutta seg i all hovudsak til melding nr. 46 i si behandling 9. mars 2010.

Faktaark B-6 Kvalfangst

Som ein del av dei norske fangsttradisjonane driv Noreg i dag fangst av vågekval. Etter eit opphald på fem år tok vi opp att fangsten av vågekval i 1993. I Noreg har kvalfangsten alltid vore driven i kombinasjon med fiskeri.

Den norske kvalfangsten byggjer på prinsippet om vern og berekraftig hausting av ressursane i havet. Forvaltninga er basert på vitenskaplege råd, og siktemålet er i større grad å leggje økosystemtilnærming til grunn for forvaltninga. Kvotane blir fastsette på grunnlag av prosedyrar som er utvikla av vitenskapskomiteen i Den internasjonale kvalfangstkommissjonen (IWC). Vurderinga i denne komiteen er at dei bestandane av vågekval vi fangstar på i Det nordaustlege Atlanterhavet og ved Jan Mayen tel 108 000 dyr (juni 2009). Det vart fastsett ein kvote på 885 dyr for norsk fangst i i 2009. 2009 var det første året i ein ny femårig forvaltningsperiode og der var derfor ingen vågekval å overføre frå 2008-sesongen. Talet på vågekval ved Island og Færøyene, den sentralatlantiske bestanden, er vurdert til å vere 71 000 dyr. For 2010 har regjeringa fastsett ein vågekvalkvote på 1286 dyr. Av dette utgjør grunnkvoten 885 og 401 er overførde som ubrukt kvote frå i fjor. I fjorårs-sesongen vart det fanga 484 vågekval.

Vågekvalfangsten blir driven av fartøy i storleiken 40–80 fot med eit mannskap på 4–8 personar. Fangsten føregår i den norske økonomiske sona, i fiskevernsona ved Svalbard, i fiskerisona ved Jan Mayen og i internasjonalt farvatn (Smotthavet). Fangsten startar i april og sluttar i august/september. Alle fartøy har montert eit elektronisk overvakingssystem (ferdskrivar/”blå boks”) som registrerer all fangstaktivitet. I tillegg er det eit korps av inspektørar som ser til at regelverket for fangsten blir halde. Fangarane må ta eit årleg kurs der avliving og sikkerheit står sentralt.

Handel med vågekvalprodukt

I januar 2001 opna regjeringa for eksport av vågekvalprodukt. Styresmaktene gir løyve på nærare bestemte vilkår og i form av eksportlisens. I 2002 vart det gitt eksportløyve for eksport til Island og Færøyane. Det er ein føresetnad for eksportløyve at mottakarlandet har gitt lisens for import, og at mottakarlandet kan DNA-teste importerte produkt gjennom eit liknande system som det som er etablert i Noreg. Etter at Island starta forskingsfangst i 2003 har det ikkje vore eksport til Island. Det er ikkje gitt ytterlegare eksportløyve til Færøyane på grunn av manglande etterspørsel. Eksporten til Japan er no i fred med å komme i gang. Det vart sendt eit prøveparti i 2008, men det kom berre delvis inn på marknaden på grunn av for høge verdiar av mjølkesyrebakteriar. Det er for tidleg å karakterisere handelen med vågekval som ein normalisert del av handelssambandet med Japan.

Partsmøtet under Konvensjonen for internasjonal handel med trua dyre- og planteartar (CITES) vedtok i 1979 at vågekval var ein trua art og førde arten på eit vedlegg til konvensjonen (Appendix II). (Sjå [Faktaark F-6](#) om CITES.) Dette innebar at internasjonal handel framleis var tillaten på nærare bestemte vilkår spesifisert av partsmøtet i CITES. I 1983 vedtok partsmøtet i CITES at CITES ville følgje IWC, og alle kvalartar som IWC hadde sett null fangstkvote for (moratorium), blant dei vågekval i våre område, vart flytta til CITES Appendix I. Dette inneber forbod mot internasjonal handel med produkt av vågekval. Noreg har formelt reservert seg mot både vedtaket i IWC og listinga i CITES Appendix I. Derfor har Noreg rett til å fange kval og eksportere kvalprodukt. Den norske grunngevinga for reservasjonane er at eit moratorium for vågekval ikkje er vitenskapleg basert. Nye vitenskaplege data viser at vågekval i våre område ikkje er trua bestandar, og at dei derfor ikkje høyrer heime på den strengaste lista i CITES.

For å sikre kontroll med eksport av vågekvalprodukt vart det oppretta eit DNA-register for å kunne avklare om kvalprodukt i marknaden stammar frå lovleg norsk fangst eller om dei kjem frå uregulert fangst. Registeret omfattar analyseresultat frå all fangst av vågekval frå og med 1997. Prøvene blir lagde inn i DNA-registeret så fort som mogleg etter at fangsts sesongen er slutt.

IWC (International Whaling Commission)

Den internasjonale konvensjon for regulering av kvalfangst (ICRW) vart underteikna 2. desember 1946. Formålet med konvensjonen er å verne kvalbestandar mot overbeskatning og sørge for ei ordna utvikling av kvalfangstnæringa, basert på vitenskapleg grunnlag.

Det er Den internasjonale kvalfangstkommissjon (IWC) som tek seg av oppgåvene til konvensjonen. IWC består av medlemmer frå dei kontraherande partane. Det er no nærare 85 medlemsland i IWC, både kvalfangstnasjonar og

nasjonar som aldri har fanga kval. Kvalfangstkommisjonen har, i strid med det folkerettslege grunnlaget, utvikla seg i retning av ein rein verneorganisasjon som ikkje baserer avgjerdene sine på vitenskaplege prinsipp. Eit totalforbod mot all kommersiell kvalfangst (moratorium) vart såleis vedteke i 1982 (med verknad frå sesongen 1986) mot vitenskapskomiteen sitt råd. Forbodet skulle vurderast på nytt og om mogleg modifierast seinast i 1990, men det skjedde ikkje.

I IWC er det er i dag ikke vilje til å røre ved det globale totalforbudet mot det ein omtalar som kommersiell kvalfangst. Dette trass i at IWC sin vitenskapskomité, etter ønskje frå Kommisjonen, for lenge sidan har utvikla ein revidert forvaltningsprosedyre (RMP) som var tenkt å skulle erstatte moratoriet. Ved å bruke RMP vil det berre bli kvotar på dei bestandane som toler fangst. Fleirtalet i IWC ønskjer at RMP skal kompletterast med eit regelverk for kontroll og overvaking av fangsten før moratoriet eventuelt kan opphevast og fangst tillatast. I 1992 starta ein prosess med å få etablert eit slikt regelverk (revidert forvaltningssystem - RMS) for kommersiell kvalfangst. Det er framleis inga semje om kva regelverket skal innehalde, og prosessen er gått i stå. På årsmøtet i IWC i 2008, IWC60, vart det sett i gang ein prosess med siktemål å normalisere organisasjonen. Prosessen, kalt IWC-future, har til no ikkje gitt resultat som peikar mot ei løysing av den fastlåste situasjonen. På årsmøtet i 2009 vart ein einig om å la prosessen halde fram eit år til.

Noreg har heile tida lagt stor vekt på forpliktande internasjonalt samarbeid når det gjeld forvaltning av kval, i samsvar med prinsippa i FN's havrettskonvensjon, og vi har valt å arbeide for løysingar innanfor IWC. Sjølv om arbeidet i Kommisjonen ikkje har vore konstruktivt, så har arbeidet i vitenskapskomiteen til IWC hatt mykje å seie for at norsk kvalfangst kunne takast opp igjen.

NAMMCO (North Atlantic Marine Mammal Commission)

Den nordatlantiske sjøpattedyrkommisjonen vart oppretta ved avtalen om samarbeid innan forskning, bevaring og forvaltning av sjøpattedyr i Det nordlege Atlanterhavet av 9. april 1992. Organisasjonen vaks fram gjennom ein mogningsprosess over fleire år med konferansar om sjøpattedyrforvaltning og ein nordatlantisk komité for sjøpattedyrforskning. NAMMCO-avtalen etablerte eit råd der dei fire partane - Færøyane, Grønland, Island og Noreg - er medlemmer. Rådet tek avgjerdar om forvaltning av sjøpattedyrbestandar i det nordatlantiske området. Nye medlemmer kan takast opp om dei fire partane er einige om det.

NAMMCO hadde det første møtet sitt i 1992. Det vart oppretta eit sekretariat som fekk sete i Tromsø. Ein vitenskapskomité og ein forvaltningskomité er også etablert. I vitenskapskomiteen har kvar av dei fire partane tre medlemmer. Komiteen baserer arbeidet sitt på resultat frå landa sine egne forskingsorgan og på arbeidet i andre internasjonale forskingsorgan, til dømes Det internasjonale råd for havforskning (ICES) og IWC. Vitenskapskomiteen gir ut ein publikasjonsserie med svært høg kvalitet.

Det var ein motivasjon for skipinga av NAMMCO at IWC ikkje ivaretok dei forvaltningsmessige pliktene sine. NAMMCO sin kompetanse i høve til IWC har ikkje vore problematisk i praksis. NAMMCO har i hovudsak konsentrert seg om småkval, sel og kvalross som alle ligg utanfor IWC sitt kompetanseområde. Men i nokre tilfelle har NAMMCO også gitt forvaltningsråd om bestandar som IWC forvaltar. NAMMCO har vore meir eit supplement til IWC enn eit alternativ.

NAMMCO har utvikla seg til eit kompetent og effektivt organ, og medlemslanda har betra forvaltninga si av fleire sjøpattedyrbestandar gjennom samarbeidet i NAMMCO. I motsetnad til IWC har NAMMCO vedteke eit kontroll- og overvaksingsregime som omfattar all fangst av sjøpattedyr, medrekna den tradisjonelle kystfangsten av kval i Noreg, fangsten ved Island og Færøyane og urfolksfangsten ved Grønland.

Det er ei hovudoppgåve for NAMMCO å setje søkjelyset på korleis sjøpattedyr blir påverka av endringar i det marine miljøet, og korleis interaksjonen er mellom sjøpattedyr og viktige kommersielle fiskebestandar. NAMMCO sitt arbeid på dette feltet vil vere med på å skape grunnlag for økosystembasert forvaltning av sjøpattedyra i våre område.

Faktaark B-7 Selfangst i Austisen og Vestisen

Norsk selfangst har tradisjonelt vore konsentrert om to artar: grønlandssel og klappmyss. Fangsten føregår i områda utanfor Kvitsjøen i Russlands økonomiske sone (Austisen), og i Vestisen (mellom Grønland og Jan Mayen). Selfangst i desse områda har lange tradisjonar i Noreg. Spesielt er det fartøy frå Sunnmøre og området rundt Tromsø som har drive denne fangsten.

Kvotane for fangst av sel blir fastsette på bakgrunn av vitenskaplege råd frå Det internasjonale råd for havforskning, ICES, og Den nordvestatlantiske fiskeriorganisasjon, NAFO. ICES og NAFO har ei felles arbeidsgruppe for sel. Tiltrådingar frå ICES og NAFO er grunnlaget for arbeidsgruppa for sel som er skipa innan ramma av Den blanda norsk-russiske fiskerikommisjonen. Russland har forvaltningsansvar for bestanden i Austisen og Noreg har forvaltningsansvaret for bestandane i Vestisen. Noreg har i 2010 fastsett at det kan fangast inntil 42 400 grønlandssel og ingen klappmyss i Vestisen. Etter kvoteavtalen med Russland kan Noreg fange inntil 7 000 grønlandssel i Austisen.

Kvotane kan også takast i form av ikkje-diande ungar. I Vestisen svarer to ungar av grønlandssel til eitt vakse dyr medan 1,5 unge av klappmyss svarer til eitt vakse dyr. I Austisen svarer 2,5 ungar av grønlandssel til eitt vakse dyr.

Den tradisjonelle norske selfangsten var i hovudsak basert på fangst av diande ungar (kvitungar). Det vart betalt ein nokså høg pris for skinn av kvitungar, og kostnadene med fangsten var heller låge. Men i 1989 vart det forbode å fangste på diande ungar, og det er i dag framleis forbod mot slik fangst. Fartøya har ein offentleg inspektør om bord som ser etter at regelverket for utøving av fangsten blir halde, og selfangarane må ta kurs om regelverk for selfangst før dei kan delta i den norske selfangsten.

Boikottaksjonar mot den norske selfangsten på 1980-talet førde til endra driftsmønster og lågare inntekter for næringa. Det har derfor sidan 1991 ikkje vore råd å halde oppe selfangsten utan vesentlege tilskot frå staten. Næringa slit framleis med dårleg lønnsemd og utan offentleg støtte ville det ikkje ha vore fangstaktivitet. Dette skjer samtidig som det er ei veksande erkjenning av at det er nødvendig å auke uttaket frå selbestandane ut frå prinsippet om fleirbestandsforvaltning.

For 2010 vart det løyvd 11 millionar kroner for å halde oppe norsk selfangst.

Faktaark B-8 Kystsel

Formålet med forvaltninga av sel på kysten er å sikre livskraftige selbestandar. Innanfor denne ramma kan selbestandane beskattast som ein fornybar ressurs, og bestandane blir regulerte ut frå økologiske omsyn og samfunnsomsyn.

Tradisjonelt har kystsel vore ein ettertrakta ressurs langs kysten vår. Det er godt dokumentert at heile selen vart brukt, både kjøtet, spekket og skinnen. Jakt på sel er vanskeleg, og i seinare tid har jakta vorte noko mindre. Bestandane har følgjeleg vakse og skapt lokal ubalanse i miljøet rundt seg.

I ei aktiv viltpleie er det viktig at dei fastsette kvotane blir tekne. Stortinget endra i juni 2004 fiskeforbudslova slik at utanlandske jegarar kan få høve til å delta i jakt på kystsel. Med dette vedtaket likestilte Stortinget jakt på kystsel med jakt på landpattedyr som rein, hjort og elg.

Det er i hovudsak to artar kystsel langs norskekysten, steinkobbe og havert (gråsel). Steinkobbe er ein relativt stasjonær art som lever inne i fjordane, medan haverten vandrar over større område og held til lenger ut mot havet. Nokre av koloniane av havert langs norskekysten stammar frå store bestandar ved dei britiske øyane og Kolahalvøya. I periodar kjem det ringsel og grønlandssel på beitevandring langs kysten.

Det blir no observert kystsel i koloniar i område der ein tidlegare knapt såg enkeltindivid. Dette fører til at fisk blir skremd bort frå område som brukte å vere gode fiskeplassar. Kystselen er mellomvert for ein parasitt som kan overførast til kysttorsk (torskekveis) og annan botnfisk. Denne parasitten er synleg i filet og gjer fisken ueigna som mat for menneske. Sel kan gjere stor skade på villaks når villaksen går opp i elvane for å gyte. Selen kan også gjere skade på oppdrettsanlegg.

Regjeringa uttalte i stortingsmeldinga om norsk sjøpattedyrpolitikk våren 2009 (St.meld. nr. 46 (2008-2009)) at ein ville regulere bestandstilveksten av kystsel for å redusere skadane for fiskerinæringa og lokalbefolkninga. Samtidig gjorde regjeringa det klart at ein vil bevare livskraftige bestandar av kystsel basert på vitenskapleg rådgiving.

Det blir fastsett årlege kvotar for fangst av kystsel. Grunnlaget for kvotetilrådingane frå forskarane er minimums-estimat av bestandane. Det står framleis att ein del arbeid med modellering av bestandane. Når dette modelleringsarbeidet er ferdig er det venta at bestandsestimata vil stige. Den aktuelle fangsten har ikkje vore med på å redusere bestandane.

Om det ikkje blir drive aktiv viltforvaltning, vil rovdyrbestandane gjerne vekse til dei blir for store for opphaldsområdet. Då blir helsetilstanden dårlegare, og fleire dyr dør. I Oslofjorden og langs vestkysten av Sverige er det såleis registrert selpest fleire gonger. Med regelmessig uttak av bestandane vil slike sjukdomsutbrot bli sjeldnare.

I forskrifta om forvaltninga av sel på norskekysten heiter det at løyve til jakt også kan giast til den som ikkje er norsk statsborgar. Eit slikt løyve kan berre giast til utlendingar som under jakta er i følgje med ein norsk statsborgar som sjølv har løyve til å drive seljakt i dette området. Personar som er busette i utlandet treng ikkje å ta skyteprøve dersom dei fyller kravet til å kunne jakte storvilt i landet der dei bur. Dokumentasjon for dette eller dokumentasjon for å ha teke norsk skyteprøve må leggjast ved søknaden, saman med namn og adresse til den norske kontaktpersonen.

Forvaltningsplanane for kystselartane vart presenterte i St.meld. nr. 46 (2008-2009) om Norsk sjøpattedyrpolitikk.

Fangst av sel på Svalbard

Fiskeri- og kystdepartementet har forvaltningsansvaret for sjøpattedyr i norske område, medrekna sel på Svalbard.

Reglane om seljakt på Svalbard finst i forskrift av 24. juni 2002 om hausting på Svalbard, som er fastsett av Miljøverndepartementet. Formålet med forskrifta er at faunaen skal forvaltast slik at den naturlege produktiviteten, mangfaldet og leveområda til artane blir bevart, og Svalbard sin villmarksnatur blir sikra for framtidige generasjonar. Innanfor denne ramma kan det skje ei kontrollert og avgrensa hausting.

Seljakt på Svalbard er avgrensa til jakt på ringsel og storkobbe, og blir i hovudsak driven av eit avgrensa tal fangstfolk. Jaktperioden for ringsel er 20. mai til 20. mars, og for storkobbe 5. juni til 25. april. Det er fastsett nærare vilkår for å få ta del i jakta, og korleis jakta skal utførast.

Faktaark B-9 Forvaltning og nedbeiting av tang og tare

Forvaltning

Forvaltning av tang og tare skjer med heimel i lov av 6. juni 2008 om forvaltning av viltlevande marine ressursar (havressurslova) som tredde i kraft 1. januar 2009. Lova avløyste lov av 3. juni 1983 om saltvassfiske. Det er ei viktig nyvinning med lova at ho legg til rette for å regulere og forvalte ressursar som ikkje var omfatta av saltvassfiskeklova, slik som tang og tare. Havressurslova gjeld for alle viltlevande marine ressursar og tilhøyrande genetisk materiale.

Fiskeri- og kystdepartementet har ved forskrift av 18. desember 2008 om hausting av tang og tare bestemt at hausting av tang og tare er forbode med mindre det med heimel i same forskrift er gitt løyve til å undersøkje og å utnytte tang og tare i bestemte område. Forskrifta er fastsett med heimel i havressurslova §§ 16 og 36.

Fiskeridirektoratet har ved forskrifter av 6. april 2009 opna for hausting av tare i avgrensa område og innanfor bestemte tidsperiodar i følgjande fylke: Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag. Forskriftene er ein revisjon av tidlegare forskrifter og er fastsette i samarbeid med fylkesmannen, fylkeskommunen, tarenæringa og regionkontora til Fiskeridirektoratet. Målet med forskriftene er å sikre ei berekraftig utnytting av tang og tare som ein del av ei heilskapleg forvaltning ressursar og naturmiljø på kysten.

Redusert tareskog langs norskekysten

Tareskogen er viktige oppvekst- og leveområde for mange artar langs kysten. Men tareskogen har vorte til dels kraftig redusert over lengre tid. Problemet og årsakene er todelt: Frå Midt-Noreg og nordover er det nedbeiting frå kråkebollar som er skuld i at *stortareskogen* har gått tilbake, medan det på Vestlandet og Skagerrakkysten m.a. er klimaendringar og avrenning av partiklar og næringsstoff frå land som er den mest trulege årsaka til at *sukkertaren* blir borte.

Drøbakkråkebollen si nedbeiting av tareskogen vart først registrert og dokumentert i Vegaområdet på slutten av 1960-tallet. I 1980 var det nedbeita eit areal på ca. 1740 km² frå Frøya i Sør-Trøndelag til Finnmark. I den seinare tid er det likevel registrert at stortaren har kome tilbake i dei sørlege områda, og "ørkenfronten" hadde per 2007 flytta seg om lag 270 km nordover. Langs kysten av Trøndelag og opp til Brønnøysund er kråkebollane no i stor grad blitt borte. Nedbeitinga er likevel framleis eit problem langs kysten, og fører til at store delar av havbotnen må karakteriserast som "havørken". Dette kan ha stor innverknad på enkelte fiskebestandar som nyttar tareskog som gyte- eller oppvekstområde, til dømes rognkjeks og kysttorsk.

Årsakene til at store mengder kråkebollar plutselig kan ta over og beite ned så store kystområde er ukjent, men det blir forska for å prøve å forstå årsakene. Havforskningsinstituttet sitt forskingsprogram "Epigraph", bruker den nedbeita Porsangerfjorden som modellsystem, og vil forske på samanhengen mellom kråkebollar og tareskog.

80 prosent av sukkertaren langs kysten av Skagerrak og 40 prosent langs kysten av Vestlandet har blitt borte, først om fremst frå indre delar. Stigande sjøtemperatur og for mykje næringssalt og partiklar er sannsynlege årsaker til denne utviklinga. Statens forureiningstilsyn (SFT) har tilrådd å setje ned ei faggruppe for å sjå på ulike tiltak for å få tareskogen tilbake.

Faktaark B-10 Bioprospektering

Marin bioprospektering er formålsrettet leting etter naturstoffer i marint genetisk materiale med sikte på senere systematisk utprøving av materialets egenskaper for kommersiell utnyttelse. I økende grad mottar myndighetene søknader om utenlandske forskningstøkt om slik marin bioprospektering og utnyttelse av marine genressurser. Stadig oftere er søknadene av en karakter der deler av aktivitetene går ut over det rent forskningsmessige, og det synes å ligge kommersielle interesser til grunn. Spørsmålet om regulering av slike aktiviteter er i dag særlig aktuelt med sikte på bioprospektering på dyphavskoraller på den norske kontinentalsokkelen.

Det folkerettslige utgangspunkt er at kyststaten har suverene rettigheter over ressursene i egen økonomisk sone og på kontinentalsokkelen. Innenfor disse rammer skal kyststaten legge til rette for ren vitenskapelig havforskning. For forskning som ikke regnes som vitenskapelig havforskning er det få rettslige skranker for hvilke krav kyststaten kan stille, men oppfatningene varierer om hvilke krav kyststaten *bør* stille.

Regjeringens nasjonale strategi for marin bioprospektering ble lagt frem i september 2009. Strategien inneholder regjeringens ambisjoner og tiltak for å kunne utvikle marin bioprospektering til en levedyktig nærings- og forskningsvirksomhet på lang sikt. Fiskeri- og kystdepartementet arbeider med å følge opp konkrete tiltak i strategien.

Reglene i havressursloven og naturmangfoldloven

I havressursloven kapittel 2, §§ 9 og 10, er det fastsatt regler om marin bioprospektering. Bestemmelsene i dette kapittelet gir hjemmel til å kreve tillatelse ved leiting etter og uttak av marint genetisk materiale, og å kreve deling av fordeler som følge av slik aktivitet. Naturmangfoldloven av 19. juni 2009 inneholder tilsvarende hjemler om genetisk materiale generelt, og regler om genetisk materiale i offentlige samlinger og tiltak i andre land mv.

Genetisk materiale fra naturen er en felles ressurs som tilhører fellesskapet i Norge og som forvaltes av staten, jf havressursloven § 2 og naturmangfoldloven § 57. Utnyttningen av genetisk materiale skal være til gang for fellesskapet, blant annet ved at det legges vekt på en hensiktsmessig fordeling av fordelene fra genetisk materiale.

Fiskeri- og kystdepartementet og Miljøverndepartementet har nå startet arbeidet med utarbeiding av forskrift for å regulere marin bioprospektering, hjemlet i havressursloven og naturmangfoldloven. Det er nødvendig å utarbeide forskrift med hjemmel i havressursloven § 9 for å sikre kontroll med den lete- og uttaksaktiviteten som blir satt i gang i norske farvann både for å sikre kontroll med hvor slik aktivitet foregår, og for å sikre at fellesskapet kan få del i de fordelene som genereres gjennom utnyttning av våre felles ressurser. Videre vil dette være hensiktsmessig for å unngå at uttak ikke skader villlevende marine ressurser eller marine sårbare områder. Regjeringen mener at lete- og uttaksaktivitet ikke bør tillates før forvaltningen har fått kjennskap til hvor uttaket skal foregå, dets formål og omfang. I en tillatelse til lete- og uttaksaktivitet kan det også stilles vilkår, med hjemmel i havressursloven § 10, om at det skal inngås en avtale med myndighetene som sikrer fellesskapet del i fordelene fra utnyttelse av norsk marint genetisk materiale.

Andre regler og retningslinjer

Selv om det ikke er gitt forskrifter om bioprospektering, betyr ikke det at slike aktiviteter er uregulert. For å drive leting etter marine genetiske ressurser, kreves det i de fleste tilfeller dispensasjon fra redskapsbegrensningene i havressursloven § 22. For utenlandsk vitenskapelig havforskning kreves det tillatelse etter forskrift 30. mars 2001 om utenlandsk vitenskapelig havforskning i Norges indre farvann, sjøterritorium, økonomiske sone og på kontinentalsokkelen.

I henhold til lov om sokkelressurser av 21. juni 1963 tilligger retten til undersjøiske naturforekomster (på og under havbunnen) staten. Tillatelse til norske eller utenlandske personer til å undersøke eller utnytte naturforekomstene kan gis av Kongen i statsråd. Det kan da stilles vilkår for slike tillatelser. Det er imidlertid ikke gitt regler som gir andre enn Kongen selv anledning til å tillate utnyttelse av naturressursene, eller å tillate forskning som ikke kan regnes som ren vitenskapelig havforskning. Etter Havrettskonvensjonens system er direkte ressursrelatert nytteforskning som kan karakteriseres som undersøkelser av naturforekomster i økonomisk sone eller av kontinentalsokkelen, slik som bioprospektering, ikke å regne som ren vitenskapelig havforskning.

Faktaark B-11 Turist- og fritidsfiske i sjøen

Fritidsfiske

Fritidsfiske som rekreasjon og for matauk er en viktig del av kystkulturen i Norge, noe som gjenspeiles i det relativt romslige regelverket som gjelder for norske fritidsfiskere. For fiske til egen husholdning er det ikke fastsatt kvoter, men i havressursloven er det satt redskapsbegrensninger. Når det fangstes fra fartøy som ikke er merkeregistrerte, eller fiskes fra land, kan det ikke benyttes andre redskaper enn:

- håndsnøre, fiskestang og liknende håndredskaper,
- én maskindrevet jukse eller dorg,
- garn med samlet lengde på inntil 210 meter,
- liner med inntil 300 angler,
- inntil 20 teiner eller ruser.

Disse redskapsbegrensningene gjelder både per person og per fartøy. I enkelte fiskerier er det gjennom forskrift fastsatt strengere redskapsbegrensninger enn dette. Eksempelvis er det ved fritidsfiske etter kongekrabbe i det regulerte området øst for 26° Ø (Nordkapp) kun tillatt å benytte én teine til fangst av inntil 10 kongekrabber årlig.

Norske fritidsfiskere kan omsette fangst for inntil kr. 50 000,- pr år (gjelder også pr fartøy). Dersom det skal omsettes fangst for mer enn dette, eller fiskes med et større antall redskap, vil det i praksis være et næringsfiske som forutsetter at man er registrert i Fiskermanntallet med fartøy i Merkeregisteret.

Minstemålsbestemmelser for ulike fiskeslag ved fiske i sjøen, som lenge har vært gjeldende ved yrkesfiske, ble fra 1. januar 2010 også gjort gjeldende i rekreasjonsfisket. Målsettingen er at det også i rekreasjonsfisket gjøres tilpasninger som dreier beskatningen over på større fisk. Dette er viktig tatt i betraktning at fritidsfiskere samlet sett representerer den største beskatningen av enkelte bestander, eksempelvis bestanden av kysttorsk i sør. Ved fiske etter sei og makrell, hvor bestandene generelt er i god forfatning, er det fortsatt unntak fra minstemålsbestemmelsene ved fiske til egen husholdning.

I Norge er det ingen avgift for å drive rekreasjonsfiske i sjøen, verken for utenlandske eller norske statsborgere.

Turistfiske

”Turistfiske” blir i praksis nyttet som begrep for det fisket som utøves av utenlandske turister. I løpet av 1990-tallet ble fisketurisme en viktig del av det norske reiselivsmarkedet. Antall turister som kommer til Norge for kyst- og fiskeferie ble i 2004 anslått til rundt 300 000. I tallmateriale fra 2004 anslås det at turister i Norge årlig tar opp mellom 6000 og 9000 tonn fisk. Dette kom i tillegg til det norske fritidsfisket, der kvantumet i 2003 ble anslått til 48 000 tonn.

I et ressursforvaltningsperspektiv er det viktig å kunne kvantifisere rekreasjonsfisket i sjøen. Det er imidlertid krevende å fremskaffe data som med høy sikkerhet angir antall turister som fisker i Norge og hvilke kvantum de fisker. Turistfiskebedriftene er en viktig medspiller i en slik kartlegging, og også for formidling av informasjon om minstemål og øvrige regler. Havforskningsinstituttet (HI) arbeider med et prosjekt for å kartlegge omfanget av turistfisket og denne næringen her i landet, og vil legge frem en rapport i 2010.

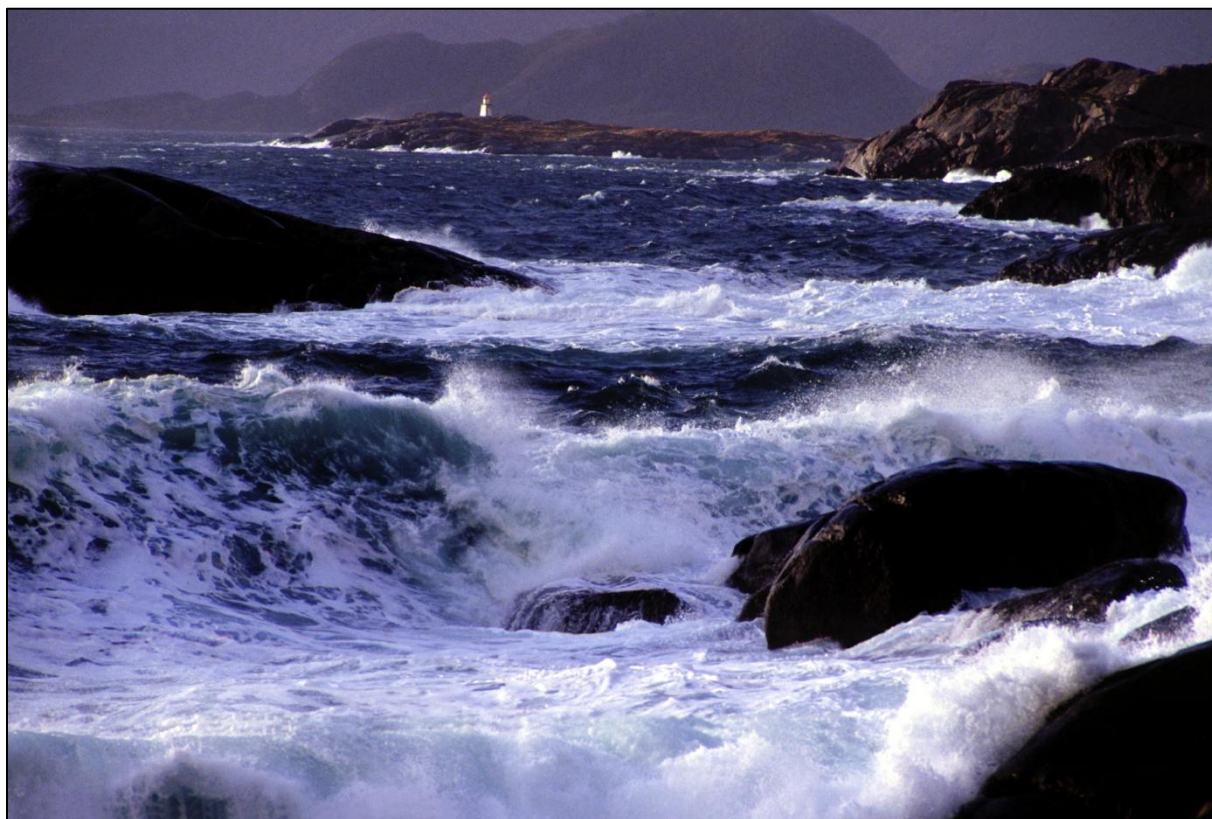
For utenlandske statsborgere er det kun tillatt å fiske med håndredskap i norske farvann, og omsetning av fangsten er forbudt. Reiselivsbedrifter i Finnmark kan etter søknad tildeles kvote på et antall kongekrabber, som fangstes med teiner som et opplevelsestilbud. Dette tilbudet er hovedsakelig rettet mot utenlandske turister, som ikke har lov til å fiske med teiner selv. Videre kan utlendinger drive jakt på kystsel i organiserte former, men det stilles krav om lisens og følge.

Det er ikke tillatt å føre ut av landet mer enn 15 kg fisk eller fiskevarer per person innenfor en periode på 24 timer. Dette inkluderer bearbejdede produkter, herunder fiskefilet. I tillegg til uførselskvoten kan det også utføres én hel troféfisk uavhengig av vekt. Fisk eller fiskevarer kjøpt i Norge omfattes ikke dersom det kan dokumenteres at fisken eller fiskevarene er kjøpt fra registrert næringsdrivende, eller dette av andre grunner fremstår som overveiende sannsynlig. Regelen gjelder for både norske og utenlandske statsborgere.

Turistfisket langs kysten synes å ha økt betydelig de siste årene. Det er i næringens egeninteresse at det utvikles regler som tilrettelegger for et bærekraftig turistfiske med forutsigbare rammer i forhold til de marine ressursene turistfiskerieringen er avhengig av. I denne sammenheng skal en arbeidsgruppe vurdere forvaltningstiltak ovenfor næringsvirksomhet basert på turistfiske. Fiskeri- og kystdepartementet vil lede arbeidsgruppen bestående av representanter fra både forvaltning og næringsorganisasjoner. Gruppen skal dra nytte av blant annet den kunnskapen som HI og NORUT har opparbeidet seg gjennom sine respektive forskningsprosjekter omkring turistfiskets omfang biologisk og økonomisk. Arbeidsgruppens oppstart forventes å være før utgangen av juni 2010.

Innenfor turisme og kystkultur ligger det store muligheter for næringsutvikling og nye arbeidsplasser langs kysten. Reiseliv er den viktigste vekstnæringen i mange kystsamfunn. Mens sysselsettingen innen den tradisjonelle fiskerieringen reduseres gjennom økt effektivisering, vil satsing på reiseliv kunne bidra til et mangfold med hensyn til sysselsetting og utviklingen av kystsamfunnene for øvrig. Fiskeri- og kystdepartementet er opptatt av å bidra til en positiv utvikling for reiselivsnæringen langs kysten. Dette er nærmere omtalt i Fiskeri- og kystdepartementets strategi for kystbasert reiseliv; http://www.regjeringen.no/nb/dep/fkd/dok/rapporter_planer/Planer/2008/fiskeri-og-kystdepartementets-strategi.html?id=512732

C Havmiljø

Havlandskap i Lofoten – Foto: Kjell Ove Storvik, Eksportutvalget for fisk

Faktaark C-1 Internasjonale havmiljøprosesser

Det marine havmiljø står overfor utfordringer av overnasjonal karakter. Fiskeri er en av mange påvirkningsfaktorer i det marine miljø, og effekter fra mange sektorer påvirker det havmiljø som også fiskeriforvaltningen er avhengig av å holde så rent som mulig. Miljøprosesser setter i økende grad rammebetingelser som indirekte har konsekvenser for utforming av fiskeriforvaltning. Havrettskonvensjonen behandler, med noen få unntak, så godt som all utnyttelse av havet. Dette setter rammene for norsk forvaltning. Gjennom avtalen om fiske på det åpne hav (UNFSA) gis mandat til opprettelse av regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner (RFMOer) der beslutninger til slutt implementeres i norsk rett.

Det største globale problemet forårsaket av fiskerier er overfiske. FAO anslår at 19 % av verdens fiskebestander er overfisket, 8 % er utryddet og 1 % er i vekst etter nedfisking. Ulovlig, urapportert og uregistrert fiske har, ved siden av andre virkemidler i fiskeripolitikken, fra norsk side stått sentralt i kampen mot overfiske. Norge tok initiativ i FNs generalforsamling for å få framforhandlet en havnestatsavtale under FAO for å øke kontrollen med fisket. Norge har også tatt initiativ i FNs generalforsamling og FAO for å utvikle en global en handlingsplan mot utkast av fisk. Årlig kastes åtte prosent av de globale fangstene tilbake på havet, dvs. over 7 mill tonn fisk (FAO). Se også [Faktaark H-4](#).

Vern av sårbare bunnhabitater mot skadelig fiskerivirksomhet ble et nytt tema rundt tusenårsskiftet. Temaet diskuteres og forvaltes i fiskerifaglige prosesser som FNs generalforsamling, FAO, de regionale fiskeriforvaltningsorganisasjonene. I tillegg diskuterer miljøavtaler og prosesser, som CBD, Ospar, IUCN, i økende grad utfordringene rundt sårbare bunnhabitater og behovet for vern av disse. CBD har utarbeidet egne hjelpemidler for å identifisere sårbare bunnhabitater. FAO ferdigstilte retningslinjer for fiske ved sårbare bunnhabitater som et ledd i FNs generalforsamlings krav om beskyttelse av slike habitater. Retningslinjene innarbeides i de regionale fiskeriforvaltningsorganisasjonene der Norge er medlem, og vil også bli implementert for fiske i norske farvann.

Ulike kategorier for verneområder eller marint beskyttede områder er et verktøy i økosystembasert forvaltning. Med hjemmel i fiskerilovgivning har utvalgte områder i NØS blitt beskyttet mot fiske (permanent eller temporært). I miljøforvaltningens arbeid med marin verneplan, et arbeid som FKD også deltar aktivt i, vil nye områder bli identifisert og beskyttet i samarbeid med bla. fiskeriforvaltningen. Den Nordøst-Atlantiske fiskerikommisjon (NEAFC) har lukket over 330 000 km² mot bunnfiske, og dette utgjør et av de viktigste tiltak for beskyttelse av bunnhabitater på den Midt-Atlantiske rygg (jf [Faktaark A-22](#)). I motsetning til virkemiddelbruken i Norge har den internasjonale debatten i større grad konsentrert seg om verneområder der ingen påvirkning skal tillates.

Økosystembasert forvaltning har vokst fram som nytt element siden Rio-møtet i 1992. Ny kunnskap om effekter av påvirkning på det marine miljø har endret den internasjonale debatten. Ett eksempel på dette er "fremmede invaderende organismer", et tidligere spesialtema som siden midten av 1980-tallet har vokst i betydning og nå rangeres som en av de største globale trusler mot biologisk mangfold. Avtaler som IMO og CBD har bestemmelser på området. Den norske havressursloven regulerer også feltet.

Truede og sårbare arter listes i økende grad av ulike miljøkonvensjoner som CITES og Bonn-konvensjonen (jf [Faktaark F-6](#) og [Faktaark C-20](#)). IUCNs kategorier for sårbarhetsvurderinger som anvendes av mange nasjonale myndigheter. Også Ospar opererer med listing av arter. Marine arter har fått økende fokus de senere årene. Kriteriene for listing av marine arter i CITES byr på nye utfordringer siden de marine artene har naturlige store årlige variasjoner, faren for sammenblanding av arter er stor (look alike), det innføres arter fangstet utenfor nasjonal jurisdiksjon etc. Under FNs generalforsamling avholdes møter knyttet til biodiversitet utenfor nasjonal jurisdiksjon. Her drøftes bla. tema og momenter som i mindre grad er dekt av de eksisterende diskusjonene i havretts- og fiskeriresolusjonene. Eksempler på dette er reguleringsregimer for genetiske ressurser, behov for forbedret implementering av eksisterende avtaler, eventuelle juridiske mangler i eksisterende regelverk, behovet for forbedrede konsekvensanalyser av tiltak.

Forurensing i form av kjemikalier til luft og hav, inkludert klimagasser kan bidra til negativ påvirkning på levende marine organismer, inkludert arter som går til konsum. Fiskeriforvaltningen er avhengig av "rent hav". En rekke internasjonale avtaler og organisasjoner (IMO, Ospar, Arktisk råd etc) regulerer eller diskuterer temaet. På grunn av vår geografiske plassering er EUs regelverk av stor betydning for rent hav utenfor norsk kyst.

Faktaark C-2 Havmiljøovervaking

Det er ein føresetnad for ei berekraftig forvaltning av dei levande marine ressursane å ha løpande og god kunnskap om dei aktuelle marine økosystema. Ein del av dette går ut på å overvake og vurdere tilstanden i havmiljøet for å avdekkje endringar på bestandar, organismar og økologiske prosessar. Forskingsinstitutta til fiskeriforvaltninga, i samarbeid med andre nasjonale og internasjonale institutt, disponerer store ressursar til overvaking og til å skaffe fram forskingsresultat som er basis for vitskaplege råd om hausting av fiskebestandane og andre levande marine ressursar. Internasjonalt skjer dette samarbeidet først og fremst gjennom aktiv deltaking i ICES – Det internasjonale råd for havforskning. I tillegg er resultatata grunnleggande for tilnærminga til ei økosystembasert forvaltning av havområda våre slik forvaltningsplanane for havområda krev.

Havressurslova, som tredde i kraft 1. januar 2009, innfører forvaltningsprinsippet der mellom anna "føre-var" og økosystembasert tilnærming skal leggjast til grunn for forvaltninga. Gjennom forvaltningsprinsippet skal fiskeristyresmaktene jamleg vurdere kva tiltak som er nødvendige for å sikre at haustinga av dei marine ressursane skjer på ein berekraftig måte. Lova inneber ei vesentleg utfordring med auka krav til overvakinga av det marine miljøet og dei levande marine ressursane.

Konsekvensane av skadeleg miljøpåverknad er langsiktige og årsak/verknadsforhold er ofte vanskelege å dokumentere. Overvakingssystem, auka kunnskap om artsrikdommen og samanhengane i økosystemet og gode kvalitetssikringssystem for næringsverksemda er sentrale verkemiddel for å sikre kvalitet og helsestatus for matvarene. Krava til miljødokumentasjon aukar i omfang og er ressurs- og kostnadskrevande. Derfor blir det ei viktig oppgåve å utvikle teknologi og gode indikatorar som kan medverke til kostnadseffektiv innsamling og bruk av miljødata. I forvaltningsplanane for Barentshavet og havområda utanfor Lofoten (St.meld. nr. 8 (2005 – 2006)) og for Norskehavet (St.meld. nr. 37(2008 – 2009)) er det utarbeidd representative indikatorar for alle delar av dei aktuelle økosystema og for sentrale forureiningskomponentar. Det er etablert ei overvaksingsgruppe for å følgje opp forvaltningsplanane. Gruppa er leia av Havforskningsinstituttet og skal koordinere overvakinga og rapportere resultatata i årlege rapportar. På denne måten blir forslaget i St.meld. nr 12 (2001-2002) "Rent og rikt hav" (Havmiljømeldinga), om betre nasjonal samordning av overvaksingsaktivitetane, oppfylt.

Det er ein føresetnad i den nasjonale strategien for berekraftig utvikling (2002) at det blir utarbeidd indikatorar for berekraftig utvikling. I NOU 2005: 5 "Enkle signaler i en kompleks verden" vart det foreslått eit nasjonalt indikatorsett for berekraftig utvikling. Indikatorane blir rapporterte i Nasjonalbudsjettet der berekna gytebestand av nordaust-arktisk torsk og norsk vårgytande sild representerer marine ressursar. Det blir arbeidd med å innarbeide fleire fiskebestandar som indikatorar til bruk i Nasjonalbudsjettet.

Havforskningsinstituttet står heilt sentralt i overvakinga av ressursar og miljø i norske kyst- og havområde. Lange tidsseriar er viktige for å forstå endringar, og dermed også ha grunnlag for å seie noko om utviklinga framover. Havforskningsinstituttet har eit betydeleg datagrunnlag med tidsseriar på over hundre år for enkelte parameter. Overvakinga inkluderer heile økosystemet med forureiningskomponentar, næringssalt, salthaldigheit og temperatur, vasstransport, plante- og dyreplankton, fiskeressursane og andre levande ressursar. For å følgje opp havressurslova vil datainnsamlinga inkludere eit breiare biologisk spekter enn berre dei viktigaste kommersielle fiskebestandane. Overvakinga av fiskeressursane gir grunnlag for å gi råd til fiskeriforvaltninga i form av status og venta utvikling for dei viktigaste fiskebestandane som grunnlag for å fastsetje kvotar. Den omfattande feltaktiviteten føregår også utanfor norsk økonomisk sone for å kunne dekkje alle områda av verdi for fiskeriforvaltninga. På grunnlag av ressurovervakinga gir Havforskningsinstituttet ressursbiologisk råd for om lag 40 av dei 80 ulike bestandane som det blir hausta av i Noreg. I ICES samarbeider og kvalitetssikrar dei nasjonale data før dei gir endelege råd.

Overvakinga til Havforskningsinstituttet gir prognosar for langtidsutviklinga av havklima, produksjonsforhold og forureining i norske kyst- og havområde. Resultata frå overvakinga er grunnleggande for at styresmaktene skal kunne forvalte havmiljøet og dei levande marine ressursane på ein berekraftig måte.

Basisen for Havforskningsinstituttet si overvaking av havmiljøet er eit nett av faste snitt og stasjonar og dessutan dei regionale økosystemtokta og meir spesifikke fiskeundersøkingar. Ved dei faste hydrografiske stasjonane blir klimaforholda i norske kystfarvatn frå Skagerrak til Varangerfjorden overvaka, her er det tidsseriar for temperatur i

enkelte område som går meir enn hundre år tilbake. Oppfølginga av forvaltningsplanane og krava i havressurslova gjer at overvakinga, og dermed datagrunnlaget for forvaltninga om det marine miljøet og dei levande marine ressursane, bli vesentleg styrka i åra framover.

Faktaark C-3 Mareano (Marin arealdatabase for norske kyst- og havområde)

Noreg disponerer store sjøareal der vi til dels har svært mangelfull kunnskap. Dette gjeld særleg kunnskap om sjøbotnen. Vi veit lite om korleis dette landskapet ser ut, kva havbotnen består av, kvar forureininga hamnar, kvar spesielle strukturar som korallrev ligg, det biologiske mangfaldet og samanhengen mellom det fysiske miljøet, artsriktom og biologiske ressursar. For å sikre berekraftig bruk og bevaring av økosystema og leggje til rette for marin verdiskaping og ressursutnytting er det viktig å auke kunnskapen vår om sjøbotnen og dei tilhøyrande økosystema.

MAREANO-programmet har som mål å kartleggje og gjennomføre grunnleggjande studiar av dei fysiske, biologiske og kjemiske miljøa på havbotnen, og systematisere informasjonen i ein arealdatabase for norske kyst- og havområde. Programmet er utarbeidd av Havforskningsinstituttet, Noregs Geologiske Undersøkingar og Statens Kartverk Sjø, med bidrag frå Oljedirektoratet, Fiskeridirektoratet, Direktoratet for naturforvaltning, Kystverket, Klima- og forureiningsdirektoratet og Norsk Polarinstitutt. Budsjettet for Mareano-programmet har blitt tidobla sidan 2005 og er i 2010 på 51,5 millionar kroner fordelt på Fiskeri- og kystdepartementet, Miljøverndepartementet og Nærings- og handelsdepartementet. I 2009 vart Mareano-programmet omorganisert, sjå figur nedanfor.

I første fase (2006-2010) skal programmet kartleggje botnforhold og biomangfald i område i det sørlege Barentshavet frå den norsk-russiske grensa til og med Lofoten. Feltkartlegginga for biologi, geologi og forureining av nokre prioriterte, sårbare område, låg føre i 2009 (mellom dei Nordland VII og Troms II). Nye digitale djupnemålingar blir kombinerte med akustiske analysar av botnsediment og biologisk prøvetaking. Dette gir eit detaljert botnkart med informasjon om botnforhold, naturtypar og dyreliv. På lengre sikt er det aktuelt å etablere tilsvarende kunnskap for andre havområde, i første rekkje Norskehavet, Nordsjøen og resten av Barentshavet. Kartlegginga av nordområda er rekna å vere fullført i 2014 med dagens tempo og finansieringsnivå.

Resultata frå Mareano-programmet kan brukast i mange samanhengar. For fiskerisektoren kan funn til dømes hjelpe med å identifisere og beskytte viktige fiskehabitat, få vite meir om kva som kjenneteiknar typiske gyteområde og dokumentere verknader av ulike reiskapar på ulike botntypar og habitat. Denne informasjonen kan brukast til å utvikle fiskereiskapar som er betre for miljøet, som bakgrunn for å planleggje marine verneområde rundt korallrev og så vidare. Informasjonen er også nyttig som bakgrunnsdata for forvaltningsplanar for havområde, for å velje ut område der det kan føregå seismikk-skyting og liknande. Kunnskap frå Mareano-programmet er også vesentleg i arbeidet med å kartleggje biologisk mangfald. Med betre kunnskap om havområda våre kan det også bli lettare å utnytte ressursar som til no har vore ukjende – til dømes ved bioprospektering.

Viktige næringar som fiskeri, havbruk, skipstrafikk, petroleumsutvinning og turisme utnyttar ulike sider og eigenskapar ved havet. Dei marine ressursane representerer eit potensial for vidare verdiskaping. Det er nødvendig med meir kunnskap for å kunne utløyse dette potensialet og for å kunne forvalte ressursane på berekraftig måte utan at havmiljøet blir dårlegare.

Meir infomasjon om Mareano finn du på heimesida: www.mareano.no

Faktaark C-4 Forureining i fjordar og kystfarvatn

I dei aller fleste høve er havet siste stopp for avfallsprodukt frå menneskeleg verksemd. Det marine miljøet får tilført avfall gjennom avrenning frå land, gjennom kloakksystema og ved direkte deponering i sjø. Det er først og fremst i fjordane og i nære kystfarvatn at vi kan sjå verknader av desse tilførslene. Dei ulike tilførslene påverkar det marine miljøet på svært ulike måtar. For fiskeri- og kystforvaltninga er det viktig med god miljøkvalitet i fjordane og langs kysten. God miljøkvalitet er ein føresetnad for å kunne hauste berekraftig av dei levande marine ressursane.

Næringssalt

Tilførsel av næringssalt fører til større vekst av planteplankton. I enkelte område kan det vere snakk om overgjødsling. Spesielt i terskelfjordar med avgrensa utveksling av vatn og stillestående djupvatn, kan for stor plantevekst bli ei organisk belastning i djupvatnet som igjen kan føre til oksygenvinn. Det er særleg i indre parti av fjordområde omkransa av jordbruksareal og nær tettstader utan skikkeleg kloakkreinsing at slike verknader kan melde seg. Havbruk er også ei kjelde til auka belastning frå næringssalt. På Skagerrakkysten kan også sporadiske tilførsler av næringssalt frå den sørlege delen av Nordsjøen gi verknader.

Miljøgifter

Gjennom kloakkutslepp, direkte utslepp frå industri, anna tilrenning og frå botnsediment i hamner blir fjordar og kyst tilført eit heilt spekter av forureining frå tungmetall og radioaktive komponentar til organiske og kjemiske samansetningar av alle slag. Mange er giftige for marine organismar, mange blir tekne opp i fisk og skaldyr og i enkelte sterkt belasta område er det gitt kosthaldsråd for fisk og skaldyr. Det er dessutan omsetningsforbod for sjømat henta frå enkelte område.

Miljøgifter er også langtransporterte, dvs. dei kjem til farvatna våre med havstraumar og gjennom lufta.

Gruveavfall

Enkelte fjordar blir nytta som deponeringsområde for gruveavfall. Etter at dei aktuelle samansetningane er fjerna frå gruvemassen gjennom ulike metodar, oftast med bruk av flotasjonskjemikaliar, må gruveavfallet deponerast ein stad. Næraste fjord blir gjerne nytta som deponiområde. Det er to viktige forhold som er til skade for det marine miljøet. Det eine er dei store mengdene avfallsmasser som etter kvart vil fylle opp det aktuelle fjordbasseng og begrave alt liv på botnen og det andre er bruken av flotasjonskjemikaliar som kan vere giftige for marint liv.

Faktaark C-5 EU sin maritime politikk og havstrategidirektivet

EU-kommisjonen la hausten 2007 fram ei melding til Europarlamentet og Rådet om ein integrert maritim politikk i form av ei blåbok og ein handlingsplan. Noreg har medverka aktivt med innspel til utforminga av blåboka og ei rekkje av oppfølgingstiltaka.

Dei overordna måla for EU sin integrerte maritime politikk er å fremme berekraftig forvaltning av hav og sjø, byggje opp eit kunnskaps- og utviklingsgrunnlag, skape den høgste livskvalitet i kystregionane, fremme europeisk leiarskap i internasjonale maritime spørsmål og gjere "det maritime Europa" meir synleg. Blåboka er eit første steg på vegen mot desse måla og i å utvikle ein heilskapleg maritim politikk i EU.

Handlingsplanen inneheld over 50 tiltak innanfor ulike sektorar og meir sektorovergrepande tiltak. Den integrerte maritime politikken skal gjennomførast i tett samarbeid mellom EU-nivået og forvaltninga i medlemsstatane. EU-kommisjonen har lagt fram ei rekkje forslag for å følgje opp handlingsplanen.

Store delar av EU-regelverket på sektorar som er omfatta av den maritime politikken er EØS-relevant. I tillegg til å delta i ekspertgrupper og komitear under Kommisjonen på dei ulike sektorområda som den maritime politikken har innverknad på, er Noreg representert både i høgnivågruppa (Focal Points) under Rådet og i ekspertgruppa under DG Mare. Den maritime politikken påverkar også ei rekkje område som ikkje er omfatta av EØS-avtalen, men som representerer viktige område for Noreg. Følgjande område er identifiserte som særleg viktige for Noreg:

Havstrategidirektivet utgjer miljøkomponenten i EU sin integrerte maritime politikk og vart vedteke i 2008. Hovudmålet med direktivet er å få til ein god miljøtilstand i alle europeiske havområde innan 2020. Spørsmålet om den norske samarbeidsforma med EU i tilknytning til direktivet er ikkje avklart.

EU sin politikk for Arktis vart presentert i form av ei melding i 2008. Meldinga tek for seg verknader av klimaendringar og foreslår ei rekkje tiltak m.a. innan sjøtransport, maritim sikkerheit, miljøstandardar og havovervaking.

Arealplanlegging til havs presenterte Kommisjonen i form av ei melding i 2008. Med bakgrunn i den aukande konkurransen mellom sektorar som skipsfart, energiproduksjon til havs, hamneutvikling, fiskeri, havbruk og miljø er meldinga eit vegkart for å styre konkurrerende menneskelege aktivitetar og å styre den innverknaden aktivitetane har på det marine miljøet. Kommisjonen har lansert eit arbeidsprogram for vidare oppfølging. Miljøverndepartementet følgjer opp prosessen overfor EU, og arbeidet blir sett i samanheng med dei norske marine forvaltningsplanane. Arbeidet vedkjem ei rekkje av ansvarsområda til Fiskeri og kystdepartementet (FKD).

Fiskeripolitikken til EU er ikkje ein del av EØS-avtalen, men EU sine tiltak har likevel mykje å seie for Noreg. Kontroll med fisket står sentralt i samarbeidet med EU. I tillegg har det vore viktig for Noreg å få gjennomslag for at utkastpåbødet i EU blir erstatta av ei generell ilandføringsplikt. For å forebyggje, avverje og stanse UUU-fiske har EU vedteke ei forordning som omfattar ei rekkje tiltak, medrekna krav om fangstsertifikat for fisk og fiskeprodukt som blir importerte til EU. Noreg har inngått ein avtale med EU om gjennomføring av forordninga.

EU sin strategi for skipsfart fram mot 2018 identifiserer mål og tiltak innan m.a. reduksjon av klimagassar frå sjøtransport, transportsikkerheit, sjøfartssikkerheit, maritim kompetanse, havovervaking (transport). Hamner, infrastruktur og havovervaking har særleg interesse for FKD.

EU-kommisjonen si melding om maritim transportmarknad utan grenser vart presentert i 2009. Den venta auken i sjøtransporten vil krevje betre infrastruktur og betre bruk av eksisterande kapasitet. Skipsfart blir sett på som meir klimavennleg enn landtransport, og er meint å medverke til reduserte CO₂-utslepp. Nærings- og handelsdepartementet er hovudansvarleg for oppfølginga i nært samarbeid med m.a. FKD.

Oppfølginga i EU av blåboka når det gjeld marin og maritim forskning er viktig for den norske tverrsektorielle koordineringa. Kulturdepartementet er hovudansvarleg for norsk koordinering med FKD som ansvarleg for marin forskning.

EU sin 3. maritime sjøsikkerhetspakke vart lagd fram 23. november 2005, og omfatta sju forslag til rettsakter. Rettsaktene er i hovudsak retta mot styresmaktene som høvesvis flaggstat, hamnstat og kyststat. FKD har ansvaret for å følgje opp direktiv 2009/17/EF. Det skal styrkje sjøsikkerheita i europeiske farvatn ved å auke kunnskapen om sjøtransport i fellesskapet sitt farvatn. Det skjer ved å samle informasjon og å etablere eit nettverk for å utveksle informasjon mellom EU-landa, ved å hindre ulukker mellom handelsflåten og fiskeflåten med krav om å installere identifikasjon og posisjonsutstyr (AIS) på mindre fiskefartøy og ved å harmonisere planar om naudhamner i Europa.

Det er forsknings- og innovasjonsavdelinga i FKD som koordinerer departementet sitt arbeid knytt til EU sin maritime politikk. Havressurs- og kystavdelinga har ansvar for ei rekkje av dei politikkområda som dette vedkjem.

Faktaark C-6 EU sitt rammedirektiv for vatn

Formålet med direktivet

EU vedtok i desember 2000 eit nytt rammedirektiv for vatn (2000/ 60/ EC). Vassdirektivet tredde i kraft 22. desember 2000. Vassrammedirektivet vart gjort gjeldande i Noreg frå 1. januar 2007, då "Forskrift om rammer for vannforvaltning" (vannforvaltningsforskriften) tredde i kraft.

Kort oppsummert skal direktivet medverke til å bevare, beskytte og forbetre vassressursane og det akvatiske miljøet og sikre ein berekraftig bruk av vatn. Direktivet omfattar ferskvatn, brakkvatn, grunnvatn og kystvatn ut til ei nautisk mil utanfor grunnlinja.

Direktivet legg stor vekt på at ulike faktorar som påverkar vassdrag og grunnvatn skal sjåast under eitt. Derfor tek direktivet utgangspunkt i ei nedbørfeltbasert forvaltning av vassressursane, og det er dette som har bestemt den norske inndelinga i ni vassregionar: Landa skal identifisere dei ulike nedbørfelta innan sine grenser og dele dei inn i nedbørfeltdistrikt (vassregionar). Kystvatnet skal identifiserast og leggjast til det/dei næraste eller mest passande nedbørfeltdistrikt(-a) (vassregion(-ane)). Kvar vassregion blir administrert særskilt, men landa står fritt til å organisere arbeidet innanfor dei rammene som følgjer av formålet til direktivet.

Det miljømålet som minimum skal nåast for vatnet (alt vatn—kystvatn, brakkvatn, ferskvatn og grunnvatn) i kvar vassregion blir kalla "god vasstatus". Dette målet skal nåast for utvalde vassførekomstar i kvar vassregion innan 2015 (2009–2015 er den såkalla *første planfase*), medan minimum "god vasstatus" skal vere nådd for *alle* vassførekomstar i *alle* vassregionar innan 2021 (2015–2021 er den såkalla *andre planfase*). For å oppnå målet (minimum "god vasstatus") skal det utarbeidast ein forvaltningsplan og eit tiltaksprogram for kvar enkelt vassregion.

Forvaltningsplanen og tiltaksprogrammet skal formalisere planar/tiltak mot dei miljøproblema som har blitt avdekkja i vassførekomstane i den enkelte vassregionen.

Sentrale steg i saksgangen ved implementering av og oppfølging av direktivet/forskrifta i Noreg

Noreg er framleis i ein "læringsfase" når det gjeld implementering av direktivet, og det er derfor berre nokre få utvalde vassførekomstar i kvar vassregion som har forvaltningsplanar og tiltaksprogram i den første planfasen. Arbeidet med implementeringa av direktivet i Noreg blir leia av ei departementsgruppe (der Fiskeri- og kystdepartementet er med) under leiing av Miljøverndepartementet. Føringsane frå departementsgruppa blir bringa ut i vassregionane gjennom ei direktoratsgruppe (leia av Direktoratet for naturforvaltning, med deltaking frå Fiskeridirektoratet, Kystverket, Noregs vassdrags- og energidirektorat m.fl.).

Fram til 2009 var det Fylkesmannen som var *vassregionstyresmakt*, men dette mynde vart overført til fylkeskommunen i samband med regionreformen som tredde i kraft 1. januar 2010. Det er vassregionstyresmakta som er ansvarleg for å samanfatte forvaltningsplan og tiltaksprogram, og dette skal gjerast i samarbeid med *vassregionutvalet*. Vassregionutvalget består av regionale sektorstyresmakter, m.a. Mattilsynet og regionkontora til Fiskeridirektoratet og Kystverket. Forvaltningsprogram og tiltaksprogram skal så på seks månaders offentleg høyring, deretter skal dei vedtakast i fylkestinget og til slutt går dei til sentral godkjenning i dei departementa som dei vedkjem. Til sist blir dei vedtekne ved Kongeleg Resolusjon. Når planar og tiltaksprogram er vedtekne skal det dessuten setjast i verk overvaking for å kunne følgje utviklinga til miljøstatusen i vassførekomstane, slik at ein ser om måla blir nådd. Forvaltningsplanar og tiltaksprogram for dei vassområda som er med i første planfase vart vedtekne av dei aktuelle fylkestinga i november 2009. Planane ligg per mars 2010 til behandling i departementa.

Faktaark C-7 Petroleumsektorens virkning på fiskeri og miljø

Norsk olje- og gassutvinning foregår til havs, og berører derfor i videste forstand fiskeriene, fiskeressursene og andre levende marine ressurser, det marine miljø, havbruk og bruk av kysten som farled. Fiskeri- og kystforvaltningen er derfor sterkt inne i de aller fleste prosessene knyttet til petroleumsvirksomheten, fra seismiske undersøkelser, åpning av nye felt for leteboring, tillatelse for utvinning av olje og gass, etablering og drift på feltene, legging av rørledninger, etablering av olje- og gassterminaler og avslutning av felt med disponering av de ulike installasjonene etter at de er tatt ut av bruk.

Petroleumsvirksomheten påvirker fiskeriene på flere måter. Seismiske undersøkelser (se [Faktaark C-7-1](#)) beslaglegger store områder kortvarig. Lyden som brukes skremmer også fisk noe som påvirker tilgjengeligheten for fiske og kan influere på gyteendringer. Leteboring og utvinning/produksjon beslaglegger felt og medfører fare for akutte utslipp av olje. Utvinning av olje og gass medfører også kontinuerlige utslipp av til dels store mengder produsert vann. Dette er vann som utvinnes fra grunnen sammen med olje og gass og som i tillegg til å inneholde oljekomponenter og tilsatte produksjonskjemikalier også inneholder en rekke forskjellige kjemiske forbindelser som er løst ut fra reservoarene. Denne store mengden oppløste komponenter omfatter radioaktive komponenter, spormetaller og organiske komponenter av ulike slag og miljømessig betydning.

Før åpning av nye områder for petroleumsvirksomhet skal det i henhold til petroleumsløven blant annet gjennomføres en konsekvensutredning i regi av det offentlige. For de fleste senere faser av petroleumsvirksomheten er operatørene pålagt å utarbeide konsekvensutredninger. For fiskeri- og kystmyndighetene og fiskerinæringen er det konsekvensene for miljøet og de levende ressursene i havet og i kystfarvannene og konsekvensene for fiske, havbruk og kysttrafikk som har interesse. I utarbeidningen av de helhetlige forvaltningsplanene for våre havområder gjøres det en grundig gjennomgang av blant annet betingelsene for petroleumsvirksomhet i de enkelte områdene. Gjennom de fastsatte jevnlige revideringene av forvaltningsplanene vil også eventuelle nye miljø- og ressursforhold bli ivare tatt i forhold til petroleumsvirksomheten.

Før alle utbygginger sendes konsekvensutredninger på høring til Fiskeri- og kystdepartementet (FKD), Miljøverndepartementet (MD) og andre berørte instanser. FKD innhenter uttalelser fra Fiskeridirektoratet, Havforskningsinstituttet og Kystverket. De vanlige merknader fra FKD gjelder omfanget av beslagleggelse av havområder ved feltutbygging, hindringer for fiske og kysttrafikk ved rørlegging og det gjelder omfanget av de kontinuerlige driftsmessige utslipp av olje og kjemikalier. Når det gjelder utslipp, er fiskeri- og miljømyndighetene opptatt av mulige langtidsvirkninger for marine organismer og det øvrige økosystemet i havet som følge av de store og kontinuerlige utslippene av produsert vann. Utslippene fører til en kronisk belastning som kan gi virkninger det vil være vanskelig å oppdage før eventuelle skader har skjedd.

Flere av de kjemiske komponentene i produsert vann hører til grupper av kjemiske stoffer som har høy giftighet og der det er reist spørsmål om den kroniske belastning på miljøet av disse utslippene kan ha negativ langtidseffekt. Det er en generell aksept for at kunnskap om effektene fra disse stoffene på marine organismer er mangelfull. Undersøkelser foretatt av Havforskningsinstituttet har for eksempel vist at visse alkylfenoler, som fins i produsert vann, påvirker nivået av kjønnshormoner hos torsk og fører blant annet til forskyvning av gytetidspunkt. Et delprogram under Norges Forskningsråds forskningsprogram "Havet og Kysten" er rettet mot spørsmål knyttet til langtidseffekter av blant annet produsert vann.

Utslipp av produsert vann øker mot slutten av et felts "levetid". Så mye som 95 % av det som strømmer opp av oljebrønnen i brønnens siste fase kan være produsert vann. Også sammensetning og mengde forandres over brønnens levetid. Dette vil derfor bli et økende problem i årene framover. Petroleumsindustrien arbeider med å finne måter å reinjisere det produserte vannet i grunnen igjen. I utslippsbetingelsene er det nasjonalt og internasjonalt bare gitt begrensninger for mengde olje i det produserte vannet, et mål som de aller fleste produksjonsfelt overholder med stor margin. Det brukes også store mengder kjemikalier i produksjonen av olje og gass. Disse kjemikaliene slippes også ut sammen med det produserte vannet, men produksjonskjemikaliene er giftighetstestet og godkjent av SFT for bruk i petroleumsvirksomheten og bør derfor ikke skape bekymring.

For petroleumsvirksomhet i Barentshavet er det bestemt at det ikke skal være utslipp av produsert vann, med unntak av en adgang til utslipp av inntil 5 % av det produserte vannet knyttet til operasjonelle grunner. Det produserte vannet

skal reinjiseres. Borekaks skal heller ikke slippes ut med unntak av kaks fra topphullseksjonen. Det er ikke gjort tilsvarende bestemmelser for andre norske havområder.

Tildeling av konsesjoner for leting etter olje og gass skjer gjennom ordinære konsesjonsrunder og såkalte TFO-runder (Tildeling i Forhåndsdefinerte Områder). Mens de ordinære konsesjonsrundene er en omfattende prosess med offentlige høringsrunder, gjennomføres TFO-rundene årlig uten en omfattende offentlig høringsprosess. Konsesjonsrundene gir oljemyndighetene anledning til å styre utforskning og leting i nye områder, mens TFO-ordningen gjelder tildelinger av tilbakeleverte områder, eller områder som oljemyndighetene mener er egnet for å opprettholde en kontinuitet i virksomheten og for å kunne utnytte eksisterende infrastruktur.

Fiskeri- og kystdepartementet er høringsinstans i begge typer utlysninger og vil innhente uttalelser fra Fiskeridirektoratet, Havforskningsinstituttet og Kystverket. FKD legger vekt på hensynet til fiskerinæringas interesser og hensynet til ressursene og havmiljøet. Viktig i denne sammenheng er utarbeiding av spesifikke miljø- og fiskerivilkår for de enkelte blokkene. Gjennom arbeidet med forvaltningsplanene legges det også stor vekt på å harmonisere miljø- og fiskerivilkårene noe som i prinsippet vil forenkle utlysningsprosessene. Presset på områder som er mer følsomme, enten pga. viktige marine ressurser, fiskeriaktivitet, kystnærhet eller teknisk utfordrende områder (som dyphavsområder), øker etter hvert som produksjonen synker på eksisterende felt. Gjennom samarbeid mellom olje-, fiskeri- og miljømyndigheter, forskning og de respektive næringer utforskes vilkår for sameksistens uten at den ene næringens interesser går på bekostning av en annen. Dette er også en forutsetning som ligger til grunn for forvaltningsplanene for Barentshavet og Norskehavet.

Stenging av olje- og gassfelt og spørsmål om disponering av installasjoner som tas ut av bruk, har blitt aktualisert i de senere år ettersom felt stenges på norsk sokkel. I 1998 vedtok OSPAR et generelt forbud mot å etterlate utrangerte offshore-innretninger i konvensjonsområdet. Det kan fattes unntak for betonginnretninger og nederste del av store stålinnretninger. OSPAR har således godkjent at bl.a. betongtanken på Ekofisk I kan bli etterlatt under visse betingelser.

I stor grad imøtekommer dette vedtaket fiskeri- og miljøinteressene. Politikken for disponering av utrangerte plattformer er dermed i stor grad lagt. OSPAR-vedtaket omfatter ikke rørledninger og kabler.

Disponering av rørledninger og kabler var gjenstand for et interdepartementalt utvalg som ble nedsatt i 1996. I utvalgets regi ble det gjennomført en rekke prosjekter på ulike aspekter ved rørledninger og kabler, herunder alternativer for disponering av disse når de går ut av bruk. Utredningene ga et viktig grunnlag for fremleggelsen av St.meld. nr. 47 (1999-2000) om Disponering av utrangerte rørledninger og kabler på norsk kontinentalsokkel. I de generelle retningslinjene sies det at det bør gis tillatelse til at rørledninger og kabler etterlates når de ikke er til ulempe eller utgjør en sikkerhetsrisiko for bunnfiske, sammenholdt med kostnadene ved nedgraving, tildekking eller fjerning.

Hvordan man skal handtere borekaks (sedimenter fra boreoperasjonene) som ligger igjen på havbunnen etter at installasjonene er fjernet, er foreløpig et uløst spørsmål. Kakset inneholder tildels giftige komponenter fra olje og kjemikalier tilsatt under boreoperasjonene. På grunn av de åpenbare negative effektene av olje på bunnorganismer, har utslipp av oljeholdig borekaks vært forbudt på norsk kontinentalsokkel siden 1991.

Faktaark C-7-1 Seismiske undersøkelser og fiskeriene

Seismiske undersøkelser nyttes for å undersøke de geologiske formasjonene under havbunnen på leting etter gass- og oljeforekomster. Lydbølger sendes mot havbunnen fra en eller flere lydkilder som slepes rett etter et fartøy. Etter fartøyet slepes også hydrofoner festet til lange kabler. Hydrofonene fanger opp returlyden, ekkoet. Lydkilden, som gjerne kalles en kanon, sender ut trykkluftbaserte sterke lydimpulser (lydbølger) med jevne mellomrom, typisk for hver 25. meter. Fordi lydkilden omtales som en kanon blir også prosessen kalt seismikkskyting eller skyting av seismikk.

To forhold kommer klart i konflikt med fiskerivirksomhet:

a) Arealbruk

Seismiske undersøkelser deles opp i flere typer, blant annet såkalte 2D og 3D (henholdsvis todimensjonale og tredimensjonale) undersøkelser. Det som krever mest plass er 3D undersøkelser. Vanligvis benyttes åtte hydrofonkabler med en innbyrdes avstand på 100 meter, mens maksimalt antall er kommet opp i 16 med innbyrdes avstand nede i 50 meter. Kablene kan være så lange som 8 – 10 km. Et fartøy med så mye redskap på slep er svært lite manøvreringsdyktig og krever stor plass. I tillegg er også bølgehøyden kritisk for å kunne manøvrere så store slep. Dette betyr at tidsrommet for når seismiske undersøkelser kan gjennomføres er begrenset.

b) Skremmeeffekt

Lyd skremmer fisk og lyden som luftkanonene sender ut normalt hvert 10. sekund skremmer fisk slik at den forsvinner fra området. Dette fører til at et fiske som foregår i nærheten av områder der det foregår seismiske undersøkelser kan få redusert sine fangster. Det er imidlertid uenighet om hvor langt unna lydkilden denne skremmeeffekten virker. Nyere forskningsresultater viser for eksempel at garnfangster av bunnfisk som blåkveite og uer økte, mens linefangstene ble redusert som følge av seismikkskyting. Andre undersøkelser har vist at torsk kan bli skremt i en avstand av 18 nautiske mil fra lydkilden, andre arter igjen kan skremmes lengre eller kortere unna. Mange forhold spiller inn i spørsmål om skremmeeffekt. Hydrografiske forhold som markert lagdeling i vannet betyr mye for hvordan og hvor langt lyden bærer og dermed hvor langt vekk fra lydkilden skremmeeffekten virker. Også type fisk og stadier i fiskens liv om den for eksempel er på gytevandring eller på matsøk er også av betydning for hvordan skremmeeffekten virker. Fiskens fysiologi, hvor for eksempel svømmeblæra er plassert og om fiske har svømmeblæra har stor betydning for om fisken i det hele tatt blir påvirket av lyd.

Både skremmeeffekt og arealbeslag påvirker fiskeriene i negativ forstand, men fordi seismiske undersøkelser er en nødvendig del av petroleumsvirksomheten er det viktig å redusere mulige konflikter mellom de to næringene mest mulig. En gjennomgang av regelverket som styrer de seismiske undersøkelsene ble presentert i en rapport utarbeidet av en arbeidsgruppe med deltagelse fra Fiskeridirektoratet og Oljedirektoratet. Gruppen la fram sin rapport 1. april 2008 der de foreslår en rekke endringer i regelverket med sikte på å redusere konfliktnivået mellom fiskeriene og seismikken. En viktig ting er kravet til fiskerikyndige som skal være om bord i seismikkfartøyet. For å bli godkjent som fiskerikyndig av Fiskeridirektoratet må vedkommende ha gjennomgått et kurs og bestått en avsluttende prøve. I løpet av våren 2009 er det gjennomført flere kurs i regi av Fiskeridirektoratet.

Av andre ting som er innført er at seismikkfartøyene skal ha samme type satellittsporingssystemer som fiskefartøy, noe som betyr at det i en mulig konfliktsituasjon blir enklere å rekonstruere den aktuelle situasjonen. Kystvakten vil gjennom en avtale med Fiskeridirektoratet og Oljedirektoratet få en tydeligere rolle i konfliktsituasjoner.

Oljeselskapene og seismikkelskapene har fått et betydelig press på seg for å unngå situasjoner som kan føre til konflikt mellom de to næringene. De årlige fisk – seismikk seminarer som Oljeindustriens Landsforening, arrangerer er en viktig arena for å få diskutert problemene. Her deltar representanter fra fiskeriorganisasjonene, fiskerimyndighetene, oljemyndighetene, forskere, oljeselskapene og seismikkelskapene.

Erstatningsordninger

Vi har hatt en erstatningsordning siden 1976 for ulemper som petroleumsvirksomheten påfører fiskeriene. Dagens ordning, som omfatter ”*økonomisk tap som petroleumsvirksomheten påfører norske fiskere*” er tatt inn i petroleumsloven av 29. november 1996, jf. loven § 8-1.

Med norske fiskere menes i henhold til samme paragraf "personer registrert i fiskermanntallet og eiere av fartøy innført i registeret over merkepliktige norske fiskefarkoster".

Det følger av lovens forarbeider at grensen mellom de som omfattes av ordningen og de som ikke omfattes er avhengig av om de har rett til å drive ervervsmessig fiske. Grensen må følgelig forstås slik at fritidsfiskere ikke kommer innenfor erstatningsordningen. Det samme gjelder den landbaserte delen av næringen.

Bestemmelsen om erstatning for beslagleggelse av fiskefelt fremgår av petroleumsloven § 8-2 som lyder:

"Dersom petroleumsvirksomheten i et område helt eller delvis beslaglegger et fiskefelt, plikter staten i den utstrekning fisket blir umuliggjort eller vesentlig vanskeliggjort å yte erstatning for det økonomiske tap dette medfører. Erstatningen kan fastsettes helt eller delvis som et engangsbeløp eller som faste årlige beløp. Tap som er oppstått mer enn 7 år etter beslagleggelsen fant sted, kan normalt ikke kreves erstattet. Staten kan kreve regress av rettighetshaveren dersom rettighetshaveren burde ha avverget tapet"

Selv om en fisker ligger innenfor den personkrets som omfattes av ordningen, er det m.a.o. en rekke andre erstatningsbetingende vilkår som må oppfylles:

1. Tapet må skyldes petroleumsvirksomhet. Med dette begrepet menes i henhold til petroleumsloven "all virksomhet knyttet til undersjøiske petroleumsforekomster, herunder undersøkelse...". Med undersøkelse menes også innsamling av seismikk.
2. Det må ha foregått en hel eller delvis beslagleggelse av fiskefeltet. Her må det legges inn en tålegrense der de konkrete ulempene for fiskeren må vurderes i den enkelte sak. Fiskeren må også kunne påvises en konkret tilknytning av en viss varighet til det aktuelle fiskefeltet.
3. Fisket må være umuliggjort eller vesentlig vanskeliggjort. Også her må det gjøres en konkret vurdering fra sak til sak, med en tålegrense dersom fisket kan pågå på rimelig nivå og uten betydelige merkostnader eller tidsulemper.
4. Det må kunne påvises økonomisk tap som følge av seismikkskytingen. Det er nettotapet som kan kreves dekket. Fiskeren må således i rimelig utstrekning søke å redusere sitt tap, for eksempel ved å søke etter fisk i andre områder. Innsparte utgifter ved for eksempel å ikke gå ut på fiske kommer også til fradrag.
5. Det må kunne påvises med rimelig grad av sannsynlighet årsakssammenheng mellom seismikkskytingen og reduksjon/bortfall av fangst.

Erstatningskrav som fremmes skal behandles av en nemnd der både de berørte forvaltningssektorer og næringer deltar.

Per april 2010 var det siden 2008 mottatt 200 krav, som til sammen hadde gitt 10 millioner kr i erstatninger.

Nærmere opplysninger, veiledning og skjemaer for erstatningskrav finnes på hjemmesidene til Fiskeridirektoratet: www.fiskeridirektoratet.no

Faktaark C-8 Forvaltningsplaner for norske havområder

Arbeidet med forvaltningsplaner for norske havområder startet opp i 2002 etter behandlingen av St.meld. nr. 12 (2001–2002) *Rent og rikt hav* (Havmiljømeldingen). I Havmiljømeldingen skisseres behov for å se de ulike påvirkningene som våre kyst- og havområder utsettes for i sammenheng. Målet er å oppnå en helhetlig forvaltning som tar hensyn til begrensninger og behov i det marine økosystemet og bruk av havområdene på bærekraftig måte.

Forvaltningsplanene for havområdene fastsetter overordnede politiske/strategiske rammer og retningslinjer for forvaltningen på tvers av sektorene. Planene legger også føringer på tiltak som skal iverksettes for bærekraftig bruk og beskyttelse av havområdene. Forvaltningsplanene for havområdene er basert på samlet tilgjengelig kunnskap om sammenhenger i økosystemene og om hvordan menneskelig aktivitet påvirker økosystemet.

Organisering av arbeidet med forvaltningsplanene

Organiseringen av arbeidet med forvaltningsplanene er blitt ledet av den interdepartementale styringsgruppen for helhetlig forvaltning av norske havområder. Gruppen ledes av Miljøverndepartementet, med deltakere fra Arbeidsdepartementet, Finansdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Olje- og energidepartementet og Utenriksdepartementet.

De norske havområdene er delt i tre forvaltningsplanområder: Barentshavet og områdene utenfor Lofoten, Norskehavet og Nordsjøen-Skagerrak (planen for sistnevnte område er under utarbeiding). Det utarbeides et felles faktagrunnlag for vurderingene av det aktuelle havområdet, både når det gjelder de naturmessige, næringsmessige, miljømessige og samfunnmessige forholdene. Det blir utarbeidet utredninger av konsekvenser av aktiviteter som kan påvirke miljøtilstanden, ressursgrunnlaget og mulighetene for å drive annen næringsaktivitet i havområdet.

Det er opprettet et eget faglig forum for hvert enkelt planområde, forumene skal sammenstille det faglige grunnlaget for en helhetlig forvaltningsplan. De faglige forumene har deltakere fra Norsk Polarinstittutt, Havforskningsinstituttet, Oljedirektoratet, Fiskeridirektoratet, Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning, Kystverket, Klima- og forurensningsdirektoratet, Direktoratet for naturforvaltning, Sjøfartsdirektoratet, Petroleumstilsynet og Statens strålevern.

Det faglige forumet for Barentshavet og områdene utenfor Lofoten ledes av Norsk Polarinstittutt, det faglige forumet for Norskehavet ledes av Direktoratet for naturforvaltning og det faglige forumet for Nordsjøen-Skagerrak ledes av Klima- og forurensningsdirektoratet. Det er opprettet en rådgivende gruppe for overvåkning og et forum for samarbeid om miljørisiko, disse gruppene skal dekke alle forvaltningsplanområder (se illustrasjon).

Overvåkningsgruppen skal koordinere gjennomføringen av overvåking i havområdet, sammenstille overvåkingsresultater og tolke informasjonen i forhold til systemet med indikatorer, referanseverdier og tiltaksgrenser. Havforskningsinstituttet leder overvåkningsgruppen med deltakere fra Akvaplan-niva, ARCTOS-nettverket, Artsdatabanken, Direktoratet for naturforvaltning, Fiskeridirektoratet, Forsvarets forskningsinstitutt, Kystverket, Meteorologisk institutt, Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning, Norges geologiske undersøkelse, Norsk institutt for luftforskning, Norsk institutt for naturforskning, Norsk institutt for vannforskning, Norsk Polarinstitutt, Oljedirektoratet, Petroleumstilsynet, Sjøfartsdirektoratet, Klima- og forurensningsdirektoratet, Statens Strålevern og Veterinærinstituttet.

Formålet med risikogruppen er å styrke arbeidet med risikovurderinger og bidra til en bedre forståelse av utviklingen av risiko i havområdet for alle aktører og opinionen generelt, knyttet til akutt forurensning, og å bidra til å håndtere denne risikoen på en best mulig måte både sektorvis og samlet. Risikogruppen ledes av Kystverket med deltakere fra Direktoratet for naturforvaltning, Fiskeridirektoratet, Havforskningsinstituttet, Kystvakten, Kystverket, Mattilsynet, Meteorologisk Institutt, NIFES, NIVA, Norsk Polarinstitutt, Oljedirektoratet, Petroleumstilsynet, Sjøfartsdirektoratet, Klima- og forurensningsdirektoratet, Statens Strålevern, Sysselmannen på Svalbard, Landsdelkommando Nord-Norge, Fylkesmannen i Nordland, Fylkesmannen i Finnmark, Fylkesmannen i Troms

Det etableres referansegrupper for arbeidet med økosystembasert forvaltning av havområdene. Referansegruppene består av berørte interessegrupper, herunder næringslivsinteresser og frivillige organisasjoner. For å sikre en bred deltakelse er det lagt opp til åpne prosesser der interesserte parter og fagmiljøer blir trukket inn i arbeidet. Utredningsprogrammene er gjenstand for høring fra berørte interesser, og resultatene fra de sektorvise utredningene blir blant annet diskutert på høringmøter i den aktuelle landsdelen.

Oppfølging av forvaltningsplanene

Oppfølgingen av planene er et kontinuerlig arbeid. De faglige forumene og de rådgivende gruppene avgir jevnlig tilstandsrapporter. Det vil bli foretatt en omfattende revisjon av forvaltningsplanen for Barentshavet og områdene utenfor Lofoten i 2010. I revisjonen vil det bl.a. bli tatt stilling til om det skal igangsettes en konsekvensutredning (KU) for Nordland VII og Troms II. En ny St. meld. vil bli lagt fram mot slutten av 2010. Planperioden for Barentshavet/Lofoten varer til fram til 2020. Det legges opp til at det i 2020 gjøres en grunnleggende oppdatering og at en ny planperiode fastsettes til 2040.

Når det gleder forvaltningsplanen for Norskehavet vil det bli foretatt jevnlig oppdateringer i planperioden fram mot 2025, i 2014 vil det bli foretatt en helhetlig revisjon av planen. I 2025 legges det opp til en oppdatering av planen for perioden til 2040.

I april 2008 ble det opprettet en faggruppe som skulle starte arbeidet med en økosystembasert forvaltningsplan for Nordsjøen-Skagerrak. En helhetlig forvaltningsplan for Nordsjøen-Skagerrak skal være utarbeidet innen første halvdel av 2013.

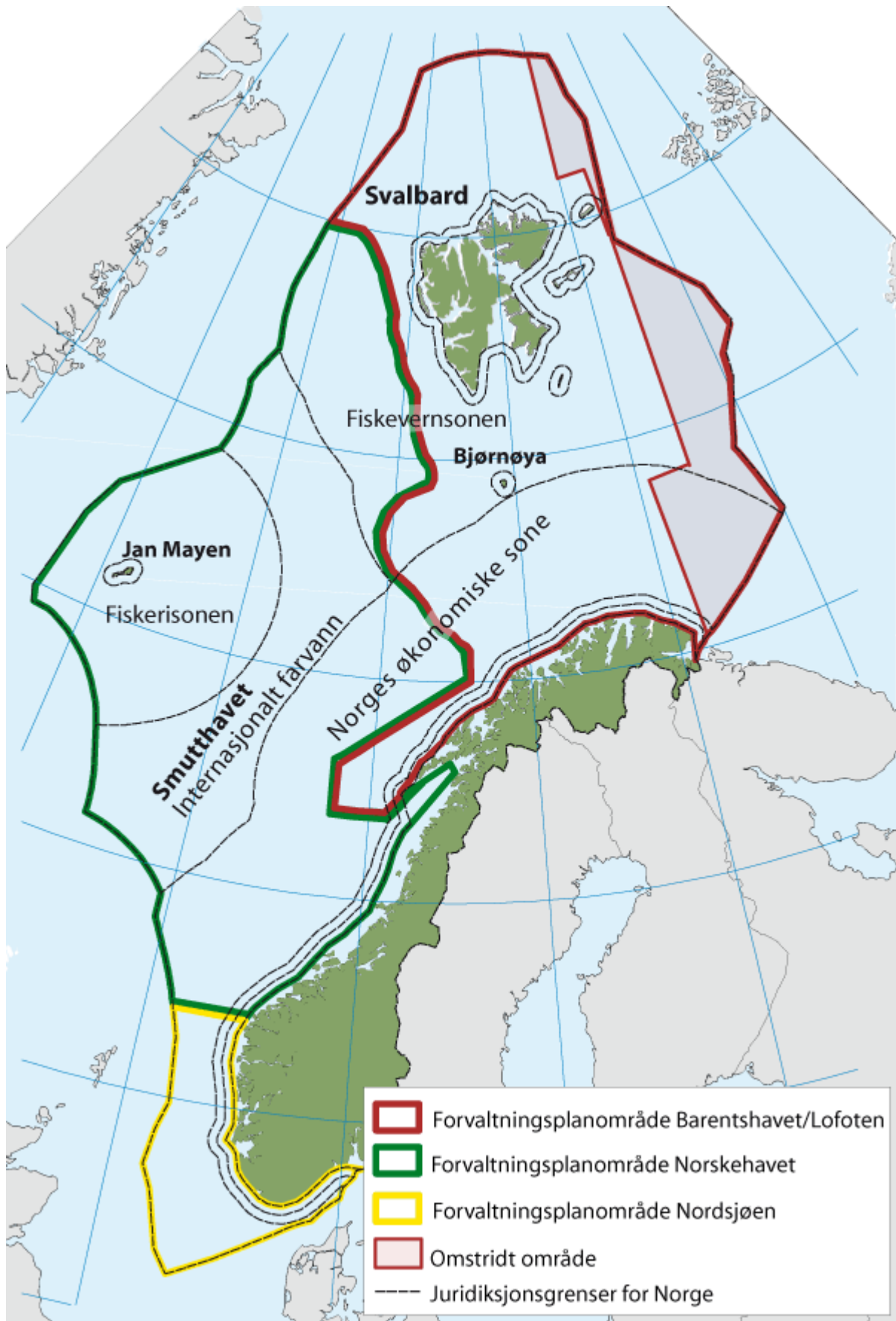
Gjeldende forvaltningsplaner

St.meld. nr. 8 (2005-2006) *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten (forvaltningsplan)* ble lagt fram i 2006. Dette er den første i rekken av økosystembaserte forvaltningsplaner for norske havområder, og etterfølges av forvaltningsplaner for Norskehavet og Nordsjøen.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/20052006/Stmeld-nr-8-2005-2006-.html?id=199809>

St. meld. nr. 37 (2008-2009) *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Norskehavet (forvaltningsplan)* ble lagt fram våren 2009.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/2008-2009/stmeld-nr-37-2008-2009-.html?id=560159>

Kilde: Klima- og forurensningsdirektoratet

Faktaark C-9 Korallrev og andre sårbare bunnhabitater

Korallrevforekomstene langs norskekysten har vært kjent gjennom lang tid. De senere år har det, blant annet på initiativ fra fiskerhold, blitt gjennomført et visst arbeid for å kartlegge utbredelsen av slike rev, klargjøre deres betydning for fiskebestandene og å undersøke nærmere hvorvidt eller hvordan revene påvirkes av fiskeriaktivitet. Det meget omfattende bunnkartleggingsprogrammet MAREANO har de siste årene også vært et viktig bidrag til kartlegging av korallforekomster og andre bunnhabitater i Barentshavet. Også ved kartlegging i forbindelse med nye oljefelt, som for eksempel Morvin i Norskehavet, er det oppdaget mange nye korallrev.

Korallrev er biologiske konstruksjoner, og har en struktur som gjør dem til et egnet leveområde for en rekke fastsittende og frittlevende arter. Artsmangfoldet er spesielt stort på de såkalte Lophelia-revene, og gjør dem til et av de mest artsrike marine habitater langs norskekysten. Lophelia er dypvannskoraller, og har en vid utbredelse spesielt i Nord-Atlanteren. Den finnes ofte på kontinentalskråningene og kontinentalkantene på dybder mellom 200 og 400 meter i temperatur mellom 4 og 8°C. Ingen andre steder i verden er det påvist så store levende Lophelia-rev og i så store konsentrasjoner som på den norske kontinentalsokkelen mellom 60° og 70°N. Lophelia finnes også i fjordområder på grunnere vann, men i samme temperaturområde. Det ser ut til at det er temperaturen som begrenser korallrevenes nedre og nordligste utbredelse. Revene finnes fra svenskegrensen i sør til Finnmark i nord. Verdens nordligste korallrev ("Korallen") finnes rett nordvest av Sørøya i Finnmark.

Revområdene har vært, og er fremdeles, attraktive fiskeplasser for garn- og linefiskere. Mange fiskere har imidlertid ment at fangstene i disse områdene har gått drastisk ned, etter at det har pågått tråleraktivitet i områdene. Videoundersøkelser bl.a. på Storegga har vist til dels omfattende ødeleggelser av revene, med skader som tolkes som spor etter tråling. Dette er en av årsakene til at man har implementert ulike typer regelverk for å ta vare på korallforekomster og andre sårbare bunnhabitater i norske farvann: §66 i utøvelsesforskriften pålegger et krav om å utvise *særlig aktsomhet* ved fiske i nærheten av kjente forekomster av korallrev, samt et forbud mot å ødelegge rev med hensikt.

Videre gjelder det et *forbud* mot fiske med redskap som slepes under fiske og i den forbindelse kan berøre bunnen (i praksis bunntråling) i åtte avgrensede områder på Sularevet, Iverryggen, Røstrevet, Tisler, Fjellknausane, Korallen, Træna-revene og Breisunddjupet. Allerede i 1999 ble de første revene omfattet av dette bunntrålforbudet. I tillegg har Direktoratet for Naturforvaltning midlertidig vernet Selligrunnen i Trondheimsfjorden med hjemmel i naturvernloven. For øvrig er pr. i dag 14 revforekomster, som ikke er særskilt beskyttet, kartfestet i Fiskeridirektoratets kartløsning på internett, og er således til hjelp for fiskere for å overholde aktsomhetsplikten.

Både i NEAFC og NAFO (Nordvest-atlanteren) har det nylig blitt innført regelverk for fiske med bunnredskaper for å ivareta sårbare bunnøkosystemer. Regelverket er forskjellig for "eksisterende" og "nye" fiskerområder. For eksisterende områder (områder med en definert fiskehistorikk) gjelder følgende: Dersom et fartøy får et "sammenstøt" med koraller eller svamp skal dette rapporteres til myndighetene. Et "sammenstøt" defineres som fangst av mer enn 60 kg levende korall eller 800 kg levende svamp per trålhal, line- eller garnsetting. Fartøyet skal stanse fisket og flytte minst 2 nautiske mil fra det som antas å være nærmest det sensitive marine økosystemet det har blitt fisket i. "Nye" områder er definert som områder der det aldri har vært fisket eller ikke har vært fisket de siste 20 år, og i disse områdene er regelverket enda strengere: Det må søkes om spesialtillatelse for å fiske der, og det må være observatør om bord. Det stilles også strenge krav til planlegging (for å unngå skader) og rapportering. Prosedyrene for fartøyets respons ved sammenstøt er den samme som for fiske i eksisterende områder. FKD, i samarbeid med Fiskeridirektoratet og næringen, holder nå på å utforme en tilsvarende regulering for Norges økonomiske sone, fiskerisonen rundt Jan Mayen og fiskevernsonen ved Svalbard.

Når det gjelder forskning har et fireårig EU-prosjekt "CoralFISH" pågått siden 2008. Hovedformålet med prosjektet er å undersøke korallrevenes betydning for fisk. Det skal utføres feltarbeid i Island, Norge, vest av Irland, i Middelhavet og ved Azorene.

Klimaforandringene er et bekymrende element som skaper usikkerhet omkring de norske korallforekomstenes fremtid: Den pågående forsureningen av havet kan få negative konsekvenser for koraller siden de har kalkskjellett og er sårbare for en nedgang i vannets pH.

Faktaark C-9-1 Vern av sårbare habitater i internasjonale og nasjonale farvann

Temaet marine verneområder (Marine Protected Areas – MPA) vies stor oppmerksomhet i fora hvor marine spørsmål drøftes. Flere internasjonale konvensjoner og policyerklæringer inneholder mål om at det skal opprettes et "nettverk av marine beskyttede områder". Johannesburgerklæringen (WSSD 2002) har som mål at det skal opprettes representative marine nettverk på globalt nivå innen 2012. Dette målet er også innarbeidet i arbeidsprogrammene til Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD, se [Faktaark C-13](#)) og den regionale konvensjonen om bevaring av det marine miljø i Nordøst-Atlanteren (OSPAR, se [Faktaark C-15](#)). OSPAR har satt året 2010 som mål. Både CBD og OSPAR har retningslinjer for identifisering av sårbare marine områder innenfor og utenfor nasjonal jurisdiksjon som trenger beskyttelse. Dette arbeidet har i første rekke dreid seg om områder innenfor nasjonal jurisdiksjon.

Et karaktertrekk, og til dels et problem, ved den internasjonale diskusjonen er at begrepet MPA ikke har noen klar definisjon, og at begrepet i debatten brukes med svært forskjellig meningsinnhold. Mange stater anvender IUCNs seks ulike kategorier for å opprette verneområder. Kategoriene som omfatter områder der bruk/uttak kan tillates er imidlertid underrepresentert. Generelt er norske løsninger med temporære lukninger mot fiskerivirksomhet lite kjent eller anvendt internasjonalt, og møtes med skepsis. Norge legger stor vekt på at områdevern opprettes når det er behov, og at omfang og restriksjoner skal stå i forhold til verneformålet.

EU anvender Natura 2000 i arbeidet med opprettelse av verneområder. Dette er imidlertid ikke del av EØS-avtalen.

Det knytter seg mange spørsmål til bruk av MPA-er, og de senere år har behovet og det juridiske grunnlaget for opprettelse av marine verneområder på det åpne hav fått mest oppmerksomhet.

Bakgrunnen for krav og ønsker om opprettelse av multisektorielle marine verneområder er at det trengs ytterligere tiltak for å beskytte biomangfoldet på det åpne hav. Bekymringen retter seg mot spesielt mot

- økende overfiske, særlig av dyphavsarter
- fiske rundt dyphavsfjell, hydrotermale varmekilder og korallrev og habitatødeleggelse, bl.a. som følge av redskap som berører bunn (for eksempel bunntål)
- dumping av avfall, kjemikalier og radioaktive stoffer
- fremtidig petroleumsutnyttelse på sokkelen utenfor 200 nautiske mil
- fremtidig mineralvirksomhet
- bioprospektering

Det argumenteres for at det er behov for et multisektorielt regelverk fordi negativ påvirkning kommer fra vidt forskjellige aktiviteter, og at det institusjonelle og legale rammeverk vedrørende det åpne hav derfor ikke er tilstrekkelig. EU har fremmet forslag i FN om opprettelse av en ny implementeringsavtale for miljøkonvensjoner knyttet opp til Havrettskonvensjonen etter modell av FN-avtalen om fiske på det åpne hav (UNFSA). Norsk holdning har vært at stater først må implementere allerede vedtatte avtaler.

På grunnlag av et norsk forslag vedtok Den nordøstatlantiske fiskerikommisjonen (NEAFC) på årsmøtet i november 2004 å stenge fem nærmere angitte områder for bunntåling og fiske med faststående redskaper, inkludert line, for perioden 1.januar 2005 til 31. desember 2007. For norske fartøy ble dette fastsatt i forskrift av 12. desember 2004 om vern av sårbare habitater i internasjonalt farvann. Denne stengningen ble på NEAFC sitt årsmøte i 2007 forlenget til å gjelde også i 2008. På årsmøte i 2006 ble det vedtatt å stenge ytterligere fem områder med bunntåling og med faststående redskaper for å verne korallrev, og stengningen gjelder ut 2009.

På bakgrunn av anbefaling fra ICES fremmet Norge et forslag om å revidere de stengte områdene. Det norske forslaget ble behandlet på et ekstraordinært årsmøte i NEAFC i juli 2008, hvor Norge fremmet forslag om at de eksisterende verneområder med forbud mot bunnfiske, opprettet i 2004, skulle oppheves og erstattes av fem nye områder, tre større og to mindre.

Partene sendte det norske forslaget videre til ICES for vurdering. ICES anbefalte i sin rådgivning å følge det norske forslaget med en del justeringer – utvidelser – av områdenes omfang. Norge fremmet på NEAFC sitt årsmøte i

november 2008 nytt forslag om lukking basert på rådgivningen fra ICES, men ettersom alle parter fortsatt ikke hadde klart å forberede seg tilstrekkelig til å ta standpunkt ble saken utsatt, og de eksisterende verneområder ble forlenget til 31.mars 2009. Norges reviderte forslag ble så fremmet til ny behandling på et ekstraordinært møte i NEAFC i mars 2009, og ble med mindre justeringer vedtatt av alle parter og sendt partene til formell avgjørelse i skriftlig prosedyre i tråd med NEAFC sitt reglement, som ble vedtatt enstemmig. Anbefalingen er blitt implementert i Norges regelverk ved forskriftsendringen av forskrift av 14. desember 2004 om vern av sårbare habitater i internasjonalt farvann. Området som NEAFC vedtok å stenge for bunnfiske i april 2009 på den Midt-Atlantiske rygg er på 330 000 km² (større enn Storbritannia og Irland til sammen) og er delvis sammenfallende med et tilsvarende forslag i OSPAR. OSPAR planlegger å vedta opprettelse av et verneområde under ministermøtet i 2010. Dette vil gjelde beskyttelse mot annen virksomhet enn fiskeri og skipsfart, ettersom OSPAR ikke har mandat til å regulere disse aktivitetene.

Samtidig har NEAFC vedtatt omfattende prosedyrer og regelverk for å svare opp til FNs Fiskeriresolusjon fra 2006 om å regulere fiske med bunnredskap slik at sensitive marine økosystem skånes. I utarbeidelsen har NEAFC også tatt hensyn til relevante elementer i FAOs retningslinjer for dyphavs fiske på åpent hav, vedtatt i august 2008. Regelverket gjelder for internasjonalt farvann. Kort oppsummert, er konvensjonsområdet nå delt inn i tre hovedområdetyper – ”eksisterende” områder, ”nye ”områder og stengte områder. ”Eksisterende” områder betyr områder, hvor det ifølge informasjon fra medlemslandene har foregått fiskeriaktivitet de siste årene. Alle områder utenfor defineres som ”nye” områder. Det er laget mye strengere krav med hensyn til rapportering og gjennomføring av fiske i de nye områdene.

Tilsvarende regelverk ble også vedtatt av NAFO, CCAMLR og SEAFO, hvor Norge er et medlem.

Norge har implementert NEAFCs og NAFOs regelverk i to forskrifter av 9. februar 2009 – forskrift om regulering av fiske med bunnredskap i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon i det nordøstlige Atlanterhav og forskrift om regulering av fiske med bunnredskap i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon i det nordvestlige Atlanterhav.

Videre har norske fiskerimyndigheter i det siste arbeidet aktivt med utarbeidelse av en tilsvarende regulering av fiske med bunnredskap i Norges økonomiske sone, fiskerisone rundt Jan Mayen og i fiskevernsonen ved Svalbard. Forslaget til forskriften med samme navn har allerede vært på høring, og tentativ ikraftsettelsesdato er satt til senest 1. januar 2011.

Når det gjelder annen relevant lovgivning, har Norge siden 1999 hatt en generell aktsomhetsregel ved fiske i nærheten av kjente forekomster av korallrev både innenfor og utenfor norske jurisdiksjonshavområder. Dette er for å beskytte korallrev mot ødeleggelser som følge av fiskeriaktivitet, og derigjennom bidra til en forsvarlig ressursforvaltning bl.a. ved å sikre reproduksjons- og oppvekstområder for mange fiskeslag. Det er samtidig forbudt å ødelegge revene med hensikt. Denne regelen har virket som en slags ”sikkerhetsventil” da det ikke fantes noe spesiallovgivning som skulle regulere fiske med bunnredskap. Det betyr at beskyttelse av sårbare habitater, selv mindre spesifisert mht. konkrete prosedyrer, har vært en del av norsk fiskerilovgivning allerede i minst ti år.

Faktaark C-10 Kystzoneplanlegging – kommuneplanlegging i sjø

Arealplanlegging i sjø er et relativt nytt fenomen. Tidligere plan- og bygningslov, som ble vedtatt i 1985, gjaldt fram til 1989 bare innenfor havnedistriktene. I 1989 ble lovens virkeområde utvidet til å gjelde i sjø ut til grunnlinjen. Miljøverndepartementet har ansvaret for plandelen av plan- og bygningsloven, som har gjennomgått en fullstendig revisjon. Den nye loven trådte i kraft 1. juli 2009. Se nærmere omtale av loven på [Faktaark C-10-1](#).

Tilgangen til areal er en av de viktigste rammefaktorene for næringene langs kysten. Tendensen de senere år viser at det blir stadig større konkurranse om arealene og at disse tas i bruk til nye formål. Dette gjelder både sjøarealer og landarealer.

Deltakelse i planlegging i medhold av plan- og bygningsloven er i så henseende viktig for fiskeri- og kystforvaltningen. Fiskeri- og kystdepartementet har som mål for sitt arbeid å sikre tilgangen på tilstrekkelige sjøarealer for videre utvikling av fiskeri- og havbruksnæringen, sikre framkommelighet og sikker sjøverts ferdsel langs kysten, samt sikre arealer til de viktigste havnene. Fiskeri- og kystforvaltningen skal derfor være en aktiv deltaker i alle relevante planprosesser hvor rammebetingelsene for bruk av kystsonen legges, både lokalt, regionalt og sentralt.

En av de mest relevante arealplanprosessene er kystzoneplanlegging i medhold av plan- og bygningsloven. Med begrepet "*kystzoneplan*" mener vi vanligvis arealdelen til en kommune(del)plan for kommunens strandsone og/eller sjøarealer eller deler av disse. En vedtatt arealdel til en kommune(del)plan er juridisk bindende. I tillegg kan det lages regional plan for kystsonen. Slike regionale planer skal legges til grunn for regionale organers virksomhet og for kommunal og statlig planlegging og virksomhet innenfor planområdet. Det kan også utarbeides reguleringsplan for en begrenset del av kystsonen. Dette er imidlertid som regel detaljerte planer for strandsonen og de nærmeste sjøområder, f.eks. i tilknytning til utbygging av boliger/fritidshus og/eller småbåthavn. Plantypen er lite egnet for større områder og det vil normalt ikke være reguleringsplaner man sikter til med begrepet "*kystzoneplan*".

Av hovedgrep som er gjort i den nye loven og som har betydning for planlegging og arealbruk i sjø kan nevnes:

- **Byggeforbudet langs sjø** opprettholdes og innskjerpes, og forutsetter i utgangspunktet at utbygging i strandsonen skal skje etter plan. Av den nye loven § 1-8, (som svarer til tidligere lov § 17-2), følger som tidligere at det er et generelt forbud mot bygging i 100-metersbeltet langs sjøen. Det tidligere eksplisitte unntaket fra forbudet for enkelte utbyggingsformer er tatt ut, men forbudet kan fravikes gjennom kommuneplanens arealdel eller reguleringsplan, der det kan fastsettes andre avstander i regulert byggegrense eller gis generelt unntak oppføring av nærmere bestemte tiltak, herunder bygg og anlegg for fiske, akvakultur og ferdsel til sjøs.
- **Dispensasjonsbestemmelsen** opprettholdes i hovedsak som tidligere, men vilkårene for å få dispensasjon klargjøres og det tidligere omdiskuterte begrepet "særlige grunner" fjernes. Dispensasjonsbestemmelsen i den gamle loven § 7 er erstattet med et nytt lovkapittel, og av §§ 19-1 flg. fremgår bl.a. at:
 - Dispensasjon ikke kan gis dersom hensynene bak bestemmelse(e) som det dispenseres fra blir vesentlig tilsidesatt,
 - Fordelene ved dispensasjon må klart være større enn ulempene,
 - Det skal ved dispensasjonsvurderingen legges særlig vekt på statlige og regionale rammer og mål, og
 - Det bør ikke gis dispensasjon når direkte berørt statlig eller regional myndighet har uttalt seg negativt om dispensasjonssøknaden.

Myndigheten til å gi dispensasjon tilligger kommunen, som i tidligere lov, men i den nye loven er det tatt inn bestemmelse i § 19-4 om at det kan bestemmes at dispensasjonsmyndigheten kan løftes til regionalt eller statlig organ dersom det er nødvendig for å ivareta nasjonale eller viktige regionale interesser i nærmere angitte deler av strandsonen (eller fjellområder).

- Retten som statlig fagmyndighet har til å fremme **innsigelse** mot planforslag presiseres. Bestemmelse om innsigelse finnes i den nye loven §§ 5-4 og 5-5. Hovedreglen om at statlig og regional myndighet kan fremme innsigelse tilplanforslag i forhold til forhold som er av nasjonal eller vesentlig regional betydning, eller som av andre grunner er av vesentlig betydning for vedkommende organs saksområde, er videreført. Det nye er at det ikke kan fremmes ny innsigelse mot forhold som det i løpet av de ti siste år har, eller kunne vært, fremmet tilsvarende innsigelse mot. Innsigelsesretten faller også bort dersom den ikke benyttes i tide, jf. loven § 3-2, forutsatt at kommunens varslingsplikt er oppfylt.

- Det åpnes for en større grad av **differensiering av hoved- og underformål i arealdelen til kommuneplan**. Dette gjelder i særlig grad planlegging i sjø, jf. loven §§ 11-7 nr. 6 og 11-11 nr. 3 og 7. Etter den gamle loven § 20-4 nr. 5 kunne arealbruken i sjø begrenset til å fastsette bruk eller vern, herunder ferdsel-, fiske-, akvakultur-, natur- og friluftsområder hver for seg eller i kombinasjon. Etter den nye loven er denne bestemmelsen i det vesentlige videreført i § 11-7 nr 6, ved at det i planen kan:
 - angis som hovedformål bruk og vern av sjø og vassdrag med tilhørende strandsone, og som underformål områder for ferdsel, farleder, fiske, akvakultur, drikkevann, natur- og friluftsområder hver for seg eller i kombinasjon.
 - I tillegg hjemler loven § 11-11 bl.a. at det til arealformål etter § 11-7 nr. 6 kan gis bestemmelser om bruk og vern av vannflate, vannsøyle og bunn. Videre kan det også gis bestemmelser om hvilke artsgrupper eller arter av akvakultur som kan etableres enkeltvis eller i kombinasjon.

Faktaark C-10-1 Ny plan- og bygningslov

Siden Plan- og bygningsloven av 1985 trådte i kraft den 1. juli 1986 har det vært en betydelig utvikling både innen lovgivning og politikk. Storting og Regjering har sett behov for en samlet gjennomgang av planleggingsbestemmelsene i plan- og bygningsloven, med sikte på forbedringer basert på de erfaringer som er gjort siden loven trådte i kraft, og for å ivareta nye behov i samfunnsplanlegging og arealforvaltning.

Det har vært nødvendig å oppdatere og videreutvikle lovgrunnlaget for planleggingen slik at det blir en best mulig innbyrdes sammenheng mellom de rettslige virkemidlene på feltet.

Tendensen de senere år viser at det blir stadig større konkurranse om arealene og at disse tas i bruk til nye formål. Dette gjelder både sjøarealer og landarealer. Eksempler er økende behov for bolig- og næringsarealer og ny bruk av kystsonen, delvis i konkurranse med tradisjonell bruk. Videre ser vi økt hyttebygging og privatisering, både i strandsonen og i fjellområder, på bekostning av både allmennhetens frie ferdsel og opphold, og mer tradisjonell, stedbundet, næring.

Den økte konkurransen om arealressursene tilsier et behov for et bedre plansystem, for på en ryddig og effektiv måte å avveie og beslutte hvordan de forskjellige interessene skal prioriteres og få gjennomslag i den praktiske arealbruken.

Planleggingen etter plan- og bygningsloven skal være sektorovergripende og helhetlig, og skal omfatte en rekke samfunnsoppgaver og interesser.

Når det gjelder sjøområder er ikke utfordringene for planlegging i sjø de samme som for planlegging på land. Det er for eksempel vært mindre aktuelt å vurdere endringer i plan- og bygningsloven ut fra hensynet til å ivareta marint biologisk mangfold. Som grunnlag for et lovutredningsarbeid med konsekvenser for planlegging i sjø har det vært nødvendig å innhente erfaringer, og å gjennomføre evalueringer, som gjelder de spesielle problemstillingene som reises.

Fiskeri- og kystdepartementet har, sammen med de andre departementene, deltatt i lovutvalgets referansegruppe og også hatt en aktiv dialog med Miljøverndepartementet, som ansvarlig departement for loven, om de utfordringene som knytter seg til sjøen og i strandsonen.

Arbeidet med loven har vært omfattende og har budt på mange utfordringer, men forslag til ny plandel til plan- og bygningsloven ble lagt frem i Ot.prp. nr. 32 (2007-2008), lovforslaget er vedtatt av Stortinget, og den nye loven trådte i kraft 1. juli 2009.

Av hovedgrep som er gjort i den nye loven og som har betydning for planlegging og arealbruk i sjø kan nevnes:

- Lovens geografiske virkeområde er utvidet til en nautisk mil utenfor grunnlinjene, bl.a. for å imøtekomme EU-krav til virkeområdet for vanddirektivet (jf. [Faktaark C-6](#)).
- Regional plan erstatter fylkesplanbestemmelsene i tidligere lov. Rettsvirkningene er skjerpet i forhold til kommunal planlegging, der fylkesplan tidligere var "retningsgivende" for kommunal planlegging, skal regional plan "legges til grunn" etter den nye loven.
- Byggeforbudet langs sjø opprettholdes og innskjerpes, og forutsetter i utgangspunktet at utbygging i strandsonen skal skje etter plan.
- Dispensasjonsbestemmelsen opprettholdes i hovedsak som tidligere, men vilkårene for å få dispensasjon klargjøres og det tidligere omdiskuterte begrepet "særlige grunner" fjernes.
- Retten som statlig fagmyndighet har til å fremme innsigelse mot planforslag presiseres.
- Det åpnes for en større grad av differensiering av hoved- og underformål i arealdelen til kommuneplan. Dette gjelder i særlig grad planlegging i sjø, jf. loven §§ 11-7 nr. 6 og 11-11 nr. 3 og 7. Se nærmere omtale av dette på [Faktaark C-10](#).

Faktaark C-10-2 Ny lov om fornybar energiproduksjon til havs

Både i Norge og i andre land er økt utnyttelse av fornybar energi et viktig element i en politikk for å redusere globale utslipp av klimagasser. I mange land er også hensynet til å styrke forsyningssikkerheten en viktig begrunnelse for økt satsing på fornybar energiproduksjon. Vindkraft er den fornybare energikilden som har hatt høyest vekst i produksjonen i Europa de siste årene. Dette forventes å vedvare i årene framover. I mange land vil knapphet på egnet areal over tid begrense mulighetene for utbygging av vindkraft på land. Det er derfor en økende interesse for å utnytte havarealer til fornybar elektrisitetsproduksjon.

Norge har store havarealer med gode vindforhold, og det teoretiske potensialet for produksjon av fornybar energi i norske havområder er meget stort. Norske miljøer har høy kompetanse på offshore teknologi, marine operasjoner mv, og den skisserte utvikling er derfor også interessant i et industrielt perspektiv. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har til behandling flere søknader om tillatelse til oppføring av bunnfaste vindkraftanlegg i sjøområder langs kysten.

13. februar 2009 sendte Olje- og energidepartementet utkast til ny lov om fornybar energiproduksjon til havs ut på bred høring.

Lovforslaget gir det rettslige rammeverket for å gi konsesjoner og på annen måte regulere forhold knyttet til planlegging, utbygging, drift og nedlegging av anlegg for produksjon av fornybar energi og anlegg for omforming og overføring av elektrisk energi til havs. Videre inneholder lovforslaget bestemmelser som legger opp til å se utplassering av havmøller i sammenheng med elektrifisering av sokkelen og å gjennomføre arealvurderinger for utplassering av fremtidige anlegg hvor hensynet til fiskeriene, det marine miljøet og andre næringer ivaretas.

Lovens geografiske virkeområde er norsk sjøterritorium, sjøområder over norsk kontinentalsokkel og norsk økonomisk sone.

22. april 2009 avga Fiskeri- og kystdepartementet sin høringsuttalelse i saken. I høringsuttalelsen ga departementet bl.a. uttrykk for følgende:

Det er positivt at det nå blir utarbeidet et rettslig rammeverk som skal regulere ulike forhold knyttet til fornybar energiproduksjon til havs utenfor grunnlinjen, inklusive anlegg for omforming og transport av elektrisk energi. På den annen side er det ikke tvil om at utbygging av eksempelvis vindmølleparker av det omfang som enkelte prosjekter antyder, vil kunne medføre betydelige utfordringer for så vel fiskeriaktivitet som skipstrafikk.

I høringsnotatet vises det til betydelig usikkerhet både mht omfang av slik produksjon og til hvordan utbyggingen vil finne sted. Det kan dreie seg om båndlegging av betydelige arealer og en enkelt vindmøllepark kan utgjøre hele 200 kvadratkilometer. Teknologiske begrensninger vil sannsynligvis gjøre grunne farvann – ofte gode fiskefelt – til de mest attraktive områder for fornybar energiproduksjon, per i dag i praksis vindkraftanlegg.

For Fiskeri- og kystdepartementet er det således av svært stor betydning at det etableres gode prosesser som sikrer at alle relevante interesser, herunder hensyn til fiskeriaktivitet og skipstrafikk blir ivaretatt når arealer vurderes åpnet for utbygging av fornybar energiproduksjon, og ved senere konsesjonsbehandling og detaljplanlegging av konkrete prosjekter. For å få en god samfunnsmessig kontroll med arealbruk og produksjons- og overføringsanlegg bør lovverket sette minst like strenge krav til utbygninger av nye energianlegg til havs som det som gjelder for industrianlegg knyttet til petroleumsvirksomheten til havs. Vi er derfor enig i at "*[h]ensynet til effektive og forutsigbare prosesser for etablering av fornybar energiproduksjon med infrastruktur tilsier at det legges opp til en helhetlig og koordinerende konsesjonsprosess for nye energiproduksjonsanlegg til havs*", slik det uttales i høringsnotatet.

Etter Fiskeri- og kystdepartementets oppfatning legger lovforslaget opp til føringer for forsvarlige prosesser. Det er imidlertid også på det rene at både departementet og underliggende etater vil bli stilt overfor store utfordringer i fremtiden, og må være forberedt på aktiv deltakelse både som høringsadressater når enkeltprosjekter etter hvert kommer til behandling, og i forhold til oppfølgende regelutvikling. Det synes heller ikke å være tvil om at det fortsatt mangler kunnskap om hvorledes bygging og drift av vindmølleparker påvirker livet i havet.

Den nye loven om havenergi forventes behandlet av Stortinget i mars 2010 og planlagt ikrafttredelse for loven er satt til 1. juli 2010.

Det er også nedsatt en arbeidsgruppe ledet av NVE, der bl.a. Fiskeridirektoratet og Kystverket deltar, som har i oppgave å gjennomføre en grovsortering av arealer som kan gjøres til gjenstand for en strategisk konsekvensutredning med tanke på utbygging av vindkraftanlegg. Arbeidsgruppen skal rapportere til en styringsgruppe ledet av OED, der bl.a. FKD deltar, innen 15. 10.2010. Arbeidet i gruppen vil kunne gi viktige premisser inn i diskusjonen om vindkraftanleggs arealbeslag til havs.

Faktaark C-10-3 Regjeringens nordområdestrategi – "Nye byggesteiner i nord"

Regjeringens nordområdestrategi

Regjeringen la i 2006 frem sin nordområdestrategi, der det ble tydeliggjort at det å utnytte mulighetene i nordområdene er en av de viktigste satsingene i årene som kommer. Det er i nord at vi opplever den mest rivende utvikling i våre nærområder. Det handler om vår evne til å videreføre tradisjonen med ansvarlige ressursforvaltning, gjenkjennelig suverenitetshevdelse og nært samarbeid med naboer, partnere og allierte.

De politiske hovedprioriteringene i regjeringens strategi for nordområdene er:

1. Vi skal utøve myndighet i nord på en troverdig, konsekvent og forutsigbar måte.
2. Vi skal være helt i front internasjonalt når det gjelder utvikling av kunnskap om, for og i nordområdene.
3. Vi skal være den fremste forvalter av miljøet og naturressursene i nordområdene.
4. Vi vil legge til rette for en videreutvikling av petroleumsvirksomheten i Barentshavet, og at virksomheten får størst mulig betydning for norsk og nordnorsk kompetansebygging og for lokal og regional næringsutvikling.
5. Vi vil at nordområdepolitikken skal bidra til å trygge urfolkens livsgrunnlag, næringer, historie og kultur i nordområdene.
6. Vi vil videreutvikle folk-til-folksamarbeidet i nord.
7. Vi vil styrke samarbeidet med Russland.

For å følge opp hovedprioriteringene i nordområdestrategien er det utarbeidet 22 tiltak som det skal satses særskilt på. I det følgende er tatt inn de tiltakene som har særskilt relevans for FKDs ansvarsområder:

- Utrede behovet for nye, isgående forskningsfartøy for å øke den helårige norske tilstedeværelsen i nordlige farvann.
- Styrke både kunnskapsoppbyggingen i nordområdene og den nordområderelevante forskningen gjennom Forskningsrådet.
- Styrke sjøsikkerheten i farvannene rundt Svalbard blant annet ved å gjøre havne- og farvannsloven gjeldende og innføre en pliktig kjentmannstjeneste.
- Styrke samarbeidet med russiske og andre lands myndigheter i kampen mot det ulovlige, uregulerte og uregistrerte fisket i Barentshavet.
- Styrke innsatsen for å følge opp helhetlig forvaltningsplan gjennom kartlegging og overvåking av havmiljøet og forskning på økosystemene og hvordan de påvirkes av menneskelig virksomhet.
- Styrke kartlegging, overvåking og forskning på klimaendringer og miljøgifter i nordområdene.
- Sette i gang flere kunnskaps- og utviklingsprosjekter under Barents 2020.
- Etablere et Nordområdestipendprogram finansiert av Barents 2020-midler.
- Stimulere til økt innsats innen bioprospektering og utvikling av nye produkter basert på marine organismer.
- Legge til rette for økt forskning på oppdrett av torsk og andre interessante marine arter.
- Vurdere å støtte oppstart av godstrafikk i transportkorridoren fra Sentral-Asia til Nord-Amerika over Narvik havn.
- Gjennomføre en bredere analyse av eksisterende transportinfrastruktur og utviklingsbehov i nord i tilknytning til arbeidet med Nasjonal transportplan 2010-2019.

Nye byggesteiner i nord

I nordområdestrategien fra 2006 trakk regjeringen opp 22 konkrete satsingsområder. I dag er de fleste enten gjennomført eller igangsatt. Dette arbeidet inngår nå i de ordinære prosesser i flere departementer. Regjeringen la derfor i mars 2009 fram trinn to i nordområdesatsingen. Den innebærer satsing på næringsutvikling til lands og til havs og en opptrapping på investeringer til samferdsel, farleder og havner i nord.

Det legges i dette dokumentet frem et sett strategiske satsinger som vil være nye byggesteiner i regjeringens nordområdesatsing. Videreføringen av nordområdesatsingen skal bidra til å ruste landet bedre til å møte de store utfordringer som endringer i klima og miljø medfører, til å møte de mulighetene som ligger i nord, og bidra til norsk suverenitetshevdelse og legge til rette for bærekraftig forvaltning av fornybare og ikke-fornybare ressurser.

Nordområdesatsingen kommer i tillegg til den generelle distrikts- og regionalpolitikken og sektorpolitikken på ulike områder. Dette skal bidra til å bevare hovedtrekkene i bosettingsmønsteret i nord og legge til rette for en utvikling som fremmer samarbeidet med andre nasjoner og tar hensyn til urfolks rettigheter.

På denne bakgrunn vil regjeringen:

1. Utvikle kunnskap om klima og miljø i nordområdene.
2. Styrke overvåking, beredskap og sjøsikkerhet i de nordlige havområder.
3. Stimulere til bærekraftig utnyttelse av petroleumsressursene og fornybare ressurser til havs.
4. Fremme landbasert næringsutvikling i nord.
5. Videreutvikle infrastrukturen i nord.
6. Opprettholde en fast suverenitetshevdelse og styrke samarbeidet over grensene i nord.
7. Sikre urfolks kultur og livsgrunnlag.

De konkrete satsingene er innrettet i et 10-15 års perspektiv. Satsingene må imidlertid tolkes i et dynamisk perspektiv, og ikke ansees som en ferdig handlingsplan for de neste 10-15 årene.

Av særlig viktige satsingsområder blant flere for FKD er:

- Utredning av behovet for nytt isgående forskningsfartøy
- Hindring av ulovlig, urapportert og uregulert fiske
- MAREANO
- BarentsWatch
- Sjøtransport – sikkerhet og beredskap

Faktaark C-10-4 Naturmangfoldloven

Lov av 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold – naturmangfoldloven

Loven trådte i kraft 1. juli 2009.

Om loven

Den nye loven avløser naturvernloven og deler av lakse- og innlandsfiskloven og viltloven. Begge disse lovene vil imidlertid bestå som selvstendige ressurslover, men slik at generelle mål, prinsipper og regler for høsting og annet uttak følger av naturmangfoldloven. Loven medfører endringer i 15 andre lover, og i tillegg er forholdet mellom naturmangfoldloven og enkelte sentrale areal- og ressurslover, som ny plandel til plan- og bygningsloven og havressursloven avklart. Den nye loven, samt endringene i andre lover, legger opp til en felles tilnærming og samordning av regelverk som berører naturens mangfold.

Naturmangfoldloven berører Fiskeri- og kystdepartementet på flere områder. De bestemmelsene i loven som vurderes å være av størst relevans er:

§ 2 stedlig virkeområde – på land, i vann og vassdrag, og i territorialfarvannet.

- Noen bestemmelser gitt direkte anvendelse utenfor 12nm – på sokkelen og i sonene. Gjelder formål, forvaltningsmål og generelle prinsipper.
- For øvrig skal det gjøres en ”grundig vurdering, både folkerettslig, i forhold til sektorlover og ut fra samfunns- og miljømessige konsekvenser” av om lovens øvrige bestemmelser skal gjøres gjeldende utenfor 12nm.

Formål og prinsipper for bærekraftig bruk

- §§ 4 og 5 forvaltningsmål for naturtyper og bestander
Det er en målsetning at mangfoldet av naturtyper og arter i levedyktige bestander ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområder.
 - Men: Hensyn skal også tas til andre samfunnsinteresser - § 14.
- § 15 forvaltningsprinsippet – kobling til havressursloven
Høsting og annet uttak av naturlig villlevende dyr skal følge av lov eller vedtak med hjemmel i lov. Høsting av marine organismer reguleres av havressursloven. Forvaltningsmålene i §§ 4 og 5 skal imidlertid hensyntas ved ressursforvaltningen etter havressursloven.
- §§ 20 og 21 uttak av virvelløse dyr og planter og sopp – avgrenset mot havressursloven
Høsting og uttak av virvelløse dyr, planter og sopp følger i utgangspunktet forvaltningsprinsippet i § 15. Høsting og annen utnyttelse av villlevende virvelløse dyr, plante- og sopparter reguleres av havressursloven. Også her skal forvaltningsmålene i §§ 4 og 5 hensyntas ved ressursforvaltningen etter havressursloven.

Artsvern

- § 23 En art kan prioriteres når:
 - Bestandssituasjonen strider mot bestandsmålet
 - Arten har sin hovedutbredelse i Norge. Gjelder bare ”i særlige tilfeller” i sjø.
 - Det er internasjonale forpliktelser knyttet til arten.
- § 24 Virkemidler/Beskyttelsens innhold:
 - Forbud mot uttak
 - Beskyttelse av funksjonsområder. Gjelder ikke i sjø.
 - Krav til KU ved inngrep i funksjonsområder.
- § 25 Bevaring av særskilte bestander

Fremmede organismer - akvakultur

- § 30: Generelt forbud mot utsetting av fremmede organismer av arter og underarter.
- Forholdet til akvakultur :
 - § 30, 1.ledd: Forbud mot utsetting, unntatt av stedefgen stamme, i sjø eller vassdrag, ”med mindre det foreligger tillatelse etter akvakulturloven”.

Fremmede organismer - levendelagring

Fra prp.teksten s. 256:

"Når det gjelder levendelagring av villfanget fisk, er det ikke naturlig å anse dette som utsetting av fremmede organismer. Dette dreier seg om vill fisk som blir fanget levende, og som så blir lagret i sjø over kortere tid før den blir videreforedlet, blant annet for å legge til rette for at fisken får en bedre kvalitet. Levendelagring er i dag regulert i flere regelverk, bl.a. for å ivareta hensynet til dyrehelse, mattrygghet og ressurskontroll. Dersom det av andre grunner anses nødvendig å regulere levendelagring, antas det at havressurslova § 16 gir hjemmel til det".

Fremmede organismer – forholdet mellom naturmangfoldloven og andre lover

- Bevisste innførsler og utsettinger av organismer på land og i sjø må følge bestemmelsene i naturmangfoldloven og akvakulturloven.
- For forvaltning av organismer som har vandret inn i områder under norsk jurisdiksjon av seg selv, skal denne skje i henhold til bestemmelsene i havressursloven.
- Organismer som har blitt innført i havområder i strid med naturmangfoldloven eller som konsekvens av uforutsette følger av lovlig virksomhet skal forvaltes etter reglene i naturmangfoldloven §§ 66 og 67.
- Organismer som i utgangspunktet ble innført og etter hvert har etablert seg i norske farvann forvaltes etter bestemmelsene i havressursloven.
- En aktuell problemstilling vil være *når* en fremmed organisme forvaltes etter reglene i naturmangfoldloven og *når* den forvaltes etter reglene i havressursloven.
- Dette vil variere med omstendighetene og det er derfor vanskelig å gi noe generelt svar. I praksis vil dette måtte løses ut fra en konkret hensiktsmessighetsvurdering i samarbeid mellom fiskeriforvaltningen og miljøvernforvaltningen

Områdevern

§§ 33 – 38: mål for områdevern og former for områdevern – viderefører naturvernloven – krav til forvaltnings- og skjøtselsplaner.

- § 39 Marine verneområder
 - Gjelder rene marine områder
 - De samme kriterier som for de øvrige vernekategoriene, men ikke bundet opp i de samme konsekvensene. M.a.o. større frihet til å velge restriksjonsnivå og også mulighet til å differensiere mellom havbunn, vannsøyle og overflate.
 - Høsting reguleres av havressursloven innenfor rammene av verneforskriften.
 - Restriksjoner kun mot utøvelsen av fiske fastsettes av havressursloven
- § 41 tiltak ved igangsatt saksbehandling.
 - Hjemmelsgrunnlag for avslag, og tillatelser kan bare gis for tiltak som ikke påvirker nevneverdig.
 - Virkningen begrenset til 4 + 2 år.
- § 42 midlertidig vern
 - Lovens dispensasjonsbestemmelse og forvaltningslovens klageregler gjelder.
 - Virkningen er begrenset til 4+ 2 år.
- § 48 dispensasjon
Vilkår:
 - Ikke påvirke verneverdiene nevneverdig, eller
 - nødvendig pga. sikkerhetshensyn eller vesentlige samfunnsinteresser.
- § 49 tiltak utenfor verneområde
 - Ved behandling av søknad om tillatelse til tiltak som kan påvirke verneverdiene *"skal hensynet til verneverdien tillegges vekt"*.

Utvalgte naturtyper

- § 49 utvalgte naturtyper kan pekes ut i forskrift – kriterier: bl.a. dårlig bestandsutvikling, betydning for prioriterte arter. Innen marin sektor kan bl.a. følgende naturtyper være aktuelle:
 1. Strender
 2. Ålegressenger
 3. Koraller
- Betydningen av utvelgelse: generell aktsomhet, klarlegge konsekvensene av tiltak. (Rettslig bindende plan etter plan- og bygningsloven går foran)

Bioprospektering

- §§ 57 til 61 i loven – tilsvarende reglene i havressursloven om samtykkemodell og mulighet til å kreve fordeler, men med noen tillegg for:
 - Genetisk materiale i offentlige samlinger
 - Genetisk materiale fra andre land.

Lovens regler skal etter planen følges opp med felles forskrift til både denne loven og havressurslovens bestemmelser om marin bioprospektering, der fiskeriforvaltningen forvalter den delen av forskriftsregelverket som gjelder i sjø.

Faktaark C-10-5 Plan for marine beskyttede områder (marin verneplan)

Som en oppfølging av St.meld.nr.43 (1998-99) *Vern og bruk i kystsona* nedsatte Miljøverndepartementet i samråd med Fiskeridepartementet og Olje- og energidepartementet den 15. mai 2001 et rådgivende utvalg som skulle bidra med råd til forvaltningen om hvilke områder som bør inngå i en nasjonal marin verneplan.

Utvalget leverte sin endelige tilrådning 30. juni 2004. Utvalget foreslo 36 områder, fra Østfold i sør til Finnmark i nord, som skulle inngå i en første planfase, samt forslag til andre områder som kan suppleres til verneplanen i en fase to. De 36 områdene som er foreslått er delt inn i 6 ulike kategorier;

- Poller
- Strømrike lokaliteter
- Spesielle gruntvannsområder
- Fjorder
- Åpne kystområder
- Transekter fra kyst til hav og sokkelområder

Formålet med verneplanen, er at denne blant annet skal bidra til å stanse tapet av biologisk mangfold, sikre ressursgrunnlaget og bevare et representativt utvalg av marin natur for referanseområder til forskning og miljøovervåking. Norge har for øvrig forpliktet seg under OSPAR-konvensjonen og Johannesburgerklæringen (World Summit on Sustainable Development) til å opprette et nettverk av marine verneområder innen hhv. 2010 og 2012. Marin verneplan vil være et sentralt bidrag for å oppfylle disse forpliktelsene.

St.meld. nr. 37 (2008-2009) *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Norskehavet (forvaltningsplan)*, varslet oppstart av første fase av marin verneplan. Planarbeidet startet i september 2009 for 17 av de 36 områder som inngår i første planfase (se St.meld. nr. 37 (2008-2009) *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Norskehavet (forvaltningsplan)*, kap. 10.1.2).

Hovedtrekkene i den videre prosessen er som følger:

Kunngjøring av start av arbeidet og innhenting av informasjon fra lokale interesser, kommuner og fylkeskommuner (startet i september 2009, denne fase er per februar 2010 avsluttet). Planforslaget skal deretter konsekvensutredes og sendes på nasjonal høring. Etter høring vil utkastet til marin verneplan ferdigstilles i samråd mellom berørte direktorater (bl.a. Fiskeridirektoratet og Kystverket) og oversendes Miljøverndepartementet. Miljøverndepartementet vil i samråd med berørte departementer ferdigstille det endelige forslaget til nasjonal marin verneplan. Eventuelle justeringer i planforslaget, herunder eventuelt uttak av foreslåtte områder, kan da foretas. Områdene skal i størst mulig grad sees i sammenheng, og endelig vedtak fattes ved Kongen i statsråd. Deretter skal dette første nettverket oppdateres, justeres og suppleres etter behov i en andre fase.

Faktaark C-11 Kartlegging og overvåking av biologisk mangfold

Nasjonalt program for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold startet opp i 2003 og ledes av 7 departementer (deriblant Fiskeri- og kystdepartementet, Miljøverndepartementet, Olje- og energidepartementet og Forsvarsdepartementet) og har som formål å skaffe mer kunnskap om det biologiske mangfoldet både på land og i kystsonen. Kunnskapen har en egenverdi, men formålet med programmet er at det opparbeidete kunnskapsgrunnlaget skal kunne brukes i sektormyndighetenes plan- og beslutningsprosesser. Selv om intensjonen var at det skulle drives/planlegges overvåking i regi av programmet, er det i de 7 årene programmet har pågått, kartlegging som har fått så å si all oppmerksomhet. En videreføring av Nasjonalt program slik det fremstår i sin nåværende form vil vurderes 1. januar 2010. Det er ikke besluttet om eller hvordan programmet skal tas videre.

Under det nasjonale programmet er det to aktiviteter som pågår i kystsonen:

1. Prosjekt Fremmede arter:

Unifob (Universitetsforskning i Bergen) og Havforskningsinstituttet er gitt i oppdrag å utarbeide en rapport som skal skissere et opplegg for overvåking av fremmede arter i kystsonen. Rapporten ventes ferdigstilt 1. januar 2010.

2. Prosjekt Kartlegging av marine naturtyper i kystkommunene:

Dette prosjektet ledes av en styringsgruppe bestående av Direktoratet for naturforvaltning, Fiskeridirektoratet, Forsvarsbygg og Klima- og forurensningsdirektoratet. Prosjektet går ut på å kartlegge utvalgte naturtyper i kystsonen, basert på Direktoratet for naturforvaltnings Håndbok nr. 19. Naturtypene som kartlegges er bl.a. gytefelt, større tareskogforekomster, bløtbunnsområder, ålegressenger, skjellsandforekomster, østersforekomster m.m. Selve kartleggingen i felt gjøres av naturfagsinstitusjoner, bl.a. Havforskningsinstituttet, Norsk institutt for vannforskning, Norges geologiske undersøkelse i tillegg til representanter fra kommunene. Ved utgangen av 2010 vil om lag 40 % av kystsonen være kartlagt etter Direktoratet for naturforvaltnings Håndbok nr. 19. Det bemerkes at dette prosjektet foregår i helt andre geografiske områder enn bunnkartleggingsprogrammet MAREANO, som pågår til havs.

For øvrig må det bemerkes at det foregår svært mye marinøkologisk kartlegging og overvåking utenom programmet, der HI er en meget betydelig aktør både på kyst og i hav.

Faktaark C-12 Introduserte arter / fremmede arter

Begreper og forvaltning

Med *fremmede arter* menes populasjoner, arter, underarter eller lavere taksonomiske nivåer som ved menneskers hjelp er blitt introdusert utenfor sitt normale utbredelsesområde. Det er flere grunner til at man ikke ønsker å flytte (introdusere) arter til områder der de ikke naturlig hører hjemme: En fremmed art som etablerer seg, vil på grunn av evolusjonære prosesser ofte ikke ha naturlige fiender i det nye systemet, og således kunne bli veldig dominerende. En fremmed art kan i tillegg bringe med seg nye sykdommer. Dette kan gi drastiske forandringer i de naturlige økosystemene, med påfølgende tap av systemets "robusthet" og ikke minst tap av biologisk mangfold. Det er generelt utfordrende å hindre og å kontrollere introduksjon av fremmede arter i det marine miljø. Grunner til dette er at grenseflatene mellom de ulike marine økosystemer er åpne, og det er derfor få barrierer som hindrer en art i å spre seg utover når den først har blitt introdusert. I tillegg er det vanskelig å registrere en ny art før den er etablert i systemet og skaden har skjedd. En sentral problemstilling er også at man som regel ikke vet om en fremmed art vil kunne etablere seg i det nye systemet eller ikke, og får den etablert seg er konsekvensene vanskelige å forutsi. Innsatsen mot fremmede arter bør derfor fokuseres mot forebygging. For øvrig bringer klimaforandringene nye arter til de norske kyst- og havområdene. Det er ikke etablert noen fast praksis ift. hvordan arter "som vandrer inn av seg selv", for eksempel som følge av endret klima, skal håndteres.

Kartlegging og overvåking av fremmede arter er integrert i Havforskningsinstituttets løpende kyst- og havøkositetstokt, og således en del av Fiskeri- og kystdepartementets (FKD) "daglige" forvaltning. Et viktig kartleggingsarbeid gjøres også gjennom det "Nasjonale programmet for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold", der kartlegging av fremmede arter i kystsonen er et eget delprosjekt. FKDs arbeid med å bekjempe fremmede arter i det marine miljø inngår også i dokumentet "*Tverrsektoriell nasjonal strategi og tiltak mot fremmede skadelige arter*" fra regjeringen Stoltenberg II.

Kongekrabbe

I 1960-årene satte sovjetiske havforskere ut kongekrabbe fra Stillehavet i havet ved Murmanskysten for å bygge opp en fangstbar bestand i området. Fra midten av 1970-årene ble enkeltteksemplarer tatt som bifangst både i russisk og norsk farvann. Gjennom den såkalte "Gråsonavtalen" mellom Norge og Russland fra 1978, ble det etablert et generelt forbud mot fangst av kongekrabbe. På 1980-tallet ble det registrert en økning i bifangsten av kongekrabbe, men først våren 1992 ble det tatt større mengder i norsk farvann.

Kongekrabben omtales som en fremmed art, men etter mer enn 40 år i Barentshavet har bestanden utviklet seg til å bli en høstbar og verdifull ressurs på russisk side og i Øst-Finnmark. Undersøkelser viser imidlertid at kongekrabben har stor innvirkning på bunnfaunaen der den etablerer seg. I norske farvann har kongekrabben i dag sitt hovedutbredelsesområde langs kysten av Øst-Finnmark, men det rapporteres også om til dels betydelige forekomster vest for Nordkapp. Utviklingen i bestanden har medført betydelige problemer med bifangst av kongekrabbe i tradisjonelle fiskerier med garn og line. Rognkjeksfisket er mest utsatt for slik bifangst, ettersom dette fisket foregår på grunne områder der kongekrabben samler seg i tette konsentrasjoner om våren. Kongekrabbeforvaltningen med eksisterende reguleringer er i dag todelt: Kystnært øst for 26°Ø forvaltes den som en ressurs med begrensninger i fisket, mens vest for 26°Ø betraktes den som fremmed/uønsket art. Utenfor det kvoteregulerte området er det derfor utkastforbud og fri fangst av kongekrabbe, og målsettingen er å begrense videre spredning vestover og nordover. Se [Faktaark B-2-6](#) for mer informasjon.

Andre fremmede arter

Artsdatabanken lanserte i 2007 "Norsk svarteliste", som er en oversikt med risikovurderinger over fremmede arter i Norge. Ifølge listen var det per 2007 registrert 2466 fremmede arter på land og i sjø i Norge. Dette gjelder alle typer arter; pattedyr, fisk, planter, bakterier etc. Alle disse artene spiller i større eller mindre grad sammen med den eksisterende flora og fauna og har derfor effekt på det mottakende økosystem.

I det marine miljø er det foruten kongekrabben særlig den amerikanske hummer som FKD har iverksatt særlige tiltak overfor gjennom forskning og informasjonskampanjer. I den senere tid har det også blitt observert forekomster av stillehavsosters langs Skagerrakkysten, men det er foreløpig ikke iverksatt særskilte tiltak for å begrense spredningen av denne. Av andre fremmede arter som er registrert i norske kyst- og havområder gis det her noen eksempler: Amerikansk lobemanet, japansk drivtang, japansk sjølyng, ullhåndkrabbe og spøkelseskreps.

I 1996 observerte russerne for første gang snøkrabbe i Barentshavet, og i 2003 ble de første individene fanget på norsk side. De siste årene er det registrert økende forekomster i Barentshavet, og russerne har beregnet at bestanden i løpet av kort tid vil komme opp i 100 millioner individer. Hovedrekrutteringsområdet i Barentshavet er Gåsbanken i russisk sone. Snøkrabben har hørt naturlig hjemme i Nordvest-Atlanteren, ved Canada og Grønland, og i Beringhavet – på begge sider. Det hersker usikkerhet om snøkrabben har kommet inn i Barentshavet gjennom vandring, larvedrift eller som "blindpassasjer" i ballastvann fra skip.

Faktaark C-13 Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD)

Konvensjonen ble vedtatt under Rio-konferansen i 1992 (United Nations Conference on Environment and Development, UNCED). I alt 192 parter, inkludert Norge, har ratifisert konvensjonen. Parallellt med CBD ble også klimakonvensjonen (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC) og Agenda 21 vedtatt. CBD, og de fleste miljøkonvensjoner, sorterer under FNs miljøprogram (United Nations Environment Programme, UNEP).

Konvensjonen er den første globale avtale som omfatter både vern og bærekraftig bruk av alt biologisk mangfold. Det er en rammekonvensjon som er prosessorientert, noe som krever videreføring av protokoller og arbeidsprogram med mer detaljerte oppfølgingsforpliktelser mellom partene. CBDs hittil eneste protokoll er Cartagenaprotokollen, som regulerer håndtering av genmodifiserte organismer (GMO). Det er satt som mål å framforhandle en ny protokoll/regime om tilgang til og rettferdig fordeling av genressuser (Access and Benefitsharing – kalt ABS-regime) innen partsmøtet i 2010. Forhandlingene om et ABS-regime er vanskelige og spørsmålet om genetiske ressurser utenfor nasjonal jurisdiksjon er uavklarte.

Sekretariatet for konvensjonen er lagt til Montreal, Canada. CBDs partsmøter avholdes hvert andre år, neste i Nagoya, Japan i 2010. FKD er representert i norsk delegasjon på parts- og vitenskapsmøtene.

CBDs vitenskapskomite (Subsidiary Body on Scientific, Technical and Technological Advice, SBSTTA) forbereder innspill til partsmøtet, både oppfølging av tidligere vedtak og tar initiativ til nye forslag til vedtak. Vitenskapsmøtene har siden 1990-tallet blitt politiserte og den forskningsmessige forberedelsen til partsmøtene har ikke blitt så uavhengig som formålet med SBSTTA var tiltenkt. Konvensjonen har derfor i samarbeid med UNEP igangsatt et arbeid for å opprette et separat biodiversitetspanel, etter modell fra FNs klimapanel. Dette arbeidet, kalt Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES), har fra enkelte stater blitt foreslått som det FN-organ som kan utføre framtidig rapportering av status for marine ressurser (se [Faktaark A-1-1](#)).

Konvensjonen inneholder bestemmelser om bevaring av biologisk mangfold, gjennom vern og bærekraftig bruk, og hvordan og på hvilke betingelser partene skal få adgang til genetiske ressurser (ABS). Videre er det bestemmelser om overføring av kunnskap og teknologi mellom partene, samt av finansielle tilleggsressurser fra industriland til utviklingsland. Et viktig siktemål med konvensjonen er å bidra til en mer rettferdig fordeling av kostnadene og fordelene ved bevaring og bruk av biologisk mangfold.

Bevaringsforpliktelsene i konvensjonen er generelt formulert. Partene skal sørge for at hensynet til bevaring av biologisk mangfold så langt som mulig og hensiktsmessig blir integrert i relevante sektorplaner. Et marint og kystbiologisk program ble vedtatt i 1998 og fornyet i 2004. Det fokuserer på integrert kystforvaltning, levende marine ressurser, marine verneområder, havbruk og fremmede marine arter. Programmet skal igjen revideres i 2010. Partsmøtet i 2006 klargjorde at CBDs rolle mht. bevaring av biodiversitet utenfor nasjonal jurisdiksjon er å bidra til vitenskapelig og teknisk informasjon og rådgivning til FN om marin biodiversitet, anvendelsen av økosystemprinsippet og føre-var-prinsippet, samt hvordan man kan oppnå WSSDs 2010-mål om å bremse utryddelsen av arter.

Under partsmøtet i 2008 ble det vedtatt retningslinjer for identifisering av økologisk viktige marine områder som kan ha behov for beskyttelse, og hjelp til hvordan verneområder (MPA) kan etableres.

Det ble i 1998, 2000, 2005 og 2009 utarbeidet nasjonale rapporter om status for arbeidet med biologisk mangfold til konvensjonssekretariatet. Fiskeri- og kystdepartementet har bidratt til disse.

2010 er av FN utpekt til det internasjonale biodiversitetsåret. CBD vil i den forbindelse lansere den tredje "Global Biodiversity Outlook" med oversikt over tilstanden til jordens biologiske mangfold. Hjemmeside: www.cbd.int
Norge har valgt å lage en nasjonal markering av biodiversitetsåret, Naturmangfoldåret 2010.
<http://www.naturmangfoldaret.no>

Faktaark C-14 **Kommisjonen for bærekraftig utvikling (CSD) og FNs miljøprogram (UNEP)**

CSD

FNs konferanse om miljø og utvikling (UNCED) i Rio de Janeiro i 1992 ble avholdt 20 år etter den første miljøkonferansen i Stockholm. Som grunnlag for UNCED lå rapporten fra Verdenskommisjonen for miljø og utvikling i 1987 (Brundtland-kommisjonen).

Rio-konferansen resulterte i to multilaterale konvensjoner om henholdsvis klimaendringer (UNFCCC) og biologisk mangfold (CBD), en prinsipplærning om bærekraftig utvikling (Rio-erklæringen), en samling prinsipper om bærekraftig skogforvaltning, samt handlingsprogrammet *Agenda 21*, som er dagsorden for det 21. århundrets samarbeid om miljø- og utviklingsproblemer. Kapittel 17 i Agenda 21 omhandler hav og kyst. (www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/agenda21chapter17.htm)

FNs generalforsamling opprettet i 1992 CSD, kommisjonen for bærekraftig utvikling, for å følge opp UNCED. CSD følger også opp WSSD (se under). CSD er en underkommisjon under FNs økonomiske og sosiale kommisjon, ECOSOC. CSD har årlige møter der alle FNs medlemsland kan være representert. Temamessig er arbeidet organisert i to-års sykler. Temaet biodiversitet diskuteres i 2012 og 2013, mens havspørsmål tas opp i 2014 og 2015. CSD har 53 medlemsstater, men er åpen for alle FN-medlemmer.

I 2002 arrangerte FN den tredje globale miljøkonferansen: World Summit on Sustainable Development (WSSD), kalt Johannesburg-konferansen. Konferansen hadde fattigdomsorientering som hovedtema. Hoveddokumentet fra WSSD er en aksjonsplan (Plan of Implementation) for Agenda 21. Havspørsmålene var gjenstand for betydelig debatt, og er adressert i paragrafene 30–36 i aksjonsplanen. I forhold til hav og fiskeri gjentas de overordete momentene fra bl.a. Agenda 21. Det oppmuntres bl.a. til å anvende økosystembasert forvaltning innen 2010, og opprettholde eller gjenoppbygge nedfiskede fiskebestander slik at de kan gi maksimalt bærekraftig langstidsutbytte (MSY) senest innen 2015. Videre oppfordrer erklæringen til ratifisering og gjennomføring sentrale avtaler og retningslinjer som bl.a. Havrettskonvensjonen, Avtalen om fiske på det åpne hav, og FAOs adferdskodeks for ansvarlig fiskeri. Det oppfordres også til regionalt samarbeid om forvaltning av fiskeriressursene og som understreker kyststatenes spesielle rettigheter og plikter. Videre nedfelles det enkelte konkrete tidsfrister for implementering av FAOs aksjonsplaner (IPOAs), bl.a. IPOA om IUU innen 2004 og IPOA for forvaltning av fiskerikapasitet innen 2005.

Ny global miljøkonferanse planlegges lagt til 2012, kalt "Rio+20". Med dette forskyves CSD-syklusen ett år slik at marine spørsmål står på dagsorden i 2015 og 2016.

FNs miljøprogram UNEP

Norge har gjennom flere år arbeidet for at UNEP omdannes til en Verdens miljøorganisasjon. Spørsmålet om organisasjonsform reiser mange kompliserte og politiserte spørsmål som det ikke er enighet om; fra hva som er en optimal intern styringsstruktur til forholdet eksternt til de selvstendige miljøkonvensjonene og andre deler av FN-systemet. På kort sikt arbeides det for å styrke UNEPs kjernefunksjoner som er å løpende vurdere den globale miljøtilstanden og være normgivende for løsningen av de globale miljøutfordringene. EU gikk inn for omdanning av UNEP til en FNs miljøorganisasjon på FNs tusenårstoppmøte i 2005, uten å få gjennomslag.

I 2003 ble UN Oceans and Coastal Areas Network (UN Oceans) etablert av FNs generalforsamling for å bidra til økt effektivitet i samarbeidet om hav og kystspørsmål mellom FN-organisasjonene. Spørsmålet ble også diskutert i ICP (se [Faktaark A-1-1](#)), og UN Oceans bygger videre på målsettingene fra WSSD. Blant aktivitetene mellom FN-organene ligger partnerskapet for bevaring av korallrev (ICRI), FNs havatlas (UN Atlas of the Oceans), ekspertgruppen for vitenskapelige aspekter for marin beskyttelse (GESAMP), det globale observasjonssystemet for modellering og analysing av marine områder, inkludert levende ressurser (GOOS), klimaobservasjonssystemet (GCOS), det globale handlingsprogrammet under UNEP for beskyttelse av marint miljø fra landbaserte aktiviteter (GPA) og den internasjonale havmiljøanalysen (GIWA) ledet av UNEP.

UN Oceans deltar også i forarbeidet med å etablere en fast rapportering av havmiljø under FNs generalforsamling (kalt Assessment of Assessments). Dette arbeidet ledes av UNEP og UNESCO (se [Faktaark A-1-1](#)).

Faktaark C-15 Konvensjonen om beskyttelse av det marine miljø i det nordøstlige Atlanterhav (OSPAR)

OSPAR-konvensjonen av 1990 arbeider for beskyttelse av det marine miljø (inklusive nedbørfelt) i Nordøst-Atlanteren. OSPAR er en videreføring av Oslo-konvensjonen av 1972 for bekjempelse av havforurensning ved dumping, og Paris-konvensjonen av 1974 for bekjempelse av havforurensning fra landbaserte kilder. Medlemsstatene utgjøres av de 15 statene Belgia, Danmark, Finland, Frankrike, Irland, Island, Luxembourg, Nederland, Norge, Portugal, Spania, Storbritannia, Sverige, Tyskland, Sveits og EU. Finland, Luxembourg og Sveits er medlemmer siden noen av deres elver drenerer til konvensjonsområdet.

OSPAR-konvensjonen ble åpnet for undertegning 22. september 1992 og trådte i kraft den 25. mars 1998. Det første ministermøtet under den nye konvensjonen ble holdt i Sintra, Portugal, i 1998. Et nytt annekst om biodiversitet og økosystemer ble vedtatt i 1998. Det neste ministermøtet finner sted i Bergen i september 2010.

Konvensjonens overordnede samarbeidsforum utgjøres av det årlige Kommissjonsmøtet, som vanligvis avholdes i juni. Vedtak i kommisjonen er bindende for partene. Konvensjonens sekretariat ligger i London.

OSPAR har fått et utvidet virkeområde i forhold til Oslo- og Paris-konvensjonene. I tillegg til å omfatte all forurensning av det marine miljø, omfatter OSPAR også skadelige effekter av menneskelige aktiviteter utover forurensende aktivitet.

OSPAR deler sine arbeidsområder inn etter seks tematiske strategier som identifiserer hovedutfordringer;

- 1) biodiversitet og økosystem,
- 2) eutrofiering,
- 3) miljøfarlige kjemikalier,
- 4) offshore industri,
- 5) radioaktive stoffer og
- 6) overvåkning/utredning/miljøtilstandsvurderinger.

I tillegg til disse seks strategier har klimaendringer fått spesiell oppmerksomhet. Arbeidet med strategiene følges opp av seks komiteer, der det fra norsk side er direktoratnivået som i hovedsak både leder og utgjør delegasjonene. Fiskeridirektoratet koordinerer fiskeriforvaltningens deltakelse i biodiversitetskomiteen (BDC) og miljøovervåkning (ASMO). FKD deltar i kommissjonsmøter.

Under komiteene er det opprettet faggrupper/ekspertgrupper som forbereder det vitenskapelige grunnlaget. Her deltar Havforskningsinstituttet i relevante delegasjoner.

Fokus for OSPARs arbeid fram mot og etter ministermøtet i 2010 er bl.a. 1) ferdigstilling av en ny miljøstatusrapport for hele konvensjonsområdet (Quality Status Report 2010 = QSR2010) inkl. utvikling av nye miljøindikatorer der også kommersielle fiskearter inngår 2) etablering av nettverk av marine beskyttede områder (MPA) innenfor og utenfor nasjonal jurisdiksjon og 3) oppfølging av EUs havstrategidirektiv. Det er for øvrig ventet at OSPAR vil gjennomgå en omorganisering (endringer i komitéstruktur og arbeidsformen i og i mellom de ulike komiteene) frem mot ministermøtet.

Regulering av fiskeri og skipsfart er unntatt fra OSPAR. Konvensjonens vedlegg V (om beskyttelse og bevaring av økosystemer og biomangfold) gir imidlertid OSPAR mandat til å gjøre medlemsland *oppmerksom* på forhold der fiskeriene har negativ påvirkning på det marine miljøet og det biologiske mangfoldet. Vedlegg V ble ratifisert av Norge i 1999. Under ministermøtet i 2003 ble det vedtatt å gjennomføre WSSDs målsetting om opprette nettverk av marine verneområder innen 2010.

Det ble i 2008 inngått en Memorandum of Understanding (MoU) mellom OSPAR og NEAFC som skal bidra til økt samarbeid mellom aktiviteter for bevaring og miljø og fiskeriforvaltning.

www.ospar.org

Faktaark C-16 Arktisk Råd

Arktisk råd ble etablert i 1996 gjennom Ottawa-deklarasjonen, som et organ for samarbeid mellom de åtte arktiske statene Canada, Danmark (Grønland), Finland, Island, Norge, Russland, Sverige og USA. Samarbeidet var utviklet gjennom den Arktiske miljøvernstrategien (AEPS) siden 1991. I tillegg til statene deltar permanente representanter fra urinnvånere og observatører fra stater utenfor Arktis og organisasjoner. Mandatområdet ligger hovedsaklig nord for polarsirkelen og dekker 30 millioner km², med 4 millioner innbyggere.

Hovedfokus for rådet er bærekraftig utvikling og miljø. Under perioden med tre nordiske formannskap, som startet i 2006, vektlegges klimaendringer og integrert ressursutnyttelse. Rådet berører ikke ressursforvaltning. Arbeidet skjer i seks faste arbeidsgrupper som får fornyet sitt mandat hvert andre år fra ministermøtene. Norge overlot formannskapet under ministermøtet i april 2009 til Danmark. Sverige overtar i 2011. Under norsk formannskap ble det etablert for en seksårsperiode et sekretariat i Tromsø.

Rådets arbeidsgrupper:

- arktisk forurensningsprogram (ACAP) med fokus på tungmetaller og Russland, ledes av Russland
- arktisk overvåkning/utredningsprogram (AMAP) fokuserer på forurensning generelt og klimaendringer, sekretariat i Oslo, ledes av Canada
- arktisk flora og fauna (CAFF) med utredningsprogrammer for tilstanden i økosystemer. Ledes av Island, sekretariat på Island
- beredskap (EPPR) med hovedvekt på olje og gasstransport. Ledes av USA, nestleder fra Kystverket
- vern av arktisk marint miljø (PAME) med hovedvekt på forurensning og samarbeid. Sekretariat på Island, ledes av Norge (MD)
- bærekraftig utvikling (SDWG) med vekt på økonomi, kultur og helse. Ledes av Danmark

Arktisk råd har levert større utredninger som Arctic Marine Shipping Assessment (AMSA i 2009) og Arctic Climate Impact Assessment (ACIA) i 2004. Under ministermøtet 2009 ble det vedtatt å igangsette arbeid med et internasjonalt instrument for samarbeid om søk og redningsoperasjoner i Arktis.

HI har tidvis ledet ulike prosjekter i AMAP og deltar p.t. i arbeidsgruppene CAFF (prosjektene Arctic Biodiversity Assessment og Circumpolar Biodiversity Monitoring Programme) og i PAME med prosjektene "Large Marine Ecosystems og The Arctic Ocean Review (prosjektleder). HI bidrar ved behov i AMAPs arbeid.

Kystverket ledet EPPR fram til 2009. EPPRs arbeidsområde omfatter beredskap mot akutt forurensning, atomulykker og naturkatastrofer. Kystverket ledet EPPR i en toårs periode frem til mars 2009, da USA tok over formannskapet, og innehar i dag nestledervervet i komiteen. EPPR har i sitt arbeid fokus på flere saker knyttet til beredskap mot akutt forurensning. Oljeforurensning i is, strandsoneberedskap og avfallshåndtering av oljeforurensning i arktiske strøk er blant problemstillinger EPPR er opptatt av.

FKD/Kystverket deltar i prosjektene "Guidelines and Strategies for Oily Waste Management in the Arctic Regions" og "Development of Safety Systems in the Arctic while implementing infrastructural and other Economic Projects".

Kystverket leder et prosjekt om olje og farlige kjemikalier i arktiske farvann under EPPR.

Kystverket deltar også i den videre oppfølgingen av anbefalinger fra AMSA-rapporten, særlig i forbindelse med problemstillinger knyttet til forebygging av oljesøl og utvikling av nødhavner, samt et forslag om en "Circumpolar response capacity". Spørsmålet om utvikling av et nærmere system for samarbeid om håndtering av hendelser er nå satt på EPPR sin arbeidsplan.

Det overordnede forholdet til Arktisk råd ivaretas av UD gjennom Polarrådgiveren. Det praktiske arbeidet i arbeidsgruppene tilligger i stort grad MD og underliggende etater. Havressurs- og kystavdelingen følger prosessene i de fleste arbeidsgruppene, inklusive spørsmål knyttet til Polhavet.

www.arctic-council.org

Faktaark C-17 Polarutvalget

Fiskerispørsmål, sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensing har stor betydning i polarområdene. For å reflektere dette er Fiskeri- og kystdepartementet medlem av Det Interdepartementale Polarutvalg.

Polarutvalget har følgende oppgaver i saker som gjelder polarområdene:

- koordinering av sentraladministrasjonens saksbehandling og avgjørelser;
- langtidsplanlegging og langtidsbudsjettering;
- rådgiving overfor andre departementer med underliggende etater;
- å ta initiativ overfor andre departementer til behandling og utredning av konkrete og/eller generelle spørsmål;
- drøfte forhold som angår forvaltningen av statens eierinteresser på Svalbard, med sikte på vurdering opp mot andre viktige hensyn i norsk svalbardpolitikk før avgjørelse treffes i vedkommende fagdepartement.

I saker som gjelder polarområdene, skal departementene med underliggende etater underrette Justisdepartementets polaravdeling om alle saker som ikke er av rent ekspedisjonsmessig og rutinemessig karakter på et så tidlig tidspunkt som mulig under saksbehandlingen. Spesielt fremheves at det skal gis underretning om planlagte disponeringer av budsjettmidler til tiltak og virksomhet i polarområdene. På tidspunkter nærmere fastsatt av Polarutvalget skal de ulike departementer orientere om arbeidet med det årlige budsjettfremlegg.

I saker som gjelder polarområdene, skal departementene med underliggende etater forelegge for Justisdepartementets polaravdeling:

- alle forslag om nye lover eller forskrifter for Svalbard, Jan Mayen eller de norske biland i Antarktis før de sendes ut på høring. Det samme gjelder forslag om å utvide eller endre gjeldende lover og bestemmelser til disse områdene.
- saker som gjelder betydelige verdier eller interesser og saker som kan ha politiske sider og derfor bør ses i et helhetlig perspektiv før avgjørelse treffes. Dette gjelder særlig i tilfeller hvor det er av utenriks-, miljø-, nærings-, ressurs-, forsknings- eller sikkerhetspolitisk betydning at saken koordineres mellom de ulike departementer og etater før avgjørelse treffes. Spesielt nevnes at saker vedrørende statlig eierskap som kan ha slik betydning, skal forelegges Justisdepartementets polaravdeling.
- andre viktige saker som volder begrunnet tvil med hensyn til faktiske forhold, rettsspørsmål eller andre vurderinger som må foretas

Justisdepartementets polaravdeling underretter og forelegger saken for Polarutvalget.

At polarsaker forelegges for Polarutvalget, endrer ikke vedkommende fagdepartements avgjørelsesmyndighet og vedkommende fagstatsråds konstitusjonelle ansvar for avgjørelsen. Formålet med slik foreleggelse er å sikre at utvalget får nødvendig informasjon og kan drøfte sakene før avgjørelse treffes i vedkommende fagdepartement.

Faktaark C-18 Norsk-russisk miljøvernkommisjon

Fiskeriforvaltninga og Havforskningsinstituttet (HI) har ein århundregamal tradisjon for forskingssamarbeid i nord med Russland. HI og PINRO (Det polare forskingsinstituttet for fiskeri og oseanografi) har i ei årrekke gitt ut årlege miljøstatusrapportar for Barentshavet. Fiskeri- og kystdepartementet deltek også i arbeidet i norsk-russisk miljøvernkommisjon som på norsk side er leia av Miljøverndepartementet, med deltaking også frå Utanriksdepartementet og Olje- og energidepartementet. Kommisjonen møter russarane éin gong i året på statssekretærnivå. På russisk side blir arbeidet leia av viseministeren ved Ministeriet for naturressursar og økologi.

Kommisjonen har ei rekke arbeidsgrupper, m.a. ei havmiljøgruppe, der Fiskeri- og kystdepartementet deltek. Arbeidsgruppa møtest éin gong i året.

Det viktigaste produktet av samarbeidet i havmiljøgruppa er ein rapport om status for miljøtilstand og biologiske ressurser i Barentshavet. Rapporten er basert på den årlege miljøstatusrapporten som HI og PINRO har gitt ut i samarbeid gjennom ei årrekke. I tillegg til HI og PINRO har også Polarinstituttet, på norsk side, og SEVMORGEO (Det føderale statlege unitære forskings- og produksjonsselskap for geologiske havundersøkingar) på russisk side, medverka i arbeidet med rapporten.

Faktaark C-19 Verdas naturvernunion (IUCN)

The World Conservation Union – Verdas naturvernunion – er ei samanslutning av statar, statlege institusjonar og frivillige organisasjonar. Noreg er representert på statleg nivå gjennom Miljøverndepartementet og Direktoratet for naturforvaltning. Organisasjonen vart grunnlagt i 1948 og har til føremål å bevare integriteten til naturen og fremme ei berekraftig utnytting og bevaring av dei naturlege ressursane. IUCN har over 1000 medlemsorganisasjonar i 140 land. Rundt 200 statlege organ er representerte. Det har vore norsk medlemskap frå 1970.

Det er generalforsamling kvart fjerde år, og verdskongress om lag kvart fjerde år. Det blir vedteke ei lang rekkje resolusjonar om å beskytte naturen, dei levande marine ressursane inkludert. Resolusjonar er ikkje juridisk bindane for dei enkelte medlemmer, men dei vil ofte verke moralsk forpliktande. IUCNs resolusjonar og vitskaplege utgreiingar er viktige premissleverandørar til dei globale miljøvernkonvensjonane og til miljø- og ressursforvaltninga i mange land.

IUCN er delt inn i seks kommisjonar der økosystemforvaltning, områdevern og artsvern er dei som særleg vedkjem marine økosystem. Mest kjent er kanskje IUCNs arbeid gjennom fire tiår med raudlista, ein status over risikoen for at artar kan døyt ut. Noreg legg fram ei eiga nasjonal raudliste basert på kriteria til IUCN, den siste kom i 2006. Ei ny nasjonal raudliste skal vere klar hausten 2010.

<http://www.iucnredlist.org/static/introduction>

IUCN sitt globale arbeidsprogram for perioden 2009-2012 er inndelt i områda 1) bevaring av biodiversitet, 2) klimaendringar, 3) energi, 4) økosystemforvaltning og 5) miljøomsyn integrert i økonomisk politikk. I tillegg finst det 12 tematiske program, der eitt legg hovudvekt på fiskeri, havbruk, verneområde og havforvaltning.

Noreg er ein av dei største bidragsytarane til IUCN. Evalueringsrapportane av IUCN frå 1999 og 2007 peika på fleire forbetringsspunkt ved organisasjonen, m.a. klarare rolledefinisjon og betre samanheng mellom det IUCN gjer sentralt og regionalt.

Organisasjonen legg stor vekt på naturvern. Frå norsk side er det viktig å bidra til at berekraftig bruk av naturressursane også kjem høgare på dagsordenen. Verdiskongressen i Amman i Jordan i 2000 vedtok det marine programmet. Under siste verdenskongress i Barcelona i oktober 2008 vart det oppretta ein ny fiskeriekspertgruppe (Fisheries Expert Group – FEG) under kommisjonen for økosystemforvaltning. Noreg medverka aktivt til skipinga og gir økonomisk støtte til drift av ekspertgruppa. Interesse for marint miljø og marine utfordringar er sterkt aukande i IUCN. Fiskeri- og kystdepartementet deltek på kongressane og bidreg med innspel m.a. til fiskeriekspertgruppa mellom sesjonane. IUCN er den einaste miljøorganisasjon som deltek i FN's generalforsamling.

www.iucn.org

Faktaark C-20 Bonnkonvensjonen (CMS)

Bonnkonvensjonen (the Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, også forkortet CMS – Convention on Migratory Species), Konvensjon om vern av trekkende arter av ville dyr, ble vedtatt 1979. Konvensjonen trådte i kraft 1. november 1983 og ble ratifisert av Norge 1. august 1985. Konvensjonen har som mål å sikre bevaring av terrestre, marine og flygende trekkende arter over hele deres utbredelsesområde. Konvensjonen har per desember 2008 i alt 110 medlemsland. Konvensjonen arbeider bl.a. gjennom listing av arter. Konvensjonen er en rammeavtale som for mange arter først blir forpliktende gjennom spesialavtaler. Sekretariatet er plassert sammen med andre FN-avtaler i Bonn.

Liste I forplikter partene til strengt vern for truede trekkende arter hvor hele arten eller delbestanden står i fare for utryddelse, og der medlemslandene er forpliktet til å sørge for beskyttelse av både arter og deres levesteder gjennom strenge vernetiltak. Listen omfatter følgende hvalarter for norske fravann; blåhval, knølhval og grønlandshval.

Liste II omfatter trekkende arter som ikke er truet av utryddelse, men som trenger internasjonalt samarbeid for å sikres et tilstrekkelig vern. For disse artene skal medlemslandene bestrebe seg på å inngå regionale avtaler som kan fremme dette formål. På liste II står bl.a. hvithval, narhval, spissshval, nise, steinkobbe, havert, håbrand, makrellhaier (globalt listet) og pigghå (nordlige halvkule) og steinkobbe.

Samme arter kan både være omfattet av liste I og II. Over 100 arter er omfattet av liste I mens over 1000 arter er på liste II.

Den regionale avtalen om vannfugl er et eksempel på avtale under liste II (www.unep-aewa.org) og skal bidra til opprettholdelse av gunstig bevaringsstatus for trekkende vannfuglarter. Avtalen omfatter til sammen 235 arter som trekker gjennom 119 land. 92 av artene forekommer regelmessig i Norge.

Avtalen for vern av albatrosser og petreller (ACAP, www.acap.aq) trådte i kraft i 2004 og har per april 2009 i alt 13 parter. Avtalen omfattet opprinnelig bare arter på den sørlige halvkule, men ble under partsmøtet i april 2009 utvidet til å omfatte albatrosser også på den nordlige halvkule. Det finnes ingen slike arter i Nord-Atlanteren. Avtalen har spesiell fokus på kartlegging av trusler mot artene, og hvordan disse kan reduseres. Bifangst av sjøfugl fra fiskerier og lokale påvirkninger som berører hekkeområder (innførte skadegjørende pattedyr og plantearter) er blant de mest fremtredende negative påvirkningene.

For hai er det i 2010 framforhandlet en ikke-bindende avtale i form av en Memorandum of Understanding. Avtalen omhandler vern av hai, dvs. slike arter og bestander som er oppført som med behov for vern under Bonnkonvensjonen. 10 stater har undertegnet avtalen, som dermed er trådt i kraft. Norge har ikke undertegnet. Avtalen omfatter de sju listede artene i CMS; hvalhai, brugde, hvithai, Longfin mako, Shortfin mako, håbrann og pigghå. Globalt foreligger få data om hai, og forvaltningen er mange steder mangelfull.

Direktoratet for naturforvaltning er norsk forvaltningsmyndighet både for Bonnkonvensjonen og for avtaler under denne konvensjonen.

Se også [Faktaark F-6](#) (CITES) og [Faktaark H-4](#) (FAO)

Kilder: Direktoratet for naturforvaltning, Artdatabanken, Havforskningsinstituttet.

Faktaark C-21 Klimaspørsmål, utslipp av miljøskadelige gasser

Internasjonalt

FNs klimakonvensjon har som mål å stabilisere konsentrasjonen av klimagasser i atmosfæren på et nivå som avverger farlig menneskelig påvirkning av klimasystemet. Klimagassutslippene helt tilbake til den industrielle revolusjon forventes å gi effekter i hundre år fremover, og dette krever tilpasning fra mennesker og levende ressurser. Siden FN's klimapanel (IPCC) fjerde hovedrapport ble presentert i 2007 har IPCC i 2009 lagt fram ytterligere dokumentasjon som viser høyere avsmelting fra landfaste isbreer (for eksempel Grønland) som igjen gir økt havnivåstigning. Havet har absorbert over halvparten av de økte utslippene av karbondioksid til atmosfæren. Havet har fungert som en "buffer" mot klimaendringene fordi deler av gassene løses i vann. Dette kan medføre at havet blir "surere", med konsekvenser for havmiljøet.

FNs Klimakonvensjon fra 1992 (UN Framework Convention on Climate Change – UNFCCC) med Kyotoprotokollen fra 1997 (trådte i kraft 16. februar 2005) er de internasjonale avtalene som skal begrense de globale utslippene av klimagasser. Protokollen setter bindende mål for utslipp av drivhusgassene 1) karbondioksid (CO₂), 2) metan (CH₄), 3) lystgass N₂O, 4) perfluorkarboner (PFK), 5) hydrofluorkarboner HFK og 6) svovelheksafluorid (SF₆).

I alt 184 parter har ratifisert protokollen. Kyotoprotokollen utløper i 2012. Partsmøtet i desember 2009 i København endte med en politisk forpliktende avtale, men forhandlingene fortsetter i Mexico i november 2010. Målet er en ny, rettslig forpliktende klimaavtale som omfatter alle land og sektorer. Norge arbeider for en ny global klimaavtale som har som utgangspunkt at den globale gjennomsnittstemperaturen ikke skal øke med mer enn to grader celsius fra førindustrielt nivå. I tillegg er norsk posisjon at et nytt regime også skal omfatte utslipp fra internasjonal skips- og luftfart. Utforming av virkemidler for skipsfart er tenkt lagt til IMO. Global skipsfart utgjør mellom to til tre prosent av de samlede klimagassutslippene.

FNs konvensjon om langtransporterte grensekryssende luftforurensninger (CLRTAP) av 13. november 1979 er en rammeavtale som har som mål å verne mennesker og miljøet deres mot luftforurensning. Konkrete forpliktelser er nedfelt i ulike protokoller til konvensjonen.

Protokollen om reduksjon av forsurening, overgjødning og bakkenært ozon (Gøteborgprotokollen) ble vedtatt 30. november 1999 og trådte i kraft i 2005. Protokollen setter begrensninger for utslipp av følgende gasser i 2010; svoveldioksid (SO₂), nitrogenoksid (NO), ammoniakk (NH₃) og flyktige organiske forbindelser unntatt metan (VOC).

For fiskeflåten er det når det gjelder Gøteborgprotokollen mest fokus på utslippene av NO_x. Innenriks sjøfart og fiske står for ca 40 % av de nasjonale utslippene av NO_x. Norge må etter Gøteborgprotokollen redusere sine utslipp av NO_x til 156 000 tonn, noe som tilsvarer en reduksjon på 29 % i forhold til 1990-nivå. Det har kommet krav til nye skip etter regelverk utarbeidet av FN's sjøfartsorganisasjon IMO, men kravene her er ikke spesielt strenge.

Disse gassene er også regulert av EUs såkalte "takdirektiv". Norge har bedt om tilpasningstekster til direktivet for gassene NO_x, VOC, NH₃ og SO₂. Gøteborgprotokollens utslippskrav for 2010 legges til grunn, med fristutsettelse for NO_x-forpliktelsen til 2012 og mulighet for noe innstramning i NH₃ for å balansere NO_x-kravene.

Nasjonalt

Det er i all hovedsak fiskeflåten som bidrar til klimagassutslipp fra fiskeri- og havbrukssektoren. Utslippene varierer noe fra år til år. Fiskerinæringens utslipp av klimagasser var på 1,2 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2007, som tilsvarte 2,2 % av de samlede norske utslippene. Dette er en reduksjon på over 90 000 tonn siden 1990. Referansebanen er en beregning av utslipp i fremtiden hvis det ikke var satt inn tiltak. St.meld. nr. 38 (2006-2007) Norsk Klimapolitikk inneholder en klimahandlingsplan for fiskerisektoren. Der heter det at man legger til grunn at eksisterende og nye virkemidler vil utløse det tekniske potensialet for utslippsreduksjoner i fiskerisektoren i 2020, satt til 50 000 CO₂-ekvivalenter. Dette målet ligger sektoren an til å nå, men det jobbes for ytterligere reduksjoner.

Selv om antall fiskefartøy har blitt redusert, har de gjenværende fartøyene større motorkraft og flere driftsdøgn enn tidligere. Utslippene har derfor ikke gått ned i takt med reduksjonen i antall fiskefartøy, men gjennom effektivisering og modernisering av fiskeflåten kan utslippene gå ned i årene som kommer. Endring av flåtestruktur må avveies mot andre fiskeripolitiske målsettinger.

Fiske innenfor 250 nautiske mil fra grunnlinjen er omfattet av CO₂-avgiften, men hvis fiskefartøyet er merkeregistrert, og fartøyets høvedsmann er manntallsført i fiskermanntallet eller fyller betingelsene for opptak i manntallets blad A eller blad B, kan det søkes om refusjon av CO₂-avgiften. Tilsvarende refusjon gis til utenlandske fiskefartøyer på samme vilkår som innenlandske fartøyer dersom de fisker i norsk sone. For fiske i fjerne farvann (utenfor 250 nautiske mil fra grunnlinjen) er det fritak for alle avgifter. I St.meld. nr.15 (2001-2002) *"Tilleggsmelding til St.meld. nr.54 (2000-2001) Norsk klimapolitikk"* står det imidlertid at det skal vurderes å innføre kvoteplikt for virksomheter som har fritak eller får refundert CO₂-avgiften. Dette betyr at fiskeflåten også kan bli berørt.

Regjeringen vil ifølge handlingsplanen i Klimameldingen vurdere å stimulere og legge til rette for mer energieffektiv drift. Forbruket av drivstoff kan for eksempel reduseres ved partråling og gjennom å fange fisk når den er mest tilgjengelig, for slik å spare turer. Dette må imidlertid avveies mot andre hensyn, for eksempel vern av bestander. Regjeringen vil videre stimulere til teknologiforbedringer i fiskeflåten. Det kan for eksempel gjøres ved å gjenvinne varmen fra motoren enda mer effektivt. Det skal videre vurderes å utrede muligheten for overgang til andre energibærere i fiskeflåten. Overgang til gass vil kunne gi store reduksjoner av både NO_x og CO₂, men lagringskapasiteten for drivstoff ombord på mange av båtene er per i dag ikke stor nok. Også infrastrukturen for lagring og tilgang til gass langs kysten er begrenset. Biobrensel er et annet aktuelt alternativt drivstoff, blant annet med utnyttelse av biprodukter fra fisket. Det samme gjelder bruk av kjølemedier. Regjeringen vil også vurdere å stille krav til CO₂-utslipp ved nye investeringer i fiskeflåten.

Fiskeri- og kystdepartementet har i en egen rapport basert på innspill fra næring, forskning og forvaltning identifisert problemer og skissert mulige løsninger som kan bidra til å redusere utslipp av klimagasser og NO_x. Målet med rapporten er å peke på teknologiske, logistiske og forvaltningsmessige faktorer som kan bidra til en mer klima- og miljøvennlig høsting og forvaltning av fiskebestandene gjennom reduksjon i drivstofforbruk og relaterte utslipp.

NO_x-avgiften er et av tiltakene som skal bidra til å redusere utslipp. Det ble i forbindelse med innføringen av denne avgiften utarbeidet en miljøavtale mellom regjeringen og ulike næringsorganisasjoner. Bedrifter som slutter seg til avtalen er fritatt fra NO_x-avgiften, men må betale inn til Næringslivets NO_x-fond. Fondet skal gi tilskudd til virksomheter som gjennomfører kostnadseffektive tiltak som kan redusere NO_x innenfor skipstrafikk og fiskeflåten. Miljøavtalen ble godkjent i ESA i juli 2008. Ordningen anses vellykket og det er allerede utbetalt midler fra fondet til NO_x-reduserende tiltak i form av utskifting og fornying av maskineri om bord. Regjeringen skal innen 1. mai 2010 ta stilling til om avtalen skal videreføres for å bidra til at Norge kan oppfylle fremtidige NO_x-forpliktelser i 2020.

Et miljøregnskap¹ som SINTEF Fiskeri og havbruk, NTNU og SIK (Institutet för Livsmedel och Bioteknik i Sverige) har utarbeidet på oppdrag for Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF) viser at miljøbevisste forbrukere i inn- og utland trygt kan sette sjømat på middagsbordet. Regnskapet viser at sjømatproduksjon medfører begrensede utslipp av klimagasser i forhold til annen, sammenlignbar matvareproduksjon.

Det lages også en egen klimastrategi for Fiskeri- og kystdepartementet, som skal omhandle konsekvenser av klimaendringer for fiskerisektoren, og tiltak for å møte disse konsekvensene, samt hvordan fiskeri- og havbruksnæringen kan bidra til å motvirke klimaendringene.

¹ <http://www.sintef.no/Marin/Fiskeri-og-havbruk-AS/Internasjonale-prosjekter-og-radgivning/Miljoregnskap-for-sjomatprodukter/>

D Sjøsikkerhet og beredskap

Slep av gasstankeren "Marte" i 2004 – Foto: Forsvaret 330 skvadronen

Faktaark D-1 Forebyggende sjøsikkerhet

Den forebyggende sjøsikkerheten handler om tiltak for å redusere sannsynligheten for ulykker til sjøs, og gjennom det beskytte samfunnet mot hendelser som kan føre til tap av liv, miljømessige skader og økonomiske konsekvenser.

Ansvar for den forebyggende sjøsikkerheten i Norge er delt mellom flere departementer og etater. Fiskeri- og kystdepartementet med Kystverket som underliggende etat har et hovedansvar for å legge til rette for sikker sjøtransport og god framkommelighet i norske farvann. Virkemidlene innen departementets arbeid omfatter utbygging og drift av navigasjonsinnretninger og elektroniske navigasjonshjelpemidler, utbedring av farleder, fastsetting av regler om bruk av farvann, lostjeneste, maritime trafikksentraler for overvåking og kontroll med sjøtrafikken, iverksetting av tiltak ved avvik eller hendelser og slepebåtberedskap.

Nærings- og handelsdepartementet med Sjøfartsdirektoratet har ansvaret for krav til og tilsyn med konstruksjon og utrustning av skip og mannskapets kvalifikasjoner. Miljøverndepartementet ved Statens kartverk Sjø har ansvaret for oppmåling av farvannet og utgivelse av sjøkart. Justis- og politidepartementet har et overordnet ansvar for å koordinere redningstjenesten. I tillegg er Forsvarsdepartementet ved Forsvaret og Kystvakten en sentral aktør på sjøsikkerhetsområdet.

I departementet er det Havressurs- og kystavdelingen som har ansvar for forebyggende sjøsikkerhet, herunder trafikksentraler, farleder, fyr og merker, lostjenesten og slepebåtkapasitet, radio- og satellittnavigasjonssystemer, videreutvikling av AIS, Long Range Identification and Tracking (LRIT) og meldings- og informasjonssystemer.

Sjøtransporten er en global næring. Dette medfører at Norge i arbeidet med den forebyggende sjøsikkerheten ikke bare kan støtte seg på nasjonale virkemidler og nasjonal lovgivning men at vi også må være med i politikk- og regelverksutvikling på det internasjonale plan. Dette innebærer at Fiskeri- og kystdepartementet deltar aktivt i de viktigste internasjonale foraene knyttet til å styrke den forebyggende sjøsikkerheten. FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) er den viktigste aktøren globalt, sammen med Den internasjonale fyrvesenorganisasjonen (IALA). På den regionale siden har EU fått en stadig viktigere rolle i regelverksutviklingen på området, med det europeiske sjøsikkerhetsbyrået EMSA som det sentrale organet. I tillegg er samarbeidet med våre nordiske naboland og Russland viktig.

Faktaark D-2 Helhetlig overvåkings- og varslingssystem for de nordlige hav- og kystområdene (BarentsWatch)

Bakgrunn

Norge har forvaltningsansvar for store havområder. Økt næringsvirksomhet og økt sjøtransport i de nordlige havområdene stiller et økende krav til vår forvaltning.

I Regjeringens Nordområdestrategi – og i oppfølgingen ”Nye byggesteiner i Nord” – er det derfor slått fast at Regjeringen vil utvikle et helhetlig overvåkings- og varslingssystem for å sikre tilgang til kvalitetssikret informasjon om våre hav- og kystområder.

I dag har forvaltningen en rekke separate informasjons- og overvåkningssystemer innen miljø, maritim trafikk, marine ressurser, olje- og gassaktivitet og fiskeri. Et nytt, helhetlig system vil bli et ”informasjons-nav” som skal bygge på data fra eksisterende sektorsystemer og utvikles trinnvis i tråd med forvaltningens behov. Det skal kunne sette sammen data og informasjon til helhetlige informasjonsbilder og tjene forvaltningen i beredskapssammenheng, i regulering av fiskeri, sjøtransport og i miljø- og klimaforvaltningen. På denne måten kan det gis en samlet tilgang til den beste informasjonen om våre havområder og kystfarvann. Det presiseres at det enkelte forvaltningsorgan fortsatt vil ha ansvaret for sine systemer og kvalitetssikring av informasjonen i disse.

Proessen

Fiskeri- og kystdepartementet og Utenriksdepartementet ga Sintef i oppdrag å utarbeide et forprosjekt for et slikt system. Rapporten om forprosjektet ble overlevert i februar 2009¹.

Forprosjektet (i-Nord) ble underkastet en faglig vurdering fra et interimsutvalg. Utvalget anbefalte i sin innstilling at myndighetene går videre med et hovedprosjekt, og kommer med forslag til organisering og opplegg av det videre arbeidet. I juni 2009 besluttet regjeringen å jobbe videre med systemet, under ledelse av FKD, MD og UD. Det ble også besluttet at en eventuell endelig driftsorganisasjon skal ligge i Nord-Norge, men det er ikke bestemt hvor.

Som oppfølging ble det i oktober 2009 nedsatt et prosjektstyre for BarentsWatch. Prosjektstyret, som skal arbeide fram til sommeren 2010, får ansvaret for å utrede økonomiske og administrative konsekvenser av BarentsWatch og å spesifisere rammene for første versjon av systemet. Det er etablert en egen referansegruppe for prosjektet av relevante brukere innenfor offentlig forvaltning.

Arbeidet skal inngå i beslutningsgrunnlaget til ny regjeringsbehandling til sommeren 2010.

¹ Se: http://www.regjeringen.no/nb/dep/fkd/dok/rapporter_planer/rapporter/2009/i-nord.html?id=545277

Faktaark D-3 Risikoreduserande rutetiltak

1. juli 2007 vart det etablert eit seglingsleisystem utanfor territorialfarvatnet frå Vardø til Røst, etter at systemet var godkjent i FNs sjøfartsorganisasjon (IMO). Systemet inneber at alle tankskip og lasteskip over 5000 bruttotonn i transitt må gå ca. 30 nautiske mil frå land. Møtande trafikk er separert i ulike leier. Formålet med tiltaket er å redusere faren for ulukker og miljøkonsekvensane ved akutte utslepp. Avstanden til land inneber at styresmaktene får betre tid til å kunne hindre at skip i naud driv på land og til å setje i verk tiltak som reduserer konsekvensane før ei eventuell akutt forureining når kysten. Trafikken i leiene blir overvaka av trafikksentralen i Vardø, som også styrer disponeringa av dei statlege slepebåtane i området.

Basert på erfaringane med seglingsleisystemet i Nord-Noreg, er det utarbeidd forslag til tilsvarande tiltak langs resten av norskekysten. I desse områda er det både stor fiskeriaktivitet og eit meir samansett trafikkbilde. Utanfor Vestlandet og i den sørlege delen av Nordsjøen er det også stor petroleumsaktivitet.

Følgjande kriterium er lagde til grunn ved utarbeidinga av konkrete forslag (i prioritert rekkjefølgje):

1. Miljøomsyn
 - a. Rute trafikken så langt frå land som praktisk mogleg, men avgrensa av AIS-rekkevidde, faste installasjonar og IMO-retningslinjer.
 - b. Ta særleg omsyn til område som er sårbare for oljesøl (t.d. hekke-/beite-/overvintringsområde for sjøfugl).
2. Næringsomsyn – fast og stasjonær aktivitet
 - a. Omsynet til område der det blir drive fast fiske kvart år (i stor grad alt "ikkje-pelagisk fiske", men også noko av det pelagiske).
 - b. Omsynet til faste overflate offshoreinstallasjonar (inkl. installasjonar som vil vere på plass når rutetiltaka blir effektive i 2011).
 - c. Omsynet til skipsfarten – unngå altfor store endringar i utsegla distanse og ta vare på omsynet til den faste kryssande trafikken som er der i dag.
3. Næringsomsyn – aktivitetar som ikkje er faste eller stasjonære
 - a. Pelagisk fiske.
 - b. Område der det er svært sannsynleg at det vil oppstå næringsaktivitet som kan berøre skipsfarten innan dei næraste fem åra.

Forslaga som er utarbeidde legg til grunn at det ikkje er behov for særskilte rutetiltak utanfor kysten av Nordland. Dette kjem av at trafikkseparasjonssystema nord og sør for Nordlandskysten er venta å kanalisere trafikken naturleg ut frå kysten.

Det er gjennomført risikoanalysar for å dokumentere verknadene av dei tiltaka det er forslag om. Analysane viser at tiltaka er venta å redusere faren for ulukker med tankfartøy betydeleg og å gi vesentleg mindre samla utslepp som følgje av uhell enn i dag.

Forslaga var på nasjonal høyring vinteren 2009/2010, og ein tek sikte på å leggje forslaga fram for IMO våren 2010, for behandling i IMO i 2010. Det blir fremma to forslag for IMO: eit forslag som gjeld Vestlandet og eit for Sørlandet. Forslaget for Sørlandet blir fremma saman med Danmark og Sverige.

Dersom forslaga blir vedtekne i IMO, kan rutetiltaka tidlegast bli implementert sommaren 2011.

Faktaark D-4 Lostenesta

Hovudmålet med lostenesta er å tryggje ferdselen på sjøen og verne om miljøet. Det gjer lostenesta ved å sørgje for at fartøy som seglar i norske farvatn alltid har navigatørar på brua med tilstrekkeleg kompetanse til å gjennomføre ein sikker seglas. Losane har brei erfaring med navigasjon og detaljert kunnskap om farvatna dei losar i. Derfor medverkar lostenesta til å redusere faren for sjøulukker.

Det er Kystverket som driv og administrerer lostenesta. Kystverket har i dag rundt 270 losar som opererer ut frå 18 losstasjonar langs kysten. Dei 26 fartøya i losbåtflåten transporterer losen til og frå oppdrag, og det blir brukt helikoptertransport der det er nødvendig. Lostenesta er 100 prosent brukarfinansiert gjennom losingsgebyr og losberedskapsgebyr.

Lostenesta er regulert i lov av 16. juni 1989 nr. 59, og i ei rekkje forskrifter, mellom dei forskrift av 23. desember 1994 nr. 1129 om losplikt i norske farvatn. Etter denne forskrifta er det som utgangspunkt ei generell plikt for fartøy over 500 bruttotonn å bruke los innanfor grunnlinja. For fartøy med farleg eller forureinande last er det strengare reglar. Losplikta kan også oppfyllest gjennom ordninga med farleibevis, som inneber at ein elles lospliktig seglas kan føregå utan los dersom navigatør(ar) på fartøyet har farleibevis utferda av Kystverket. For å få farleibevis må navigatørane vise at dei har tilstrekkeleg kjennskap til det aktuelle farvatnet og fartøyet og gode allmenne kunnskapar om kystseglas.

Forskriftene om losplikt og avgifter blir no reviderte. Dette arbeidet er ein del av det såkalla "loseffektiviseringsprosjektet", som vurderer tiltak som kan gi ein effektiviseringsgevinst samtidig som ein tek vare på sjøsikkerheita. Prosjektet tek utgangspunkt i rapportar om lostenesta frå Det norske Veritas og Kystverket. Forskings- og innovasjonsavdelinga i Fiskeri- og kystdepartementet har hovudansvar for prosjektet, og havressurs- og kystavdelinga tek seg av det som gjeld sjøsikkerheit.

Faktaark D-5 Ny farleisnormal

Det blir no utvikla ein ny farleisnormal for å styrkje sikkerheita og betre framkomsten for skipstrafikken i norske farvatn og hamner.

Hamne- og farvasslova av 17. april 2009 nr. 19 § 16 første ledd inneheld ei føresegn som gir departementet myndigheit til å fastsetje farleier gjennom forskrift, medrekna kva farleier som skal vere hovudlei og bilei. Etter § 16 andre ledd i lova har departementet myndigheit til å fastsetje standarder for farleier (farleisnormal), medrekna krav til utforming, etablering, drift og vedlikehald, og krav til navigasjonsvegleiing, ankringsplassar og naudhamner.

Departementet har vedteke ei forskrift om farleier som fastset dei geografiske grensene for hovudlei og bilei langs heile kysten, jf. § 16 første ledd. Forskrifta om farleier fastset ikkje standarder for dei ulike farleiskategoriene og inneheld ikkje avgrensingar i annan bruk av sjøarealet.

Arbeidet med å fastsetje ein ny farleisnormal er ein omfattande prosess som involverer ei rekkje ulike forvaltnings- og næringsinteresser. Kystverket leiar dette arbeidet, og vil trekkje med Fiskeridirektoratet, Havforskningsinstituttet og Mattilsynet der det er relevant.

I utforminga av standarden må det takast omsyn til eksisterande og framtidig trafikkbilde, geografiske og andre lokale forhold og internasjonale retningslinjer for korleis farleier bør utformast. Det skal også takast omsyn til annan bruk av farvatnet og til interessentar knytt til arealbruk i kystsona som sjøfart, fiskeri- og havbruksnæringa, olje og gass (rørleidningar), miljøvern, fritidsaktivitetar, vindkraft osv. Dette inneber at farleisnormalen må tilpassast i det enkelte tilfellet, ut frå korleis farvatnet er og ut frå dei kryssande sektorinteressene i området, utan at det går utover sikkerheita til sjøs.

Eit slikt farleisystem kan medverke til å avgrense framtidige konflikter om arealbruken i kystsona. Viktige prosessar i denne samanhengen er til dømes kommunale arealplanar etter plan- og bygningslova, som skal sikre at interessemotsetningar på tvers av sektorane kan handterast på ein forsvarleg måte i den generelle arealavsetninga i planfasen. Fiskeri- og kystdepartementet og Miljøverndepartementet samarbeider om ein felles vegleiar om tilhøvet mellom ny plan- og bygningslov og ny hamne- og farvasslov.

Faktaark D-6 Trafikksentralar

Trafikksentralane er det sentrale verktøyet for koordinering av trafikkovervaking og trafikk kontroll i Noreg. Tenesta opererer i samvirke og reagerer på trafikksituasjonar som utviklar seg i sjøområdet som er dekt av kvar av trafikksentralane.

Dei fem trafikksentralane til Kystverket er etablerte, i samsvar med internasjonale retningslinjer, i område der trafikken representerer ein sæleg risiko for sjøsikkerheita og miljøet. Dei dekkjer indre del av Oslofjorden, innseglinga til industrianlegga i Telemark og trafikk knytt til oljeverksemda i Rogaland og Hordaland. Vardø trafikksentral overvaker all tankskiptrafikk og annan risikotrafikk langs heile kysten, også utanfor verkeområda til dei fire andre trafikksentralane til Kystverket. Trafikksentralen i Vardø overvaker også at fartøya følgjer reglane for seglingsleisystemet frå Vardø til Røst (sjå [Faktaark D-2](#) om risikoreduserande rutetiltak). Dersom eit fartøy avvik frå systemet, vil trafikksentralen kalle opp fartøyet og vegleie det på rett kurs og eventuelt rekvirere assistanse.

Seglas gjennom trafikksentralane sine område er regulert gjennom ei eiga forskrift. Forskrifta beskriv forholdet mellom fartøy og trafikksentral og pålegg blant anna fartøya å innhente løyve før seglasen startar og å lytte på arbeidsfrekvens til sentralen. Ein trafikksentral leverer i hovudsak tre typar tenester:

1. Trafikkreguleringstenester

Dette omfattar å gi fartøyet seglingsløyve i samsvar med seglingsforskrifta for området. Eit slikt løyve (klarering) kan giast utan vilkår, det kan stillast vilkår for å få løyve – til dømes om å bruke ei særskilt farlei eller å segle i ei bestemt rekkjefølgje i høve til annan trafikk, eller løyvet kan haldast heilt tilbake når det er sakleg grunnlag for det.

2. Informasjonstenester

Dette omfattar informasjon om annan trafikk, om aktuelle vêrforhold og prognosar, om aktuelle avgrensingar eller aktivitetar i farleia og liknande forhold som har noko å seie for seglasen i VTS-området (VTS – trafikkovervaking og kontroll – Vessel Traffic Services).

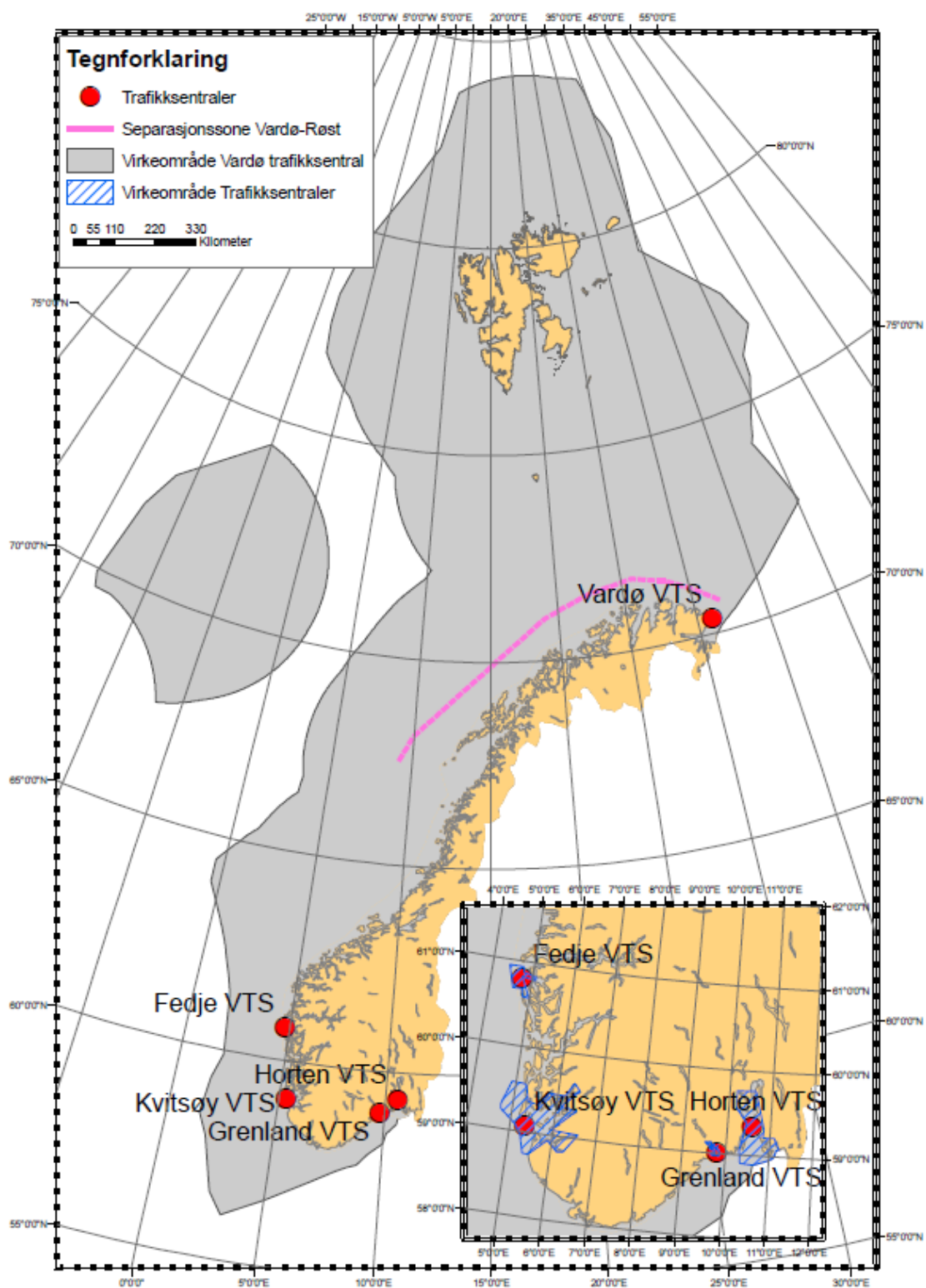
3. Navigasjonsvegledningstenester

Dette er særleg aktuelt for lospliktige fartøy på veg inn til eller ut frå losbordingsplassane. Seglasen blir då overvaka tett frå trafikksentralen og fartøyet får heile tida vegleing om posisjonen sin i høve til planlagd lei og annan relevant informasjon om seglasen.

For å gjere desse oppgåvene baserer Kystverket seg på informasjon frå:

- Radar
- AIS (Automatisk identifikasjonssystem - Automatic Identification System)
- Skipsrapporteringsystemet - Ship Reporting System/andre informasjonskjelder
- Kamera
- Meteorologiske stasjonar

Trafikksentralane er bemanna med maritime trafikkleiarar. Dei har bakgrunn som skipsførarar eller overstyrmenn før dei får spesialopplæring og etterutdanning for VTS -tenesta.

Faktaark D-7 Navigasjonsinfrastruktur (fyr og merke)

For å fremme sjøsikkerheita i norske farvatn er det bygd ut ein omfattande infrastruktur av både fysisk infrastruktur og tenester. Den fysiske infrastrukturen er fyr, merke, skilting og fysisk utbetring av farleier for betre framkomst og sikkerheit. Innføringa av elektroniske navigasjonshjelpemiddel, m.a. radar og radio-/satellittnavigasjon, har medverka til ei enklare og meir nøyaktig posisjonsfastsetting og navigasjon. Men vi treng framleis dei visuelle navigasjonshjelpemidla.

Dei visuelle hjelpemidla skal tryggje seglasen i farleiene og fungere som "backup" dersom elektroniske navigasjonshjelpemiddel som GPS og automatisk identifikasjonssystem (AIS) sviktar. Kystverket har det utøvande ansvaret for navigasjonsinfrastrukturen.

Store delar av norskekysten har trange farvann. Tendensen er at fartøya blir større, dei går med stadig høgre fart og mengda av farleg eller forureinande last på kjøll aukar. For fartøy med stor fart i trangt farvann er visuell navigasjon i dag absolutt nødvendig for sikkerheita. Tilbakemeldinga frå brukarane er klar på dette punktet. I tillegg er visuelle navigasjonshjelpemiddel nødvendig for at fartøyet skal kunne få posisjonen frå elektroniske hjelpemiddel stadfesta ved visuell observasjon. Visuelle hjelpemiddel kan også vere sjølvstendige hjelpemiddel dersom elektroniske hjelpemiddel sviktar.

Dei visuelle navigasjonshjelpemidla omfattar mellom anna navigasjonsinstallasjonar som fyr, fyrlykter, lanterner, flomlys og faste og flytande merke. Dette systemet er bygd ut langs heile kysten. Det finst i dag om lag 20.000 navigasjonsinstallasjonar.

Den internasjonale fyrvesenorganisasjonen, IALA, har fastsett retningslinjer for tilgjengelegheit (driftssikkerheit) for navigasjonsinstallasjonar. For installasjonar av mindre verdi er målet ei driftssikkerheit på 97 prosent og for installasjonar av primær verdi er målet 99,8 prosent. Navigasjonsinstallasjonane er utsette for påkjenningar som set store krav til drift og vedlikehald.

Faktaark D-8 Statlig beredskap og håndtering av hendelser med akutt forurensning

Ansvarsområder i den statlige beredskapen

Dersom en ulykke skjer, er det flere departementet og etater som har ansvar for oppgaver. En effektiv forvaltning krever god koordinering og informasjonsflyt mellom aktørene. Det er alltid liv og helse som har førsteprioritet i en akutsituasjon. Først når aksjoner for å berge mennesker er avklart starter aksjonen for å hindre og begrense skade på naturmiljøet.

Justisdepartementet har ansvar for overordnet koordinering av redningstjenesten. Hovedredningssentralene har ansvar for redningsaksjoner for å berge liv og helse. Alle etater med relevante ressurser plikter å bidra.

Fiskeri- og kystdepartementet har, med Kystverket som utøvende etat, ansvaret for statlig beredskap mot akutt forurensning. Dette omfatter også forebyggende tiltak. Ved redningsaksjoner bistår Kystverket Hovedredningssentralen, samtidig som Kystverket mobiliserer for en eventuell oljevernaksjon.

Nærings- og handelsdepartementet er Sjøfartsdirektoratets overordnede departement. I en redningsaksjon er Sjøfartsdirektoratet rådgiver for, og bistår, Hovedredningssentralen, og i en oljevernaksjon er Sjøfartsdirektoratet rådgiver for, og bistår, Kystverket.

Forsvarsdepartementet og Forsvaret er gjennom sine fartøyer og andre ressurser en viktig bidragsyter både innen redningsaksjoner og i beredskap mot akutt forurensning. Forsvaret har også mulighet til å iverksette tiltak ved krisesituasjoner på havet og langs kysten inntil den etaten som har det primære ansvar for situasjonen er klar til å overta aksjonen.

Prinsipper for beredskap og krisehåndtering

Det følger av ansvarsprinsippet at den virksomhet som har ansvar for en sektor til daglig også har ansvar for beredskapsplanlegging og tiltak i en krisesituasjon. Nærhetsprinsippet innebærer at kriser organisatorisk skal håndteres på et lavest mulig nivå. Disse prinsippene danner en ramme i forhold til ansvaret for hendelser/ulykker med akutt forurensning. Det er et samarbeid mellom private aktører og offentlige myndigheter på ulike nivå, både om stående beredskapen og under aksjoner.

Nivåer for beredskaps- og aksjonsansvar

Nasjonalt beredskap mot akutt forurensning ivaretas av tre parter: (1) privat beredskap, (2) kommunal beredskap og (3) statlig beredskap. Den samlede beredskapen innebærer et samspill mellom disse aktørene der ansvar, roller og oppgavefordeling er lovregulert og definert. Den primære beredskapsplikten er i forurensningsloven tillagt den som driver virksomhet som kan medføre akutt forurensning. Kommunal og statlig beredskap er en tilleggsbeskyttelse for de tilfeller der ansvarlig forurener, pga. utslippets omfang, selv ikke er i stand til å bekjempe forurensningen.

1. Den private beredskapen skal være dimensjonert etter miljørisiko og skal håndtere akutte hendelser som skyldes egen virksomhet. Det foreligger videre en plikt til å iverksette tiltak for å avverge eller begrense skader og ulemper. Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) stiller særskilte beredskapskrav til virksomheter med potensiell risiko for akutt forurensning.

Operatørselskapene på norsk kontinentalsokkel har etablert en beredskap mot akutt forurensning fra petroleumsvirksomheten gjennom Norsk oljevernforening for operatørselskap (NOFO). Ved hendelser i petroleumsvirksomheten iverksetter det ansvarlige operatørselskap avbøtende tiltak. Ved større utslipp vil operatørselskapet mobilisere NOFO. NOFO kan ivareta den operative beredskapen mot akutt forurensning og iverksetter skadebegrensende tiltak dersom en akutt forurensningssituasjon oppstår, men ansvarlig selskap har ansvaret for tiltakene.

2. Den kommunale beredskapen er basert på risikovurderinger av normal virksomhet i kommunen. Beredskapen er dimensjonert for å håndtere mindre, akutte utslipp, men kommuner plikter å bistå ved alle utslipp som ikke håndteres av private. Interkommunale utvalg for akutt forurensning (IUA), i til sammen 34 beredskapsregioner,

bidrar til å ivareta beredskaps- og aksjonsplikten. Ved en hendelse vil IUA aksjonere hvis ikke kommunen klarer å håndtere forurensningen selv. Klif stiller krav og fører tilsyn med IUA-enes beredskap mot akutt forurensning.

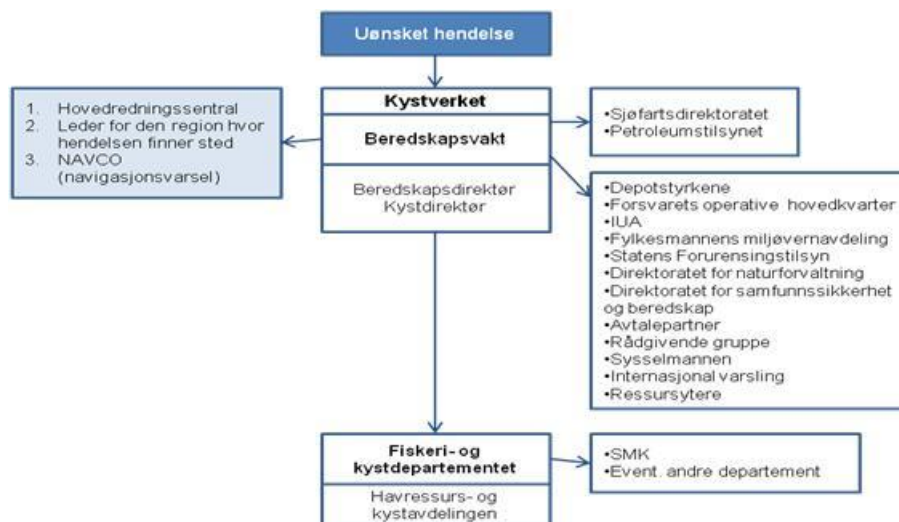
- Den statlige beredskapen er rettet inn mot fare for eller bekjempelse av større tilfeller av akutt forurensning som ikke er dekket av privat eller kommunal beredskap. Skipsfarten har ikke krav om å ha egen beredskap. Statens beredskap er derfor først og fremst dimensjonert for å bekjempe forurensning fra skip.

Kystverket har det operative ansvaret for drift og utvikling av statens beredskap mot akutt forurensning, herunder statens aksjonsorganisasjon. Som forurensningsmyndighet påser Kystverket at ansvarlig forurensere eller kommunene iverksetter nødvendige tiltak når akutt forurensning inntreffer. Om nødvendig, kan Kystverket gi pålegg om konkrete beredskaps- og aksjonstiltak, kreve opplysninger og iverksettelse av miljøundersøkelser.

Hvis den ansvarlige forurensere eller kommunen ikke selv aksjonerer eller er i stand til å bekjempe forurensningen, kan staten ved Kystverket overta aksjonsansvaret. Dette krever som regel samarbeid med Kystvakten, Sjøfartsdirektoratet, kommuner/IUAer og andre aktører. Både private og kommunale beredskapsorganisasjoner har en lovbestemt plikt til å aksjonere og å bistå staten ved større hendelser der Kystverket leder innsatsen.

Varsling av hendelser

Ved akutt forurensning er det viktig at beredskapstiltak kan iverksettes raskt for å begrense omfang og miljøskader. Figuren under illustrerer varslings- og mobiliseringssystemet for å kunne iverksette nødvendige tiltak ved en uønsket hendelse:

Økonomiske rammer

Kystverkets aksjonsansvar innbefatter også ansvar for den økonomiske styringen av aksjonen. Ved statlige aksjoner av en viss størrelse, vil det være nødvendig at Kystverket gis fullmakt til å overskride sine bevilgninger. Dette er ivaretatt i statsbudsjettet, ved at Fiskeri- og kystdepartementet blir gitt fullmakt til å overskride sine bevilgninger med inntil 15 mill. kroner. Denne fullmakten kan departementet delegerer til Kystverket. Dersom en statlig aksjon medfører utgifter større enn ovennevnte fullmaktsbeløp, vil departementet fremme et forslag om fullmakt til å overskride Kystverkets bevilgninger gjennom kongelig resolusjon. Videre vil det fremmes forslag om dekning av aksjonskostnader overfor Stortinget. Private og kommunale aktører som har bistått Kystverket under aksjoner kan kreve sine utgifter refundert fra Kystverket.

Det er et grunnleggende prinsipp i forurensningsloven at "forurensere må betale". Ved en statlig aksjon vil det være myndighetene som pådrar seg kostnader på vegne av forurensere. Følgelig vil Statens/Kystverkets utgifter, skade eller tap kreves dekket av den ansvarlige for forurensningen gjennom et refusjonskrav.

Begrensningsreglene i sjøloven kan imidlertid medføre at den norske stat ikke fullt ut får dekket sitt refusjonskrav. Dersom de samlede aksjonskostnadene overstiger ansvarsbegrensningsbeløpet, vil kravshaverne ikke få full dekning av sine krav, men en forholdsmessig andel av ansvarsbegrensningsbeløpet.

Faktaark D-8-1 Miljørisiko og dimensjonering av beredskap

Den statlige beredskapen mot akutt forurensning er dimensjonert og lokalisert ut fra kunnskap om miljørisiko langs kysten. Med miljørisiko forstås kombinasjonen av sannsynlighet for forurensning og de mulige miljøkonsekvensene. Akutt oljeforurensning har potensielt en rekke negative effekter på miljøet. Skademekanismene kan oppsummeres slik:

- Olje som driver på overflaten og strander kan ramme sjøfugl, andre fuglearter og pattedyr som lever i tilknytning til sjøen
- Olje som strander kan tilsøle og forårsake giftvirkninger for planter og dyr i fjæra, strandsonen og på strandenger
- Olje som løses ned i vannmassene kan gi giftvirkninger overfor fisk, fiskeegg, larver og andre planktoniske organismer
- Olje som driver eller strander vil redusere bruksverdien av områder for friluftsliv og rekreasjon
- Oljeforurensning kan generelt medføre båndlegging av områder og restriksjoner på salg av sjømat

Miljøriskoen i et geografisk område er ikke statisk. Risikoen for miljøskade kan reduseres både gjennom ulykkesforebyggende tiltak som minsker sannsynligheten for oljeutslipp og gjennom oljevernberedskap som søker å hindre, eller redusere, negative konsekvenser. Miljørisikoanalyser er et nyttig verktøy i denne sammenhengen.

Det finnes en rekke ulike analysemodeller, og samlet kan de gi innsikt i sannsynlighet for utslipp i ulike geografiske områder, sannsynlighet for potensielle konsekvenser av utslipp og mulige risikoreduserende effekter av ulike tiltak. Risikoanalyser brukes aktivt blant annet for å dimensjonere beredskapen, identifisere materiell- og mannskapsbehov, lokalisere særlig sårbare miljøressurser og prioritere mellom geografiske områder. De fleste foreliggende analysene tar for seg regioner eller risiko knyttet til spesifikke aktiviteter, men det arbeides også med oppdatert landsomfattende miljørisikoanalyse som legges frem av Kystverket i 2010.

Analysene gir imidlertid ikke fullstendige risikobilder eller objektive mål på risiko. De kan heller ikke gi svar på hvor stor risiko vi kan akseptere før vi iverksetter tiltak. Hvilken risiko som anses som akseptabel er derfor i stor grad en politisk avgjørelse. I likhet med beredskap på andre samfunnsområder, er statens beredskap mot akutt forurensning ikke dimensjonert ut fra «verst tenkelige tilfelle». Dette vil medføre et urealistisk behov for olje- og kjemikalievernressurser og ikke være kost/nytte effektivt i forhold den meget lave sannsynligheten for slike hendelser.

Statens beredskap mot akutt oljeforurensning fra skip langs norskekysten er beregnet ut fra regionspesifikke scenarier. Utslippene i scenariene varierer fra mindre utslipp av tung bunkersolje til hendelser med opptil 21 000 tonn råolje over en periode på 12 timer. Dette tilsvarer et utslipp av 2–3 tanker fra et tankskip på 100 000 dødvekttonn. Store oljevernaksjoner som krever ressurser ut over dette vil bygge på utnyttelse av landets totale oljevernressurser. Gjennom internasjonale beredskapsavtaler kan Norge også få bistand fra andre stater ved større sjøulykker.

Faktaark D-8-2 De viktigste statlige beredskapsressursene

Den statlige beredskapen mot akutt forurensing er dimensjonert og lokalisert ut fra kunnskap om miljørisiko fra skipstrafikken langs kysten. Statlig oljevernberedskapsmaterieil er strategisk plassert i depoter langs kysten og på Kystvaktens fartøy.

Nedenfor følger en oversikt over de viktigste statlige beredskapsressursene og nasjonale og internasjonale samarbeidsavtaler.

Statlige personellressurser:

Kystverket har en egen beredskapsavdeling med beredskapskompetanse og døgnkontinuerlig vakttjeneste. Beredskapsavdelingen er lokalisert i Horten, med stasjoner i Bergen og Tromsø. I Kystverkets beredskapsplan er organisering og aksjonering fastsatt i prosedyrer og sjekklister.

Ved hvert hoveddepot er det tilknyttet en depotstyrke på 10 personer og en tilsynsmann. Personellet i depotstyrkene er ikke ansatt i Kystverket, men ansettelsesforholdet er regulert i avtale mellom hoveddepotets vertskommune og personellet i depotstyrken.

Forsvaret vil i en initiell fase kunne ta aksjonsledelse. Dette er nedfelt i kystberedskapsplanen KYBAL (Kystberedskap og aksjonsledelse) som er utarbeidet for å sikre hurtig aksjonering i situasjoner hvor ansvarlig fagetat ikke har organisasjon eller ressurser til gjengelig for øyeblikkelig handling.

Statlige materiellressurser:

16 hoveddepot:	Horten, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Fedje, Solund, Florø, Ålesund, Ørland, Sandnessjøen, Bodø, Lødingen, Tromsø, Hammerfest, Vadsø, Svalbard
10 mellomdepot:	Båtsfjord, Honningsvåg, Skjervøy, Sortland, Rørvik, Kristiansund, Bømlo, Flekkefjord, Kragerø, Ny-Ålesund
Nødlosseutstyr lastoljer:	Stavanger, Ålesund, Bodø, Hammerfest
Nødlosseutstyr bunkersoljer:	Horten, Stavanger, Ålesund, Sandnessjøen, Bodø, Tromsø, Hammerfest, Vadsø, Longyearbyen
Fartøy med oljevernutstyr:	KV Ålesund, KV Harstad, KV Farm, KV Heimdal, KV Tor, KV Njord, KV Nornen, KV Svalbard, KV Barentshav, KV Bergen Nordsyssel (tilgjengelig på Svalbard, normalt i perioden april – september)
Spesialbygde oljevern timer:	Oljevern 01, Oljevern 02, Oljevern 03, Oljevern 04
Ett overvåkingsfly	

Samarbeids- og bistandsavtaler:

Kystverket har inngått følgende avtaler om tilgang på beredskapsressurser:

- Avtale med Arbeidsmarkedsetaten ved oljeuhell (1993). Bistand 1000 personer.
- Avtale med Meteorologisk institutt om utarbeidelse av oljedrivbaner og værtjenester (1996).
- Rammeavtale med Direktoratet for Samfunnssikkerhet og Beredskap (2005) om bruk av Sivilforsvarets ressurser; støtte til KYV og kommuner/IUA.

- Avtale med Esso Norge om bistand ved store oljeutslipp (2008). Avtalen er begrenset til hendelser i beredkapsregion Vestfold.
- Avtale med Sjøfartsdirektoratet om maritim bistand ved uønskede hendelser til sjøs (2005). Tilførsel av maritim skipsteknisk kompetanse.
- Avtale med Bukser og Berging A/S om beredskap og nødlossing (2004): Leie av nødlosseutstyr med bemanning.
- Kontrakt med Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) om sivil flyovervåking av fiskeri og miljø (2004).
- Avtale med Forsvaret om Forsvarets deltakelse i oljevernaksjoner og inngripen for å hindre forurensning (2003).
- Mandat for rådgivende gruppe for innsatsprioritering og skadevurdering av naturressurser og naturmiljø ved akutt forurensning av olje og kjemikalier i sjø (1993).
- Samarbeidsavtale med Sysselemanden på Svalbard (1996).
- Avtale med vertskommunene om depotstyrker (1992, 2008, 2009).
- Avtale med NOFO om leie og bruk av statlige oljevernressurser i forbindelse med øvelser og oljevernaksjoner ledet av operatørselskap
- Plan for samordning av ressursinnsats ved store statlige oljevernaksjoner med IUA Bergen, Statoil Mongstad - Statoil Stureterminalen (2002).
- Samarbeidsavtale med NordNorsk Beredskapssenter A/S (NNB).
- Samarbeidsavtale med Maritim Miljø Beredskap A/S (MMB)

Internasjonale avtaler

Norge er part i følgende internasjonale avtaler om bistand under aksjoner:

Bonn-avtalen:	Gjensidig avtale om varsling, bistand og miljøovervåking mellom landene som grenser til Nordsjøen. Deltakerlandene er Belgia, Danmark, EU, Frankrike, Nederland, Norge, Storbritannia, Sverige og Tyskland.
København-avtalen:	Gjensidig avtale om overvåking, undersøkelse, varsling og bistand ved forurensning i farvann til avtalepartene. Deltakerne i avtalen er Danmark, Finland, Island, Sverige og Norge.
Russland-Norge avtalen:	Overenskomst mellom Norge og Russland om samarbeid om bekjempelse av oljeforurensning i Barentshavet.
NorBritplanen	Joint Agreement on Marine Pollution Preparedness and Response between Norway and United Kingdom (1983)

Annet

I tillegg til de statlige beredkapsressursene, plikter private og kommunale beredkapsorganisasjoner å bistå med relevant utstyr og personell ved større hendelser der Kystverket leder innsatsen.

Private aktører har også betydelige oljevernressurser, herunder er det private depot på følgende steder: Statoil Sture, Statoil Mongstad. Esso Slagen og NOFOs depot i Stavanger, Mongstad, Kristiansund, Sandnessjøen og Hammerfest

Faktaark D-8-3 Svalbard – Statlig beredskap og håndtering av hendelser med akutt forurensning

Økt virksomhet i nordområdene gir nye utfordringer i arbeidet med sjøsikkerhet på Svalbard. Utviklingen både på Svalbard og i nordområdene for øvrig fordrer at sjøsikkerheten i farvannene rundt øygruppen underlegges grundige vurderinger, og at tiltak iverksettes der det er påkrevet. For å møte den økte aktiviteten er det derfor igangsatt flere tiltak, og ytterligere tiltak for å bedre sjøsikkerheten på Svalbard vurderes.

Sentrale sjøsikkerhetstiltak på Svalbard er etablering og drift av maritim infrastruktur og tjenester, samt krav til og tilsyn med konstruksjon av skip og mannskapskvalifikasjoner. I tillegg er krav til drivstoffkvalitet viktig for å begrense potensialet for skade på miljøet dersom det skulle skje en ulykke. Ansvaret for disse tiltakene påhviler ulike departementer. Sjøsikkerhetstiltak som er iverksatt på Svalbard de senere årene, har medført at man har kommet noe nærmere det sikkerhetsnivået som gjelder langs fastlandskysten. De stedlige og klimatiske forholdene på øygruppen tilsier imidlertid at flere forhold bør underlegges særskilt vurdering med tanke på iverksetting av ytterligere tiltak. Som et ledd i dette arbeidet har Kystverket igangsatt et arbeid med å kartlegge trafikken på øygruppen.

Havne- og farvannsloven ble gjort gjeldende på Svalbard ved forskrift 11. april 2008 (svalbardforskriften), og ble endret i forbindelse med iverksettelse av ny lov 1. januar 2010 (nå forskrift 30. desember 2009 nr. 1846). Med økende sjøtransport har det vært nødvendig å få på plass et hensiktsmessig regelverk for å tilrettelegge for trafikken. Styrket sjøsikkerhet er videre et viktig bidrag for å beskytte det sårbare miljøet på øygruppen. Med innføringen av loven er det samme juridiske rammeverket etablert på Svalbard som på fastlandet for regulering av, og tilrettelegging for, sikker sjøtrafikk. Fiskeri- og kystdepartementet, ved Kystverket, har ansvar for farvannsforvaltningen og myndighet til å fastsette konkrete farledstiltak. Longyearbyen havn er gitt formell myndighet til å tilrettelegge trafikken og lette ferdsele i selve havnen.

Et tiltak som vurderes for å styrke sjøsikkerheten i farvannet rundt Svalbard er etablering av en formalisert kjentmannstjeneste; dvs. en plikt til å bruke kjentmann eller los ved seilinger i farvannene rundt Svalbard. Det arbeides nå med en nærmere presisering av hva en slik tjeneste skal inneholde, og hvilke fartøyer som vil bli omfattet av ordningen.

Beredskap mot akutt forurensning er et viktig skadereduserende tiltak. Det formelle grunnlaget for beredskap og aksjonering mot akutt oljeforurensning på Svalbard ligger i svalbardmiljøloven. Kystverket er delegert ansvaret for den statlige beredskapen mot akutt forurensning både innenfor og utenfor 12 nautiske mil fra grunnlinjen. Innenfor 12 nautiske mil er det Sysselmannen som har det operative ansvaret, men Kystverket kan overta ledelsen for aksjoner også innenfor 12 nautiske mil. Utenfor 12 nautiske mil har Sysselmannen aksjonsplikt inntil Kystverket overtar ledelsen for aksjonen. Ansvar og oppgaver på Svalbard er regulert i en egen avtale.

Akutte oljeutslipp fra skipsfarten er blant de hendelser som har størst potensial for å medføre betydelig og langvarig skade på naturmiljøet. På grunn av de spesielle forhold som råder i Svalbards farvann, mangelfull sjøkartlegging og sparsomme navigasjonshjelpemidler, er det størst risiko for uhell knyttet til grunnstøting, med fare for oljeutslipp. Det arktiske miljøet er generelt sårbart, og oljens levetid i arktiske farvann er lang. Et utslipp kan derfor påvirke miljøet over lang tid. Det må også tas i betraktning at det er en begrenset infrastruktur for aksjoner ved eventuelle ulykkeshendelser og utfordringer i forhold til de store avstander på øygruppen. Det er sannsynlig at en eventuell aksjon mot akutt forurensning vil måtte avbrytes i lange perioder som følge av is, mørke, sterk vind og kulde. Dette kan medføre at slike uhell får større negative konsekvenser for menneskeliv og miljø sammenlignet med lignede situasjoner på fastlandet.

Behov for beredskapsutstyr og mengden av dette er dimensjonert på bakgrunn av den vurdering av risiko for akuttutslipp som foreligger. Kystverkets ansvar for det statlige beredskapsutstyret på Svalbard innebærer innkjøp av utstyr, vedlikehold og eventuell oppgradering. Kystverket har i samarbeid med Sysselmannen etablert et beredskapsdepot i Longyearbyen, og noe beredskapsutstyr er flyttet til Ny Ålesund. I motsetning til de statlige depotene på fastlandet er depotmannskapene på Svalbard ansatt i virksomhetene på Svalbard. Sysselmannen har inngått avtaler med ulike aktører om avståelse av mannskap til depotstyrken. Som motytelse gis disse tilgang til utstyr på det statlige depotet i Longyearbyen. Avtalene sikrer mannskap til å håndtere Kystverkets utstyr på depotet i

Longyearbyen hvis tilfeller av akutt oljeforurensning inntreffer. Mannskapene skal i henhold til avtalen kunne stå i en aksjon inntil ti dager. Av øvrige statlige ressurser på Svalbard er Kystvaktens tilstedeværelse viktig for å hindre ulykker og ved aksjoner mot akutt forurensning.

Overvåking av trafikken er et viktig bidrag til å sikre sikker ferdsel til sjøs. Vardø VTS har ansvaret for overvåkingen av trafikkbildet rundt Svalbard. Det finnes i dag AIS-mottakere på Bjørnøya, Isfjorden, Adventneset ved Longyearbyen og ved Sveagruva. Som følge av at Kystverket ikke har samme tilgang til overvåkingsdata på Svalbard som på fastlandet, er det fastsatt egne regler i svalbardforskriften om posisjonsrapportering for fartøy i farvannet ved Svalbard.

For å oppnå en totaloversikt over skipstrafikken i området, er en imidlertid avhengig av data fra satellittbaserte AIS-mottakere eller LRIT (Long Range Identification and Tracking), som er etablert gjennom FNs sjøfartsorganisasjon, IMO. Systemet forventes å få stor betydning for sjøsikkerheten på Svalbard. Tilsvarende betydning vil det ha ved videre utvikling av AIS via satellitt.

Utfordringer fremover er knyttet til flere forhold. Både vær- og isforhold kan endre seg raskt, og forårsake at selve farvannet langs kysten forandrer seg. En utfordring når isen trekker seg tilbake er at det avdekkes nye sjøområder som ikke er målt, men som kan være fristende å ta i bruk. Rundt halvparten av kystnært farvann rundt Svalbard er sjømålt etter moderne metoder, hovedsakelig på vest- og nordvestkysten. Dette betyr at dagens kartgrunnlag er mangelfullt. Navigasjon i dårlig kartlagte sjøområder er forbundet med en høyere risiko enn navigasjon i områder som er godt kartlagte.

En fremtidig økning i skipstrafikken vil gi større sannsynlighet for at en uønsket hendelse inntreffer dersom økningen ikke møtes med forebyggende tiltak. En viktig oppgave fremover er derfor å overvåke utviklingen av skipstrafikken. God overvåking gir gode muligheter for å analysere utviklingen, slik at nødvendige tiltak som regelverk og utvikling av maritim infrastruktur, tjeneste og beredskap kan iverksettes.

Faktaark D-8-4 Slepebåtberedskap

Slepebåtberedskap er et sentralt virkemiddel for å opprettholde et høyt nivå på sjøsikkerhet langs kysten, forhindre ulykker til sjøs og begrense skadevirkninger ved eventuelle hendelser som medfører akutte utslipp. Det er derfor viktig at den samlede beredskapen langs kysten ses i sammenheng og vurderes ut fra det til enhver tid gjeldende trafikkmønster. En slik helhetlig vurdering bidrar til å sikre kontinuerlig utvikling og vedlikehold av beredskapen.

Den statlige slepebåtberedskap i Nord-Norge består i dag av tre fartøy som dirigeres fra Kystverkets maritime trafikksentral i Vardø i henhold til det aktuelle risikobilde. Høsten 2009 ble det opprettet en slepebåtberedskap på Sørlandet ved at det er inngått en kontrakt med en kommersiell aktør der Kystverket betaler for døgnkontinuerlig drift og tilstedeværelse.

Kystverket har i Prop. 1 S (2009-2010) for Fiskeri- og kystdepartementet fått i oppdrag å lage en plan for etablering av slepebåtberedskap på Vestlandet. Kystverket har i den anledning levert en utredning til departementet, og Havressurs- og kystavdeling og Forsknings- og innovasjonsavdelingen vurderer i samarbeid Kystverkets anbefalte løsninger. Avdelingene vil i denne forbindelse vurdere hvilke spørsmål som har behov for en nærmere avklaring, om det er nødvendig med en ytterligere gjennomgang av behov og valg av løsninger, og vil gi en anbefaling til politisk ledelse om hvilke løsninger som bør velges og hvordan saken bør håndteres videre.

Faktaark D-9 Ny havne- og farvannslov

Ny havne- og farvannslov trådte i kraft 1. januar 2010, jf. lov av 17. april 2009 nr. 19. Lovens forarbeider fremgår av Ot.prp. nr. 75 (2007-2008) og Innst. O nr. 36 (2008-2009).

Bakgrunnen for ny havne- og farvannslov

Utviklingen innen transportsektoren de senere årene har vært markert. En stadig økende vegtrafikk gir kapasitetsproblemer i deler av transportnettet og dette gir forsinkelser og økte kostnader for næringslivet og privatpersoner. Det er blant annet derfor en politisk målsetting å stimulere til økt sjøtransport. Det vil kunne lette kapasitetsproblemene i deler av veinettet, og vil kunne ha en positiv miljøeffekt. For å styrke sjøtransporten er det avgjørende at havnene utvikler seg til effektive omlastingsterminaler, og styrker sin posisjon som knutepunkt i logistikkjeden og i transportkorridorene. Nasjonal transportplan presenterer transportpolitikken og er den strategiske planen for utvikling av den samlede statlige infrastrukturen. Reguleringen av havne- og farvannsktoren må sees i sammenheng med transportplanen.

For å øke sjøtransportens markedsandeler må det etableres en mer hensiktsmessig havnestruktur med større grad av kommersielt drevne havner. Det er derfor nødvendig å utforme et regelverk for de offentlige havnene som i større grad åpner for en profesjonalisering, markedsorienterte investeringer og samarbeid mellom offentlige og private aktører innenfor offentlig havnevirksomhet.

Et annet utviklingstrekk er at fartøyene stadig blir større og hurtigere. I tillegg øker skipstrafikken langs norskekysten, både i og utenfor territorialfarvannet. Det er videre økende innslag av skip med farlig eller forurensende last. Det er også en økt bruk av farvannet med fritidsbåter, økende cruisetrafikk og større gods- og passasjerbåter mot utlandet. Kystfarvannet er også en viktig ressurs for annen næringsaktivitet, som for eksempel fiske og havbruk. Utviklingen går i retning av at også andre næringer ønsker å bruke farvannet, for eksempel til vindmøllekraftverk. Som ledd i tilrettelegging for økt sjøtransport er det nødvendig å sikre et helhetlig og sammenhengende nett av sikre transportveier på sjøen. Det er også behov for en lovmessig forankring av et landsdekkende nettverk av sikre farleder og de krav som må kunne stilles til farledene i dette nettverket av hensyn til fremkommelighet og sikkerhet.

Kravene til sikkerhet og fremkommelighet på sjøen skjerpes og innslaget av internasjonalt regelverk øker. Disse forhold medfører økte krav til sjøsikkerheten, herunder til den infrastruktur og de tjenester som ytes av kyststaten.

Den tidligere havne- og farvannsloven fra 1984 tok ikke høyde for disse endringene. Det var derfor viktig å etablere et regelverk som kan være et mer hensiktsmessig styringsverktøy for myndighetene.

Nærmere om ny havne- og farvannslov

Hovedmålsettingen med den nye loven er å etablere et juridisk rammeverk som bidrar til at havnene utvikles til logistikknutepunkter, og til effektiv og trygg sjøtransport som med sitt miljøfortrinn hevder seg i konkurranse med andre transportformer.

Loven består av en farvannsdel og en havnedel, og inneholder enkelte vesentlige endringer i forhold til gjeldende regelverk, blant annet når det gjelder statens og kommunenes forvaltningsansvar og myndighet etter loven. Havnedistriktene er avvirket og fordelingen av forvaltningsansvar og myndighet mellom stat og kommune knyttes geografisk til området hvor kommunene har planmyndighet etter plan- og bygningsloven. Dette innebærer at samtlige kystkommuner har forvaltningsansvar og myndighet i sitt sjøområde (ut til en nautisk mil utenfor grunnlinjen). Staten beholder forvaltningsansvar og myndighet for hovedled og biled som går gjennom kommunenes sjøområder.

I forbindelse med lovens ikrafttredelse ble det utarbeidet flere nye forskrifter og det ble gjort nødvendige endringer i eksisterende forskriftsverk.

Da departementet i første omgang prioriterte å utarbeide de forskrifter og forskriftsendringer som måtte være på plass for at loven skal kunne tre i kraft, er en del forskrifter blitt videreført uendret med hjemmel i overgangsbestemmelsen i lovens § 64. En oversikt over forskriftsverket og delegeringsvedtak finnes på

departementets hjemmeside www.fkd.dep.no. Der ligger også iverksettingsrundskrivet som ble utarbeidet i forbindelse med lovens ikrafttredelse, og som er sendt samtlige kystkommuner.

Det vil bli foretatt en fullstendig gjennomgang av forskriftsverket til havne- og farvannsloven, med sikte på å utarbeide et mer oversiktlig og brukervennlig regelverk. Det legges opp til at dette arbeidet vil være avsluttet i løpet av 2012. Ved denne gjennomgangen vil departementet også kunne ta hensyn til erfaringene med regelverket etter lovens ikrafttredelse, herunder behovet for ytterligere forskriftsregulering.

Faktaark D-10 Forlatte fartøy i norske havner

Flere norske havner har problemer med forlatte fartøy som er blitt liggende i havnene. Disse fartøyene er typisk lavstandardskip og utgjør et problem, både økonomisk, miljømessig og visuelt. De opptar plass og kan medføre at havnen må iverksette tiltak, for eksempel for å forhindre lekkasjer og utslipp fra fartøyet.

Utgangspunktet er at slike fartøy må håndteres av havnemyndigheten, og at dette er en oppgave som klart ligger innenfor rammene av havnenes alminnelige drift. I den nye havne- og farvannsloven (se [Faktaark D-9](#)) er det inntatt tydelige hjemler for det offentlige til å iverksette tiltak når den ansvarlige enten ikke kan eller ikke vil etterkomme pålegg som er gitt, eller der det av ulike årsaker ikke er mulig å finne den ansvarlige, jf. havne- og farvannsloven §§ 36 og 59.

Havnene oppfatter likevel regelverket på dette området som komplisert, og i Innst. O nr. 36 (2008-2009) om lov om havner og farvann, fremgår det at komiteens flertall mener det er nødvendig at FKD utarbeider retningslinjer som kan være veiledende for havnene når det gjelder håndteringen av forlatte fartøy i havnen, og kostnadsdekningen i den forbindelse. Det er på denne bakgrunn sendt en bestilling til Kystverket om utarbeidelse av slike retningslinjer. Det legges opp til at de nye retningslinjene kunngjøres i løpet av juni 2010.

Faktaark D-11 FNs sjøfartsorganisasjon – IMO

FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) er det viktigste internasjonale samarbeidsforum for regulering av internasjonal skipsfart, sjøsikkerhet og miljøspørsmål knyttet til sjøtransport. IMO, som har sitt hovedkvarter i London, består av 169 medlemsstater, og har vedtatt rundt 40 konvensjoner og protokoller, samt 800 andre dokumenter som regulerer internasjonal skipsfart. Det meste av IMOs arbeid skjer i fem hovedkomiteer og ni underkomiteer. De fleste av disse møtes én uke hvert år, de største opp til to ganger årlig. I tillegg kommer arbeidsgrupper, korrespondansegrupper m.v. knyttet til bestemte saker.

Gjennom aktiv deltakelse i det nasjonale og internasjonale arbeidet knyttet til IMO er departementet og Kystverket med på å påvirke utviklingen av internasjonal maritim politikk, standarder og regelverk.

Nærings- og handelsdepartementet og Sjøfartsdirektoratet oppnevner og leder den norske delegasjonen til IMO-møter og koordinerer norske posisjoner i forkant av møter. Fiskeri- og kystdepartementet og Kystverket deltar i nasjonale forberedelser, og i IMO-møter der det er relevant.

Havressurs- og kystavdelingen koordinerer departementets arbeid med IMO-saker. Deltakelse på møter vil variere avhengig av hvilke saker som står på dagsordenen, og følger fag- og saksansvar i departementet.

De viktigste komiteene for avdelingen er følgende:

- MSC (Maritime Safety Committee) – sjøsikkerhetskomiteen
MSC er IMOs eldste og største komité. Alle ni underkomiteer rapporterer til MSC, og endelig vedtak i saker som er behandlet i underkomiteer blir fattet i MSC.

Havressurs- og kystavdelingens interesse av å følge arbeidet i MSC er i første rekke knyttet til fagansvaret for forebyggende sjøsikkerhet.

Avdelingen arbeider også i forhold til MSC med å bekjempe ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske). I bekjempelsen av UUU-fiske er det viktig å ansvarliggjøre flaggstatene. Avdelingen vil derfor ha fokus også på IMOs arbeid i underkomiteen *FSI (Flag state implementation sub-committee)*. NEAFC (North East Atlantic Fisheries Commission) fikk høsten 2009 status som ”intergovernmental organisation” i IMO, og kan nå delta fast på FSI-møtene hvor de bl.a. vil ha anledning til å presentere organisasjonens svarteliste over UUU-fartøyer i konvensjonsområdet. I tillegg vil det være viktig å se på systemet med å stenge eller begrense aktiviteter i sårbare områder i IMO og i NEAFC/OSPAR i sammenheng (Konvensjon om beskyttelse av det marine miljø i det nordøstlige Atlanterhav; se [Faktaark A-22](#) om NEAFC og [Faktaark C-15](#) om OSPAR). I tillegg arrangeres det jevnlig møter mellom FAO og IMO om samarbeid med å bekjempe UUU-fiske. Dette vil Norge aktivt følge opp i IMO.

Arbeid i underkomiteer som berører departementets ansvarsområde ivaretas i all hovedsak av Kystverket. Vi nevner likevel en av komiteene særskilt her:

- NAV (Safety of navigation)
Underkomiteen arbeider med internasjonalt regelverk knyttet til sentrale virksomhetsområder innen maritim infrastruktur og tjenester. Kystverket deltar aktivt i NAVs arbeid. NAV behandler bl.a. forslag om rutetiltak (”routeing measures”), som er et viktig tema for HUSK i 2010 i forbindelse med regjeringens beslutning om å fremme forslag om rutetiltak utenfor Vestlandet og Sørlandet for å flytte risikotrafikk lenger ut fra kysten.
- MEPC (Marine Environment Protection Committee) - miljøkomiteen
MEPC koordinerer IMOs aktiviteter knyttet til forebygging og kontroll av forurensning fra skip. Som fagansvarlig for departementets arbeid med havmiljø, fiskeriforvaltning og akutt forurensning, følger Havressurs- og kystavdelingen arbeidet i MEPC. To av underkomiteene til MSC rapporterer også til MEPC
- Legal Committee
Avdelingen følger arbeidet i IMOs juridiske komité gjennom deltakelse på nasjonale formøter og i IMO-møter ved behov.

Faktaark D-12 Vrakfjerning

En ny IMO-konvensjon om vrakfjerning, The Nairobi International Convention on the Removal of Wrecks (heretter konvensjonen) ble vedtatt 18. mai 2007. Konvensjonen trer i kraft 12 måneder etter at 10 stater har ratifisert. En rekke stater har signert konvensjonen, men hittil har kun Storbritannia ratifisert.

Konvensjonen gir regler om lokalisering, merking og fjerning av vrak hvis de utgjør en navigasjons- eller forurensningsrisiko. Bestemmelsene retter seg mot aktører på to ulike nivå; konvensjonsstaten og selve skipet. Nye plikter som pålegges de ansvarlige for skipet må i henhold til legalitetsprinsippet nedfelles i norsk lov. Plikter som pålegges staten må følges opp, men slike plikter må ikke nødvendigvis lovfestes.

Konvensjonen pålegger skipets registrerte eier et objektivt erstatningsansvar for kostnader forbundet med lokalisering, merking og fjerning av vrak. Eieren må tegne en forsikring som dekker dette ansvaret, og forsikringsselskapet vil utstede et forsikrings sertifikat med rett til direktekrav ("direct action").

Konvensjonens saklige og geografiske virkeområde er relativt begrenset. Dette har sammenheng med at konvensjonens virkeområde er negativt avgrenset for å supplere eksisterende regler om vrakfjerning i gjeldende folkerett. Vilkåret for å håndtere vrak etter vrakkonvensjonens bestemmelser, er at de utgjør en navigasjons- eller forurensningsrisiko der forholdet ikke allerede er dekket av eksisterende konvensjoner.

Eventuell norsk tilslutning til konvensjonen og gjennomføring i norsk rett foranlediger enkelte prinsipielle spørsmål som må underlegges vurdering. Det antas at spørsmålet om ratifikasjon vil være av interesse for alle fartøysiere, primært eiere av skip over 300 bruttotonn, tilbydere av forsikringsordninger til maritim sektor samt offentlige myndigheter som kan utsettes for kostnader i tilknytning til håndtering av vrak.

Avdelingen koordinerer arbeidet med et høringsbrev som utarbeides i samarbeid med Justisdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet. I brevet vil høringsinstansene bli bedt om synspunkter på hvorvidt Norge bør ratifisere konvensjonen, samt synspunkter på enkelte andre prinsipielle spørsmål. Før saken sendes på høring vil den bli forelagt regjeringen. I etterkant av høringen vil det eventuelt bli igangsatt en prosess for å forberede de nødvendige lovendringer, før saken forelegges Stortinget.

E Struktur og deltakelse

Kystfartøy – Foto: fiskeri.no

Faktaark E-1 Lov om retten til å delta i fiske og fangst (deltakerloven)

Lov av 26. mars 1999 nr. 15 om retten til å delta i fiske og fangst (deltakerloven) trådte i kraft 1. januar 2000. Forarbeidene til loven er Ot. prp. nr. 67 (1997-98) og Innst. O. nr 38 (1998-99). Loven ble endret 17. desember 2004. Forarbeidene til lovendringen er Ot.prp. nr 70 (2003-2004) og Innst. O. nr 8 (2004-2005).

Loven samlet alle regler om adgangen til å drive ervervsmessig fiske og fangst (konsesjonslovgivningen) i én lov, og kom til erstatning for følgende lover:

Lov av 5. desember 1917 nr. 1 om registrering og merking av fiskefartøyer.

Lov av 16. juni 1939 om fangst av hval.

Lov av 20. april 1951 om fiske med trål.

Lov av 14. desember 1951 om fangst av sel.

Lov av 16. juni 1972 nr. 57 om regulering av deltagelsen i fisket.

Ved å samle disse lovene er regelverket gjort lettere tilgjengelig og mer oversiktlig enn det har vært. Loven innebar en teknisk juridisk oppdatering av tidligere deltakerlovgivning.

Etter deltakerloven kreves ervervstillatelse for alle fartøyer som nyttes til ervervsmessig fiske eller fangst. Ervervstillatelse gis til fartøyets eier for ett bestemt fartøy. Ordningen med ervervstillatelse har som hovedformål å sikre at det er personer med en viss aktivitet i fiske som får adgang til å erverve fiskefartøyer. Loven innebar en innstramming av det såkalte aktivitetskravet, idet det nå blir krevet at man har drevet ervervsmessig fiske tre av de siste fem årene for å eie fiskefartøyer. En slik innstramming ble blant annet drøftet i St.meld. nr. 58 (1991-92) "Om struktur- og reguleringspolitikk overfor fiskeflåten" (Strukturmeldingen), og loven er i denne sammenheng en oppfølging av denne meldingen med sikte på å bedre fiskernes yrkesvern. Det er gitt hjemmel for ved forskrift å gjøre unntak fra aktivitetskravet ved søknader om ervervstillatelse for fartøyer under en viss størrelse. Slikt unntak gjelder nå for fartøyer under 50 fot.

Loven innebærer en videreføring av praksisen med at også "administrerende reder" kan opparbeide seg grunnlag for å få ervervstillatelse. Dessuten godkjennes fiskerifaglig utdanning med hensyn til aktivitetskravet.

Departementet har adgang til å dispensere fra aktivitetskravet. Hensynet til sysselsetting og bosetting langs kysten, herunder behovet for råstofftilførsel til mottaks- eller foredlingsanlegg på land i Norge, er av betydning for spørsmålet om dispensasjon fra aktivitetskravet. Dagens ferskfisktrålerflåte, som i det vesentlige er eid av fiskeindustribedrifter, bygger i stor utstrekning sin virksomhet på slike dispensasjoner. Samtidig som departementet viderefører tidligere praksis, åpnes det også for at andre deler av havfiskeflåten skal kunne eies av fiskeindustrien når dette anses nødvendig for blant annet å sikre rimelig geografisk fordeling av fisketillatelsene, og det ikke er fiskere i distriktet som etter loven er kvalifisert til å eie fartøyet.

Det er fastsatt forskrift av 26. juni 1998 om gebyr for behandling av søknader om ervervstillatelse og spesiell tillatelse til å drive fiske, dvs. konsesjon. Det er også innført gebyr for å stå i merkeregisteret i forskrift av 23. desember 1985 om gebyr ved innføring av fartøyer i registeret over norske fiskefartøyer (merkeregisteret) og om årlig avgift så lenge fartøyet står i merkeregisteret.

I tillegg til å regulere innføring av fartøyer i merkeregisteret og tildeling av konsesjoner, gir deltakerloven også hjemmel for å fastsette årlige begrensninger i adgangen til å delta i enkelte fiskerier, jf. § 21.

Departementet arbeider nå med en etterkontroll av deltakerloven hvor formålet i første rekke er å kontrollere om regelverket virker etter sin hensikt og undersøke om det foreligger behov for endringer i selve lovteksten. Departementet sendte forslag til endringer i deltakerloven, fiskeriforbudsloven og havressursloven på høring 8. mai 2009 og tar sikte på å legge frem lovproposisjonen for Stortinget i løpet av 2010.

Faktaark E-1-1 Eierendringer

Deltakerloven fastsetter i § 9 at aksje eller part i selskap eller sammenslutning som direkte eller indirekte eier merkeregistrert fartøy ikke kan overdras til ny eier uten at det på forhånd er gitt tillatelse til endring i eiersammensetningen.

Bestemmelsen er motivert av behovet for å føre kontroll med at kravene i § 5 og § 6 første ledd ikke gjøres illusorisk ved salg av aksjer eller parter etter at det er gitt ervervstillatelse.

Myndigheten til å gi samtykke til eierendring i selskap eller sammenslutning som eier fiskefartøy som nyttes til konsesjonspliktig fiske har blitt delegert til Fiskeridirektoratet, og til Fiskeridirektoratets regionkontor for de tillatelsen de har myndighet til å tildele. Delegeringen forutsetter at samtykket til eierendringen ikke avhenger at det blir gitt dispensasjon i medhold av § 6 tredje ledd.

Fiskeridirektoratet kan også godkjenne eierendring i foretak som er gitt dispensasjon, dersom eierendringen ikke medfører at eier får kontroll over mer enn 50 %. Dersom eiersammensetningen er slik at eier vurderes å oppnå kontroll med mindre andel enn 50 % skal søknaden imidlertid likevel oversendes til departementet for behandling.

I § 9 er det gitt hjemmel for å erstatte kravet om søknad og forhåndssamtykke til eierendringer, med en meldingsordning. Slik meldingsordning er foreløpig ikke innført.

Faktaark E-1-2 Generasjonsskifte

Deltakerloven krever at visse vilkår knyttet til eierens person er oppfylt før det kan gis ervervstillatelse, dvs. tillatelse til å eie fartøy som skal nyttes til ervervsmessig fiske eller fangst. Ett av disse vilkårene er at eieren, eller majoritetseieren i selskap som eier fiskefartøy, skal ha drevet ervervsmessig fiske eller fangst på eller med norsk fartøy i minst tre av de siste fem årene.

Den gamle deltakerloven hadde en særregel om midlertidig tillatelse når et fartøy overtas ved arv, men regulerte for øvrig ikke generasjonsskifte eller den situasjon som oppstår når et fiskefartøy inngår i et bo og gjenlevende ektefelle velger å sitte i uskiftet bo.

Eierskapsutvalget mente at generasjonsskifte og uskiftet bo burde reguleres på samme måte som arvesituasjonen, og foreslo endringer i deltakerloven § 7 for å oppnå dette.

Etter lovendringen ble bestemmelsen om arv i deltakerloven § 7 annet ledd presisert slik at det dreier seg om arv etter arvelovens kapittel I og II, altså arv på grunnlag av slektskap eller ekteskap. Videre ble regelen utvidet med en bestemmelse om tidsbegrenset ervervstillatelse også når et fartøy overføres som et ledd i generasjonsskifte til fordel for personer som kan få arverett etter arvelovens kapittel I. En viktig forskjell vil være at vedkommende vil ha krav på tidsbegrenset ervervstillatelse når et fartøy overtas ved arv, mens det vil måtte foretas en skjønnsmessig vurdering dersom det skal gis tidsbegrenset ervervstillatelse i forbindelse med generasjonsskifte.

Det ble også lovfestet at gjenlevende ektefelle i uskiftet bo, jf. arveloven kapittel III, kan gis en tidsbegrenset ervervstillatelse så lenge uskifteboet består.

Faktaark E-1-3 Aktivitetskrav

Deltakerloven § 6 stiller krav om at man må ha drevet ervervsmessig fiske eller fangst på eller med norsk fartøy i minst tre av de siste fem årene, og fortsatt være knyttet til fiske- og fangststyrket, for å få ervervstillatelse og dermed kunne eie fartøy som skal nyttes til ervervsmessig fiske eller fangst. Dette omtales som aktivitetskravet. Det er gjort unntak fra aktivitetskravet for fartøy under 50 fot.

For selskap eller sammenslutning kan det bare gis ervervstillatelse dersom personer som oppfyller aktivitetskravet innehar mer enn 50 % av eierinteressene og faktisk har tilsvarende kontroll over virksomheten.

Aktivitetskravet kan oppfylles ved å delta i arbeidet om bord i fartøy, eller ved å drive fiskebåtrederi. Personer som oppfyller aktivitetskravet ved virksomhet på land omtales gjerne som "administrerende reder". Hvorvidt en person oppfyller kravet ved slik virksomhet blir avgjort etter en konkret vurdering, hvor det blir lagt vekt på den enkelte eiers nærhet til driften av fartøyet og utøvelsen av fiske. Det er et krav at vedkommendes hovedaktivitet er drift av fiskebåtrederi.

Deltakerloven § 6 tredje ledd gir hjemmel for å gjøre unntak fra aktivitetskravet, når næringsmessige og regionale hensyn tilsier det. Slik dispensasjon har først og fremst vært gitt til fordel for fiskeindustribedrifter som er gitt tillatelse til å eie egne trålfartøy, når driften av fartøyet og driften av industribedriften henger sammen. Formålet har da vært å gi bedriften mulighet for å sikre stabil tilførsel av råstoff til produksjonen. Dispensasjon har videre i noen tilfeller vært gitt til fordel for personer som tidligere har vært aktive fiskere og nå har ønsket å starte opp på ny, særlig når dette faller sammen med bruk av andre virkemidler for å legge til rette for næringsvirksomhet i utkantdistrikt eller lignende.

Faktaark E-2 Fiskarmantalet

Fiskarmanntalet skal vere eit påliteleg register for offentlege etatar over fiskarar som heilt eller delvis har fiske eller fangst i havet som leveveg. Manntalet har eit blad A som omfattar dei som har fiske som binæring, og eit blad B som omfattar dei som har fiske som hovudnæring.

Reglane om vilkår for opptak i manntalet, og om føring av manntalet, finst i forskrift 18. desember 2008 nr. 1436 om manntal for fiskarar og fangstmenn. Manntalet blir ført av regionkontora til Fiskeridirektoratet, med Fiskeridirektoratet sentralt som klageinstans.

Dei to mest sentrale vilkåra for opptak i manntalet er at vedkomande fiskar eller fangstmann har ei viss minimumsinntekt frå fiske og fangst (inntektskravet), og at vedkomande ikkje har inntekt frå anna næring eller yrke ut over ein viss sum (eksklusjonskravet). For blad A er inntektskravet kr. 37 500, og for blad B er det kr. 100 000. Den øvre grensa for inntekt frå anna næring eller yrke er kr. 350 000 for blad A og kr. 250 000 for blad B. I område som er omfatta av Sametinget si ordning med søkjarbaserte tilskot til næringsverksemd er grensene for anna inntekt kr. 450 000 for blad A og kr. 350 000 for blad B. Opptak i manntalet er frivillig dersom ein fyller vilkåra for opptak.

Opptak i manntalet er ein føresetnad for å nyte godt av ei rekkje trygderettar og sosiale rettar som gjeld for fiskarar. Mellom anna er opptak på blad B eit vilkår for pensjonstrygd for fiskarar, a-trygd for fiskarar og garantilott. Vidare er opptak på blad A eller B eit vilkår for refusjon av innbetalt CO₂-avgift på mineralolje og grunnavgift på fyringsolje. Opptak er dessutan eit vilkår for å kunne delta i dei viktigaste av kystfartøygruppa sine fiskeri. Opptak på blad B eit vilkår for å kunne delta i dei lukka gruppene i dei ulike fiskeria, medan opptak på blad A eller B er eit vilkår for å kunne delta i opne grupper.

Noverande manntalsforskrift tredde i kraft 1. januar 2009 og er ein full revisjon av tidlegare forskrift av 26. september 1983 nr. 1495 om føring av manntal for fiskere, fangstmenn m.v. Det gjeld også nokre materielle endringar i høve til den gamle forskrifta. Nokre av dei viktigaste endringane er:

- Det er ein mindre auke i inntektskravet for blad B, og for både blad A og blad B når det gjeld øvre grense for tilleten inntekt frå anna yrke eller næring (eksklusjonskravet). For område omfatta av Sametinget sine ordningar med søkjarbaserte tilskot til næringsverksemd, vart det fastsett høgre grenser enn i resten av landet for tilleten inntekt frå anna yrke og næring, både for blad A og blad B. I den gamle forskrifta gjaldt ei slik særskilt grense berre for blad A. Dessutan vart grunnlaget for dimensjoneringa av inntektsgrensene endra frå grunnbeløpet i folketrygda til grensa i meirverdiavgiftslova for kva som er registreringspliktig omsetning (p.t. kr. 50 000).
- Kravet om driftstid (fulltids sysselsetting) i minst 20 veker per år for opptak på blad B vart oppheva, fordi ein meinte at kravet hadde liten sjølvstendig verdi saman med grensene for maksimal inntekt og arbeidstid i anna yrke.
- Kravet om å ha drive fiske og fangst som hovudyrke i siste 10 av 20 år vart redusert til siste fem av 20 år for opptak av pensjonistar på blad A.
- I den tidlegare manntalsforskrifta var det ein unntaksregel som opna for opptak av administrative fiskebåtreiarar på blad B dersom dei tidlegare hadde stått på blad B og vore aktive fiskarar på fartøy. Denne unntaksregelen vart i den nye forskrifta utvida til også å gjelde administrative reiarar som overtek fartøy med ervervslyve i medhald av deltakerlova § 7 om ervervslyve etter arv og generasjonsskifte.

Faktaark E-3 Merkeregisteret

Lov 5. desember 1919 nr. 1 om registrering og merking av fiskefartøyer (merkeregisterloven) gir reglar om føring av register for oppføring av alle merkepliktige fiske- og fangstfartøy.

Fiskeridirektoratet er ansvarleg for føring av registret over norske fiskefartøy. Det må betalast gebyr for å bli førd inn i registeret, og det må betalast ei årleg avgift for å stå registrert.

Merkelova gir m.a. føresegner om

- at tildelt merke skal plasserast iaugefallande på kvar side av forskipet til fartøyet. Merkenummeret til eit fartøy består av ein bokstav- og talkombinasjon, til dømes N-22-BØ, der den første bokstaven fortel kva fylke fartøyet kjem frå (her: Nordland), medan dei siste bokstavane fortel kva kommune fartøyet høyrer til i (her: Bø kommune).
- at det er eigar, styrande reiar ved partreiarlag eller alle parteigarar, dersom det ikkje finst styrande reiar, som er ansvarleg for registrering i merkeregisteret.
- at det er forbode å drive ervervsmessig fiske med merkepliktig fartøy utan at det er merka slik det er fastsett i lova.

Merkeregisterlova vart formelt sett oppheva som følge av at deltakarlova vart vedteken i 1999 (lov 26. mars 1999 nr. 15 om retten til å delta i fiske eller fangst), men for delar av lova sitt vedkomande vil opphevinga ikkje tre i kraft før Kongen bestemmer. Dette må vi sjå i samanheng med at Fiskeridirektoratet no er i sluttfasen med å utarbeide eit høyringsforslag til ny forskrift under deltakarlova som m.a. vil omfatte nytt regelverk om merkeregistrering av fiskefartøy, med heimel i kapittel V i deltakarlova om registrering og merking av fiskefartøy. Dette nye regelverket er m.a. meint å erstatte dei delane av merkelova der opphevinga enno ikkje er tredd i kraft.

Av deltakarlova § 22 følgjer elles at fartøy som det er gitt ervervsløyve for etter § 4 i lova, skal førast i merkeregisteret. Registreringa skal innehalde opplysningar om namnet til fartøyet, tildelt merke, radiokallesignal, tonnasje, lastekapasitet, lengd, breidd, byggjeår og eigarforholdet.

Ved tilbakekall/bortfall av ervervsløyvet for eit fartøy, skal det etter deltakarlova § 26 slettast frå merkeregisteret.

Faktaark E-4 Leveringsvilkår

Ved tildeling av ein del torsketråløyve og strukturkvotar er det stilt såkalla leveringsvilkår. Leveringsvilkår går ut på at eigaren ved tildeling av løyvet, samtidig blir pålagt ei plikt til å levere all fangst eller delar av fangsten til ei namngitt bedrift, ein kommune, eit distrikt, ein region eller eit fylke.

Leveringsplikta har vore pålagt ved enkeltvedtak etter ei konkret vurdering. Det gjeld særleg når det til fordel for fiskeindustribedrifter er gitt dispensasjon frå føresegnene i deltakarlova om at berre aktive fiskarar kan eige fiskefartøy. Tidlegare var det ingen generelle reglar om leveringsplikta. Reglane vart først fastsette ved forskrift av 12. september 2003 om leveringsplikt for fartøy med torsketråløyve.

Etter denne forskrifta inneber leveringsplikta følgjande:

Alle fartøy som er eigde av industribedrifter på grunnlag av dispensasjon frå aktivitetskravet i deltakarlova, og alle fartøy som var pålagde leveringsvilkår då forskrifta tredde i kraft, skal levere 80 % av torskefangsten og 60 % av hysefangsten. For begge fiskeslaga gjeld dette på årsbasis og rekna ut frå fartøyet sin fangst av torsk og hyse nord for 62°N, i samsvar med dei individuelle leveringsvilkåra som er fastsette.

Dersom det berre er ei bedrift som har føremon av vilkåra, skal råstoffet leverast til ein pris som blir fastsett etter reglar i forskrifta. Dette gjeld likevel ikkje dersom leveringa skjer til fartøyeigaren sitt eige anlegg. Dersom det er fleire bedrifter som er aktuelle kjøparar, skal råstoffet omsettast på auksjon blant desse.

For å sikre at det er bedrifter som faktisk bearbeider kvitfisk som får førerrett til å kjøpe fangsten, skal kravet i forskrifta om at fangsten skal leverast til "anlegg som driver bearbeiding av fisk i regionen" praktiserast slik at aktuelle anlegg må vere godkjende for produksjon etter følgjande av Mattilsynet sine produksjonskodar:

- kode 2 filetering
- kode 3 frysing
- kode 4 vidareforedling av frosne varer (panering/fritering)
- kode 5 røyking
- kode 6 tørrfisktilverking
- kode 7 saltfisktilverking
- kode 8 klippfisktilverking

Anlegg som berre er godkjende for kode 1 ferskfismpakking, vil såleis falle utanfor.

Dersom bedrifta som har føremon ikkje kjøper råstoffet, eller ingen bedrifter innanfor det området som er definert i dei individuelle leveringsvilkåra kjøper råstoffet, skal råstoffet bli tilbode på auksjon til andre bedrifter i same region. Regioninndelinga er regulert i forskrifta, med følgjande inndeling: Region I Aust-Finnmark, Region II Vest-Finnmark og Nord-Troms, Region III Nordland og resten av Troms. Dersom ingen bedrifter innanfor regionen kjøper råstoffet, kan det tilbydast på den opne marknaden.

Forskrifta vart endra ved kgl.res. av 22. desember 2006. Det vart mellom anna innført ei bearbeidingsplikt for tilgodesette bedrifter på 70 % av torskeråstoff som blir kjøpt gjennom ordninga, og reiarlaga er pålagde å setje opp drifts- og leveringsplan i samråd med tilgodesette bedrifter kvart halvår.

Transportkostnaden blir dekt av kjøpar dersom landinga skjer innanfor regionen, men av fartøyeigar dersom landing skjer utanfor.

Faktaark E-5 Sanksjonsføresegner

Deltakarlova av 26. mars 1999 nr. 15 inneheld føresegner som gir høve til sanksjon der den som har fått ervervsøyve ikkje held seg til dei fastsette vilkåra. Deltakarlova § 11 gir fiskeristyresmaktene høve til å påleggje administrative sanksjonar – permanent tilbakekall av konsesjonen eller ein mellombels suspensjon, jf. § 18 når det gjeld konsesjonar. I deltakarlova § 31 er det heimel for å påleggje straff, med bøter eller i visse høve med fengsel i inntil 6 månader.

I NOU 2002:13 foreslo eigarskapsutvalet ei ordning der styresmaktene kan påleggje lovbrotsgebyr (overtredelsesgebyr) eller tvangsmulkt, i tillegg til dei reaksjonsformene som i dag er heimel for i deltakarlova.

Ved lovendring 17. desember 2004 vart nye §§ 28 og 29 om lovbrotsgebyr (overtredelsesgebyr) og tvangsmulkt vedtekne.

Ved forsettleig eller aktlaust brot på føresegnene gitt i eller i medhald av deltakarlova eller anna fiskerilovgiving, kan det påleggjast eit lovbrotsgebyr etter § 28. Gebyret skal stå i forhold til den fortienesta som den ansvarlege har hatt av brotet, og det kan takast omsyn til dei ekstra kostnadene som kontrolltiltak og behandlinga av saka har ført med seg. Føresegna skal inngå i det samla sanksjonssystemet i lova, og gi grunnlag for raskare og betre tilpassa sanksjonar ved brot på fiskerilovgivinga.

§ 29 om tvangsmulkt skal sikre at reglane gitt i eller i medhald av deltakarlova eller plikt fastsett i eller i medhald av deltakarlova, blir haldne. Slik tvangsmulkt skal fastsetjast som ei løpande mulkt, som skal begynne å gjelde frå ein særskilt fastsett frist. Formålet med tvangsmulkta er ikkje å påleggje ein sanksjon som reaksjon på eit brot på lova. Formålet er derimot å tvinge fram at ein rettar seg etter reglane i lova, eller at ein overheld plikter fastsette i eller i medhald av lova. Formålet skil seg såleis frå lovbrotsgebyret i § 28.

Lovbrotsgebyret skal kunne nyttast for eit brot som har skjedd, til dømes ein fangst levert i strid med pålagde leveringsvilkår. Eit anna tilfelle der lovbrotsgebyr kan vere ei tenleg reaksjonsform, er om det er gjennomført ei eigarendring før det er gitt løyve til endring i eigarsamansettinga etter deltakarlova § 9.

Med tvangsmulkt forstås ein ei plikt til å betale ein pengesum ved brot på lova eller eit vedtak med heimel i lova, fram til at den som står for brotet har oppfylt pliktene sine. Dette vil då fungere som eit pressmiddel, og har verka slik det var tenkt dersom den ansvarlege innrettar seg slik at han slepp å betale. Tvangsmulkta blir fastsett på førehand, medan lovbrotsgebyret blir fastsett etter at brotet har skjedd. Det vil vere aktuelt å påleggje tvangsmulkt ved varige eller løpande brot, der den som står for brotet ikkje rettar seg etter pålegg om å halde verksemda si innanfor dei rammene som lova fastset. Dette kan vere praktisk der det er pålagt vilkår når det vart gitt ervervsøyve, og desse vilkåra ikkje blir haldne.

Deltakarlova § 11, jf. § 18, vil framleis kunne nyttast i dei tilfelle der ein meiner det er nødvendig å gå til det skritt å trekkje inn konsesjonen, permanent eller mellombels. Etter deltakarlova § 31 har ein også heimel til strafferettsleg forfølging ved brot på føresegner gitt i eller i medhald av deltakarlova.

Til saman vil dette utgjere eit enklare og meir fleksibelt system, som gir høve til raskt og effektivt å reagere overfor brot på lova.

Faktaark E-5-1 Lovbrotsgjebyr havressurslova

Det er lagt fram forslag om forskrift om lovbrotsgjebyr og tvangsmulkt fastsett med heimel i lov av 6. juni 2008 nr. 37 om forvaltning av villlevande marine ressursar (havressurslova). Lova tredde i kraft 1. januar 2009. Heimelen for lovbrotsgjebyr er § 59 og for tvangsmulkt § 58.

Eit lovbrotsgjebyr kan karakteriserast ved at forvaltninga pålegg ein person eller eit føretak å betale en pengesum til det offentlege som følgje av at personen eller føretaket har brote ein handlingsnorm som er fastsett i eller i medhald av lova.

Lovbrotsgjebyr har hovudsakleg to formål. Det eine formålet er å hindre at reglane blir brotne ved trusselen om ein sanksjon. Det andre formålet er å påføre personen eller føretaket som har brote reglane i lova eller forskrifta, eit vonde av staten.

Tanken bak lovbrotsgjebyr er å redusere bruken av straff. Ved at det i staden for straff blir nytta lovbrotsgjebyr vil belastinga for den som blir pålagt lovbrotsgjebyr bli redusert. Lovbrotsgjebyr vil såleis komme i staden for melding til politiet og behandling i domstolen når det gjeld dei minst omfattande sakene. Det betyr at alle brota på reglane gitt i lova eller i medhald av lova er strafflagde, men lovbrotsgjebyr vil medverke til enklare sanksjonering enn politimelding og domsstolsbehandling. Lovbrotsgjebyr kan påleggjast både føretak og enkeltpersonar som handlar i strid med regelverket.

Det er Fiskeridirektoratet som blir tildelt kompetanse til å påleggje lovbrotsgjebyr og det er gitt eit vidt skjøn til å avgjere når eit brot skal avgjerast med lovbrotsgjebyr eller meldast. Men det er ein føresetnad at forvaltningspraksisen er konsekvent og sikrar likebehandling.

Det blir no arbeidd med eit forslag til forskrift om lovbrotsgjebyr. I første omgang er det meininga at lovbrotsgjebyr skal nyttast for mindre brot. Desse sakene utgjer ein vesentleg del i talet på saker som i dag blir melde til politiet og gjeld i stor grad mindre brot på føresegnene. Lovbrotsgjebyr vil særleg vere aktuelt ved brot på:

- Forskrift om oppgaveplikt for fiske- og fangstfartøy av 26. juli 1993 nr 772.
- Forskrift av 22. januar 2003 nr 57 om opplysningsplikt ved landing og omsetning av fisk.
- Forskrift av 22. desember 2004 om utøvelse av fisket i sjøen.
- Reglane i havressurslova i § 22 og § 23 om sports- og rekreasjonsfiske.

Lovbrotsgjebyr er ein administrativ reaksjon på aktlause og forsettlege brot. Kravet om skuld inneber at det blir sett ein terskel for når denne reaksjonsforma kan brukast. Kan det ikkje påvisast forsett eller aktløyse hos den ansvarlege må styresmaktene la vere å påleggje lovbrotsgjebyr.

Avgjerda om å påleggje lovbrotsgjebyr er eit enkeltvedtak etter forvaltningslova, og forvaltningslova sine reglar om saksbehandling kjem dermed til bruk.

I havressurslova § 59 går det fram at det ved fastsetjing av gjebyr mellom anna kan takast omsyn til fortienesta eller den potensielle fortienesta som den ansvarlege har hatt ved lovbrotet, kor alvorleg lovbrotet er, og ekstra kostnader som kontrolltiltak og behandling av saka har medført. I tillegg vil utmålingsreglane i forskrifta bli supplerte med ytterlegare to moment; om den ansvarlege tidlegare har brote føresegner i eller i medhald av fiskerilovgivinga og graden av skuld.

Med tvangsmulkt forstås ein ei plikt til å betale ein pengesum ved brot på lova eller eit vedtak med heimel i lova, fram til at den som står for brotet har oppfylt pliktene sine. Tvangsmulka vil då fungere som eit pressmiddel, og har verka slik det var tenkt dersom den ansvarlege innrettar seg slik at han slepp å betale. Tvangsmulkt er dermed ei reaksjonsform som tek sikte på å rette opp ein situasjon eller å få slutt på ei viss åtferd. Ein tek såleis ikkje stilling til korleis situasjonen har oppstått eller om vedkomande er å laste for dette. Pålegg om tvangsmulkt er eit enkeltvedtak og reglane i forvaltningslova kjem dermed til bruk ved eit slikt pålegg.

Faktaark E-6 Konesjonsssystemet – generelt / nytt konesjonsregelverk

En konesjon er en individuell tillatelse til å foreta seg noe som i utgangspunktet er forbudt. I lovspråket blir det brukt mange forskjellige betegnelser om slike individuelle tillatelser, f.eks. "bevilling", "konesjon", "lisens", "løyve", "godkjennelse", "samtykke" osv. I fiskerilovgivning har man som hovedregel benyttet betegnelsen "tillatelse", mens man i dagligtale ofte hører samlebegrepet "konesjon" brukt.

Etter deltakerloven – lov av 26. mars 1999 om retten til å delta i fiske og fangst – kan et fartøy ikke nyttes til ervervsmessig fiske uten at det er gitt ervervstillatelse fra fiskerimyndighetene. Videre krever det etter loven en såkalt "spesiell tillatelse" – konesjon – for å drive trålfiske, reketråling, ringnotfiske eller fangst av hval eller sel. Konesjonskravet kan begrenses til å gjelde for eksempel fartøy over en viss størrelse, slik det er gjort for eksempel for ringnotfiske, og det kan også innføres konesjonskrav for å drive andre former for fiske når hensynet til lovens formål gjør det nødvendig. Deltakerloven erstattet lov om fangst av hval, lov om fangst av sel, lov om fiske med trål og den tidligere loven fra 1972 om regulering av deltagelsen i fisket. Forskrifter som er fastsatt i medhold av disse lovene gjelder likevel fortsatt, inntil de oppheves eller avløses av bestemmelser gitt i medhold av den nye deltakerloven.

Hovedformålet med kravet om tillatelse/konesjon er å kontrollere og begrense deltakelsen i fiske og fangst. Deltakerloven skal i tillegg ivareta formålet om at fiskeflåten skal være eid av aktive fiskere.

Det beror i utgangspunktet på forvaltningens frie skjønn hvorvidt tillatelse skal gis, og ofte blir det knyttet vilkår til tillatelser. Det kan f.eks. bli satt vilkår om eiermessig tilknytning til et bestemt distrikt eller vilkår om at råstoff skal leveres til bestemt distrikt eller landanlegg.

Det følger av deltakerlovens § 4 annet ledd at ervervstillatelse gis til fartøyets eier for ett bestemt fartøy. Tillatelsen gir ikke rett til å benytte annet fartøy. Likeens følger det av § 15 at en spesiell tillatelse eller konesjon gis til fartøyets eier for ett bestemt fartøy og at tillatelsen ikke gir rett til å benytte annet fartøy. Dette innebærer at den nye eieren selv må søke nye tillatelser/konesjoner for fartøyet, dersom dette selges. Den tidligere eiers tillatelse faller bort når vedkommende taper eiendomsretten til fartøyet, f.eks. ved salg. Det er således ikke den forrige tillatelsen som overføres når ny eier overtar fartøyet. Det innebærer også at eieren ikke kan overføre tillatelsene til et annet fartøy som han eier. Dersom rederen ønsker å skifte ut et fartøy, må det søkes om ny tillatelse for det nye fartøyet, og tillatelsen knyttet til det gamle fartøyet faller bort samtidig som det blir gitt tillatelse til det nye fartøyet.

Dersom et fartøy forliser, blir kondemnert e.l., må tillatelsen anses som umiddelbart bortfalt. Ved forlis kan rederiet likevel, om vilkårene for øvrig er oppfylt, gis anledning til å anskaffe et fartøy til erstatning for det forliste fartøy. Dette endrer imidlertid ikke det prinsipielle utgangspunkt med hensyn til at tillatelsen, ettersom den er knyttet til ett konkret fartøy, er bortfalt i og med forliset.

Det er en utbredt misforståelse at konesjonen er et slags "verdipapir" som eksisterer uavhengig av fartøy, og som konesjonshaver mer eller mindre automatisk kan overføre til et annet fartøy eller til en ny eier av fartøyet. Dette er ikke riktig. Et fartøy kan likevel selges for det som omtales som "fortsatt drift". Det innebærer at eieren frasier seg muligheten til å søke tilsvarende tillatelser for et annet fartøy, når han selger fartøyet. Den som kjøper fartøyet, vil da kunne tildeles tilsvarende konesjoner. Selgeren kan imidlertid ikke gjøre mer enn å utpeke en kjøper til fartøyet, og det vil være myndighetene som tildeler konesjoner – dersom vilkårene er oppfylt – og således faktisk avgjør om kjøpet kan gjennomføres.

Det har blitt utarbeidet en konesjonsforskrift som har samlet og harmonisert reglene for de ulike konesjonsordningene, i forskrift av 13. oktober 2006 om spesielle tillatelser til å drive enkelte former for fiske og fangst (konesjonsforskriften). Konesjonsforskriften inneholder både generelle vilkår og spesielle vilkår som må være oppfylt før det kan tildeles konesjon til et fartøy.

Faktaark E-6-1 Ringnotkonsesjon

Konsesjonsordningen for ringnotfiske ble innført ved kgl.res. den 19. januar 1973. Denne forskriften ble siden avløst av forskrift om adgang til å delta i fiske med ringnot, fastsatt ved kgl.res. av 2. mars 1979. Konsesjonsordningen for ringnotfiske inngår nå i forskrift av 13. oktober 2006 nr. 1157 om spesielle tillatelser å drive enkelte former for fiske og fangst (konsesjonsforskriften).

Bakgrunnen for konsesjonsordningen for ringnotflåten var at denne flåtens fangstkapasitet langt oversteg de tilgjengelige ressurser. Det gjaldt både for fiske til oppmaling og fiske til konsum. For å sikre et rimelig forhold mellom tilgjengelige ressurser og fangstkapasitet, og dermed fiskerne og fiskeflåten et forsvarlig økonomisk utbytte, var det behov for å regulere deltakelsen. Siktemålet med ordningen var med andre ord å komme frem til en fangstkapasitet som stod i rimelig forhold til ressursene. Konsesjonsordningen gjelder for de større ringnotfartøyer med lasteromsvolum over 300 kbm (grensen er foreslått endret til 500 kbm i høringsnotat av 19. februar 2010 om størrelsesbegrensning for kystfartøy) og omfatter fiske med ringnot etter sild, makrell, lodde, kolmule og brisling. Men med en øvre grense på faktisk lasteromskapasitet på 2000 kbm og fri tilpasning for reder under denne grensen, står rederen friere ved utformingen av fartøyet. Myndighetene har likevel kontroll med utviklingen av fangstkapasiteten. Det er kun fartøy som har større lasteromsvolum enn 300 kbm som trenger spesiell tillatelse for å fiske med ringnot. Mindre fartøy som fisker med not er omfattet av ulike deltakerreguleringer, og de følgende antall fartøy og fartøyenes tillatte lastekapasitet, styre fartøyenes geografiske tilhørighet, og hindre en sterk konsentrasjon av eierinteressene.

Det var 80 fartøy med ringnottillatelse ved utgangen av 2009. Antallet har blitt redusert, gjennom bruk av strukturkvoteordningen for havfiskeflåten. Fartøyene er registrert i fylkene fra Finnmark til Rogaland, med en hoveddel av flåten i Hordaland (særlig Austevoll) og Møre og Romsdal (særlig Herøy). Fartøyene har i hovedsak ringnot som hoveddrift, men gruppen har også drift med tilleggskonsesjoner. Rundt halvparten av fartøyene har kolmuletråltillatelse. Andre driver ringnotfiske i kombinasjon med reketrål, vassildtrål, loddetrål, seinot eller pelagisk trål.

Faktaark E-6-2 Torsketrålkonsejjon

Konsejjonsordningen for fiske med trål ble innført ved kgl. res. den 28. april 1978 i medhold av lov av 20. april 1951 om fiske med trål. Disse ble endret ved kgl. res. 19. januar 1979, 2. mai 1980, 2. desember 1983, 19. april 1985 og 12. desember 1986. Dagens regler for torsketrålkonsejjon er gitt i konsejjonsforskriften av 13. oktober 2006, som nå er hjemlet i § 12 i deltakerloven av 26. mars 1999 nr. 15.

Torsketrålkonsejjon gir rett til å drive trålfiske etter alle fiskearter unntatt makrell, lodde, kolmule, vassild og sild og med unntak av trålfiske etter industrifisk (kolmule, tobis og øyepål mv.) i Nordsjøen innenfor området øst av 0-meridianen og syd for 64°N.

Forskriften regulerer blant annet utskifting og ombygging av fartøy som har torsketrålkonsejjon, og gir regler om eierkonsentrasjon.

Nye konsejjoner som medfører at antall torsketrålkonsejjoner øker, skal lyses ut offentlig og tildeling skal skje etter en distriktsmessig behovsvurdering. Tildeling av ny konsejjon i forbindelse med salg av fartøy for fortsatt drift eller utskifting av fartøy kan likevel gjøres uavhengig av disse reglene. Det kan bare gis tillatelse til utskifting når erstatningsfartøyet – uavhengig av om dette er et nybygg eller et brukt fartøy – har et lasteromsvolum på inntil 1500 kbm. Det kan heller ikke gis tillatelse til ombygging av et fartøy dersom ombyggingen fører til at fartøyet får et lasteromsvolum som er større enn 1500 kbm. Unntak fra denne størrelsesbegrensningen gjelder bare når det fartøyet som skal skiftes ut har et lasteromsvolum som er større enn 1500 kbm.

Man har tidligere hatt ulike typer torsketrålkonsejjoner, som for eksempel småtrålere, ferskfisktrålere, rundfrysetrålere og fabrikkskip. Etter en revisjon i 2000 gjelder nå de samme konsejjonsregler for alle fartøy med torsketrålkonsejjon. Gjennom individuelle vilkår kan det likevel være fastsatt ulike bestemmelser for fartøyene, for eksempel om adgangen til å bearbeide fangsten om bord og vilkår om levering av fangst til visse bedrifter eller geografiske områder. Det er også ulike kvotestørrelser for de tidligere småtrålerne og stortrålerne.

Det var ved utgangen av 2009 42 fartøy med torsketråltillatelse. Antallet har blitt redusert de siste årene, gjennom bruk av strukturkvoteordningen for havfiskeflåten.

Faktaark E-6-3 Rekeetrålkonsesjon

Konsesjonsordningen for rekeetrål ble innført i forskrift av 23. juni 1978. Denne ble avløst av forskrift om adgang til å drive trålfiske etter reker som ble fastsatt ved kgl.res. 29. juni 1984. Dagens regelverk for rekeetrål er fastsatt i konsesjonsforskriften av 13. oktober 2006 gir regler om adgang til å drive trålfiske etter reker. Hjemmel for konsesjonsforskriften er § 12 i deltakerloven av 26. mars 1999 nr. 15.

Tidligere var norsk rekefiske et fjord- og kystfiske. I løpet av 1970-årene startet utviklingen av et havfiske etter reker, først ved Grønland og deretter i Barentshavet og ved Svalbard.

Konsesjonsordningen gjelder nord for 62°N for fartøy som er større enn 65 fot. Den største endringen i forhold til den tidligere konsesjonsordningen fra 1978, var at skillet mellom rekefrysetrålere og de såkalte konvensjonelle rekeetrålerne ble opphevet. En rekeetrålkonsesjon omfatter nå adgang til å fiske, koke og fryse reker. Fra myndighetenes side har det vært et mål at rekefiske skal være et supplement til andre fiskerier, og bidra til at flest mulig fartøy oppnår en rimelig lønnsomhet.

Det kan gis tillatelse til sammenslåing av tillatelser dersom et av fartøyene blir meldt ut av registrert over fiskefartøy og blir kondemnert og at alle tillatelser og deltakeradganger knyttet til fartøyet som blir meldt ut av registeret blir oppgitt. Ved sammenslåing av tillatelser kan konsesjonskapasiteten for det fartøyet som blir i rekeetrålfisket økes med inntil 70 % av fastsatt konsesjonskapasitet til det fartøyet som trekkes ut av fisket.

For øvrig legger også denne konsesjonsordningen vekt på at fangstkapasiteten i flåten ikke øker ut over det som er ressursmessig forsvarlig. Det gjelder en generell størrelsesbegrensning på 1500 kbm lasteromsvolum, og unntak fra denne kan bare gjøres når det fartøyet som skal skiftes ut allerede har et større lasteromsvolum enn dette. I tillegg har forskriften regler om såkalt konsesjonskapasitet, og forbud mot å utnytte en større lastekapasitet enn 400 kbm. Ved sammenslåing av konsesjoner kan fartøyet likevel utnytte inntil 600 kbm. Dette gjelder likevel ikke fartøyer som har deltatt i fisket ved Grønland og fått fastsatt en bestemt lastekapasitet i dette fisket.

Hovedtyngden av fartøyene med rekeetrålkonsesjon er hjemmehørende i fylkene Finnmark, Troms og Nordland. Det er kun et fåtall rekeetrålere som bare har rekeetrålkonsesjon alene som driftsgrunnlag. Rekeetrålfisket er således et suppleringsfiske som drives i kombinasjon med bl.a. torsketrål, konvensjonelt torskefiske og ringnotfiske. I 2009 var det 62 fartøy som hadde rekeetrålkonsesjon.

Ved utgangen av 2009 var det 62 fartøy med rekeetrålkonsesjon.

Rekefisket sør for 62°N er underlagt en deltakerregulering, se [Faktaark E-7-6](#).

Faktaark E-6-4 Pelagisktrål- og nordsjøtrålkonsesjon, avgrenset nordsjøtrålkonsesjon

Den tidligere nordsjøtrålgruppen ble delt i to nye grupper sommeren 2002, da de største fartøyene ble skilt ut en egen industritrålgruppe. Industritrålgruppen endret navn til pelagisk trålgruppe ved revideringen av konsesjonsforskriftene i 2006.

Konsesjonsreglene for *pelagisk trålkonsesjon* er gitt i §§ 2-6 til 2-9 i konsesjonsforskriften.

Denne konsesjonen omfatter rett til å drive trålfiske etter nordsjøsild, øyepål, tobis mv sør for 64°N, etter torsk, hyse, hvitting og sei mv. sør for 62°N og øst for 4°V, samt å drive trålfiske etter kolmule i de områder og til de tider departementet bestemmer.

Industritrålkonsesjon ble tildelt eier som hadde nordsjøtrålkonsesjon sommeren 2002, dersom fartøyet var over 27,5 m og konsesjonen hadde vært nyttet aktivt i minst to måneder de siste to årene. Det var også adgang til å tildele industritrålkonsesjon for fartøy under 27,5 m, dersom fartøyet hadde vært drevet med samme mønster som større fartøy. Utgangspunktet var at større og mindre fartøy med nordsjøtrålkonsesjon hadde forholdsvis ulikt driftsmønster, og formålet var å samle de med samme drift i en egen industritrålgruppe for å legge til rette for en strukturordning for disse fartøyene, jf. [Faktaark E-9](#).

Det er fastsatt en øvre størrelsesgrense på 2000 kbm lasteromsvolum for fartøy med pelagisk trålkonsesjon. I tillegg er det gitt regler om fastsettelse av en såkalt konsesjonskapasitet, basert på fartøyenes faktiske lasteromsvolum på en skjæringsdato. Det er ikke adgang til å ta om bord og levere større fangst av ikke-kvoteregulerte fiskeslag, enn denne konsesjonskapasiteten. Formålet med dette er å jevne ut fisket i tid og mellom fartøyene.

Det var ved utgangen av 2009 33 fartøy med pelagisk trålkonsesjon.

Konsesjonsreglene for *nordsjøtrålkonsesjon* er gitt i §§ 2-10 til 2-12 i konsesjonsforskriften.

Denne konsesjonen omfatter rett til å drive trålfiske etter nordsjøsild, øyepål, tobis, kolmule mv. sør for 64°N, og etter torsk, hyse, hvitting og sei mv. sør for 62°N og øst for 4°V. I tillegg gir nordsjøtrålkonsesjon rett til å drive trålfiske etter sjøkreps sør for 62°N og øst for 4°V. Tillatelsen gjelder også tråling etter kolmule i de områder og til de tider som departementet bestemmer. Forskjellen i forhold til pelagisktrålkonsesjon ligger i en øvre størrelsesbegrensning på 300 kbm lasteromsvolum, og bakgrunnen for å trekke denne grensen gjennom den tidligere nordsjøtrålgruppen var som nevnt å legge til rette for strukturering ved å samle fartøyene i to grupper basert på driftsmønster. Det er også noen forskjeller mht. hvilke fiskerier de to konsesjonene gir adgang til.

Det var ved utgangen av 2009 8 fartøy med nordsjøtrålkonsesjon og 101 fartøy med avgrenset nordsjøtrål.

Pelagisk- og nordsjøtrålgruppene er stort sett basert på Vestlandet, med tyngdepunkt i Rogaland.

Konsesjonsreglene for *avgrenset nordsjøtrålkonsesjon* er gitt i § 2-17- § 2-18 i konsesjonsforskriften.

Denne konsesjonen omfatter de samme artene som nordsjøtrålkonsesjon, med unntak for nordsjøsild, øyepål, tobis og kolmule mv. Avgrenset nordsjøtrålkonsesjon kan gis til fartøy med under 300 kbm største lasteromsvolum. Hovedtyngden av disse fartøyene finnes på Skagerrakkysten og på Sør-Vestlandet.

Faktaark E-6-5 Konvensjonelle havfiskefartøy

Forskrift om adgang til å delta i fisket etter torsk, hyse, og sei mv. for konvensjonelle havfiskefartøy, fastsettes som årlig forskrift i medhold av lov av 26. mars 1999 nr. 15 om retten til å delta i fiske og fangst (deltakerloven) §§ 20 og 21 og inngår i deltakerforskriften, hvor regelverket for alle fiskerier underlagt en årlig adgangsbegrensning er samlet.

I tillegg til å regulere deltakelsen i fisket etter torsk, hyse og sei, regulerer forskriften deltakelsen i fisket etter brosme, lange (hvitlange og blålange), blåkveite, uer og steinbit.

Forskriften omfatter alle områder underlagt norsk fiskerijurisdiksjon og i andre lands soner på grunnlag av kvoteavtaler inngått av norske myndigheter.

Ordnningen med en lukket gruppe skal gi et stabilt og fleksibelt driftsgrunnlag for denne gruppen. I tillegg forhindres at det kommer inn flere fartøy i denne gruppen i det konvensjonelle fisket etter nevnte fiskeslag.

Fartøyet kan delta i fisket i 2010 når følgende vilkår er oppfylt,

- fartøyet er registrert i merkeregisteret
- fartøyet må være egnet, bemannet og utstyrt for fisket etter torsk, hyse og sei mv.
- eier av fartøyet og høvedsmann er ført på blad B i fiskermanntallet
- fartøyet hadde adgang til å delta i gruppen i 2009

Det er bare et mindre antall fartøy i gruppen som har adgang til å delta i fisket etter sei med garn. Det samme gjelder fisket etter torsk sør for 62°N.

Ved salg av fartøy i denne gruppen, må kjøper av fartøyet være ført på blad B i fiskermanntallet, og kjøper og selger må være ført i fiskermanntallet i samme fylke i minst 12 måneder før kjøp av fartøy. Bakgrunnen for denne fylkesbindingen er blant annet at man ønsker å ivareta distriktmessige hensyn. Dispensasjon fra fylkesbindingen kan gis ved salg over fylkesgrensene langs Skagerrakkysten, og ved salg til Nord-Troms eller Finnmark fra annet fylke, eller dersom det er naturlig å se kjøpers og selgers distrikt som ett område i kvotesammenheng. Dersom ny eier får adgang til å delta, faller selgers deltakeradgang bort. Det er ikke adgang til å splitte deltakeradgangen på flere fartøy.

Deltakeradgangen kan heller ikke overføres til annet fartøy på eiers hånd, med mindre Fiskeridirektoratet samtykker til slik utskifting.

Ved havari eller forlis som medfører vesentlig driftsavbrudd kan Fiskeridirektoratet tillate bruk av leiefartøy, men bestemmelsen skal praktiseres meget strengt.

Ved utgangen av 2009 var det 35 konvensjonelle havfiskefartøy.

Faktaark E-7 Deltakerregulering – generelt

Når hensynet til ressursforvaltningen, avviklingen av fisket eller lønnsomheten i fisket gjør det nødvendig, kan det fastsettes bestemmelser om adgangen til å delta i et bestemt fiske. Det gjøres med hjemmel i § 21 i deltakerloven – lov 26. mars 1999 nr. 15 om retten til å delta i fiske og fangst.

Adgangsbegrensning kan etter loven gjelde alt fiske etter bestemte fiskeslag, eller avgrenses til bestemte fartøystørrelser, bestemte fiskemetoder, bestemte geografiske områder eller for bestemte tidsrom. Loven nevner noen kriterier som kan nyttes for å skille mellom de som gis adgang og de som ikke gis adgang, men loven er ikke uttømmende når det gjelder hvilke krav som kan stilles. I praksis har et krav om tidligere deltakelse i vedkommende fiske vært det viktigste kravet.

Forskrifter om adgangsbegrensninger kan fastsettes med virkning bare for ett år av gangen. Slik sikrer loven en regelmessig vurdering av om det fortsatt er behov for adgangsbegrensningen. Adgangsbegrensninger for det enkelte fiskeri ble tidligere fastsatt i egne forskrifter. Med virkning fra 1. januar 2007 ble imidlertid reguleringen av alle adgangsbegrensede fiskeri, med unntak av kongekrabbe, samlet i deltakerforskriften. I deltakerforskriften er de enkelte fiskeriene regulert hver for seg i kapittel to. Kapitlene en, tre og fire inneholder i hovedsak generelle bestemmelser som gjelder alle fiskeriene. De inneholder blant annet bestemmelser om krav til tidligere deltakelse i fisket, begrensninger i antall fartøy en eier kan delta i ett fiskeri med, bestemmelser om gruppetilhørighet og regler vedrørende utskifting og salg av fartøy mv. i lukket gruppe.

Gjennom adgangsbegrensninger kan en definere en gruppe som får adgang til å delta, og utelukke alle andre. Et annet alternativ er at forskriftens regler definerer ulike grupper. I den ene gruppen kan det være forholdsvis strenge vilkår for å delta («adgangsbegrenset gruppe», som for eksempel lukket gruppe i fisket etter torsk, hyse og sei nord for 62°N) mens en annen gruppe fortsatt er åpen for enhver som er registrert i fiskermanntallet og eier fartøy innført i merkeregisteret (som åpen gruppe i fisket etter torsk, hyse og sei). Disse fiskeriene er altså ikke fullstendig lukket.

Delingen i to grupper følges opp i reguleringssammenheng, slik at fartøy i den adgangsbegrensede gruppen gis høyere kvoter enn fartøy i den åpne reguleringsgruppen. En slik deling i ulike reguleringsgrupper gir ikke bare anledning til differensierte kvoter, men også mer grunnleggende ulike reguleringsregimer. Det kan for eksempel anvendes ulik grad av overregulering i ulike reguleringsgrupper, og eventuelt fartøykvoter i andre.

Adgangsbegrensninger var i bruk også før 1990. Det var imidlertid med adgangsbegrensningen av torskefisket nord for 62°N i 1990 at dette ble et virkemiddel som omfattet større fartøygrupper. I dag er så godt som alle kommersielt viktige fiskerier underlagt adgangsbegrensning.

Faktaark E-7-1 Deltakerregulering av SUK-ere

De såkalte SUK-ere (snurpere uten konsesjon) er fartøy som var i størrelsesgruppen 70–90 fot, eller mellom 21,35 og 27,5 meter største lengde. Dette er mindre ringnotfartøy som falt under den tidligere størrelsesgrensen for konsesjon i ringnotfiske, som var 90 fot. Størrelsesgrensen for disse fartøyene er i dag en lasteromsbegrensning på 300 m³. Størrelsesgrensen er i høringsnotat av 19. februar 2010 foreslått endret til 500 m³.

Adgang til å delta i fisket etter makrell med notfartøy mellom 21,35 og 27,5 m ble begrenset allerede fra 1983, da man forutså en økning i antall slike fartøy. Tilsvarende ble notfisket etter nordsjøsild adgangsbegrenset i 1986 for den samme fartøygruppen.

De 8–9 fartøyene som fylte vilkårene for å delta i SUK-er-gruppen var fra Vestlandet. I 1992 ble det besluttet å åpne for et antall fartøy fra Trøndelag og nordover, idet man ønsket å styrke driftsgrunnlaget for fartøy hjemmehørende i Nord-Norge. Det ble tildelt 11 slike deltakeradganger, slik at det ble totalt registrert 20 fartøy mellom 70 og 90 fot som hadde deltakeradgang i denne gruppen. Gjennom strukturering var tallet per 31. desember 2009 redusert til 17.

SUK-erne var tidligere samregulert med ringnotgruppen. De blir nå imidlertid tildelt en egen gruppekvote av makrell og nordsjøsild.

Den særskilte deltakerreguleringen av SUK-erne gjelder ikke nvg-sild. Dette fisket ble ikke adgangsbegrenset, heller ikke for disse, før i 2002. Samtlige notfartøy med mindre enn 300m³ lasteromsvolum har således vært samregulert i kystgruppen i nvg-sildfisket, og inngår nå i den samme deltakerreguleringen, jf. [Faktaark E-7-4](#).

Den øvre størrelsesgrensen på 70 fot i kystgruppens notfiske etter makrell og nordsjøsild, jf. [Faktaark E-7-5](#) og [Faktaark E-7-7](#), ble hevet til 90 fot fra og med 2005 og endret til en lasteromsbegrensning på 300m³ i 2008. Det vil nå således finnes fartøy i størrelsen 70 til 90 fot som henter sitt kvotegrunnlag også fra kystgruppen.

Faktaark E-7-2 Deltakerregulering i fisket etter torsk, hyse og sei med konvensjonelle redskap nord for 62°N – fartøy med mindre enn 300 m³ lasteromsvolum

Det ble i 1990 innført deltakerbegrensning i det konvensjonelle torskefisket. Bakgrunnen for å begrense deltakelsen var den akutte ressursituasjonen for torsk. I 2002 så en behovet for også å adgangsbegrense fisket etter hyse og sei, og fordi dette fisket henger nær sammen med det konvensjonelle fisket etter torsk, ble det fra 2003 opprettet en ny gruppe I som omfattet fisket etter torsk, hyse og sei ved at de fartøyene som hadde adgang til å delta i gruppe I i fisket etter torsk og de som hadde fisket mer enn visse kvanta torsk og/eller sei og hyse fikk adgang til å delta i den nye gruppe I for de tre fiskeriene.

Det er fortsatt slik at fartøymassen er regulert i to grupper, en adgangsbegrenset (lukket) gruppe og en åpen gruppe. At man fortsatt har en åpen gruppe gjør det mulig å drive fiske i kombinasjon med andre næringer.

Deltakerreguleringen for 2010 er fastsatt i deltakerforskriften kapittel 2 II om fisket etter torsk, hyse og sei for fartøy som har mindre enn 300 m³ lasteromsvolum som fisker med konvensjonelle redskap nord for 62°N. Størrelsesgrensen er i høringsnotat av 19. februar 2010 foreslått endret til 500 m³.

Når følgende vilkår er oppfylt, kan fartøyet delta i lukket gruppe i 2010:

- fartøyet må være registrert i merkeregisteret og ha mindre enn 300 m³ lasteromsvolum, med mindre det er gitt dispensasjon fra lengdebegrensningen som gjaldt før 2008 i henhold til de regler som gjaldt da dispensasjonen ble gitt og
- eier av fartøyet og høvedsmann må være ført på blad B i fiskermanntallet, og
- fartøyet må være egnet, bemannet og utstyrt for fiske etter torsk, hyse og sei, og
- fartøyet må ha hatt adgang til å delta i fisket etter torsk, hyse og sei med konvensjonelle redskap nord for 62 grader nord i 2009.

Deltakerforskriften inneholder særregler for salg av fartøy med deltakeradganger i fisket etter torsk, hyse og sei. Salg av fartøy med adgang til å delta i lukket gruppe medfører ikke at ny eier automatisk får adgang til å delta i lukket gruppe. Den nye eier må søke og vilkårene er at kjøper av fartøyet er ført på blad B i fiskermanntallet samt at kjøper og selger er ført i fiskermanntallet i samme fylke i minst 12 måneder før kjøp av fartøy. Bakgrunnen for denne fylkesbindingen er blant annet at man ønsker å ivareta distriktmessige hensyn. Dispensasjon fra fylkesbindingen kan gis ved salg til Nord-Troms eller Finnmark fra annet fylke og ved salg mellom nabofylker når det er naturlig å se kjøpers og selgers distrikt som ett område i kvotesammenheng. Fylkene langs Skagerrakkysten anses som ett område i kvotesammenheng. Det samme gjelder fylkene Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag. Når ny eier får adgang til å delta i lukket gruppe, faller selgers deltakeradgang bort.

Også ved utskifting av fartøy med deltakeradgang gjelder det særregler i fisket etter torsk, hyse og sei. Reglene innebærer at det ved utskifting av fartøy ikke kan gis tillatelse til å delta i fisket med erstatningsfartøy dersom søker er tildelt torsketrållatelse, pelagisk trållatelse, seitrållatelse eller ringnottillatelse etter forskrift 13. oktober 2006 nr. 1157 (konesjonsforskriften) § 2-1, § 2-6, § 2-14 og § 4-1 for erstatningsfartøyet.

Per 31. desember 2009 var det 1983 deltakeradganger i fisket etter torsk, hyse og sei med konvensjonelle redskap nord for 62°N for fartøy med mindre enn 300m³ lasteromsvolum.

For å kunne delta i åpen gruppe må fartøyet være registrert i merkeregisteret, under 11 meter største lengde, eier og høvedsmann må være ført i fiskermanntallet, fartøyet må være egnet, bemannet og utstyrt for fiske etter torsk, hyse og sei og fartøyet kan ikke ha torsketrållatelse, seitrållatelse eller ringnottillatelse etter konsesjonsforskriften.

Noen fartøy over 11 meter største lengde kan også delta i åpen gruppe i henhold til unntaksregler i deltakerforskriften. Dette gjelder der eier av fartøyet har fisket og levert torsk med konvensjonelle redskap nord for 62 grader nord i åpen gruppe med det aktuelle fartøyet i minst ett av årene 2003, 2004, 2005, 2006 og 2007, der eier av fartøyet har fått innvilget ervervstillatelse 1. januar 2006 eller senere for dette fartøyet på grunnlag av søknad innsendt senest 28. november 2007, eller har inngått bindende avtale om kjøp av dette fartøyet mellom 1. januar 2006 og 28. november 2007, der eier av fartøyet har fisket og levert torsk med konvensjonelle redskap nord for 62 grader

nord i åpen gruppe i minst ett av årene 2003, 2004, 2005, 2006 og 2007 og har adgang til å delta i lukket gruppe i et annet fiskeri etter reglene i deltakerforskriften, eller der eier av fartøyet har hatt adgang til å delta i lukket gruppe i annet fiskeri mellom 1. januar 2007 og 28. november 2007, og har adgang til å delta i lukket gruppe i et annet fiskeri etter reglene i deltakerforskriften.

Faktaark E-7-3 Deltakerregulering i fisket etter sei med not nord for 62°N

Fiskeri- og kystdepartementet fastsatte i forskrift av 28. april 1999 kriterier for deltakelse i fiske etter sei med not. Forskriften medførte at det ble innført en ordning med deltakerbegrensninger i seinotfisket for fartøy over 13 meter største lengde, med virkning fra 1. mai 1999. Bakgrunnen for at Fiskeri- og kystdepartementet innførte deltakerkriterier i dette fiskeriet var den sterke økningen av antall deltakende fartøy i seinotgruppen. Fiskeri- og kystdepartementet så det som nødvendig å begrense deltakelsen i dette fisket, både av hensyn til ressursforvaltningen, avviklingen av fisket og lønnsomheten i fisket. Fisket etter sei med not nord for 62°N er regulert i deltakerforskriften kap 2. VI.

Når følgende vilkår er oppfylt, kan fartøyet delta i lukket gruppe i 2010:

- fartøyet må være registrert i merkeregisteret og ha en største lengde på eller over 13 meter men mindre enn 300 m³ lasteromsvolum, med mindre det er gitt dispensasjon fra lengdebegrensningen som gjaldt før 2008 i henhold til de regler som gjaldt da dispensasjonen ble gitt og
 - eier av fartøyet og høvedsmann må være ført på blad B i fiskermanntallet, og
 - fartøyet må være egnet, bemannet og utstyrt for fiske etter sei med not, og
 - fartøyet må ha hatt adgang til å delta i fisket etter sei med not nord for 62 grader nord i 2009.
- Størrelsesgrensen er i høringsnotat av 19. februar 2010 foreslått endret til 500 m³.

I reguleringsforskriften for 1999 var det inntatt en dispensasjonshjemmel fra aktivitets- og leveringskravet for nybygg og brukte fartøy som var påkostet og utrustet for seinotfiske. Fiskeri- og kystdepartementet vurderte det som urimelig å utestenge nye fartøy som var kontrahert før deltakerreguleringen ble innført, og fartøy som var påkostet betydelig for å kunne fiske sei med not, der investeringene var gjort før deltakerreguleringen ble innført, selv om fartøyet ikke tidligere hadde deltatt i seifiske med not. For å kunne få innvilget dispensasjon måtte eier dokumentere tilstrekkelig at fiske etter sei med not skulle utgjøre en vesentlig del av fartøyets driftsgrunnlag. I tillegg måtte nybygget være kontrahert før 28. april 1999, og investeringene i forbindelse med oppgradering av brukt fartøy til notfartøy måtte være foretatt innen samme fristen. Denne dispensasjonsadgangen er ikke videreført.

Per 31. desember 2009 var det 157 deltakeradganger i fisket etter sei med not nord for 62°N.

For å kunne delta i åpen gruppe må fartøyet være registrert i merkeregisteret, under 13 meter største lengde, eier og høvedsmann må være ført på blad B i fiskermanntallet, fartøyet må være egnet, bemannet og utstyrt for fiske etter sei med not.

Se [Faktaark B-2-4](#) om regulering av fisket.

Faktaark E-7-4 Deltakerregulering i fisket etter NVG-sild

Fiskeri- og kystdepartementet fastsatte 10. desember 2001 forskrift om adgang til å delta i fisket etter norsk vårgytende sild for fartøy under 27,5 meter største lengde i 2002. Forskriften medførte at det for første gang ble innført en ordning med deltakerbegrensninger i kystfartøygruppens fiske etter norsk vårgytende sild, med virkning fra 1. januar 2002. Bakgrunnen for at Fiskeri- og kystdepartementet innførte deltakerkriterier i dette fiskeriet var den sterke økningen av antall deltakende fartøy i sildefisket. Fiskeri- og kystdepartementet så det som nødvendig å begrense deltakelsen i dette fisket, både av hensyn til ressursforvaltningen, avviklingen av fisket og lønnsomheten i fisket.

Kriteriene som ble lagt til grunn ved adgangsbegrensningen i 2002 var:

- fartøyet må være registrert i merkeregisteret, ha en største lengde under 27,5 meter og ha en lastekapasitet på 1.500 hl eller mindre
- eier av fartøyet og høvedsmann må være ført på blad B i fiskermanntallet
- eier av fartøyet må ha deltatt med eget fartøy i fisket etter nvg-sild med not eller snurrevad og levert sild i minst ett av årene 1998, 1999, 2000 eller før 24. september 2001

Kriteriene som ble lagt til grunn var ansett som relativt liberale slik at dispensasjonsbestemmelsen ble avgrenset til de tilfeller hvor det var foretatt en investering med tanke på deltakelse i fisket etter nvg-sild, i forkant av offentligjørelsen av forskriften.

I utgangspunktet var fisket etter nvg-sild med landnot omfattet av deltakerbegrensningen. Men som følge av at det var noen fiskere som tradisjonelt har fisket med landnot som ikke klarte å oppfylle deltakerkriteriene, ble fisket etter landnot åpnet for alle i 2003. Fisket etter sild med garn var heller ikke omfattet av adgangsbegrensningen.

I løpet av 2004 ble det klart at det til tross for adgangsbegrensningen i 2002, forelå mange deltakeradganger knyttet til fartøy som var inaktive i NVG-sildefisket. For å nå målet om å opprette en gruppe bestående av i hovedsak aktive fartøy, blant annet med sikte på en overgang til regulering ved faste fartøykvoter for 2005, ble det som vilkår for deltakelse i 2005 innført et ytterligere aktivitetskrav, slik at man i tillegg til å oppfylle tidligere vilkår måtte ha fisket og levert fangst i minst et av årene 2002, 2003 eller i 2004 før juli 2004 for å delta i 2005. For 2006 ble imidlertid denne innstramningen delvis reversert. I tillegg til at de som hadde hatt deltakeradgang i 2005 også fikk delta i 2006, ble fisket åpnet for de som hadde hatt adgang til å fiske i 2004, men som ikke hadde benyttet seg av denne adgangen. Disse vilkårene gjelder fremdeles, se under.

Deltakerreguleringen for 2010 er fastsatt i deltakerforskriften kapittel 2 IX om fisket etter norsk vårgytende sild for fartøy som har mindre enn 300 m³ lasteromsvolum.

Når følgende vilkår er oppfylt, kan fartøyet delta i lukket gruppe i 2010:

- fartøyet må være registrert i merkeregisteret og ha mindre enn 300 m³ lasteromsvolum, med mindre det er gitt dispensasjon fra lengdebegrensningen som gjaldt før 2008 i henhold til de regler som gjaldt da dispensasjonen ble gitt og
- eier av fartøyet og høvedsmann må være ført på blad B i fiskermanntallet, og
- fartøyet må være egnet, bemannet og utstyrt for fiske etter norsk vårgytende sild med snurpenot, landnot eller snurrevad
- fartøyet som skal fiske med snurpenot, landnot eller snurrevad må ha hatt adgang til å delta i fisket i 2009 med samme redskap. I tillegg kan fartøy som hadde adgang til å delta i fisket i 2004, og som fortsatt har samme eier som før 1. juli 2004, delta. For eier av fartøy som nevnt i 2. pkt. som har søkt om utskifting eller fått tilsagn om utskifting før 24. november 2005, kan Fiskeridirektoratets regionkontor etter søknad gi samme eier adgang til å delta i fisket med et erstatningsfartøy dersom de øvrige vilkårene er oppfylt.

Størrelsesgrensen er i høringsnotat av 19. februar 2010 foreslått endret til 500 m³.

Eier av fartøy mellom 28 og 33,5 meter største lengde som hadde tillatelse til å delta i fisket etter norsk vårgytende sild i 1985, kan delta med fartøyet uavhengig av om fartøyet har mindre enn 300m³ lasteromsvolum eller ikke.

Den som hadde kystnottillatelse, ekstraordinær landnottillatelse i 1985 eller som deltok i fisket etter norsk vårgytende sild på kystfiskekvoten i 1985 eller tidligere, kan uavhengig av vilkåret i bokstav b delta i fisket selv om vedkommende står på blad A i fiskermanntallet.

Per 31. desember 2009 var det 386 deltakeradganger i fisket etter NVG-Sild.

For å kunne delta i åpen gruppe i fisket etter norsk vårgytende sild med landnot og garn må fartøyet være registrert i merkeregisteret, ha mindre enn 300 m³ lasteromsvolum, eier/hovedsmann må være ført i fiskermanntallet og fartøyet må være egnet, bemannet og utstyrt for fiske etter norsk vårgytende sild med landnot eller garn.

Se [Faktaark B-2-16](#) om regulering av fisket.

Faktaark E-7-5 Deltakerregulering i kystfisket etter makrell

Det ble i 1997 innført deltakerbegrensninger i kystfisket etter makrell for fartøy mellom 13 og 21,35 meter. Fra 2001 ble det innført deltakerbegrensninger også for fartøy under 13 meter.

Lengdegrensen på 21,35 meter (70 fot) i kystfartøygruppens fiske etter makrell og nordsjøsild gjelder ikke som øvre avgrensning for å få deltakeradgang i kystfartøygruppen i andre fiskerier, og deltakerforskriftene for makrell og nordsjøsild ble derfor endret i deltakerforskriften for 2005 til å gjelde fartøy med en største lengde på eller under 27,50 meter, slik at lengdegrensen ble lik for kystfartøygruppen i alle deltakerregulerte fiskerier. Begrensningen på fartøyets største lengde har senere blitt endret til begrensning av lasteromsvolum.

Deltakerreguleringen er fastsatt i deltakerforskriften kapittel 2 IV om fisket etter makrell for fartøy som har mindre enn 300 m³ lasteromsvolum.

Når følgende vilkår er oppfylt, kan fartøyet delta i lukket gruppe i 2010:

- fartøyet må være registrert i merkeregisteret og ha mindre enn 300 m³ lasteromsvolum, med mindre det er gitt dispensasjon fra lengdebegrensningen som gjaldt før 2008 i henhold til de regler som gjaldt da dispensasjonen ble gitt og
- eier av fartøyet og høvedsmann må være ført på blad B i fiskermanntallet, og
- fartøyet som skal fiske med not må være egnet, bemannet og utstyrt for å delta i fisket med not. Fartøy som skal fiske med garn eller snøre må være egnet, bemannet og utstyrt for å delta i fisket med garn eller snøre, og
- fartøyet må ha hatt adgang til å delta i fisket etter makrell i 2009.

Størrelsesgrensen er i høringsnotat av 19. februar 2010 foreslått endret til 500 m³.

Eier av fartøy større enn 13 meter, men mindre enn 300 m³ lasteromsvolum som deltok i fiske med garn eller snøre i 2009 uten å være ført på blad B i fiskermanntallet, kan gis deltakeradgang uavhengig av vilkåret i pkt. to dersom eier/høvedsmann er ført i fiskermanntallet.

Det kan gis dispensasjon fra kravene til deltakeradgang dersom eieren av fartøy med en hjemmelslengde under 13 meter har vært syk i perioden 1. januar 1998 til 31. desember 2000 og det kan dokumenteres ved legeattest at sykdommen forhindret eier fra å delta i fisket i perioden.

446 fartøy hadde adgang til å delta i kystfisket etter makrell per 31. desember 2008, herav 230 fartøy i fiske med konvensjonelle redskap og 216 fartøy som hadde deltakeradgang til å fiske etter makrell med notredskap.

For å kunne delta i åpen gruppe må fartøyet være under 13 meter, registrert i merkeregisteret, eier av fartøyet og høvedsmann må være ført i fiskermanntallet og fartøyet må være egnet, bemannet og utstyrt for det fisket det skal delta i.

Se [Faktaark B-2-17](#) om regulering av fisket.

Faktaark E-7-6 Deltakerregulering rekefisket sør for 62°N

Deltakelsen i rekefisket sør for 62°N ble første gang regulert ved inngangen til 1998. Dette ble gjort ut fra at en hadde relativt god lønnsomhet i fisket etter reker, samtidig som rekestrållåten hadde få driftsalternativ. En svikt i andre fiskerier kunne medføre økt deltakelse i rekefisket, noe som ville kunne få negative konsekvenser for rekestrållåten. Behovet for å adgangsbegrense rekefisket ble bl.a. utredet av et utvalg oppnevnt av Norges Fiskarlag.

Deltakerreguleringen er fastsatt i deltakerforskriften kapittel 2 VIII om fisket etter reker med trål i Nordsjøen og Skagerrak sør for 62 grader nord.

Når følgende vilkår er oppfylt, kan fartøyet delta i lukket gruppe i 2010:

- fartøyet må være registrert i merkeregisteret og ha en største lengde på eller over 11 meter
- eier av fartøyet og høvedsmann må være ført i fiskermanntallet,
- fartøyet må være egnet, bemannet og utstyrt for å fiske etter reker med trål, og
- fartøyet må ha hatt adgang til å delta i fisket etter reker sør for 62 grader nord i 2009.

Per 31. desember 2009 var det 149 deltakeradganger for fartøy over 11 meter i rekefisket sør for 62°N.

For å kunne delta i åpen gruppe må fartøyet være under 11 meter, registrert i merkeregisteret, eier og høvedsmann må være ført i fiskermanntallet og fartøyet må være egnet, bemannet og utstyrt for fiske etter reker med trål.

Se [Faktaark B-2-13](#) om regulering av fisket.

Faktaark E-7-7 Deltakerregulering i fisket etter nordsjøsild

Fisket etter nordsjøsild ble adgangsregulert 11. desember 2002 med virkning for 2003.

Deltakerreguleringen er fastsatt i deltakerforskriften kapittel 2 V om fisket etter sild for fartøy som har mindre enn 300 m³ lasteromsvolum i Nordsjøen sør for 62 grader nord.

Når følgende vilkår er oppfylt kan fartøyet delta i lukket gruppe i 2010:

- fartøyet må være registrert i merkeregisteret og ha mindre enn 300 m³ lasteromsvolum, med mindre det er gitt dispensasjon fra lengdebegrensningen som gjaldt før 2008 i henhold til de regler som gjaldt da dispensasjonen ble gitt,
- eier av fartøyet og hovedsmann må være ført på blad B i fiskermanntallet,
- fartøyet må være egnet, bemannet og utstyrt for fiske etter sild med snurpenot eller landnot, og
- fartøyet må ha hatt adgang til å delta i fisket etter nordsjøsild i 2009.
- Fartøy som benyttes til fiske ved lysing, skal ha særskilt lysebåt.

93 fartøy oppfylte per 31. desember 2009 kriteriene for deltakelse i lukket gruppe.

De som ikke er kvalifisert til deltakelse i lukket gruppe kan delta i åpen gruppe dersom fartøyet er registrert i merkeregisteret og har mindre enn 300 m³ lasteromsvolum, eier og hovedsmann er ført i fiskermanntallet og fartøyet er egnet, bemannet og utstyrt for fiske etter nordsjøsild med snurpenot, landnot eller garn. Fartøy som benyttes til fiske ved lysing, skal ha særskilt lysebåt.

Se [Faktaark B-2-14](#) om regulering av fisket.

Faktaark E-7-8 Deltakerregulering i fisket etter sei sør

Fiskeri- og kystdepartementet vedtok å adgangsregulere fisket etter sei med not fra 2003 for fartøy fra og med 13 meter og under 27,5 meter største lengde. Fisket etter sei med not for fartøy under 13 meter, og fisket etter sei med konvensjonelle redskap for fartøy under 28 meter største lengde, ble ikke adgangsregulert. Begrensningen på fartøyets største lengde har senere blitt endret til begrensning av lasteromsvolum.

Deltakerreguleringen er fastsatt i deltakerforskriften kapittel 2 VII om fisket etter sei for fartøy som har mindre enn 300 m³ lasteromsvolum som fisker med not eller konvensjonelle redskap sør for 62 grader nord.

Når følgende vilkår er oppfylt kan fartøy delta i lukket gruppe i 2010:

- fartøyet må være registrert i merkeregisteret og ha en største lengde på eller over 13 meter men mindre enn 300 m³ lasteromsvolum, med mindre det er gitt dispensasjon fra lengdebegrensningen som gjaldt før 2008 i henhold til de regler som gjaldt da dispensasjonen ble gitt,
- eier av fartøyet og høvedsmann må være ført på blad B i fiskermanntallet,
- fartøyet må være egnet, bemannet og utstyrt for fiske etter sei med not, og
- fartøyet må ha hatt adgang til å delta i fisket etter sei i 2009.

Størrelsesgrensen er i høringsnotat av 19. februar 2010 foreslått endret til 500 m³.

For fartøy *under 13 meter som fisker sei med not*, stilles det ikke krav tidligere aktivitet for å få delta i fisket etter sei sør for 62°N i 2009. Fartøyet må imidlertid være registrert i merkeregisteret, det må være egnet, bemannet og utstyrt for å drive fiske etter sei med not, og eier og høvedsmann må være ført på blad B i fiskermanntallet.

Per 31. desember 2009 var det 60 deltakeradganger for fartøy over 13 meter i fisket etter sei med not sør for 62°N.

For å få delta åpen gruppe i fisket etter sei sør for 62°N i 2009 med fartøy *med mindre enn 300 m³ lasteromsvolum som fisker med konvensjonelle redskap* stilles det krav om at fartøyet må være registrert i merkeregisteret, at eier og høvedsmann må være ført i fiskermanntallet og at fartøyet er egnet, bemannet og utstyrt for fiske etter sei med not eller konvensjonelle redskap.

Se [Faktaark B-2-11](#) om regulering av fisket.

Faktaark E-7-9 Deltakerregulering i fisket etter torsk i Nordsjøen

Fiskeri- og kystdepartementet adgangsregulerte fisket etter torsk for fartøy under 28 meter største lengde som fisker med konvensjonelle redskap i Nordsjøen sør for 62°N første gang i 2003. Samtidig ble det også gjort innstramming for konvensjonelle havfiskefartøy, jf. [Faktaark E-6-5](#).

Bakgrunnen for at man valgte å innføre adgangsreguleringer var den kritiske bestandssituasjonen for torsk i Nordsjøen og at EU og Norge vedtok en reduksjon av torskekvoten fra 49 300 tonn i 2002 til 27 300 tonn i 2003.

Deltakerreguleringen er fastsatt i deltakerforskriften kapittel 2 III om fisket etter torsk for fartøy som har mindre enn 300 m³ lasteromsvolum som fisker med konvensjonelle redskap i Nordsjøen sør for 62 grader nord.

Når følgende vilkår er oppfylt kan fartøy delta i lukket gruppe i 2010:

- fartøyet må være registrert i merkeregisteret og ha mindre enn 300 m³ lasteromsvolum, med mindre det er gitt dispensasjon fra lengdebegrensningen som gjaldt før 2008 i henhold til de regler som gjaldt da dispensasjonen ble gitt,
- eier av fartøyet og hovedsmann må være ført på blad B i fiskermanntallet,
- fartøyet må være egnet, bemannet og utstyrt for fiske etter torsk, og
- fartøyet må ha hatt adgang til å delta i fisket etter sei i 2009.

Størrelsesgrensen er i høringsnotat av 19. februar 2010 foreslått endret til 500 m³.

Per 31. desember 2009 var det 60 fartøy under 28 meter største lengde som kunne delta i fisket etter torsk med konvensjonelle redskap i Nordsjøen.

Det stilles ikke krav om tidligere aktivitet for å få delta i åpen gruppe i fisket etter torsk sør for 62°N i 2009. Fartøyet må imidlertid være registrert i merkeregisteret, ha mindre enn 300 m³ lasteromsvolum, det må være egnet, bemannet og utstyrt for å drive fiske etter torsk, og eier og hovedsmann må være ført på blad B i fiskermanntallet.

Se [Faktaark B-2-10](#) om regulering av fisket.

Faktaark E-8 Strukturpolitikk for fiskeflåten – St. meld. nr. 21 (2006–2007)

Utviklingen i norsk fiskerinæring har vært kjennetegnet av endringer gjennom mange år. Denne utviklingen kan tilskrives næringsmessige forhold, generelle samfunnsendringer og demografiske endringer, og de ulike faktorene må forstås i sammenheng med hverandre.

Fiskerinæringen endrer og utvikler seg ikke i et nærings- og samfunnsmessig vakuum. Men i tillegg til de utviklingstrekk vi kan gjenfinne i alle sektorer hvor det finnes et potensial for effektivitetsutvikling, har fiskerinæringen i tillegg vært preget av svingninger som skyldes variasjoner i ressursgrunnet. Det faktum at ressursgrunnet er begrenset, innebærer at totalproduksjonen i fiskeriene ikke kan økes ut over det nivå som bestandene gir grunnlag for. Dette står i motsetning til sektorer hvor økt effektivitet kan kompenseres gjennom økt produksjon, og dermed opprettholdelse av sysselsettingen. Den teknologiske utviklingen har gjort fiskerinæringen i stand til å følge inntekts- og velferdsutviklingen i resten av samfunnet, men den nødvendige konsekvensen har vært færre fartøy og færre fiskere.

Strukturordninger er nødvendig for at fiskerinæringen skal kunne henge med i den kontinuerlige produktivitetsutviklingen på samme måte som andre næringer. Ordningene skal legge til rette for bedret lønnsomhet, og gi næringsaktørene mulighet til effektivisering innenfor et regulert rammeverk.

Stortingsmelding nr. 21 (2006–2007) Strukturpolitikk for fiskeflåten

På bakgrunn av behovet for en samlet drøfting av strukturtiltakene for kystflåten la regjeringen frem *St. meld. nr. 21 (2006–2007) Strukturpolitikk for fiskeflåten* den 16. mars 2007. Meldingen inneholder en helhetlig strukturpolitikk, som skal bidra til rettferdig fordeling av ressursene, opprettholdelse av en variert eierskapsstruktur, ivaretagelse av lokalt forankrede fiskebåtrederier og en moderne og lønnsom fiskeflåte. Tiltakene i meldingen skal bidra til lønnsomme arbeidsplasser, bosetting og sysselsetting over tid, gjennom en fiskeflåte som bidrar til aktivitet og sysselsetting langs hele kysten.

De konkrete forslagene i meldingen kan oppsummeres som følger:

- Innføre en forhåndsfastsatt tidsbegrensning på 20 år i strukturkvoteordningen. For allerede tildelte strukturkvoter skal tidsbegrensningen være på 25 år, som regnes fra og med 2008.
- Innføring av en strukturkvoteordning for fartøy i kystflåten i adgangsbegrensede fiskerier med hjemmelslengde mellom 11 og 15 meter (13 og 15 meter i makrellfisket). (Se [Faktaark E-8-1](#))
- Begrense struktureringen i kystflåten gjennom nye og lavere kvotetak, hvor kvotetaket for den minste flåten settes lavest.
- Videreføre kondemneringsordningen for de minste kystfartøyene til 1. juli 2008. (Se [Faktaark E-8-2](#))
- Regjeringen vil ikke innføre en ressursavgift i fiskeriene.

Gjeninnføring av en forhåndsfastsatt tidsbegrensning i strukturordningen understreker fellesskapets styringsrett og at fiskeressursene er fellesskapets eiendom. Tiltakene vil øke lønnsomheten og verdiskapingen i den samlede fiskerinæringen, på sjøen og på land, og sørge for at verdiskapingen forblir i kystdistriktene, som en investering i utviklingen av disse. Meldingen ble behandlet i Stortinget 5. juni 2007, og endringene ble iverksatt 8. juni 2007.

Foreløpige erfaringer med ordningene

Som varslet i Strukturmeldingen ble strukturkvoteordningen for fartøy mellom 11 og 15 meter evaluert med særlig vekt på konsekvenser for distriktene. Evalueringen viste at strukturkvoteordningen mellom 11 og 15 meter hadde gitt svært små distriktmessige omfordelingsvirkninger, og at strukturkvoteordningen hadde vært mer effektiv til å ta ut kapasitet i fiskeflåten enn den tidligere kondemneringsordningen gjennom Strukturfondet. Struktureringen hadde likevel vært mer varsom enn i de større størrelsesgruppene, slik målsettingen også var.

Faktaark E-8-1 Strukturkvoteordning for kystflåten

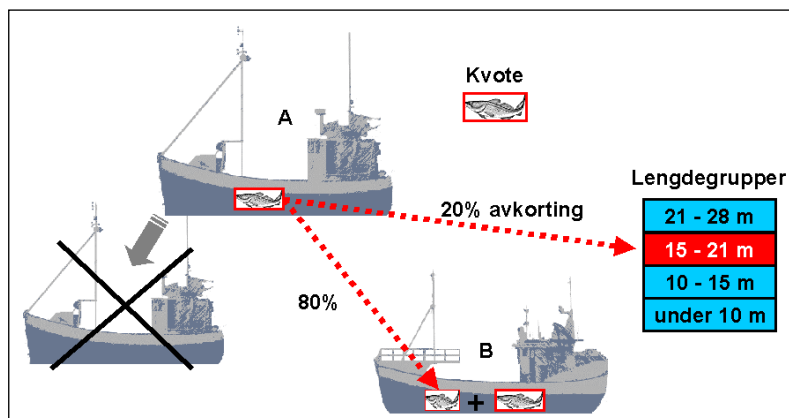
Strukturkvoteordning for kystflåten ble innført ved forskrift av 7. november 2003 om spesielle kvoteordninger for kystfiskeflåten, med kvotemessig virkning fra og med 2004. Strukturkvoteordning for kystflåten ble senere foreslått endret i *Stortingsmelding nr. 21 (2006–2007) Strukturpolitikk for fiskeflåten*, (Se Faktaark E-8). Denne ble vedtatt av Stortinget 5. juni 2007.

Strukturkvoteordningen virker innad i de ulike regulerings- og adgangsgruppene i kystfiskeflåten blant fartøygruppene med hjemmelslengde for kvotetildeling over 11 meter (13 meter i makrellnotfisket). Ordningen gjør det mulig å slå sammen kvoter fra flere fartøy, det vil si at en fartøyeier gis mulighet til å kjøpe et annet fartøy, ta det ene permanent ut av fiske og få adgang til å fiske det uttatte fartøyets kvote i tillegg til sin egen på det gjenværende fartøyet (alternativt kan en strukturkvote fordeles utover flere mottakende fartøy). For hver strukturkvote som blir tilegnet for å nyttes i strukturkvoteordningen, skal 20 prosent avkortes til fordel for samtlige gjenværende fartøy i gruppen. Fartøy som blir uten kvote må kondemneres.

Fartøy med hjemmelslengde for kvotetildeling mellom 15 og 27,99 meter kan ikke tildeles større kvote enn 2 ganger fartøyets egen kvote, inkludert fartøyets egen kvote. Dersom fartøyet bare tildeles strukturkvote enten i torskesektoren eller i pelagisk sektor, gjelder likevel et kvotetak på 3 ganger fartøyets egen kvote i hvert enkelt fiskeri i sektoren, inkludert fartøyets egen kvote. Disse kvotetakene gjelder ikke for strukturkvoter som allerede var tildelt første gang før 2007.

Fartøy med hjemmelslengde for kvotetildeling mellom 11 og 14,99 meter kan ikke tildeles større kvote enn 2 ganger fartøyets egen kvote, inkludert fartøyets egen kvote. Slikt fartøy kan ikke tildeles strukturkvote både i torskesektoren og i pelagisk sektor.

Ordningen er illustrert i figuren under. I figuren er det ett fartøy som mottar strukturkvote, men regelverket er ikke til hinder for at strukturkvoten deles på flere fartøy. Avkorting på 20 prosent innebærer at samtlige fartøy i gruppen får nytte godt av en umiddelbar strukturgevinst i form av høyere kvoter for samtlige fartøy i gruppen.

En av endringene som ble gjennomført i 2007 var at kystfiskefartøy i adgangsbegrensede fiskerier mellom 11 og 15 meter fikk tilgang til strukturkvoteordning. På grunn av den mindre kystflåtenes særlige betydning, foretok regjeringen en evaluering av strukturkvoteordningen for fartøy mellom 11–15 meter, med særlig vekt på konsekvenser for distriktene.¹ Evalueringen viste at strukturkvoteordningen mellom 11 og 15 meter hadde gitt svært små distriktsmessige omfordelingsvirkninger, og at strukturkvoteordningen hadde vært mer effektiv til å ta ut kapasitet i fiskeflåten enn den tidligere kondemneringsordningen gjennom Strukturfondet. Struktureringen hadde likevel vært mer varsom enn i de større størrelsesgruppene, slik målsettingen også var.

¹ Se: http://www.regjeringen.no/upload/FKD/Vedlegg/Rapporter/2010/Evaluering_strukturkvote_11-15m.pdf

Faktaark E-8-2 Strukturfond og kondemneringsordningen

Statlige kondemneringsordninger har vært benyttet som strukturtiltak i ulike grupper i den norske fiskeflåten med ujevne mellomrom siden 1960-tallet. De siste årene har denne type ordninger i all hovedsak vært konsentrert om kystfiskeflåten. Tidligere kondemneringsordninger i Norge har vært offentlig finansiert, og til dels betydelige beløp har gått med til å kjøpe ut fartøy. I noen tilfeller har også kondemneringsordningene vært kombinert med tilskudd til fartøyfornying.

Fiskeri- og kystdepartementet sendte 7. august 2002 ut høringsnotat med forslag til en strukturavgift til finansiering av et strukturfond for kondemnering av fiskefartøy. Fondet skulle erstatte de statlige kondemneringsordningene. Regjeringen foreslo i notatet å tilføye en ny § 9 b i saltvannsfiskeloven for å gi hjemmel for innkreving av en avgift av førstehåndsverdien til et slikt strukturfond. Stortinget godkjente lovhjemmelen 12. desember 2002.

I St.meld. nr. 20 (2002–2003) Strukturtiltak i kystfiskeflåten fremmet Regjeringen et konkret forslag om et strukturfond. Stortinget sluttet seg til forslaget 16. juni 2003. Forskriften trådte i kraft 1. juli. Avgiftsinnkrevningen ble iverksatt fra 7. juli 2003. I St.meld. nr 21 (2006–2007) ble det besluttet å videreføre ordningen frem til 1. juli 2008.

Strukturfondet har blitt benyttet til å utbetale kondemneringsstøtte til fartøy med hjemmelslengde for kvotetildeling under 15 meters hjemmelslengde. Denne grensen ble endret til en hjemmelslengde på 11 meter (13 meter for kystnotmakrell) fra 1. januar 2008 da fartøy mellom 11 og 15 meter (hjemmelslengde) fikk strukturkvoteordning.

Kondemneringsordningen skulle være et strukturingsalternativ for de minste fartøyene i kystflåten, samtidig som det ble innført en strukturkvoteordning for de større fartøyene. Formålet med Strukturfondet har vært å bidra til en fiskeflåte som er tilpasset ressursgrunnlaget gjennom å kjøpe ut og kondemnere kystfartøy. Kvoteandeler som på denne måten blir frigjort, skal tilbake til den reguleringsgruppen som det kondemnerte fartøyet tas ut fra, og fordeles flatt til gjenværende fartøy. Over tid vil kapasiteten i de enkelte grupper reduseres, samtidig som kvotegrunnlaget økes for gjenværende fartøy. Det er et vilkår for tildeling av støtte at alle konsesjoner og deltakeradganger knyttet til fartøyet blir oppgitt. Konsesjoner og deltakeradganger kan således ikke rettildeles for annet fartøy, når et fartøy kondemneres med støtte fra Strukturfondet.

Strukturfondet har blitt finansiert dels av en strukturavgift og dels av midler som måtte bli tilført fondet fra staten. Strukturavgiften har blitt oppkrevd av fiskesalgslagene ved førstehåndsomsetning av fisk og fiskevarer, ved avregning av fangstoppgjøret til fisker. Avgiften omfatter alle norske fiskefartøy og gjelder all fangst som selges gjennom salgslagene, fangst som leveres i utlandet og når fisker selv overtar fangsten. Avgiftssatsen har blitt vedtatt av Stortinget ved den årlige budsjettbehandlingen. Tildeling av tilskudd fra fondet har blitt administrert av Innovasjon Norge (IN).

Avgiftssatsen for strukturavgiften var på 0,35 % i 2003–2005, på 0,05 % i 2006–2007 og på 0,18 % i 2008. Totale rammer for fondet har vært 222,4 mill. kr, derav 114,7 mill. har vært innbetalt som strukturavgift fra næringen. I perioden 2003–2008 ble det kondemnert 404 fartøy over ordningen, med tilhørende 442 deltakeradganger. Dette utgjør 15 prosent av deltakeradgangene under 15 meter (hjemmelslengde) per 1. januar 2003. Etter endt periode var det imidlertid noen restmidler igjen på strukturfondet. Det ble derfor utlyst en ekstra runde som kun resulterte i 11 søknader.

Strukturfondet og kondemneringsordningen ble evaluert i 2009¹, og resultatene av evalueringen ble presentert i RNB2009. Hovedkonklusjonene fra evalueringen har vært at:

- Kondemneringsordningen har ført til bedret lønnsomhet for de gjenværende aktørene.
- Kondemneringsordningen har likevel ikke vært like effektiv som strukturkvoteordningen.
- Etterspørselen etter kondemneringsmidler har gått kraftig ned i løpet av perioden.
- Kondemneringsordningen har ført til en relativ geografisk omfordeling av kvotegrunnlag mellom fylker.
- Det er ikke per nå ikke grunn til å foreslå en ny runde med offentlig finansiert kondemneringsordning.

¹ Se: [http://www.regjeringen.no/upload/FKD/Vedlegg/Rapporter/2009/Evaluering%20av%20strukturfondet%20endelig%20\(2\).doc](http://www.regjeringen.no/upload/FKD/Vedlegg/Rapporter/2009/Evaluering%20av%20strukturfondet%20endelig%20(2).doc)

Faktaark E-9 Strukturkvoteordningen for havfiskeflåten

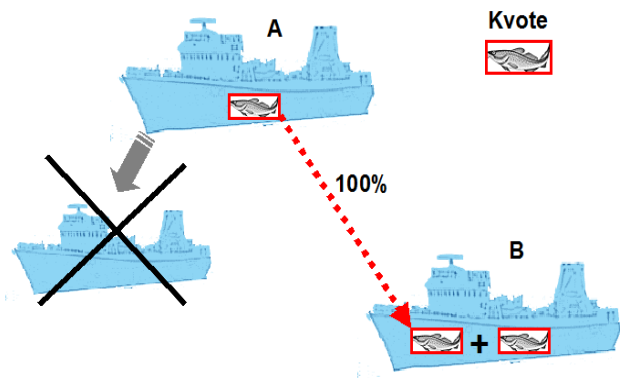
Strukturkvoteordning for havfiskeflåten ble innført ved forskrift av 4. mars 2005 nr. 193 om strukturkvoteordning mv for havfiskeflåten. Strukturkvoteordningen erstattet da tidligere enhetskvoteordninger. Strukturkvoteordning for havfiskeflåten ble senere foreslått endret i *Stortingsmelding nr. 21 (2006–2007) Strukturpolitikk for fiskeflåten*, (Se [Faktaark E-8](#)). Denne ble vedtatt av Stortinget 5. juni 2007.

Formålet med strukturkvoteordningen er å bidra til en tilpasning av den enkelte fartøygruppe til ressursgrunnlaget og et bedret driftsgrunnlag for det enkelte fartøy, ved å legge til rette for å redusere antall fartøy. For å oppnå at rederiene selv står for denne tilpasningen, gis et rederi anledning til å ta et fartøy permanent ut av fiske og deretter fiske kvoten som ellers ville blitt tildelt dette fartøyet med et annet fartøy tilhørende rederiet. Strukturkvotene kan også fordeles mellom flere fartøy i samme fartøygruppe.

Strukturkvoteordningen gjelder for

- torsketrålflåten
- ringnotflåten
- grønlandsrekeflåten
- konvensjonelle havfiskefartøy
- seitrålerne
- pelagisk trål og nordsjøtrål

For hver enkelt fartøygruppe gjelder strukturkvoteordningen for kvoten av bestemte fiskeslag. Hovedvilkårene for tildeling av strukturkvote i havfiskeflåten er de samme som i kystfiskeflåten, altså at fartøyeier oppgir alle tillatelser for fartøyet og at dette blir kondemnert.

Det er fastsatt ulike begrensninger i noen av ordningene for å ivareta distriktsmessige hensyn. Således er det, med visse unntak, ikke adgang til å tildele strukturkvote til en sørnorsk torsketråler på grunnlag av uttak av en torsketråler som var registrert i Finnmark, Troms eller Nordland før 1. januar 1996. I ordningene for ringnot og konvensjonelle havfiskefartøy er det gitt regler om avkorting for å oppnå den samme distriktpolitiske målsettingen om å unngå at nordnorske fartøy blir tatt ut av fiske til fordel for sørnorske.

Strukturkvote tildeles for ett år av gangen, og kan tildeles i inntil 20 år. Strukturkvoter som er tildelt første gang før 2007, kan tildeles i inntil 25 år regnet fra og med 2008. Prøving av om vilkårene for tildeling er oppfylt skal gjøres før første gangs tildeling. Den årlige tildelingen skjer uten ny prøving.

Strukturkvoteordningen har videre regler om kvotetak per fartøy og per rederi, for å motvirke en uønsket konsentrasjon av kvoter på få hender. Kvotetakene er noe ulike fra ordning til ordning, alt etter forholdene i hver enkelt fartøygruppe.

Samtidig med at strukturkvoteordningen erstattet enhetskvoteordningene, ble den hovedordningen innenfor rederikvoteordningen fjernet. Den såkalte slumpfiskeordningen ble imidlertid videreført og har senere blitt endret. Slumpfiskeordningen gir anledning til å samle mindre gjenstående deler av kvotene for flere fartøy, for fiske med ett fartøy. Vilråene for å nytte denne ordningen er at det fartøyet som avgir kvote må ha fisket minst 50 % av kvoten før kvotemottagende fartøy kan starte fiske og at kvoteavgivende fartøy kan ikke fortsette et direktefiske på samme fiskeslag. Fra 2008 ble tidspunktet for når man kunne ta ordningen i bruk, 1. oktober, opphevet for alle fiskeslag bortsett fra torsk. Dette åpner for at man også kan benytte slumpfiskeordningen i sesongfiskerier, f eks kolmulefisket, som foregår om våren.

Regler om slumpfiskeordningen er gitt i samme forskrift som reglene om strukturkvoteordningen.

Faktaark E-10 Samfiske / slumpfiske

Samfiskeordningen for fartøy under 11 meter hjemmelslengde

Fiskeri- og kystdepartementet fastsatte den 22. februar 2010 en midlertidig samfiskeordning for fartøy under 11 meter hjemmelslengde i fisket etter torsk, hyse og sei nord for 62°N gjeldende for 2010. Bakgrunnen var den vanskelige økonomiske situasjonen for fiskeflåten i 2009, og de videre dårlige utsiktene for 2010.

Næringen ønsket en ordning som kunne bidra til bedre sikkerhet og lønnsomhet i fisket for de minste fartøyene under 11 meter hjemmelslengde. Økonomisk sett er det klare fordeler ved å fiske flere kvoter på en båt. Samfiskeordningen har da som formål å legge til rette for en sikrere avvikling av fisket for fartøyene i den minste gruppa ved å gi mulighet for å øke kvotegrunnlaget for det enkelte fartøy og derved legge til rette for økt bemanning. Dette gjør driften av fartøyet sikrere og øker fiskers og fartøyeiers lønnsomhet.

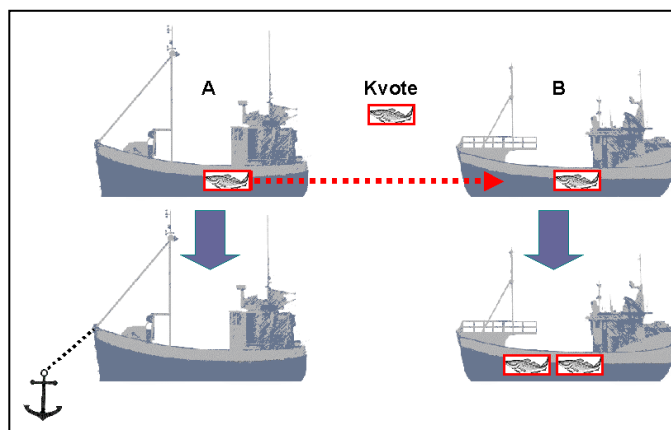
Ordnningen er midlertidig for året 2010 og omfatter alle fartøy i lukket gruppe i fisket etter torsk, hyse og sei nord for 62°N med hjemmelslengde under 11 meter. Åpen gruppe og fiske etter kongekrabbe holdes utenfor ordningen. Samfiskearrangement kan bare inngås av to fartøy med deltakeradgang i fisket etter torsk, hyse og sei nord for 62°N. Det er kun tillatt å inngå samfiske med ett annet fartøy i løpet av reguleringsåret. Hele, eller deler av ett fartøys kvote på torsk, hyse og sei, kan fiskes av annet fartøy uavhengig om det har påbegynt fisket og levert torsk, hyse eller sei.

Det stilles krav om at begge eierne står om bord under fisket, og begge eierne må underskrive leveringsseddel (organisert skipperfiske). Ordnningen gjelder ikke de tilfeller hvor to fartøy eies av samme rederi/selskap. For å hindre at fartøy selges "pro forma" for deretter å kunne delta innenfor samfiskeordningen, fastsettes den 12. februar 2010 som skjæringsdato. Dette innebærer at det for 2010 ikke tillates samfiske for fartøy som er solgt for videre drift etter den 12. februar 2010. For å unngå å aktivere passive deltakeradganger i en samfiskeordning stilles det krav til tidligere deltakelse i fiske. Deltakende fartøy innenfor samfiskeordningen må ha fisket rundt 20 % av sin torskekvote i hvert av årene 2008 og 2009.

Den tidligere driftsordningen.

En samfiskeordning har likhetstrekk med den tidligere driftsordningen da den innebærer at kvotene fra to fartøy blir fisket med det ene. Driftsordningen ble utviklet fordi den utviklet seg til en ordning for årlig kvotehandel. Dette harmonerte dårlig med et prinsipp om at tildelte kvoter skal fiskes med det fartøyet kvoten er tildelt.

Den tidligere driftsordningen gjaldt for alle fartøy under 28 m i adgangsbegrensede fiskerier og kvoter kunne utveksles ved at fartøy: samarbeidet om å fiske kvotene på ett fartøy; spesialiserte driften mellom seg (hvor et fartøy kun fisker innenfor pelagisk og et fartøy kun innenfor bunnfiskerier); eller et fartøys kvote splittes over på flere andre fartøy.

Slumpfiskeordningen

En fiskekvote er knyttet til et fartøy, og kvoten kan derfor som hovedregel bare fiskes med dette fartøyet. I utgangspunktet kan ikke kvoter omsettes. Slumpfiskeordningen representerer et unntak fra dette, men den omsettelige delen av kvoten er liten.

Slumpfiskeordningen gir anledning til å samle mindre gjenstående deler av kvotene for flere fartøy, for fiske med ett fartøy. Man kan få adgang til å fiske inntil 20 % av kvoten av de fiskeslagene som er omfattet av strukturkvoteordningen for havfiskeflåten og som er tildelt for fiske med ett fartøy, med et annet fartøy i samme fartøygruppe. Vilkårene for å nytte denne ordningen er at det fartøyet som avgir kvote må ha fisket minst 50 % av kvoten før kvotemottagende fartøy kan starte fiske og at kvoteavgivende fartøy kan ikke fortsette et direktefiske på samme fiskeslag. Fra 2008 ble tidspunktet for når man kunne ta ordningen i bruk, 1. oktober, opphevet for alle fiskeslag bortsett fra torsk. Dette åpner for at man også kan benytte slumpfiskeordningen i sesongfiskerier, f.eks. kolmulefisket, som foregår om våren.

Effekten av slumpfiskeordningen er at man skal slippe å gå på siste tur for å ta en liten slump, og kan istedenfor la en annen båt ta denne. Slumpfiskeordningen er således en kostnadsbegrunnet ordning. Den bidrar også til å redusere drivstoffbruk og utslipp av klimagasser.

Regler om slumpfiskeordningen er gitt i samme forskrift som reglene om strukturkvoteordningen.

Faktaark E-11 Rekrutteringsordninger – etablering som fartøyeier

Rekruttering av fiskere og mannskap til fiskeflåten er et viktig område for utviklingen av norsk fiskerinæring. Den primære utfordringen er å sikre at norske fiskefartøy har tilgang på den arbeidskraften som er nødvendig for å være i stand til å fiske de fastsatte kvotene, men rekruttering er også viktig for å sikre at den uformelle kunnskapen om utøvelsen av fisket føres videre. Samtidig kan rekruttering også være viktig for å opprettholde livskraftige lokalsamfunn langs kysten.

Rekruttering til fiskeflåten handler i hovedsak om å rekruttere mannskap til fiskeflåten, og da både til store og små fartøy. Konkurransedyktig lønn, gunstige arbeidsvilkår og gode skiftordninger er viktige bidrag for å lokke ungdom til å jobbe i fiskeflåten. Fiskeflåten må derfor ha gode økonomiske rammevilkår som bidrar til at næringen kan tilby attraktive arbeidsplasser. Per i dag er det ikke noe bemanningsproblem i fiskeflåten, men det er viktig at det kontinuerlig legges til rette for en lønnsom og konkurransedyktig fiskeflåte. I den forbindelse er strukturordningene for fiskeflåten et viktig instrument for å gjøre fiske interessant som yrkesvei.

Det å etablere seg som yrkesfisker med eget fartøy er derimot et annet spørsmål i rekrutteringssammenheng. Etter at fiskeressursene har blitt adgangsbegrenset og antall aktører som kan drive yrkesmessig fiske er redusert, har det blitt mer lønnsomt for de gjenværende aktørene. Dette kan ha bidratt til at etableringskostnadene har blitt noe høyere enn tidligere. Samtidig innebærer det å være fartøyeier betydelig ansvar, og skiller seg ikke vesentlig fra å eie bedrifter i andre sektorer. Terskelen for å etablere seg bør derfor ikke være noe lavere i fiskerierne enn i andre bransjer.

Rekruttering av nye fartøyeiere til lukkede fiskerier har vært et tilbakevendende diskusjonstema i den offentlige debatten om norsk fiskeripolitikk. I en bredere forstand vil den rent næringsmessige rekrutteringsutfordringen løse seg selv så lenge rammevilkårene er gode nok. Imidlertid kan samfunnsdimensjonen knyttet til rekruttering i større grad kreve rettede tiltak.

For å legge til rette for at unge fisker kan etablere seg som fartøyeiere i fiskeflåten ble det i 2009 etablert en ordning med tildeling av 30 etableringsstipend à 250 000 kr til kjøp av fartøy i åpne eller lukkede fiskerier, og en ordning med tildeling av 10 deltakeradganger i lukkede fiskerier opp til hjemmelslengde 15 meter i tre år til unge fiskere som allerede har drevet med eget fartøy.

Ordnningen med etableringsstipend var ment å bidra med noe kapital til at ungdom kan etablere seg med eget fartøy enten i adgangsbegrensede eller i åpne fiskerier, og opp mot EØS-avtalens regler om offentlig støtte vil tilskuddet være *de minimis* etter spesielle regler som gjelder for fiskerisektoren i EU. Det betyr at støtte ikke anses å være konkurransevridende og kan gis uten problemer.

Ordnningen med tildeling av deltakeradgang var ment for å gi 10 unge fartøyeiere en mulighet til å etablere seg som fartøyeier i lukkede fiskerier.

Ordnningene med ble administrert av Fiskeridirektoratets regionkontor i Troms og Finnmark, og de ble lyst ut 20. juli 2009.

Inngangskriteriene for ordningene var som følger:

For tildeling av etableringsstipend for kjøp av fartøy med eller uten deltakeradgang:

- Søker må være 30 år eller yngre i tildelingsåret.
- Søker må tidligere ikke ha eid majoritetsandel i annet fiskefartøy.
- Søker må være oppført på fiskemantallets blad B.
- Søker må ha dokumentert fiskerifaglig kompetanse i form av fagbrev eller dokumentert inntekt fra fiske på eller over 50 000 kr i ett av de siste tre år (2007, 2008 og så langt i 2009).
- Søker skal ha et klart eierforhold til prosjektet og ha tilfredsstillende tidsressurser til å gjennomføre og iværksette virksomheten.
- Prosjektet må inneholde en realistisk finansierings- og forretningsplan som sannsynliggjør lønnsom drift.
- Den øvre alderen på fartøy som kjøpes over stipendordningen settes til 15 år.

For tildeling av deltageradgang:

- Søker må være 35 år eller yngre i tildelingsåret.
- Søker må være oppført på blad B i fiskermanntallet.
- Søker må ha drevet aktivt fiske med eget fartøy (eierandel større enn 50 prosent) i minimum ett av de tre siste år (2007, 2008 og så langt i 2009). Årlig fangstverdi i kvalifikasjonsperioden må overstige 100 000 kr.
- Søker kan ikke tidligere ha eid majoritetsandel i fiskefartøy som har vært tildelt deltakeradgang eller konsesjon.
- Søknaden kan gjelde et hvilket som helst adgangsbegrenset fiskeri.

Øvrig rangering i de tilfellene der antall søkere som oppfylte inngangskriteriene oversteg antallet stipend og deltakeradganger ble gjort etter følgende kriterier:

1. Ansiennitet/aktivitet: Dokumentert fartstid i fiske fra eget eller andres fartøy ved utlysningstidspunktet. De med lengst ansiennitet prioriteres.
2. Dersom det er søkere som står likt etter dette: Kurs/sertifikater (Fagbrev, sikkerhetskurs, kystskippersertifikat). De med sertifikater prioriteres.
3. Dersom det fortsatt er søkere som står likt: Om søkeren har deltatt i ungdomsfiskeordningen.

Det ble mottatt totalt 42 søkere til etableringsstipendene og 65 til deltakeradgangene. Det ble innvilget 8 etableringstilskudd (totalt 2 mill. kr) og 10 deltakeradganger i løpet av høsten 2009. En klage på tildelingen av deltakeradganger ble tatt til følge, og det ble derfor tildelt totalt 11 deltakeradganger.

Et vilkår ved tildelingen av deltakeradgangen er at den vil falle bort dersom mottaker går ut av fiske eller ikke lengre er oppført på fiskermanntallets blad B. Dersom fartøyet selges, skal ny deltakeradgang ikke kunne tildeles fartøyets nye eier for fortsatt drift.

Det tas sikte på en ny tildeling av 10 deltakeradganger i 2010 basert på de erfaringene som ble gjort i 2009.

F Omsetning

Sildefiske – Foto: fiskeri.no

Faktaark F-1 Råfisklova

Lov av 14. desember 1951 om omsetning av råfisk (råfiskloven) regulerer førstehandsomsetninga av fisk. Kongen kan bestemme at det skal vere forbode å tilverke, omsette eller utføre råfisk eller produkt av råfisk dersom fisken ikkje er omsett i første hand av eit salslag eller med godkjenning av eit salslag. Dette gjeld uansett kvar fisken er fanga.

Forbodet kan også gjerast gjeldande for fisk som er førd i land av utanlandske fiskefartøy, uansett om fangsten tidlegare er omsett eller ikkje.

Lova kom i stand etter at det på 1930-talet hadde vore ein periode med store svingingar i sildeprisane, og fiskarane vart taparane i ein marknad der kjøparane hadde stor makt. Allereie i 1929 kom det eit visst lovvern for omsetning av sild. Torskesektoren følgde etter i 1938 med ei mellombels råfisklov og Norges Råfisklag vart stifta. I 1951 vart lova permanent, og tvilsspørsmål knytt til kompetansen til salslaga vart avklara. Råfisklova må seiast å ha lagt ein viktig del av grunnlaget for den stabile utviklinga i førstehandsomsetninga i ettertida.

Føremålet med lova er å auke lønnsemda i fiskerinæringa gjennom å sikre gode og stabile prisar. Dette skal skje ved at råfisken blir omsett i første hand gjennom eit salslag godkjent av departementet. Per i dag er det seks salslag i Noreg. Salslaga har fått utvida fullmakter til å regulere førstehandsomsetninga og har i tillegg ei viktig rolle i ressurskontrollarbeidet. Nærare om dette, sjå [Faktaark F-2](#).

Faktaark F-1-1 Forbodet mot omlasting til utanlandske kjøparfartøy

I territorialfarvatnet og i Noregs økonomiske sone er det forbode for den som ikkje er norsk statsborgar eller likestilt med norsk statsborgar å tilverke, pakke eller laste om fisk. Dette følgjer av lov av 17. juni 1966 nr. 19 om forbud mot at utlendinger driver fiske m.v. i Norges territorialfarvann (fiskeriforbudsloven) § 5 første ledd og lov av 17. desember 1976 nr. 91 om Norges økonomiske sone. Dette forbodet gjeld også delar av fisk og produkt av fisk.

Bakgrunnen for forbodet er at fisk fanga i territorialfarvatnet og i norsk økonomiske sone bør sikrast for norsk landindustri, og ikkje bli omlasta til utanlandske produksjons- og fraktesfartøy på kostnad av norske produsentar. Derfor gjeld forbodet både omlasting, tilverking og pakking på utanlandske fartøy. Forbodet er mest aktuelt for omlasting. I den norske økonomiske sona er det gjort unntak frå forbodet mot omlasting for fartøy frå enkelte land. Noko slikt unntak er ikkje fastsett for territorialfarvatnet.

Etter fiskeriforbudslova § 5 tredje ledd, kan departementet gjere unntak frå forbodet mot omlasting, tilverking og pakking i to tilfelle. For det første kan det gjerast unntak frå forbodet ved havari eller liknande type nødsituasjonar. Eit typisk tilfelle vil vere at eit utanlandsk fiske- eller fraktesfartøy får problem og ønskjer å laste fangsten over på eit anna fartøy frå same nasjon. Det kan til dømes skje dersom eit fraktesfartøy får havari på fryseanlegget og derfor må laste om for å berge fangsten. I eit slikt høve kan ein gi dispensasjon frå omlastingsforbodet.

For det andre kan det gjerast unntak frå forbodet for fisk fanga av norske fartøy når omsynet til avsetningsforholda talar for det og omsynet til produksjonen ved foredlingsanlegga i land ikkje talar i mot det. Det kan berre giast dispensasjon for det enkelte tilfellet, for bestemte fiskesortar og for eit bestemt tidsrom i ein fangstsesong. Dei siste åra har det blitt gitt dispensasjon frå forbodet mot omlasting i seinotfisket. Bakgrunnen er at kvoten i fisket etter sei med not har vore større enn det kvantum industrien kan ta i mot under dette fisket. For å unngå problem med avsetninga av notfanga sei, har det derfor blitt gitt dispensasjon til Norges Råfisklag for omlasting til russiske kjøparfartøy i dette fisket. For å sikre at norsk industri får tilstrekkeleg tilgang til notfanga sei, blir det ut frå erfaring sett som vilkår at fangstar først skal tilbydast norske kjøparar og at seien som russiske fartøy kjøper skal gå til den russiske marknaden. På denne måten tek ein omsyn både til at norske fiskarar får omsett fangstane sine og at norsk landindustri får dekkja sitt behov for sei.

Departementet har hatt på høyring eit forslag om at denne føresegna blir flytta til havressurslova. Saka er no til behandling i departementet.

Faktaark F-2 Førstehåndsomsetning / salgslagene

I henhold til lov av 14. desember 1951 om omsetning av råfisk (råfiskloven), kan Kongen bestemme at det skal være forbudt å tilvirke, omsette eller utføre råfisk eller produkter derav dersom fisken ikke i første hånd er omsatt gjennom eller med godkjenning av et salgslag. Dette gjelder uansett hvor fisken er fanget.

Salgslaget må være godkjent samtidig som vedtektene må godkjennes av Fiskeri- og kystdepartementet. Det er i dag seks salgslag som er godkjent av myndighetene.

Salgslagene har gjennom råfiskloven blitt tillagt vide fullmakter til å regulere førstehåndsomsetningen av fisk i Norge. Fremforhandling av minstepris¹ for den enkelte art og å kontrollere at prisbestemmelsene overholdes inngår i disse fullmaktene. Omsetningssystemet sikrer den nødvendige stabiliteten for fiskerne. Videre bidrar systemet til gjennomføringen av ressurskontroll som utføres av direktoratet.

Utfyllende bestemmelser om førstehåndsomsetningen er gitt i forskrift om førstehåndsomsetning av råfisk av 29. juni 1990 med senere endringer.

Organiseringen av førstehåndsomsetningen

Salgslagene er tillagt kompetanse til å fastsette forretningsregler som utfyller lagets generelle salgsvilkår og myndighet til å regulere fisket i den grad markedsforholdene tilsier dette. Salgslaget kan også dirigere fangstene til andre landingssteder dersom dette er nødvendig for å sikre en rasjonell omsetning av fangstene sett i forhold til tilgjengelig landingskapasitet.

Salgslagene og deres virkeområder:

Norges Sildesalgslag organiserer førstehåndsomsetningen av pelagisk fisk (for eksempel sild, makrell og kolmule) som er til konsum og til industrielle formål (fiskemel og -olje) i hele landet.

Norges Råfisklag dekker området fra den russiske grensen til og med Nordmøre, og har omsetningseneretten for de arter som fremgår av råfiskforskriften § 1, 1. ledd, for eksempel torsk, sei, hyse og skalldyr.

Sunnmøre og Romsdal Fiskesalgslag dekker regionene Sunnmøre og Romsdal i Møre og Romsdal fylke, og har omsetningseneretten for de arter som fremgår av råfiskforskriften § 1, 1. ledd.

Vest-Norges Fiskesalgslag dekker fylkene Sogn og Fjordane og Hordaland, og har omsetningseneretten for de arter som fremgår av råfiskforskriften § 1, 1. ledd.

Rogaland Fiskesalgslag S/L dekker Rogaland fylke, og har omsetningseneretten for de arter som fremgår av råfiskforskriften § 1, 1. ledd.

Skagerakfisk S/L dekker området fra Vest-Agder til svenskegrensen, og har omsetningseneretten for de arter som fremgår av råfiskforskriften § 1, 1. ledd.

Kontroll med salgslagenes aktiviteter

Departementets rolle overfor salgslagene er i stor grad å kontrollere at laget holder seg innenfor rammen av de fullmakter som de er gitt i medhold av råfiskloven.

- Salgslagene kan ikke organisere førstehåndsomsetningen ut over det som følger av loven.
- De vedtak og reguleringer som fastsettes av salgslaget må kunne ledes ut av råfiskloven.
- Forvaltningsloven gjelder også for salgslagenes aktiviteter i den grad de utlover offentlig myndighet. Dette innebærer blant annet at vedtak fattet av laget i mange tilfelle må regnes som enkeltvedtak, og således følge vanlige saksbehandlingsregler. Videre er de generelle bestemmelser som salgslagene fastsetter om

¹ Fastsettelse av pris skjer etter forhandlinger mellom salgslaget og representanter for industrien. Dersom partene ikke blir enige kan salgslaget ensidig fastsette minstepris. Markedshensyn skal tas i betraktning ved fastsettelse av minsteprisene.

omsetningen å regne som forskrifter. Dette innebærer krav til høring og publisering som følger av forvaltningsloven.

- Salgslagenes vedtekter må godkjennes av departementet. Dette gjelder også dersom det foretas endringer i disse.
- Departementet godkjenner satsen til lagsavgiften (avgiften skal dekke utgifter salgslaget har i forbindelse med organiseringen av førstehåndsomsetningen).
- Departementet har oppnevnt "Statens kontrollør" for hvert av salgslagene. Kontrolløren skal følge opp legalitetskontrollen av beslutninger fattet av laget.
- Førstehåndsomsetningssystemet er under kontinuerlig kontroll og overvåkning av Fiskeri- og kystdepartementet og Stortinget. Hvert annet år avgir departementet en stortingsmelding hvor det redegjøres for gjennomføringen av råfiskloven (og fiskeeksportloven), som redegjør for salgslagenes aktiviteter. Forrige melding ble lagt frem i februar 2010 (Meld. St. 8 (2009-2010) og omhandlet perioden 2007 og 2008.

Publisering av salgslagenes generelle bestemmelser om førstehåndsomsetningen i sitt distrikt

Beslutningene som salgslagene fatter gjelder for alle fiskere som lander i lagets geografiske område. De generelle bestemmelsene om organiseringen av omsetningen samt vilkårene for omsetning gjennom laget publiseres på lagets hjemmesider og sendes ut til den enkelte fisker etter at de er fastsatt av salgslaget. I tillegg gis denne informasjonen til alle kjøpere. Enkelte av lagene publiserer i tillegg bestemmelsene i fiskeripressen. Publisering i Norsk Lovtidend er valgfritt.

Salgslagenes kontrolloppgaver

Det følger av råfiskloven at salgsorganisasjonene har ansvaret for å sikre at loven og tilstøtende regelverk etterleves. Lagene medvirker også til gjennomføring av ressurskontroll og her får lagene en stadig viktigere rolle. Denne kontrollen består primært av registrering av landingsopplysninger som oversendes direktoratet og kvotekontroll. Salgslagene bidrar også med kontrollpersonell på kai og i kontroller som gjennomføres av andre etater.

I 2009 ble salgslagenes kontrollplikt utvidet og ytterligere forankret i lovverket gjennom lov av 6. juni 2008 nr. 37 om viltlevende marine ressurser (havressursloven) § 48 og gjennom en endring i råfiskloven § 7.

Forholdet til annet regelverk

Førstehåndsomsetningen av fisk berøres også av andre regelverk. For å få det totale bildet med hensyn til transitt, landinger, import og eksport av fiskeriprodukter, må det ses hen til tollregelverket, veterinær grensekontroll, opprinnelsesregler og nødvendigheten av ressurskontroll og -overvåking. Disse elementene vil variere fra tilfelle til tilfelle, avhengig av om fisken er i transitt, lagret på fryselager etc.

Faktaark F-3 Landing- og sluttsetel

Etter havressurslova § 39 og forskrift av 22. januar 2003 nr. 57 om opplysningsplikt ved landing og omsetning av fisk skal den som landar fisk frå norske fartøy fylle ut landingssetel. Ved omsetning skal det førast sluttsetel. Setlane skal underskrivast av mottakar straks etter landing og av den som landar fangsten før han forlet mottaksstaden.

Landingssetelen skal identifisere kven som landar og kven som tek mot fangsten. Vidare skal setelen innehalde opplysningar om fangsten som landingsdato, art, produkttilstand, konserveringsmåte, storleikssamansetning, vektavlesing, nøyaktig kvantum, fangstdato, sone, fangstfelt, reiskap og kvotetype.

Sluttsetelen skal identifisere seljar og kjøpar, og omsetninga skal identifiserast med omsetningsdato, art, produkttilstand, storleikssamansetning, kvantum og pris.

Kravet om at både fiskar og anlegg skal signere på landings- og sluttsetelen før fartøyet forlet anlegget, samtidighetskravet, er eitt av dei grunnleggande elementa i setelsystemet og ressurskontrollen. Det same gjeld kravet til veging av fisken. Dette skal sikre at det blir oppgitt korrekt kvantum på setelen, og at kvoteavrekninga gjennom det blir korrekt. Vidare skal krava sikre at fiskar får korrekt oppgjær for levert fangst.

Landings- og sluttsetlane blir utforma av det enkelte salslag og blir godkjende av Fiskeridirektoratet.

Faktaark F-4 Kjøpar- og mottakarregistrering

Sidan råfisklova kom i 1951 har det vore eit lovfesta krav til godkjenning eller registrering av kjøparar av råfisk i første hand. Fram til 1998 var det salslaga som etter den dåverande råfisklova § 4 hadde kompetanse til å godkjenne kjøparar.

Frå 1998 kom det ei offentleg registreringsordning med heimel i kjøparregistreringslova av 24. juni 1994, der formålet var å etablere ei registreringsplikt og ei tilsynsordning med omsetningsledda i førstehandsomsetninga av fisk og fiskevarer. Gjennom ordninga fekk vi også eit sentralt oversyn over kjøpergruppa, og det hadde verdi for ressurskontrollen. Kjøparregistreringslova og kjøparregistreringsforskrifta fastsette eit forbod mot å kjøpe fisk i første hand utan å vere registrert som kjøpar hos Fiskeridirektoratet. Systemet gav ei oversikt over kven som kunne kjøpe fisk i første hand og kvar fangsten dei kjøpte kunne landast. Kjøparregistreringslova vart frå 1. januar 2009 erstatta av lov av 6. juni 2008 om viltlevande marine ressursar (havressurslova) § 38.

Mykje fisk blir i dag landa utan at fangsten blir omsett. Av omsyn til ressurskontrollen er det derfor teke inn ein heimel i havressurslova § 38 til å opprette ei offentleg registreringsordning også for mottakarar av fangst. Føresegna gir departementet heimel til i forskrift å gi reglar om at den som tek imot fangst må vere registrert som mottakar hos Fiskeridirektoratet. Registreringsplikta for mottakarar av fisk i første hand kan påleggjast alle som tek i mot fangst som blir lossa frå fartøy, uavhengig av om lossinga skjer til eit anlegg eller ein stad på land, om lossing skjer til eit anna fartøy (omlasting), eller om lossing skjer til oppbevaring i sjø. Vidare kan slik registreringsplikt påleggjast sjølv om eit føretak landar fangsten til seg sjølv.

Fiskeri- og kystdepartementet har for tida til behandling eit forslag til forskrift om registrering som kjøpar og mottakar av fangst.

Faktaark F-5 Handelsavtaler – WTO (GATT) og EØS

Norge er en av verdens ledende fiskeeksportører og eksporterer sjømat til en verdi av over 40 milliarder kr. Over det meste av verden hvor fiskeprodukter kjøpes er norsk fiskerinæring til stede. I enkelte viktige markeder er vi markedsledende med betydelige markedsandeler. Det at Norge gjennom eksporten av fiskeprodukter er til stede i over 150 land, sier noe om næringens internasjonale karakter, og om vår avhengighet av gode handelsrammebetingelser. De største markedene er EU, Russland og Japan.

Handelsavtalenes betydning for fiskerinæringen

EU-markedet er stadig Norges viktigste marked. Også i fremtiden vil dette markedet være det viktigste for norsk eksport av sjømatprodukter. Selv om markedene utenfor EU blitt relativt viktigere det siste tiåret, går fremdeles mer enn 60 % av sjømateksporten fra Norge til EU målt i verdi.

Tollnivået for sjømat på de forskjellige globale markedene er fremdeles høyt sammenlignet med andre industrivarer, det er for stor grad av tolleskalering (dvs. økende tollsatser ved økt bearbeidingsgrad), og en del land har fortsatt ubundne tollsatser. I tillegg er norsk fiskerinæring utsatt for en rekke ikke-tariffære handelshindringer.

En viktig målsetting for fiskerinæringen i den pågående forhandlingsrunden i WTO er å oppnå en betydelig markedsadgangsforbedring gjennom en betraktelig tollreduksjon for alle viktige produkter i alle viktige markeder, samt å søke å redusere de meget høye tollsatsene og avvikle de ubetydelige satsene.

Norge søker også aktivt å legge til rette for økt markedsadgang på de globale markedene gjennom å fremforhandle frihandelsavtaler i regi av EFTA. Norge forhandler bilateralt med Kina. En avtale vil kunne ferdigstilles innen utgangen av 2010.

Det Europeiske Økonomiske Samarbeidsområdet - EØS

EØS-avtalen trådte i kraft 1. januar 1994 og er et omfattende samarbeid mellom EU og EFTA¹ om et økonomisk samarbeidsområde. De grunnleggende prinsipper for avtalen er: fritt varebytte, fri bevegelighet for personer, fri bevegelighet for tjenester, fri bevegelighet for kapital og opprettelsen av et system som sikrer at konkurransen ikke vris (like konkurranse- og statsstøtteregler).

Avtalens bestemmelser om det frie varebyttet gjelder for de fleste varer med unntak av jordbruks- og fiskeriprodukter. Bestemmelser som regulerer handelen med fisk og fiskevarer er inntatt i Protokoll 9, jf. artikkel 20 i avtalen. Bestemmelser knyttet til kvalitetskontroll av fisk er inntatt i Vedlegg I, jf. artikkel 17 i avtalen. EØS-avtalen omfatter ikke bestemmelser knyttet til ressurspolitikken.

Protokoll 9:

Bestemmelser knyttet til handels- og konkurranseforhold er gitt i Protokoll 9. I henhold til artikkel 1 forpliktet EFTA-landene seg til å avvikle sin importtoll på fisk, mens EU forpliktet seg til følgende (jf. art. 2):

- å fjerne tollsatsene for viktige hvitfiskprodukter
- ingen endringer for sild, makrell, laks, reker, sjøkreps og kamskjell
- for alle andre produkter: nedtrapping til 30 % av nivået på basistollsatsen innen 1.1.97

Forutsetningen for å oppnå disse tollettelsene er at fisken har EØS-opprinnelse (art. 3). Bestemmelsene vedrørende opprinnelse har senere blitt endret som følge av det nye systemet med europeisk kumulasjon. Systemet innebærer i korthet at innsatsvarer innen ulike frihandelsavtaler kan benyttes om hverandre uten at varen mister opprinnelsesstatus.

Gjennom artikkel 4 i Protokoll 9 er Norge forpliktet til å avskaffe statsstøtte som vrir konkurransen og endre markedsordninger som vrir konkurransen. Disse bestemmelsene er utdypet i en felleserklæring² i tilknytning til

¹ Med unntak av Sveits

² Felleserklæring om den omforente fortolkning av artikkel 4 nr.1 og 2 i protokoll 9 om handel med fisk og andre produkter fra havet

avtalen som fastslår at våre ordninger skal vurderes i forhold til EUs eget regelverk bl.a. i tilknytning til den felles fiskeripolitikk, se [Faktaark H-3](#).

I tillegg til den markedsadgang som norsk fisk og fiskeprodukter er sikret gjennom Protokoll 9 har Norge i forbindelse med EUs utvidelse, oppnådd tollkvoter for en rekke produkter som kompensasjon for tapt markedsadgang til de nye medlemslandene.

World Trade Organization - WTO

WTO ble opprettet 1. januar 1995 som etterfølgeren til Generalavtalen for toll og handel (GATT). Med WTO som selvstendig organisasjon fikk det multilaterale handelssystemet en ny og permanent struktur. WTO-avtalen omfatter regler for handel med varer og tjenester, samt et mer effektivt system for løsning av handelstvister mellom medlemmene. I dag har WTO 153 medlemmer. Generaldirektør fra mai 2005 er Pascal Lamy. WTOs hovedkvarter ligger i Genève.

Norge har alltid vært en aktiv bidragsyter i WTO. Vår utstrakte handel med andre land har vært en sentral forutsetning for vår velstandsutvikling. Betydelige deler av norsk næringsliv er innrettet mot eksport og det er viktig for Norge å ha klare og forutsigbare kjøreregler for handel over landegrensene. Denne holdning har vært grunnleggende i alle de år Norge har deltatt i WTO og i forgjengeren GATT.

Forhandlingene om en ny WTO-avtale, Doha Development Agenda, har pågått siden 2001. Norge deltar aktivt i forhandlingene for å fremme våre nasjonale interesser på de ulike forhandlingsområdene, samt for å sikre at Doha-runden blir en utviklingsrunde. Viktige forhandlingstemaer for fiskeri og havbruksnæringen er markedsadgang for industrivarer, inkludert fisk, og forhandlinger om forbedringer/innstramninger i regelverket for antidumping, generelle subsidier og fiskerisubsidier. Forhandlingene har pågått i lang tid. Norge og en rekke andre land arbeider aktivt for en snarlig slutføring av forhandlingene.

Frihandelsavtaler i regi av EFTA

Norge nyter i dag godt av forbedret markedsadgang for sjømat gjennom en rekke EFTA-frihandelsavtaler knyttet til enkelte asiatiske, amerikanske og afrikanske markeder. EFTA-landene forhandler videre med India og Ukraina. Det er også bestemt at EFTA skal gjøre nødvendige forberedelser for å igangsette forhandlinger med Russland. EFTA har alt i alt inngått 18 ulike frihandelsavtaler.

Bilaterale frihandelsavtaler

Norge fremforhandler for første gang en bilateral frihandelsavtale. Forhandlingene startet i 2008 og vil etter planen ferdigstilles innen utgangen av 2010. Det kan bli aktuelt å forhandle bilateralt med andre land i fremtiden, det foreligger imidlertid ingen konkrete planer nå.

Faktaark F-6 Konvensjonen om internasjonal handel med truede dyre- og plantearter – CITES

Konvensjonen om internasjonal handel med truede dyre- og plantearter (CITES), også kalt Washingtonkonvensjonen, ble vedtatt 3. mars 1973 (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora). Konvensjonen trådte i kraft 1. juli 1975. Norge ratifiserte konvensjonen den 27. juli 1976. Per februar 2010 hadde 175 parter sluttet seg til konvensjonen (www.cites.org).

Konvensjonen regulerer internasjonal handel med eksemplarer av arter fra vill fauna eller flora som enten er truet av utryddelse eller kan bli det dersom ikke handelen reguleres. Omkring 5 000 dyrearter og 28 000 plantearter omfattes av konvensjonen. Rundt 900 arter er sterkt truet og all handel er forbudt. Arter som omfattes av konvensjonen kan føres opp på tre forskjellige lister (vedlegg eller appendikser til konvensjonen).

Liste I skal omfatte dyre- og plantearter som er truet av utryddelse, bl.a. som følge av kommersiell internasjonal handel. Handel med disse artene er i praksis forbudt. Liste II skal omfatte arter, hvor inn- og utførsel må begrenses for å sikre deres fremtid. Liste III omfatter arter som er innmeldt unilateralt og som ikke krever beslutning fra partsmøtet. Innførsel av arter på denne listen krever opprinnelsessertifikat eller eksporttillatelse. Direktoratet for naturforvaltning, norsk forvaltningsmyndighet, utsteder import/eksportlisenser.

Alle hvalarter står på CITES liste II med unntak av de som er på liste I. Vågehval ble i 1983 ført opp på liste I, men Norge reserverte seg mot denne listeføringen i CITES. I tillegg er sørlig vågehval, spermhval, seiqual og finnhval også på liste I med norske reservasjoner. Videre står bl.a. blåhval, grønlandshval og knølhval på liste I. Liste II omfatter bl.a. nise, hvithval, spissqual og narhval.

Med en reservasjon kan man formelt eksportere til land som enten selv har tatt en slik reservasjon, eller til land som ikke er medlem i CITES. Norge åpnet i 2001 for å gi tillatelse til eksport av hvalprodukter (se [Faktaark B-6](#) om hvalfangst). Tillatelse til å eksportere gis på nærmere bestemte vilkår og i form av eksportlisens. Det er etablert et databasert register med oversikt over DNA-profilen til hver enkelt vågehval som er tatt i den norske fangsten. Registeret kan brukes til å overvåke handel med norske hvalprodukter, og skille slik handel fra mulig handel med hvalprodukter fra andre kilder. Det tillates kun eksport til land som kan foreta DNA-testing av importerte produkter gjennom et liknende system som det vi har etablert i Norge. Det er hittil kun eksportert mindre kvanta til Island, Færøyene og Japan.

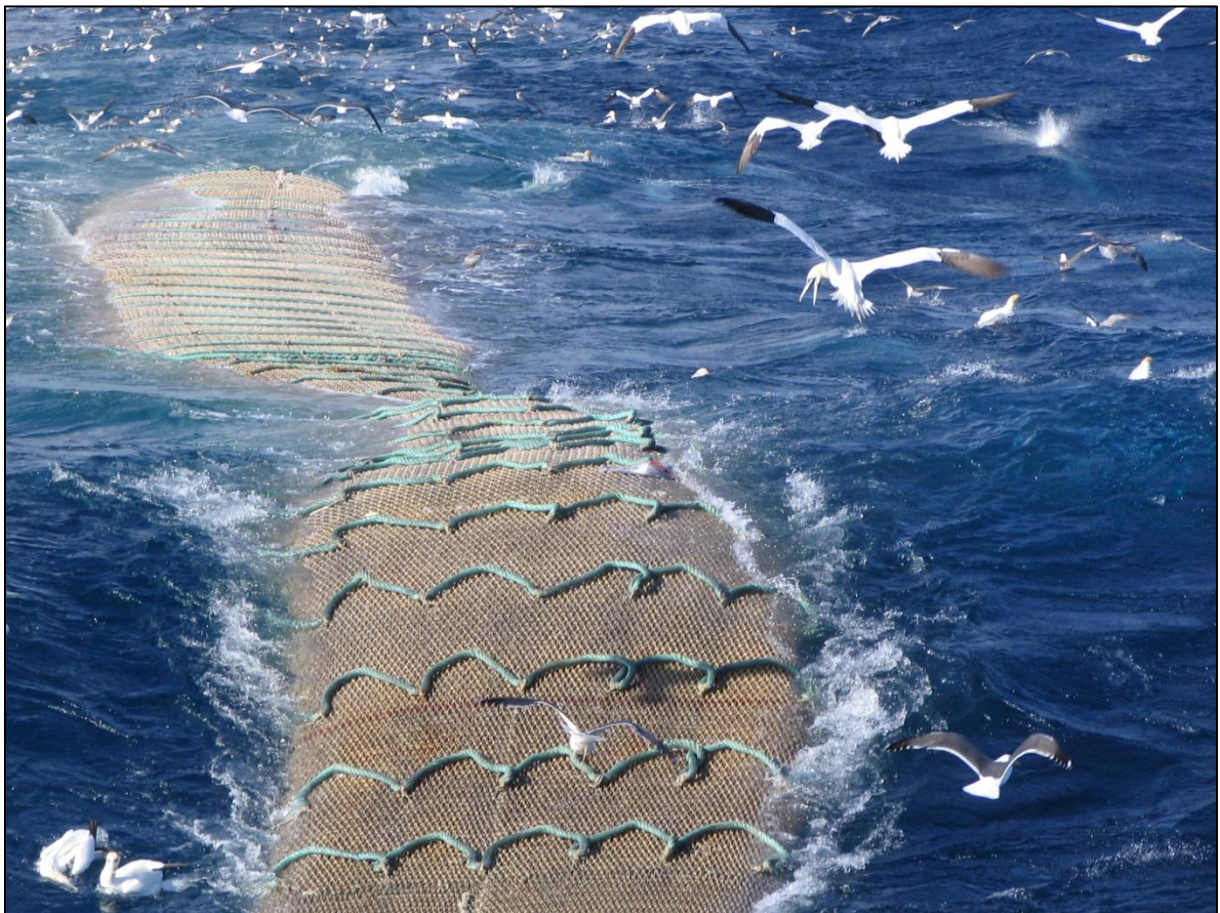
Fra norsk side har man arbeidet for å få vågehval bort fra liste I, noe som har vist seg svært vanskelig. Det er på det rene at de to bestandene av vågehval i våre områder ikke er truet av utryddelse, men tvert imot er i god forfatning med en bestand på over 100 000 individer. I IUCNs rødliste for 2008 regnes ikke arten inn under noen truetkategorier. Japan fremmet nedlistingsforslag både i 2004 og 2007 for flere vågehvalbestander, blant andre bestandene i våre farvann, uten å oppnå flertall.

Det har siden midten av 1990-tallet vært en økende interesse i CITES om å listeføre fisk og andre marine arter. FAO har engasjert seg i dette spørsmålet gjennom fiskerikomiteen (COFI). Fra norsk side har man hatt betenkeligheter ved at CITES skal ha en aktiv rolle i fiskeriforvaltningen. Norge ønsker at listing skal være faglig godt begrunnet og at prosessen er forankret i fiskerisektoren. Samarbeidet mellom CITES og FAO er formalisert ved et "Memorandum of Understanding" (MoU) og et ekspertpanel oppnevnt av FAO skal gjennomgå alle forslag om listing av marine arter før de fremlegges for CITES partsmøtet. Partsmøtet COP14 i 2007 ble en første test på samarbeidet med FAO under den nye MoU. Dessverre calgte CITES-sekretariatet å gi anbefalinger som avvek fra FAO-panelets råd i 4 av 7 tilfeller.

På det 15. partsmøtet i 2010 ble det fremmet 6 marine listeforslag. Makrellstørje var foreslått på liste I, mens håbrann, pigghå, hammerhodehai, hvitfinnehai og rødkoraller var foreslått på liste II. FAOs ekspertpanel vurderte de marine listeforslagene og mente at 4 av 6 møtte listekriteriene (ikke håbrann og rødkoraller). Norge la vekt på panelets vurderinger og anbefalte at de ble fulgt. Alle de marine listeforslagene ble avvist på det 15. partsmøtet.

Miljøverndepartementet er ansvarlig for CITES-arbeidet og leder den norske delegasjonen til partsmøtene. Fiskeri- og kystdepartementet og fiskeriorganisasjoner deltar i de ulike prosessene som nevnt over, både gjennom CITES og FAO.

G Økonomi og plan

Trålpose – Foto: Ørjan Knappskog, fiskeri.no

Faktaark G-1 Arbeidet med statsbudsjettet (Prop. 1 S)

Forsknings- og innovasjonsavdelingen har ansvar for Fiskeri- og kystdepartementets arbeid med statsbudsjett, men Havressurs- og kystavdelingen deltar også aktivt i arbeidet. Formålet med deltakelsen er å sikre at de økonomiske sider ved forvaltningen av de marine ressurser blir ivaretatt i budsjettet. Avdelingen samarbeider nært med de underliggende etater i utarbeidelsen og oppfølgingen av statsbudsjettet. Dette gjøres gjennom fagmøter, etatsmøter og dialog mellom avdelingen og etatene.

Planen for avdelingens aktivitet knyttet til utarbeidelse og oppfølging av statsbudsjettet gjennom året ser slik ut:

Januar	Utarbeidelse av forslag til satsinger for kommende budsjettår.
Februar - mars	Forberedelser til regjeringens første budsjettkonferanse for neste års budsjett.
Mars - april	Etatsmøter – gjennomgang av aktivitet siste halvår.
Mai - juni	Tekstinnspill til statsbudsjettet mottas fra underliggende etater.
Juni - juli	Utarbeidelse av rammefordeling og tekst til statsbudsjettet.
August	Forberedelser til regjeringens profilkonferanse.
September	Budsjettet trykkes.
Oktober	Statsbudsjettet legges frem for Stortinget.
November	Etatsmøter med blant annet gjennomgang av det foreslåtte statsbudsjett.
Desember	Statsbudsjettet vedtas av Stortinget. Tildelingsbrev sendes til etatene.

Nasjonalbudsjettet

Havressurs- og kystavdelingen bidrar også aktivt i Fiskeri- og kystdepartementets arbeid med nasjonalbudsjettet.

Nasjonalbudsjettet er en oversikt over landets forventede utvikling i det kommende året, herunder forventede inntekter og utgifter for staten. I forbindelse med nasjonalbudsjettet innhentes innspill fra avdelingene i Fiskeri- og kystdepartementet og Fiskeridirektoratet om bruttoproduksjon, bruttoinvesteringer, import og eksport, og forventet utvikling for disse størrelser, innen fiske- og fangst og havbruk.

Faktaark G-2 Lønnsomhetsundersøkelse for fiskenæringen

Fiskeriene har alltid hatt en viktig rolle som verdiskapende næring i Norge generelt og i kyst-Norge spesielt. Fiskeridirektoratet har siden 1966 gjennomført lønnsomhetsundersøkelser av den norske fiskeflåten og besitter dermed en av verdens lengste tidsserier hva angår lønnsomhet i fisket.

Lønnsomhetsundersøkelsen for fiskenæringen ble frem til og med 2004 lagt frem av Budsjettnemnda for fiskenæringen med bakgrunn i Hovedavtalen mellom Norges Fiskarlag og staten ved Fiskeridepartementet av 1964. Hovedavtalen ble imidlertid sagt opp i 2004, med virkning fra 1. januar 2005. Således ble også Budsjettnemnda for fiskenæringen nedlagt 31. desember 2004.

Hovedformålet med Budsjettnemndas lønnsomhetsundersøkelser var å fremskaffe informasjon til fiskeristøtteforhandlingene. Lønnsomhetsundersøkelsene har etter hvert fått et større bruksområde og flere brukere. Brukere av statistikken har også andre behov enn tidligere. Budsjettnemnda arbeidet med å tilpasse undersøkelsene til hva myndighetene, næringen og andre som etterspør statistikken ønsket.

Selv om Budsjettnemnda for fiskenæringen er nedlagt, har spørsmål om lønnsomheten i flåteleddet fått stadig økende oppmerksomhet bl.a. for å vurdere hvordan innførte strukturtiltak etter hvert påvirker fiskeflåtens økonomi. Dessuten vil lønnsomhetstall være nødvendig i det videre arbeid med ressursrentespørsmålet og leveringsvilkår.

Departementet og Fiskeridirektoratets statistikkavdeling vedtok i forbindelse med avviklingen av Budsjettnemnda at arbeidet med lønnsomhetsundersøkelser for fiskeflåten skulle videreføres. Lønnsomhetsundersøkelsen har siden 2004-undersøkelsen blitt gjennomført fullt ut i regi av Fiskeridirektoratet.

Samarbeidet med næringens representanter og Statistisk sentralbyrå er videreført gjennom at det ble opprettet en referansegruppe bestående av medlemmer fra Fiskeridirektoratet, Fiskeri- og kystdepartementet, Norges Fiskarlag og Statistisk sentralbyrå. Referansegruppen gis rådgivende myndighet i forhold til presentasjonsform, innhold og metodikk i lønnsomhetsundersøkelsen. Selve undersøkelsen har ikke gjennomgått de store endringer de siste årene og referansegruppen har derfor ikke vært aktiv, men den eksisterer og vil bli involvert dersom Fiskeridirektoratet foreslår vesentlige endringer i lønnsomhetsundersøkelsen (metodeendringer mv.).

Opplysningene som samles inn blir anvendt i utredningsarbeid i forbindelse med fiskerireguleringer, beskatningsstrategier, strategianalyser, konsekvensutredninger og analyser av strukturen i fiskeflåten. Resultatene i undersøkelsen gir viktige indikatorer for næringens utvikling.

Lønnsomhetsundersøkelsene omfatter såkalte "vanlig godt drevne og vel utstyrte fiskefartøy som brukes til fiske året rundt". Undersøkelsen gjennomføres årlig, og er basert på regnskap fra eiere av et utvalg av slike fartøy. Helårsdrevne fiskefartøy under denne definisjonen omfatter fartøy i størrelsen 8 meter største lengde og over som minimum har landet fangst i 7 av årets måneder, har en minimum fangstinntekt (varierer etter fartøystørrelse) og at eieren er yrkes-/arbeidsfør. For 2007 omfattet dette 1 709 fartøy, hvor undersøkelsen baseres på opplysninger fra 624 av disse. Statistikken blir presentert for ulike fiskerier, fartøygrupper, geografisk tilhørighet og størrelsesgrupper. I publikasjonen fokuseres det også på utvikling av sentrale lønnsomhetsmål over tid.

Resultatene fra lønnsomhetsundersøkelsene blir offentliggjort på Fiskeridirektoratets internettside www.fiskeridir.no

Faktaark G-3 Produktavgift – fiskernes sosiale ordninger

Ordningen med produktavgift ble satt i verk 1. juli 1968. Produktavgiften er en avgift som skal dekke de ytelser fra Folketrygden for fiskere og fangstmenn, som arbeidsgiveravgiften i prinsippet tar sikte på å dekke for andre arbeidstakere. Dette omfatter ordningene a-trygd for fiskere, tilleggstrygd for sykepenger, yrkesskadetrygd, samt kompensasjon av differansen mellom den høye trygdeavgiften som næringsdrivende ellers dekker individuelt og den mellomtsatsen som i dag betales av næringsinntekt i fiske.

Avgiften er lagt på førstehåndsomsetningen gjennom fiskesalgslagene. Fiskesalgslagene trekker produktavgift i oppgjør med fiskerne, og innbetaler avgiften direkte til Rikstrygdeverket. For fiske på fjerne farvann har fartøyene plikt til å betale produktavgiften til Fiskeridirektoratet.

Beregning av produktavgiften bygger på prognoser av forbruk for de ulike ordningene (kostnadssiden) samt prognose for førstehandsverdi av all levert fangst (inntektssiden). Produktavgiften fastsettes for ett år av gangen, men kan endres i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett (RNB) dersom oppdaterte prognoser gir grunnlag for dette. I vurderingen av fastsettelse av produktavgiftssats må det også tas høyde for at balansen mellom innbetalingene og faktisk forbruk over tid utjevnes.

For 2009 ble produktavgiften satt til 2,8 prosent av førstehåndsomsetningen. For 1. halvår i 2010 er produktavgiften satt til 2,9%.

Fiskeri- og kystdepartementet har forvaltningsansvaret for denne ordningen. Fiskeridirektoratets økonomiseksjon utfører kontrollarbeid knyttet til ordningen, og rapporterer halvårlig til Fiskeri- og kystdepartementet.

Utredning om fiskernes skatte- og trygderettslige status – herunder avvikling av produktavgiften

Stortinget vedtok den 12. februar 2004 å be regjeringen legge fram en stortingsmelding om rammevilkårene for fiskeriene med mer. I revidert nasjonalbudsjett samme år ble det uttalt at fiskernes trygderettigheter bør sees i en større sammenheng og regjeringen signaliserte at den ville komme tilbake til spørsmålet i St.meld. nr. 19 (2004-2005) ”Den blå åker”.

Det er vurdert om regelverket for folketrygden skal endres slik at det sosiale sikkerhetsnettet som folketrygden representerer, skal organiseres og finansieres på samme måte for fiskere og fangstfolk, som for andre arbeidstakere.

Fiskernes status i folketrygden har sammenheng med den skattemessige og avgiftsmessige behandlingen av denne yrkesgruppen. Trygdeordningene for fiskere og fangstmenn finansieres i dag gjennom produktavgiften. Dersom fiskere og fangstmenn skal sidestilles med andre arbeidstakere, er det naturlig at systemet med produktavgift erstattes av ordinær arbeidsgiveravgift og trygdeavgift.

Konsekvensene av en omlegging av skatt, folketrygdavgift og trygd for fiskere er så langt som mulig vurdert i sammenheng. Det grunnleggende tema har vært virkningene av at de vanlige regler som gjelder for arbeidsgivere, næringsdrivende og lønnstakere, også blir gjort gjeldende for denne næringen. Til sammen utgjør dette et svært komplekst saksområde. De indirekte virkninger av en omlegging vil være betydelige, og vil bety både fordeler og ulemper for fiskerne.

Regjeringen konkluderte i St.meld. nr. 19 (2004-2005) ”Den blå åker” at den foreløpig ikke vil foreslå å endre fiskernes skatte- og trygdemessige status.

Faktaark G-4 Refusjon av mineraloljeavgift

I mai 1988 vedtok Stortinget at fiskerne skulle fritas fra å betale grunnavgift på mineralolje. Det ble videre bestemt at ordningen skulle være en refusjonsordning administrert av Garantikassen for fiskere. Klageinstans er Toll- og avgiftsdirektoratet.

Ordningen omfatter CO₂-avgift og grunnavgift på mineralolje levert til bruk om bord i fiske- og fangstfartøy innført i merkeregisteret og som fisker innenfor 250 nautiske mil fra norskekysten. Dersom fisket foregår lenger ute er det avgiftsfritak. Det er et krav at fartøyets båteier/hovedsmann er manntallsført i fiskermanntallet eller fyller betingelsene for opptak i manntallets blad A eller blad B. Tilsvarende refusjon gis til utenlandske fiskefartøyer på samme vilkår som innenlandske fartøyer dersom de fisker i norsk sone.

I 2010 utgjør refusjonen 1,466 kr per liter mineralolje, hvorav grunnavgiften er 88,6 øre og CO₂-avgiften 58 øre. Det blir i tillegg gitt en flat rentekompensasjon på 3 pst. på refusjonsbeløpet. Fra 2000 til 2007 har totalt årlig refusjonsbeløp vært rundt 250 mill. kroner.

Både grunn- og CO₂-avgiften har i seg et miljømessig element, men målene ved avgiftene har vært forskjellig. Mens CO₂-avgiften ble innført for å *"...gi forbrukerne en spore til å endre sin tilpasning... (og) ... insentiver til å redusere forbruket av kull og olje"* ble dagens grunnavgift introdusert som en følge av at el-avgiften økte og at man ikke ønsket en vridning av forbruket fra elektrisk kraft til olje og kull.

Da det ble bestemt at fiskeflåten skulle få refundert grunn- og CO₂-avgift på mineraloljeavgift ble det begrunnet med flåtens vanskelige økonomiske situasjon. I den senere tid har den økonomiske situasjonen for fiskeflåten bedret seg, samtidig som det har vært økt fokus på klimautslipp, der også fiskeflåten er en betydelig bidragsyter.

I forbindelse med St.meld. nr. 34 (2006–2007) Norsk klimapolitikk, varslet regjeringen en konsekvensvurdering knyttet til eventuell avvikling av fiskeflåtens ordning med refusjon av CO₂-avgiften. Nofima marked har på oppdrag fra Fiskeri- og kystdepartementet utredet konsekvensene av en eventuell fjerning av refusjonsordningen for CO₂- og grunnavgift for fiskeflåten. Evalueringen følges opp i samarbeid mellom Fiskeri- og kystdepartementet og Finansdepartementet.

Faktaark G-5 Innovasjon Norge (IN) – flåte

Virksomheten

Innovasjon Norge (IN) tilbyr produkter og tjenester som skal bidra til å utvikle distriktene, øke innovasjonen i næringslivet over hele landet og profilere norsk næringsliv og Norge som reisemål. Innovasjon Norge overtok fra 1. januar 2004 oppgavene til Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND), Norges Eksportråd, Statens Veiledningskontor for Oppfinnere (SVO) og Norges Turistråd.

Innovasjon Norge er administrativt underlagt Nærings- og handelsdepartementet (NHD). Midler til administrasjon og INs landsdekkende ordninger bevilges over NHDs budsjett, mens midler til de distriktsrettede ordningene bevilges over Kommunal- og regionaldepartementets (KRD) budsjett. IN forvalter i tillegg Landbruks- og matdepartementets (LMD) bygdeutviklingsmidler, samt midler over Fiskeri- og kystdepartementets (FKD) budsjett, herunder Marint verdiskapningsprogram. Frem til 2009 disponerte IN også midler over strukturfondet for kondemnering av fiskefartøy (se [Faktaark E-8-2](#)).

Marin sektor i Innovasjon Norge

Sjømatnæringen er et satsingsområde for Innovasjon Norge. Målet er å øke verdiskapningen og lønnsomheten i sjømatnæringen, og dette gjøres gjennom å stimulere til nyskaping, økt samhandling og styrket kunnskap.

Innovasjon Norge også er en sentral aktør i finansieringen av fiskefartøy. IN har en bred portefølje av lån- og tilskuddsordninger som også kan benyttes av fiskeflåten.

FKD skal gi særskilte overordnede fiskeripolitiske retningslinjer til IN. Dette skal inneholde de overordnede fiskeripolitiske styringssignalene for alle ledd i fiskerinæringen. Mer detaljerte styringssignaler fra FKD tas inn som en del av de ordinære tildelingsbrevene fra departementene.

Havressurs- og kystavdelingen bidrar i utarbeidelsen av de fiskeripolitiske retningslinjene¹.

¹ http://www.regjeringen.no/nb/dep/fkd/dok/lover_regler/retningslinjer/2009/reviderte-fiskeripolitiske-retningslinje.html?id=547216

Næringsvirksomhet

Om en inntektsgivende aktivitet skal anses som næringsvirksomhet eller ikke, kan ha betydning med hensyn til flere regelsett, f.eks. spørsmål om beregning av personinntekt, stedbundet beskatning, tidfesting av inntekter og kostnader, tapsfradrag og regnskapsplikt. I de fleste tilfeller er det klart om aktiviteten er av den ene eller andre karakter.

I utgangspunktet behandles all lottinntekt i fiske som næringsinntekt, mens hyre behandles som lønn. Om skattlegging av lott og hyre står det i Lignings-ABC 2009/10 om "Fiske" punkt 8.22 bl.a. følgende:

"Ved felles fangst, foretas oppgjør ved at nettoutbyttet av fangsten etter fradrag for fellesutgifter (delingsfangsten) fordeles på båtlott, redskapslott og mannskapslott. Mannskap mv. som deltar i den felles fangsten, får sin andel av mannskapslottet. All lottinntekt behandles som inntekt av virksomhet. Dette gjelder også for mannskapslottet...

På en del fartøyer mottar noen av mannskapet både lott- og hyreinntekt. Andre mottar utelukkende hyre. Hyre kan være fastsatt som et fast beløp per tidsenhet, men er ofte resultatavhengig, for eksempel regulert som en viss andel av lotten. Hyre dekkes av fellesutgiftene eller av båtlotten. Hyre beskattes som hovedregel som lønn. Hyre som båteieren tar ut som eeneier, behandles imidlertid ikke som hyre, men som en del av virksomhetsinntekten. Godtgjørelse for egen arbeidsinnsats som ansvarlig deltaker tar ut av et deltakerlignet selskap, behandles heller ikke som hyre, men som arbeidsgodtgjørelse til deltaker, jf. selskapsl. § 2-26 ... I et kommandittselskap vil kommandittistens hyre ved arbeid om bord kunne behandles som lønn..."

Særskilt fradrag for fiskere og fangstfolk etter skatteloven § 6-60

Fiskere skal på visse vilkår ha et særskilt fradrag for fiskere og fangstfolk i alminnelig inntekt, jf. skatteloven § 6-60. Fradraget gis ikke i personinntekt. Særskilt fradrag for fiskere og fangstfolk utgjør 30 % av netto arbeidsinntekt om bord under fiske på havet eller ved kysten, maksimalt kr 150 000. Dette maksimumsbeløpet ble økt fra kr 80 000 til kr 115 000 i 2008, og til kr 150 000 i 2009.

Det særskilte fradraget gis fiskere som har hatt full beskjeftigelse i fiske eller fangst på havet eller ved kysten i til sammen minst 130 dager av inntektsåret. Har skattyter i samme inntektsår vært beskjeftiget dels i fiske som gir rett til særskilt fradrag for fiskere og fangstfolk, og dels i arbeid som gir rett til særskilt fradrag for sjøfolk, er det tilstrekkelig at arbeidet om bord som fisker og som sjømann sammenlagt utgjør minst 130 dager for å få rett til særskilt fradrag for fiskere og fangstfolk.

Vilkåret om minst 130 dager deltakelse i fiske eller fangst i inntektsåret anses oppfylt for skattyter som har en arbeids- eller oppdragsavtale som i gjennomsnitt forutsetter minst 130 dagers deltakelse pr. år. For fisker med ansvar for det fartøyet fisket skal utføres fra (selvstendig næringsdrivende), kan alternativt den forutsatte varighet dokumenteres med driftsopplegg for fartøyet. Det kreves i tillegg at fiske eller fangst er skattyters hovedbeskjeftigelse. Det gis fradrag etter skatteloven § 6-60 selv om fisket eller fangsten avsluttes tidlig eller påbegynnes sent i inntektsåret, forutsatt at deltakelsen for øvrig oppfyller vilkårene i første ledd.

Fiskerirettigheter – fordeling av kjøpesum/salgsvederlag og fradrag for avskrivninger

Fiskerirettigheter omfatter i denne sammenheng konsesjoner, deltakeradganger og strukturkvoter.

Fiskerirettigheter anses som immaterielle driftsmidler. Ved overdragelse av fiskefartøy med rettigheter skal de ulike rettighetene verdsettes særskilt. Hos selger er gevinst ved realisasjon av fiskerirettigheter skattepliktig og tap er fradragsberettiget etter de alminnelige reglene om realisasjon av driftsmidler. Det vil normalt være uten skattemessig betydning for selgeren om vederlaget splittes.

Fiskerirettigheter som ikke er tidsbegrenset kan bare avskrives hvis verdifallet er åpenbart, jf. skatteloven § 6-10 tredje ledd første punktum. Noen fiskerirettigheter er tidsbegrenset og vil da kunne avskrives lineært. Fiskerirettigheter anses først ervervet på tidspunktet for fiskerimyndighetenes vedtak om å tildele kjøper de aktuelle fiskeritillatelser, jf. skatteloven § 14-30.

Konsesjoner og deltakeradganger anses i denne sammenheng ikke for tidsbegrensede og kostpris kan derfor bare avskrives ved åpenbart verdifall, jf. Lignings-ABC 2009/10 om "Fiske" pkt. 8.13. Strukturkvoter tildeles for et begrenset tidsrom og avskrives lineært etter skattelov § 14-50. Kostpris for strukturkvoter tildelt første gang før 2007 kan avskrives over 25 år, regnet fra og med inntektsåret 2008. Kostpris på strukturkvoter som er tildelt i 2007, men som først får kvotemessig virkning for 2008, avskrives over 20 år fra inntektsåret 2008. Kostpris på strukturkvoter som er tildelt i 2008 eller senere, avskrives lineært over 20 år fra og med det året strukturkvoten får kvotemessig virkning.

Kondemneringstilskudd

Etter forskrift 30. juni 2003 nr. 876 om strukturavgift og strukturfond for kapasitetstilpasning av fiskeflåten kan det gis kondemneringsstøtte til fartøy ved at deltakeradganger og konsesjoner oppgis og fartøyet destrueres. Tilskuddet skal nedskrives på fartøyets saldo. Tilskuddet til kondemnering er skattefritt i den grad det overstiger restsaldo på gammelt fartøy, jf. skatteloven § 8-1 første ledd bokstav b. Ordningen med kondemneringstilskudd var planlagt avvirket etter 2008. På grunn av restmidler ble imidlertid ordningen videreført i 2009.

Det foreligger en samlet evaluering av denne kondemneringsordningen, som er tilgjengelig på departementets nettside¹.

¹ Se : [http://www.regjeringen.no/upload/FKD/Vedlegg/Rapporter/2009/Evaluering%20av%20strukturfondet_endelig%20\(2\).doc](http://www.regjeringen.no/upload/FKD/Vedlegg/Rapporter/2009/Evaluering%20av%20strukturfondet_endelig%20(2).doc)

Faktaark G-7 Tilskot til næringstiltak i fiskeria – kapittel 1050 post 75

Hovudavtalen for fiskerinæringa vart inngått 3. juni 1964 mellom det dåverande Fiskeridepartementet og Norges Fiskarlag. Avtalen vart godkjent av Stortinget 12. januar 1965 (St.meld. nr. 7 (1964-65)).

Gjennom hovudavtalen innleia styresmaktene og Norges Fiskarlag eit nærare samarbeid med sikte på tiltak som kunne auke lønnsemda i fiskerinæringa slik at fiskarane kunne oppnå ei inntekt minst på linje med inntektene i andre yrke, og slik at næringa etter kvart kunne gjerast uavhengig av statlege støttetiltak.

Etter hovudavtalen kunne Norges Fiskarlag krevje forhandlingar om støttetiltak når lønnsevna under normale fangstforhold for vanleg godt drevne og vel utstyrte fartøy som driv heilårsfiske, etter laget si meining ikkje stod i eit rimeleg forhold til inntektene i andre næringar.

Då Stortinget i juni 2004 behandla innstillinga frå næringskomiteen om å etablere eit verdiskapingsprogram for fiskerinæringa, vart også eit forslag frå regjeringa om å seie opp hovudavtalen handsama. Framstegspartiet støtta forslaget frå regjeringa slik at det fekk fleirtal, og Stortinget vedtok at hovudavtalen skulle seiast opp med verknad frå 1. januar 2005.

Frå løyvingar opp mot 1,4 mrd. kroner i 1980 (tilsvarar om lag 4 mrd. 2005-kroner) til 50 mill. kroner i 2004, hadde hovudavtalen mot slutten berre marginal verdi for dei norske fiskeria. I enkelte år tilsvarte fiskeristøtta over 30 % av førstehandsverdien i fisket. Av ein førstehandsverdi i 2004 på 10,4 mrd. kroner tilsvarte fiskeristøtta på 50 mill. kroner om lag 0,5 %.

Kapittel 1050 post 75 "Tilskudd til næringstiltak i fiskerierne" vart oppretta for å dekkje enkelte ordningar som vart vidareførte etter at hovudavtalen var sagt opp. I 2009 vart det løyvd 54 mill. kroner til føringstilskot, tilskot til selfangstnæringa, garantilottordninga, opprydding av tapte fiskereiskapar, desimeringsfiske på kongekrabbe og etableringstilskot. For 2010 er det løyvd 54 mill. kr som går til føringstilskot, selfangst, garantilottordninga og opprydding av tapt fiskereiskapar mv.

Formålet med posten er å medverke til auka lønnsemd for dei delane av fiskeri- og fangstnæringa som har svak lønnsemd. Dette gjeld i første rekkje delar av den mindre kystflåten og selfangstnæringa. For desse gruppene er tilskotet eit viktig bidrag for å halde oppe verksemda.

Føringstilskot

Ordningar med tilskot til føring av fisk frå mottak til produksjonsanlegg og frå område med mottaksproblem til område med ledig kapasitet, er viktig for den mindre kystflåten. I tillegg til å vere eit distriktpolitisk verkemiddel, bidreg tilskotet til å utnytte ressursane i fleire område. Midlane blir fordelte etter søknad til føringsordningar som salslaga administrerer. I 2009 vart det etter ei ekstraløyving i revidert nasjonalbudsjett sett av total 41,6 mill. kroner i føringstilskot over budsjettposten (ytterlegare 1,5 mill. kr løyvd over Marint verdiskapingsprogram). For 2010 er det løyvd 33 mill. kr i føringstilskot.

Selfangst

Regjeringa har som mål å hauste berekraftig av alle dei marine ressursane. Fangst av sjøpattedyr er derfor eit berande prinsipp i ei heilskapleg forvaltning av norske marine ressursar. Men det er svak lønnsemd i selnæringa, og næringa er avhengig av offentlege tilskot for å kunne haldast i gang. Derfor løyver regjeringa tilskot til norsk selfangstnæring for å bidra til at dei fastsette kvotane av grønlandssel blir tekne. På grunn av låge bestandsestimater har det ikkje vore kvote på klappmyss sidan 2006. Næringa har framleis store utfordringar, særleg på marknadssida.

I 2009 deltok tre fartøy i fangsten i Vestisen og fanga totalt 8437 sel, medan det vart utbetalt totalt 6,44 mill. kr i tilskot. Mottaksleddet fekk 1,5 mill. kr i tilskot. Russland innførte i 2009 ei ordning for Austisen som inneber at det i tidsrommet 10. mars til 1. mai berre kan jaktast på sel eldre enn eitt år, og dei innførte totalforbod mot fangst av hosel. Dette gjer det utfordrande å fangste grønlandssel i Austisen. Eit fleirårig samarbeidsprosjekt med russiske fangstkollektiv i Kvitsjøen, som norske styresmakter har støtta, vart derfor avslutta i 2009. Dersom rammevilkåra frå russisk side på eit seinare tidspunkt opnar for fangst av selungar i Kvitsjøen, kan det igjen bli aktuelt å støtte samarbeidsprosjekt i Kvitsjøen økonomisk.

For 2010 er det sett av ei ramme på 11 mill. kr til selfangstnæringa. Av dette går 7,5 mill. kr til fartøyleddet, 3 mill. kr til mottaksleddet og 0,5 mill. kr i tilskot til felling av kystsel. Departementet fastset årleg retningslinjer for utbetaling av tilskot til fartøy og mottak. I 2010 har eitt fartøy gått i Vestisen med økonomisk støtte, medan eit anna fartøy har gått i Austisen utan økonomisk støtte.

Garantilott

Ordninga med garantilott sikrar fiskarane ei viss minsteinntekt dersom fisket skulle slå feil. Ordninga fungerer som eit sikkerheitsnett, i første rekkje for dei mindre fartøya. Garantikassa for fiskarar administrerer garantilottordninga etter forskrift for garantiordninga for fiskarar.

På bakgrunn av forslag frå Norges Fiskarlag vedtok Fiskeri- og kystdepartementet i juni 2009 å auke vekebeløpet i garantilotten frå 2200 kr til 3500 kr og å utvide talet på garantiperiodar til 3 periodar med ein maksimalgaranti på 10 veker i kvar garantiperiode. Endringa vart gjort mellombels for 2009, på bakgrunn av den vanskelege omsetnings- og marknadssituasjonen i torskefiskeria. I 2009 vart det utbetalt totalt 13 mill. kr i garantilott.

For 2010 gjeld ordinære vilkår i forskrifta om garantilottordninga med to garantiperiodar, med ein maksimalgaranti på 13 veker i kvar garantiperiode. Vekebeløpet er justert med prisutviklinga sidan 2002 frå 2200 kr til 2550 kr. Ut frå utrekna behov for garantilott i 2010 er det sett av ei ramme på 9,1 mill. kr til ordninga.

Opprydding av tapte fiskereiskapar

For 2005 vart det oppretta ei mellombels ordning for å rydde opp i tapte fiskereiskapar. Ordninga erstatta den tidlegare ordninga med fiskeforsøk og vegleing som låg under hovudavtalen. Ordninga er organisert som eit prosjekt administrert av Fiskeridirektoratet. Tapte garn kan bli liggande og fiske i mange år og er derfor viktige å få fjerna. Noreg er i verdstoppen når det gjeld slik garnopprydding og bidreg med sin kunnskap i internasjonale samanhengar. Det er løyvd 3,5 mill. kroner til garnopprydding i 2010.

Faktaark G-8 Garantikassen for fiskere og de tilhørende ordningene

Garantikassen for fiskere (GfF) ble opprettet 1. januar 1980. GfF administrerer ordningene med garantilott, arbeidsledighetstrygd, refusjon av CO₂-avgift på mineralolje og pensjonstrygden for fiskere, herunder sekretariatsfunksjon for forvaltning av fondet for pensjonstrygden.

Garantikassen er et eget rettssubjekt og ledes av et styre og en daglig leder som oppnevnes av Fiskeri- og kystdepartementet.

Styret i GfF består av fire medlemmer oppnevnt av Fiskeri- og kystdepartementet, fordelt med en representant fra Norges Fiskerilag, en representant fra Norsk Sjømannsforbund og en representant fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Leder er oppnevnt utenom de medlemmer som representerer fiskernes organisasjoner. I tillegg har de ansatte en representant i styret med tale-, forslags- og stemmerett i administrative saker. Styrets møter tiltreddes av en observatør fra Arbeids- og velferdsetaten (NAV) og Fiskeri- og kystdepartementet. Styremedlemmene tjenestegjør i fire år. Gjeldende styreperiode løper fra januar 2008 og ut 2011.

Forvaltningen av GfF hører under inn styret, som også påser at virksomheten drives i samsvar med GfFs formål, vedtekter og andre forskrifter og retningslinjer fastsatt for de ordninger GfF administrerer. Styret skal føre tilsyn med daglig leders ledelse av virksomheten.

Garantikassens administrasjon ligger i Trondheim og hadde i 2008 11 ansatte fordelt på 9,6 årsverk. Driftsutgiftene fordeles mellom ordningene etter en fordelingsnøkkel som bygger på det antall årsverk som direkte medgår til administreringen av de enkelte ordningene. Totale netto administrasjonsutgifter utgjorde i 2008 5,89 mill. kroner.

Fiskeri- og kystdepartementet godkjenner budsjett og regnskap og behandler klagesaker vedrørende a-trygdordningen. Fiskeridirektoratet behandler klagesaker vedrørende garantilott. Toll- og avgiftsdirektoratet behandler klagesaker knyttet til refusjonsordningen for mineraloljeavgifter.

Garantilottordningen

Ordningen omfatter alle fiskere på fartøyer på 6 meter lengste lengde eller over som er innført i merkeregisteret for norske fiskefartøy, og hvor hovedsmannen er oppført på blad B i fiskermanntallet eller fyller betingelsene for opptak.

Mannskapet må være manntallsført på blad B eller fylle betingelsene for opptak for å kunne innvilges garantilott. Videre må fisker minimum være fylt 15 år i løpet av garantiperioden.

Tilskuddet fra Garantikassen for fiskere blir i utgangspunktet beregnet etter en minsteinntektsstandard med fratrukk for oppnådd lott i søkeperioden. I tillegg til dette vil garantilotten bli redusert dersom fiskeren har mottatt garantilott i løpet av de tre siste årene. Garantilotten vil reduseres forholdsmessig avhengig av hvor mange påfølgende år fisker har mottatt garantilott og i forhold til størrelsen på mottatt garantilott i denne perioden.

Utbetalt garantilott i 2009 utgjorde 13 mill. kroner. Dette var en økning på rundt 9,6 mill. kr fra 2008. Årsaken til økningen i utbetalingene er en konsekvens av at Fiskeri- og kystdepartementet i juni 2009 besluttet å øke ukebeløpet fra 2200 kr til 3500 kr og å utvide antall garantiperioder fra 2 til 3 perioder med en maksimalgaranti på 10 uker i hver garantiperiode. Endringen blir gjort midlertidig for 2009, på bakgrunn av den vanskelige omsetnings- og markedssituasjonen i torskfiskeriene.

For 2010 gjelder ordinære vilkår iht. til forskriften om garantilottordningen med to garantiperioder, med en maksimalgaranti på 13 uker i hver garantiperiode. Ukebeløpet er justert med prisutviklingen siden 2002 fra 2200 kr til 2550 kr. Det er estimert et behov for 9,1 mill. kr i garantilott for 2010.

Arbeidsledighetstrygd for fiskere

Ordningen omfatter alle fiskere oppført i fiskermanntallets blad B eller som fyller betingelsene for opptak, og som har vært sysselsatt om bord i fartøy innført i merkeregisteret for norske fiskefartøyer på 6 meter lengste lengde og over.

Rett til a-trygd gjelder i en rekke ulike tilfeller når fartøyet blir satt ut av drift (f.eks. havari, forlis, ishindringer). I forbindelse med samordningen med garantilottordningen ble ordningen med arbeidsledighetstrygd utvidet til også å omfatte fiskere som ble oppsagt og derved sto uten fartøytilknytning. Videre vil fiskere på fartøy som ble tatt ut av drift av kontrollerende myndighet og fiskere som ble arbeidsledige av egen skyld kunne innvilges a-trygd. Fiskere som blir oppsagt fra fartøyet på grunn av stopp i fisket ved reguleringer, sesongavslutning eller ved leveringsvansker, kan innvilges a-trygd etter en karenstid på 4 uker.

Dagpengesatsen i 2009 var 360 kroner per dag med en begrensning i utbetaling av a-trygd på 40 uker per kalenderår. A-trygd blir beregnet for 6 dager per uke. Forsørgertillegget utgjør 15 kroner per dag per forsørgede barn under 18 år. For fiskere som går ledige ut over 26 uker, er forsørgertillegget 23 kroner per dag per barn.

I 2009 ble det utbetalt 24,3 mill. kr i a-trygd, mot 22,3 i 2008.

A-trygdordningen er i sin helhet finansiert innenfor det beløp som fiskerne betaler i produktavgift ved førstehåndsomsetning av fisk og fiskevarer.

I juni 2009 kom Norges Fiskarlag og Norsk Sjømannsforbund til departementet med et forslag å gå over til en inntektbasert a-trygd for fiskere. På bakgrunn av dette forslag sendte departementet 5. oktober ut et høringsbrev om en om en prinsipiell endring av arbeidsledighetstrygden til en inntektbasert ordning (til erstatning for dagens ordning basert på et fast beløp i a-trygd), og høringsinstansene ble bedt om å uttale seg til selve prinsippet om en inntektbasert ordning.

Fiskeri- og kystdepartementet er iht. til utredningsinstruksen pålagt å utrede de økonomiske og administrative konsekvenser når det fremmes forslag til endring i regelverk som departementet er ansvarlig for, og da høringsbrevet ble sendt ut hadde ikke departementet tilstrekkelig med bakgrunnsmateriale til å gjøre en konsekvensvurdering av forslaget.

Departementet har nå fått tilgang til det bakgrunns materialet som er tilstrekkelig for å gjøre en slik konsekvensvurdering og er i gang med utredningen. Poenget med en slik konsekvensvurdering er først og fremst å se om 1) personkretsen som får rett til a-trygd blir endret (pga minstekrav til inntekt), 2) om ordningen totalt sett blir dyrere for de som betaler (gjennom produktavgiften, som trekkes av all førstehåndsomsetning) og 3) om det vil skje en omfordeling av a-trygd fra lavtlønnede til høyere lønnede. Et endringsforslag vil sendes på høring når en konsekvensutredning foreligger.

Pensjonstrygden for fiskere

Pensjonstrygden for fiskere er en pliktig offentlig pensjonsordning for personer over 15 år som har fiske eller fangst som hovednæring i minst 20 uker i året; det vil si alle personer på blad B i fiskermanntallet.

Rett til pensjon har alle som har betalt premie i 15 år, altså i 750 uker eller mer. Maksimal pensjon oppnås ved betalt premie i 30 år, det vil si 1 560 uker.

Pensjonen finansieres gjennom medlemspremie, en avgift på omsetningen av fisk samt avkastning fra ordningens likviditetsfond, og utbetales månedlige ytelser fra fylte 60 år og t.o.m. den måned man fyller 67 år. Gjennomsnittlig antall løpende pensjoner i 2009 var 2 051, mot 2 048 i 2008. I 2009 ble det utbetalt 136,6 mill. kroner i pensjon. Det ble i samme periode innbetalt 29,0 mill. kroner av 5 694 fiskere i pliktig medlemspremie. I 2008 innbetalte 5 673 fiskere til sammen 27 mill. kroner i medlemspremie.

Refusjon av mineraloljeavgift.

Garantikassen for fiskere administrerer ordningen med refusjon av mineraloljeavgift og CO₂-avgift (se [Faktaark G-4](#))

Faktaark G-9 Samiske spørsmål

Fiskeri- og kystdepartementets myndighetsområde berører samiske interesser i kyst- og fjordfisket. Staten er forpliktet, gjennom Grunnlovens § 110 a og flere folkerettslige avtaler, bl.a. FN-konvensjonen av 1966 om sivile og politiske rettigheter og ILO-konvensjonen nr. 169 om urbefolkninger i selvstendige stater, til å legge til rette for bevaring og utvikling av samisk språk, kultur og samfunnsliv. Kyst- og fjordfisket utøves som regel i kombinasjon med andre næringer, og er en viktig del av det materielle grunnlaget for sjøsamisk kultur.

I 1990 avga professor Carsten Smith etter oppdrag fra Fiskeridepartementet en utredning der han drøftet myndighetenes forpliktelser til å ta spesielle samiske hensyn i fiskeripolitikk- og administrasjon. Utredningen slo fast at myndighetene er forpliktet til å forelegge reguleringsforskriftene for Sametinget før de vedtas. Utredningen anbefalte også at Sametinget burde gis medbestemmelsesrett ved fordeling av kvoter i områder med samisk bosetting. I 1992 fikk Sametinget ordinær medlemsstatus i Reguleringsrådet (se [Faktaark B-1](#) om Reguleringsmøtet).

Smith-utredningen gav imidlertid ikke et entydig svar på om gjeldende fiskerireguleringer utløste krav om samiske særordninger. Fiskeri- og kystdepartementet nedsatte derfor i 1993 "Samisk fiskeriuvalg", som bestod av medlemmer fra forvaltningen, næringen, og representanter oppnevnt av Sametinget. Mandatet til Samisk fiskeriuvalg var å gi en oversikt over samiske interesser og krav, gi en oversikt over regler av betydning for samenes rettsstilling på fiskeriområdet, og komme med forslag til hvordan myndighetene best kan ivareta samiske interesser i fiskerireguleringene. Utvalget la frem sin innstilling 10. april 1997. Utvalget gav tilråding om å bruke en geografisk tiltaksone for samiske fiskeriinteresser, istedenfor tiltak på individnivå. Tiltaksområdet er Finnmark og Nord-Troms, samt enkelte andre kommuner i Nordland og Troms som omfattes av Samisk utviklingsfond. Flertallet i utvalget gikk imidlertid i mot å opprette en egen samisk fiskerisone. Utvalget foreslo videre en rekke tiltak som særlig søker å ivareta hensynet til investering og inntjening i den minste flåten, gode vilkår for kombinasjonsdrift, og en godt utbygd infrastruktur som for eksempel mottaksstasjoner og fiskerihavner i samiske områder. Innstillingen har vært på høring hos berørte organer.

Samerettsutvalget I, som avga sin innstilling i januar 1997, og kom med flere forslag til tiltak for å styrke sjøsamisk kyst- og fjordfiske, blant annet fritt fiske for fartøy under 7 meter for alle personer som var bosatt i Finnmark og opprettelsen av et organ på fylkesnivå som skulle fastsette lokale redskapsreguleringer for Finnmark.

Fiskeri- og kystdepartementet har så langt vurdert at hensynet til de samiske interesser best ivaretas innenfor de generelle reguleringsordningene. I tilfeller hvor en går inn for særlige tiltak, retter disse seg ikke mot etnisitet, men mot de områder hvor samisk bosetting inngår, eller mot de grupper av fiskere/fartøy som særlig omfatter samiske utøvere. Oppfølgingen av innstillingene fra samisk fiskeriuvalg og samerettsutvalget I skjer dermed i Fiskeri- og kystdepartementets løpende arbeid. Samiske spørsmål ble i lys av ovennevnte innstillinger også drøftet i St. meld. nr. 51 (1997-1998) "Perspektiver på utvikling av norsk fiskerinæring". En rekke av de anbefalte tiltakene er allerede gjennomført herunder endring av manntallsforskriften som gir større muligheter til kombinasjonsdrift og føringstilskudd til kyst- og fjordfiskere.

Som oppfølging av innstillingen fra Samerettsutvalget fra 1997, fremmet regjeringen våren 2003 et forslag til en egen lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke (finnmarksloven), jf Ot.prp. nr. 53 (2002-2003). Lovforslaget førte til en omfattende offentlig debatt og mye kritikk fra samisk hold. Det var også diskusjoner om lovforslaget knyttet til ressurser i sjø. Sametinget hadde foreslått at loven også skulle omfatte de fornybare ressursene i territorialfarvannet utenfor Finnmark.

Resultatet ble at finnmarksloven ikke omfatter fiske i sjøen, men da Stortinget behandlet lovsaken, ba det regjeringen foreta en utredning om samer og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark, herunder minimumskvote for båter under 10 meter, og fremme en oppfølgende sak om dette for Stortinget. På denne bakgrunn ble det ved kongelig resolusjon 30. juni 2006 oppnevnt et utvalg som skulle utrede denne saken, se [Faktaark G-10](#).

I mai 2005 ble det inngått en avtale om prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og sametinget. Formålet med prosedyrene er å:

- bidra til en praktisk gjennomføring av statens folkerettslige forpliktelse til å konsultere med urfolk,
- søke å oppnå enighet mellom statlige myndigheter og Sametinget når det overveies å innføre lover eller tiltak som kan påvirke samiske interesser direkte,

- legge til rette for utviklingen av partnerskapsperspektiv mellom statlige myndigheter og Sametinget som virker til styrking av samisk kultur og samfunn,
- utvikle felles forståelse for situasjonen og utviklingsbehovet i samisk samfunn.

FKD legger stor vekt på et godt samarbeid med Sametinget i relevante saker, blant annet i reguleringssaker. Det avholdes i tillegg som regel minimum 2 møter i året mellom Fiskeri- og kystdepartementet og Sametinget for å drøfte aktuelle spørsmål.

Faktaark G-10 Kystfiskeutvalget for Finnmark

Kystfiskeutvalget for Finnmark ble oppnevnt etter et anmodningsvedtak fra Stortinget under behandlingen av finnmarksloven 6. juni 2005. Stortinget ba regjeringen foreta "en utredning av samer og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark, herunder minimumskvote for båter under 10 meter, og fremme en oppfølgende sak om dette for Stortinget".

Etter konsultasjoner med Sametinget og Finnmark fylkeskommune om sammensetning og mandat for utvalget, ble Kystfiskeutvalget for Finnmark oppnevnt ved kongelig resolusjon 30. juni 2006. Professor emeritus Carsten Smith ble oppnevnt som leder av utvalget. Utvalget tok på sitt første møte navnet Kystfiskeutvalget for Finnmark.

Kystfiskeutvalget leverte sin innstilling 18. februar 2008 som NOU 2008: 5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark. Utvalgets innstilling er enstemmig og konkluderer med at folk bosatt ved fjordene og langs kysten av Finnmark har rett til å fiske i havet utenfor Finnmark. Dette på grunnlag av historisk bruk og folkerettens regler om urfolk og minoriteter. Utvalget foreslår likevel at denne retten skal gjelde alle folkegrupper i Finnmark.

Retten skal omfatte fiske til eget forbruk og til å begynne som fisker i næring, og til som yrkesfisker å fiske en mengde som gir økonomisk grunnlag for en husholdning. Utvalget foreslår videre forbud mot å fiske i fjordene i Finnmark for personer som ikke er bosatt ved fjordene. Kystfiskeutvalgets innstilling inneholder omfattende dokumentasjon av bl.a. historisk og folkerettslig karakter.

Kystfiskeutvalget foreslår at det opprettes et nytt forvaltningsorgan (Finnmark fiskeriforvaltning) som skal ha flere ulike oppgaver. Finnmark fiskeriforvaltning skal fastsette de geografiske grensene for fjordretten i hver enkelt fjord, og det skal gis adgang til å gjøre unntak fra forbudet mot fiske innenfor fjordgrensene. Utvalget skal også kunne vedta lokale redskapsreguleringer. Kystfiskeutvalget foreslår også at staten skal tilføre Finnmark fiskeriforvaltning "ressurser, i form av kapital, kvoter eller fisketillatelser", og at organet deretter skal kunne "overføre, mot eller uten vederlag, kvoter eller tillatelser" til enkeltpersoner for et begrenset tidsrom.

Utvalget foreslår at tiltakene gjennomføres ved en egen lov, og har kommet med forslag til en lov om retten til fiske i havet utenfor Finnmark (finnmarksfiskeloven).

Samerettsutvalget II avga sin innstilling 3. desember 2007 som NOU 2007: 13 Den nye sameretten. Innstillingen omhandler rettsforhold sør for Finnmark. Innstillingen fra samerettsutvalget II inneholder også vurderinger og synspunkter om kyst- og fjordfiske i sjøsamiske områder, og det ble derfor bestemt at høringsuttalelser til denne delen av innstillingen, skulle sendes FKD.

FKD sendte 11. april 2008 innstillingen på en bred høring, der fristen for innspill ble satt til 1. desember 2008. Fiskeri- og kystdepartementet har vurdert innstillingen og mottatte høringsuttalelser. Sakens prinsipielle betydning, både ut fra et samisk og et fiskeripolitisk ståsted, har gjort det nødvendig med en grundig gjennomgang og vurdering.

I mars 2009 ble det gjennomført innledende konsultasjoner mellom Fiskeri- og kystdepartementet og Sametinget om arbeidet med oppfølging av Kystfiskeutvalget for Finnmark.

I ettertid har regjeringens konsultasjonsgrunnlag i oppfølgingen av utredningen blitt utarbeidet. I konsultasjonsgrunnlaget ligger blant annet forslaget om å avsette et tilleggskvantum på 3000 tonn torsk til åpen gruppe for fiskere i Finnmark og Nord-Troms, altså for det området som omfattes av Tiltakssonen.

Konsultasjonene med Sametinget ble gjenopptatt 22. mars 2010 på politisk nivå. Partene utvekslet i møtet sine respektive utgangspunkt og prinsipielle vurderinger, og det ble avtalt at konsultasjonene skal videreføres på administrativt nivå. Det er avholdt konsultasjoner på administrativt nivå 11. mai og 28. mai. Disse skal fortsette i begynnelsen av juni. Konsultasjonene vil deretter sluttføres på politisk nivå.

På bakgrunn av resultatet av konsultasjonene med Sametinget vil regjeringen fremme en sak om oppfølging av Kystfiskeutvalget for Finnmark for Stortinget.

H Annet

Arbeider i fiskerinæringen – Foto: Kirsten Hammelbo

Faktaark H-1 Avdelingens ansvarsområde med hensyn til EØS-avtalen

Samarbeidet med EU på de områdene som hører inn under avdelingens ansvarsområde er bredt og komplekst. Noen politikkområder dekkes ikke av EØS-samarbeidet, andre reguleres gjennom egne protokoller til EØS-avtalen, mens andre områder er fullt integrert i dette samarbeidet.

Ressursforvaltning

EUs felles fiskeripolitikk er ikke en del av EØS-avtalen. Det betyr at ressursforvaltningen og strukturpolitikken faller utenfor EØS-avtalens virkeområde. Likevel har flere av de horisontale prinsippene i EØS-avtalen, som for eksempel etableringsrett av vare-, person- og kapitalbevegelse, konsekvenser – helt eller delvis - for norske fiskerier, med mindre noe annet eksplisitt fremgår av avtalen.

Havmiljøprosesser

Det pågår en rekke internasjonale havmiljøprosesser der det fattes viktige vedtak som har konsekvenser for forvaltningen av de viltlevende marine ressursene. I mange av disse EØS-relevante prosessene spiller EU en sentral rolle i politikktutforming. Miljøverndepartementet har ansvar for å følge prosessene på norsk side, men avdelingen søker å bidra til at utforming av nye begreper og verktøy ivaretar hensynet til bærekraftig forvaltning av de viltlevende marine ressursene. Avdelingen deltar for øvrig i EØS-spesialutvalget for miljø.

Vannrammedirektivet

EUs Vannrammedirektiv er et viktig overordnet regelverk på miljøområdet. Dette direktivet som setter minimumskrav til tilfredsstillende vannkvalitet, er EØS-relevant og får direkte konsekvenser for norsk forvaltning. Avdelingen har ansvar for å følge dette opp på tilfredsstillende måte. Dette er viktig for Norge fordi fiskeressursenes markedsverdi er avhengig av anerkjennelse av at det er rent vann i våre fangstområder. Det er Miljøverndepartementet som har ansvaret for oppfølging og implementering av direktivet på norsk side.

Sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensing

EUs regulering av sjøsikkerhet og oljevernberedskap er sentrale deler av den helhetlige transportpolitikken som er inntatt i EØS-avtalen. Havressurs- og kystavdelingen koordinerer departementets arbeid med EU/EØS-regelverk knyttet til transport. Som følge av at EU-regelverk innen transport er inntatt i EØS-avtalen, behandles nye rettsaker i EFTA-systemet, herunder i EFTAs arbeidsgruppe for transport. Havressurs- og kystavdelingen gir innspill i saker som berører vårt ansvarsområde, og vil er også representert i arbeidsgruppen og nasjonale koordineringsmøter.

Statsstøtte

Gjennom artikkel 4 i EØS-avtalens Protokoll 9 er Norge forpliktet til å avskaffe statsstøtte og endre markedsordninger som vrir konkurransen. Disse bestemmelsene er utdypet i en felleserklæring som fastslår at våre ordninger skal vurderes i forhold til EUs eget regelverk bl.a. i tilknytning til den felles fiskeripolitikk.

Om EØS og statsstøtte se også [Faktaark H-3](#) om Internasjonalt regelverk for statsstøtte.

Salgslagene

I artikkel 4 nr. 2 i Protokoll 9 fremgår at lovgivning som gjelder markedsordningen i fiskerisektoren skal tilpasses for ikke å vri konkurransen. Mulig konkurransevridning skal vurderes ut fra prinsippene i EUs regelverk om den felles markedsordningen. I en felleserklæring om omforent fortolkning av artikkel 4 nr. 2 anføres en del bestemmelser i den norske omsetningsordningen som i utgangspunktet skal anses forenlige med prinsippene i EUs regelverk om den felles markedsordningen om visse kriterier er oppfylt.

For det første vil produsentorganisasjoner - eller salgsgorganisasjoner - være forenlige med de nevnte prinsippene dersom de er opprettet på initiativ fra fiskerne, anerkjenner frihet til å bli og til å opphøre å være medlem, og ikke har en dominerende stilling med mindre det er nødvendig for å oppnå målene for den felles fiskeripolitikken. De norske salgslagene tilfredsstiller disse kravene.

For det annet inneholder EUs markedsordning en bestemmelse om at en medlemsstat kan vedta at en produsentorganisasjons regler skal gjøres ufravikelige også for fiskere som ikke er medlemmer i organisasjonen.

Det er det som er normalsituasjonen i Norge, der en salgsorganisasjon av fiskere regulerer all førstehåndsomsetning av fisk som landes i organisasjonens distrikt.

Det fremgår av felleserklæringen at dersom norske myndigheter skulle ønske å intervensere i markedet for å støtte et bestemt prisnivå, vil dette måtte «..samsvare..» med EUs tilsvarende bestemmelser om tilbaketrekking og lagringsstøtte.

Under EØS-forhandlingene kom partene fram til at det i hovedtrekk er samsvar mellom prinsippene for omsetningsordningene i Norge og de tilsvarende prinsippene i EU. Avtalen åpner likevel for at partene skal komme sammen for å undersøke om det fremdeles skal være ordninger som fører til konkurransevridning.

Protokoll 46:

Denne protokollen inneholder en utviklingsklausul for samarbeidet på fiskerisektoren med følgende tekst: «I lys av resultatene av to-årige gjennomganger av status i samarbeidet i fiskerisektoren vil avtalepartene søke å utvikle samarbeidet på en harmonisk, gjensidig fordelaktig basis, hver innen rammen av sin fiskeripolitikk. Den første gjennomgåelse vil finne sted innen utgangen av 1993.» Så langt har det ikke vært foretatt noen gjennomgang av status i samarbeidet på fiskerisektoren med henvisning til protokoll 46.

Investering og etablering i fiskeindustrien og i fiskeflåten:

Etter EØS-avtalens Artikkel 31 skal det ikke være restriksjoner på etableringsadgangen for statsborgere fra en av EUs medlemsstater eller en EFTA-stat på en av disse statenes territorium. I henhold til vedlegg VIII til denne artikkelen har imidlertid Norge rett til å opprettholde kravet om at utlendinger ikke kan eie mer enn fire tideler i et norsk fiskefartøy.

Etter Artikkel 40 i EØS-avtalen skal det mellom avtalepartene ikke være noen restriksjoner på overføring av kapital tilhørende personer som er bosatt i EFs medlemsstater eller EFTA-statene, og ingen forskjellsbehandling på grunn av partenes statsborgerskap, bosted eller steder for kapitalanbringelsen. Vedlegg XII til denne artikkel inneholder imidlertid følgende unntaksbestemmelse som lyder slik:

"Uten hensyn til avtalens Artikkel 40 og bestemmelsene i dette vedlegg kan Norge fortsette å anvende restriksjoner som gjelder den dag avtalen undertegnes, på utenlandske statsborgeres rett til å eie fiskefartøyer. Restriksjonene skal ikke være til hinder for at utenlandske statsborgere investerer i landbasert fiskeforedling eller i selskaper som bare er indirekte engasjert i fiske. Nasjonale myndigheter skal ha rett til å pålegge selskaper som helt eller delvis er ervervet av utenlandske statsborgere, å avvikle investeringer i fiskefartøyer."

Norge kan derfor opprettholde gjeldende bestemmelser om at utenlandske statsborgere eller selskaper bare skal kunne eie fire tideler i et norsk fiskefartøy. Derimot kan utenlandske statsborgere eller selskaper altså investere i landbasert fiskeindustri.

Dette innebærer at det vil være i samsvar med nåværende regler at en eier av et fiskeforedlingsanlegg med inntil fire tideler eierskap fra statsborgere fra et EØS-land kan gis tillatelse til å erverve et norsk fiskefartøy. Eies et anlegg helt av utenlandsk EØS-kapital, vil eierne bare kunne gå inn i et rederi med fire tideler kapital for å kunne få ervervstillatelse til et norsk fartøy. Det samme vil også gjelde om landanlegget eies med mer enn fire tideler av utenlandske EØS-borgere. Spesielt vil dette gjelde i det tilfellet landsanleggets eier har 50 % eierandel i anlegget, idet en slik eierandel vil medføre full rådighet over fartøyet.

Faktaark H-2 Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD)

Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) ble dannet i 1960 som en samarbeidsorganisasjon mellom de vesteuropeiske land. Organisasjonens grunnidé er å gi medlemslandene et forum hvor de kan diskutere, utvikle og forbedre medlemslandenes politikk på det økonomiske og sosiale området. OECDs hovedkvarter ligger i Paris.

OECDs fiskeriseksjon er relativt liten i OECD-sammenheng med et sekretariat på kun 4 fagpersoner permanent ansatt. Seksjonen sorterer under avdelingen for landbruk og handel. Landbruksseksjonen har til sammenligning over 70 heltidsansatte i sitt sekretariat.

Som følge av at sekretariatet har begrensede ressurser, men omfavner et bredt fagområde som anses som viktig for Norge, har Fiskeri- og kystdepartementet stilt ekstraressurser til rådighet for sekretariatets arbeid ved ulike arbeidsmøter de siste år.

OECDs fiskerikomité har to årlige møter, vår og høst, hvor FKD og Fiskeridirektoratet deltar.

En viktig oppgave for Fiskerikomiteen i OECD er analyser av de økonomiske, sosiale og miljømessige forholdene knyttet til forvaltningen av verdens fiskerier. Organisasjonen er en av få internasjonale organisasjon som gjennomfører slike analyser. Analysene har utgjort et viktig bidrag for bl.a. arbeidet med subsidier og markedsadgang i WTO, og arbeidet med UUU-fiske og bærekraftig utvikling i FAO. OECD fungerer slik som en "teoriutviklingsbank" for FAO og WTO. I tillegg får utviklingsdimensjonen en stadig større plass i arbeidet i OECDs komiteer.

Fiskeripolitikk er også miljø- og handelspolitikk, og er for mange av OECDs handelspartnere helt sentral for landenes økonomiske utvikling. Dette gir fiskeripolitikken en sentral posisjon med hensyn til tema som for tiden har OECDs hovedfokus, bl.a. klimaendringer, handel, bærekraftig utvikling og u-landsproblematikken.

Ved siden av enkeltstående studier blir det årlig rapportert fra medlemslandene om nøkkeltall fra fiske og havbruk. Hvert andre år blir det utarbeidet en omfattende skriftlig rapport som beskriver utviklingen innenfor fiske og havbruk i det enkelte medlemsland.

Arbeidsområdene innenfor komiteen har de siste år bl.a. vært knyttet til fiskeripolitiske reformer gjennom enkeltstudier av medlemsland, studier av RFMO-er og internasjonale fiskerier og beste praksis for kondemneringsprogram, samt globalisering i fiskeriene. Den pågående programperioden mellom 2009 og 2011 skal ta for seg en studie om økonomien ved gjenoppbygging av fiskebestander og sporing og merking i fiskeri og oppdrett. I tillegg skal det gjennomføres en delstudie om oppdrett og en delstudie om klimaendringer og økosystembasert forvaltning.

Norge er OECDs 3. største fiskerinasjon målt i fangstmengde og har en sentral posisjon i komiteen, og vi har ved tidligere anledninger hatt sete i komiteens byrå.

Faktaark H-3 Internasjonalt regelverk for statsstøtte

EØS-avtalen

Offentlig støtte til fiskerisektoren omfattes av protokoll 9 til EØS-avtalen, og ikke av avtalens alminnelige bestemmelser om offentlig støtte. I protokoll 9 art. 4 nr. 1 heter det at "*Støtte gitt av statsmidler til fiskerisektoren som vrir konkurransen, skal avskaffes.*"

EFTAs overvåkningsorgan har ikke myndighet til å vurdere hvorvidt det foreligger konkurransevridende støtte etter protokoll 9 slik som de har etter avtalens alminnelige bestemmelser om offentlig støtte. Offentlig støtte til fiskerisektoren skal derfor som utgangspunkt ikke notifiseres til EFTAs overvåkningsorgan. Hvorvidt det foreligger konkurransevridende støtte etter protokoll 9 er det opp til partene til EØS-avtalen selv å vurdere. Dette betyr at en sak her ikke kan få noen rettslig løsning innenfor EØS-avtalens rammer ved at det treffes et bindende vedtak som kan håndheves. Den kan kun få en politisk løsning i EØS-komiteén, som i slike saker er det sentrale tvisteløsningsorganet.

Reglene om offentlig støtte i protokoll 9 innebærer også at Norge ikke innlemmer EUs regelverk på fiskeriområdet i EØS-avtalen, og vi er derfor ikke bundet til å kopiere EUs regelverk. Ved vurderingen av hvorvidt det foreligger konkurransevridende støtte etter protokoll 9 er avtalepartene imidlertid forpliktet til å se hen til EUs bestemmelser om offentlig støtte og fiskeripolitikk. Hvor langt denne forpliktelsen strekker seg i praksis må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Norske støtteordninger til fiskerisektoren som eventuelt avviker fra det som er tillatt etter EUs regelverk er ikke nødvendigvis i strid med EØS-avtalen. Her vil det bl.a. være relevant å vurdere hvorvidt de ulike støtteordningene anses å ha likeverdig resultat og om det er spesielle norske forhold som tilsier at vi kan ha andre ordninger uten at dette er konkurransevridende.

Hittil har verken EU eller andre parter til EØS-avtalen brukt tvisteløsningsmekanismen i protokoll 9 for å angripe støtte til fiskerisektoren i EØS/EFTA-land. EU har i slike saker isteden gjort bruk av WTO-regelverket og de tvisteløsningsmekanismene det hjemler.

WTO

Offentlig støtte reguleres også av WTO-avtalen om subsidier og utjevningstiltak (subsidieavtalen). I subsidieavtalen brukes begrepet "subsidier" og ikke begrepet "offentlig støtte". Definisjonen av de to begrepene og innholdet av de to regelverkene er ikke identisk. Støtteiltak kan derfor rammes av subsidieavtalen selv om de ikke anses som ulovlig offentlig støtte etter EØS-avtalen, eller de kan eventuelt rammes av begge regelverk.

Subsidieavtalen definerer nærmere hva som regnes som en subsidie. Dersom det foreligger et økonomisk tilskudd fra en regjering eller et offentlig organ som gir mottakeren en fordel, foreligger det en subsidie. Som økonomisk tilskudd regnes blant annet direkte pengeoverføringer (for eksempel direkte tilskudd, lån og innskudd i aksjekapital), og potensielt direkte pengeoverføringer eller "liabilities" (for eksempel lånegarantier). Hvorvidt tilskuddet anses å gi mottakeren en fordel måles opp mot hvorvidt vilkårene for tilskuddet er bedre enn det som ellers er kommersielt tilgjengelig i markedet.

Subsidieavtalen skiller mellom forbudte og angripelige subsidier. Eksportsubsidier er forbudte subsidier. De angripelige subsidiene er ikke forbudte, men kan være gjenstand for multilateral tvisteløsning eller utjevningstiltak. For å kunne være gjenstand for utjevningstiltak må subsidien i tillegg være spesifikk. Det er den blant annet dersom tilgangen til subsidien begrenses til bestemte foretak eller industrier og til foretak innenfor et bestemt geografisk område. For at en subsidie skal være angripelig må den medlemsstaten som klager på den påvise at subsidien har negative effekter (*adverse effects*) for denne medlemsstaten. Dette kan for eksempel bestå i at det påvises skade for hjemmeindustrien i denne medlemsstaten.

Faktaark H-4 FNs mat- og jordbruksorganisasjon (FAO)

FAO (Food and Agriculture Organization), med hovedsete i Roma, er FNs viktigste organ i fiskerispørsmål. FAO er FNs organisasjon for ernæring, landbruk, skogbruk og fiskeri.

FAOs øverste organ er Rådet, mens øverste organ i fiskerispørsmål er fiskerikomiteen (Committee on Fisheries, COFI). Denne møtes hvert annet år, siste gang i mars 2009. Med ujevne mellomrom arrangeres det også fiskeriministtermøter.

For å koordinere det norske arbeidet i tilknytning til FAO er det etablert en norsk FAO-komité hvor Fiskeri- og kystdepartementet deltar. Landbruks- og matdepartementet og Utenriksdepartementet koordinerer arbeidet i komiteen.

Foruten arbeidet med å utarbeide globale oversikter med situasjonsbeskrivelser for verdens fiskeressurser, havbruksproduksjon mv., arbeider FAO med utforming av globale handlingsplaner og retningslinjer for forvaltningen av fiskeressurser, akvakultur og havbruksproduksjon samt havmiljøspørsmål generelt. I tillegg arbeider FAO som rådgiver og faglig bistandsyter overfor utviklingsland.

Gjennom Utenriksdepartementet/ NORAD bidrar Norge med betydelige midler til FAOs ulike bistandsaktiviteter. Spesielt kan nevnes det norske bidraget til kartlegging av fiskeressursene i en rekke utviklingsland over en 25-års periode gjennom Nansen-programmet, der havforskningsfartøyet "Dr. Fridtjof Nansen" er sentralt. Programmet har, spesielt over de siste 15-20 årene, lagt vekt på å bistå land til utvikling av en bærekraftig fiskeriforvaltning og nyttiggjøring av toktdata og forskningsresultater i denne sammenhengen.

I FAOs arbeid med å utvikle retningslinjer for globale standarder på fiskeriforvaltningsområdene er Fiskeri- og kystdepartementet ansvarlig fagdepartement. Av spesiell betydning har utforming av den globale adferdskodeksen for ansvarlige fiskerier "Code of Conduct for Responsible Fisheries" som ble slutført i 1995.

Landene rapporterer om progresjonen i dette arbeidet til FAO annethvert år, og rapporteringen sammenfattes til møtene i COFI. Flere handlingsplaner er blitt vedtatt på COFI-møtene for å styrke spesielt aktuelle sider av fiskeriforvaltningen.

I 1999 ble det vedtatt at nasjonale handlingsplaner på områdene vern og forvaltning av hai, reduksjon av bifangst av sjøfugl i linefiske og kontroll med kapasitetsutviklingen i fiskeflåten skulle utarbeides. I 2001 ble en handlingsplan vedtatt for å utforme globale retningslinjer for å få kontroll over Illegal, Unregulated and Unreported Fishing (IUU) – smutthullfiskerier. Norge deltok aktivt i dette arbeidet.

På møtet i COFI i 2001 ble det også vedtatt at det skulle etableres en underkomité for akvakultur, noe Norge var pådriver til. Det første møtet ble avholdt i Beijing i april 2002. Norge var vertskap for det andre møtet, som ble avholdt i Trondheim i august 2003.

Norge la på COFI-møtet i 2007 fram et framdriftsforslag for utarbeidelse av et juridisk bindende virkemiddel for havnestatskontroll, som ble støttet av komiteen. Det har blitt avholdt en ekspertkonsultasjon i 2007 der det ble utarbeidet et utkast til avtale. Etter dette har det vært flere konsultasjoner for å slutføre arbeidet med å utarbeide et juridisk bindende virkemiddel. Det er planlagt en siste konsultasjon høsten 2009. Norge har bidratt finansielt i arbeidet.

På COFI-møtet i 2009 fremmet Norge forslag om en internasjonal handlingsplan mot utkast og bifangst. Forslaget fikk bred støtte i komiteen. Arbeidet startet høsten 2009 med en ekspertkonsultasjon i Roma fra 30. november til 3. desember. Det legges opp til tekniske konsultasjoner i 2010. Målet er å legge fram et forslag til en internasjonal handlingsplan på fiskerikomiteens møte i 2011.

Faktaark H-5 Den nord-atlantiske fiskeriministerkonferansen (NAFMC)

Sidan 1995 har det vore halde konferansar mellom fiskeriministrane i Nord-Atlanteren, Den nordatlantiske fiskeriministerkonferansen (North Atlantic Fisheries Ministers Conference, NAFMC). Ministrane har bestemt at konferansane skal haldast årleg.

Konferansane har deltaking frå Canada, Grønland, Island, Færøyane, EU, Noreg og Russland.

Haldne møte:

1995:	19.-20. oktober	Canada, St. Johns, New Foundland
1996:	28.-30. mai	Island, Reykjavik
1997:	25.-27. mai	Færøyane, Tórshavn
1999:	9.-10. juni	Noreg, Ålesund
2000:	24.-26. mai	Grønland, Illulissat
2001:	28.-29. mai	EU, Stenungsund
2002:	29.-31. mai	Russland, St. Petersburg
2003:	17.-19. juni	Canada, Halifax
2004:	3.-5. juni	Island, Stykkishólmur
2005:	30.-21. mai	Færøyane, Tórshavn
2006:	8.-10. juni	Noreg, Tromsø/Trondheim (Hurtigruta, MS Polarlys)
2007:	20.-23. mai	Grønland, Narsaq
2008:	22.-24. mai	EU, St. Julians, Malta
2009:	3.-6. juni	Russland, Kaliningrad

Konferansene tek sikte på opne diskusjonar på politisk nivå om aktuelle tema av felles interesse innan fiskeriforvaltning. I tillegg til plenumsdiskusjonar mellom ministrane gir konferansane eit godt høve til bilaterale samtalar og uformelle diskusjonar.

Dei siste åra har særleg UUU-fisket vore diskutert blant ministrane, og konferansane har vore viktige for den politiske dagsorden og viljen til å nedkjempe denne type aktivitet. Konferansen i 2009 hadde fordeling av ufordelte fiskebestandar som hovudtema.

Faktaark H-6 Forsking og havforskning

Fiskeri- og kystdepartement legg i forskingsinnsatsen sin vekt på eit best mogleg fagleg grunnlag for å sikre ei berekraftig hausting av dei levande marine ressursane, å utvikle og auke det verdipotensialet som ligg i dei marine ressursane og å leggje grunnlag for sikker sjøtransport og beredskap mot forureining.

Havressurslova føreset at forvaltninga av dei levande marine ressursane skal byggje på ei økosystembasert rådgiving. Dette betyr at den ressurs- og miljøretta forskinga som er særleg aktuell for havressurs- og kystavdelinga, i tillegg til bestandsoverslag for dei viktigaste kommersielle fiskeartane, omfattar forståing for samanhengene organismane seg i mellom og i høve til dei fysiske og kjemiske omgivnadene og korleis organismar og leveområde reagerer på ytre påverknad. Betre og meir målretta ressursutnytting, ved å redusere bifangst og bruke biprodukta betre, er også viktige forskingsområde. Forsking om fartøy- og reiskapsteknologi er viktig for betre lønnsemd i fiskeria og for å redusere negative miljøpåverknader frå fisket.

Klimaendringar med til dømes ekstremver til følge, krev meir kunnskap så vi kan førebyggje skadar på hamner og auke sikkerheita i sjøtransporten. I beredskapen mot akutt forureining er betre metodar for oppsamling av spilt olje og forståing av skadepotensialet viktige område for forskning.

Løyvinga til forskning over budsjettet til Fiskeri- og kystdepartementet er på 1 479 mill. kr for 2010. Midlane går hovudsakleg til eigne etatar som Havforskningsinstituttet og NIFES, til Veterinærinstituttet, Nofima og SINTEF Fiskeri og havbruk og gjennom Noregs forskingsråd til universitet og høgskular.

Fiskeri- og havbruksnæringas forskningsfond (FHF) vart etablert i 2001. Ordninga er basert på avgift på fiskeeksporten og tok til å gjelde fra 1. januar 2001. I tillegg til å kanalisere meir av overskotet i næringa til forskning og utvikling (FoU), har ordninga som mål å leggje til rette for at næringa i større grad kan vere med på å prioritere FoU med utgangspunkt i eigne definerte behov og interesser. Samla ramme var i 2009 på 168 mill. kr. Midlane blir i all hovudsak fordelte ved tilskot til forskingsprogram og større, langsiktige prosjekt. Det blir lagt vekt på god samordning med resten av verkemiddelapparatet som Noregs forskingsråd og Innovasjon Noreg.

Havressurs- og kystavdelinga påverkar formelt forskingsinnsatsen som blir finansiert av Fiskeri- og kystdepartementet gjennom innspel til budsjettproposisjonen, tildelingsbrev og ved å delta i programstyre i Forskningsrådet. P.t. deltek avdelinga med observatør i programstyret for "Havet og kysten". Avdelinga har vidare løpande kontakt med dei sentrale miljøa innanfor ressurs- og havmiljøforskninga. Spesielt har avdelinga nytte av underliggjande etater, Havforskningsinstituttet, NIFES, Fiskeridirektoratet og Kystverket, i samband med utarbeiding og oppfølging av forvaltningsplanane for dei norske havområda.

Egne notater
